

קובץ גליונות

פרשת משפטים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

שמחת הברית לנין מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א
שהתקיימה בביתו

שביעית ותורת שביעית -

בהיכלו של 'גאון יעקב'

מרן רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

במלאת חמש שנים להסתלקותו

מיוחד לקובץ גליונות'

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על חסדקו

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:34	5:48	6:27
בני ברק	4:49	5:49	6:23
קריית ספר	4:43	5:49	6:26
בית שמש	4:34	5:49	6:27
אופקים	4:43	5:51	6:26
חיפה	4:40	5:48	6:23
ליקוואוד	4:53	6:24	6:35

שבת מברכין המולד יהיה ביום שלישי בשעה 7, 3 דקות ו-16 חלקים
ר"ח אדר הראשון יהיה ביום השלישי ולמחרתו ביום הרביעי הבעל"ט

חוקר 'חשובותי ארץ'
1800-300-544

קרון
השביעית

תשס"ב
קרן הקידום של ירושלים וירושלמי
קיום מצוות השביעית מדרו ירושלים

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

משפחת טרבלסי

טבריה, לנישואי הבן

הודעה

לבקשת רבים הרוצים להנות מדי שבוע
מה"קובץ גליונות"

מעגל ההפצה בהתרחבות גדולה,
רוצים להיות שותפים בהפצה?

צרו קשר עוד היום:

053-3145900

ותזכו להיות ממזכי הרבים.

בברכה מרובה,

מערכת "קובץ גליונות"

לעילוי נשמת

ר' שמעון בן ר' אליהו ז"ל
נלב"ע כ"א שבט תשס"ח
תנצב"ה

נדבת ידידינו עו"ד ערן פלס הי"ו

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

שיעורי רבי ראובן יוסף

גרשנוביץ

גיטין

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

אוצר הספרים

הפצת ספרים שע"י קובץ גליונות

שיעורי רבי ראובן יוסף

גיטין

אוצר הספרים

ע"י מערכת קובץ גליונות

התשיעי בסדרת השיעורים

השיר והשבח לחי העולמים שהחיינו וקיימנו והגענו לזמן הזה, בצאת עוד כרך משיעוריו המופלאים של הגאון

הגדול רבי ראובן יוסף גרשנוביץ זצוק"ל

ממה שמסר הגאון זצוק"ל בישיבת הנגב בשנים תשל"ה – תשנ"ה

השיעורים נערכו מסרטי הקלטה, ונתקבצו מכמה מחזורים למקשה אחת בכדי להקל על המעיינים, וכן בשביל לקבל תמונה משולמת של הדברים, ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר.

שיעורי הגאון רבי ראובן יוסף קנו מזמן כבר שביתה בהיכלי התורה והישיבות, בהם מתגלה לעין הלומד בקיאות מופלאה, וירידה לעומק הסוגיות כחד מקמאי.

שיעורי גיטין הינם החלק התשיעי בסדרת השיעורים שיצאו מרבינו עד כה, והינם פרי עמל של תלמידי רבינו אשר העלו ע"ג הכתב את השיעורים בדיוק נמרץ, תוך קפידא מרובה להשאיר עד כמה שניתן בשיעורים הכתובים את חיות הדברים כפי שנמסרו בעת השיעור.

השיעורים הם מדף ב. בגיטין עד דף לב: ערוכים בצורה ברורה, עם כותרות ומפתחות. הביאו ברכה אל ביתכם.

את הספר ניתן להשיג:

בב"ב: משפ' גרשנוביץ – רח' וילקומיר 3 03-6199690

משפ' גרשנוביץ – רח' מוקלוב 40 03-6185578

בירושלים: משפ' גרבוז – ס. מורחבת 0527683063

משפ' זיסמן – רמת אשכול 052-7658144

מודיעין עילית: משפ' מייקל – רח' רשב"י 054-8461403

ניתן להשיג גם את הכרכים- יבמות, כתובות, נדרים, קידושין,

בי"ב, בי"מ, בי"ב, מכות.

אוצר הספרים שע"י קובץ גליונות

leqn

דרך השמיטה

הלכות שמיטה מאוירות ע"פ פסקי מרן שה"ת שליט"א 50 ע

שיח השמיטה

פסקי הלכות ממרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי שליט"א 38 ע

חסד לאלפים

על עניני ברכת כהנים 15 ע

'אלא' ד' אמות של הלכה

הנהגות מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי על פדר השו"ע 45 ע

שבעינו מטובך

על התורה ממרן הגר"א"ל שטינמן זצוק"ל 37 ע

שבענו מטובך

ע"ת ממרן שה"ת הגר"ח קניבסקי שליט"א 37 ע

שבעינו מטובך

בעניני השמיטה ממרן שה"ת הגר"ח קניבסקי שליט"א 45 ע

עצתו אמונה

בעניני אמונה מבעלי המוסר וגדולי הדורות 15 ע

אם אשכחך

עניינים בנושאי ירושלים, בניינה וחורבנה 15 ע

עצה ותושיה

ליקוט עניינים בנושאים שונים מספריו של מרן הגרמ"י

ליפקוביץ זצוק"ל 15 ע

להזמנות : 053-3145900

ניתן להזמין ע"י 'הפצת הספרים' שע"י מערכת 'קובץ גליונות'

הספרים במשלוח חינם

בכפוף למוקדי ההפצה של קובץ גליונות

שיעור ושמח בשמחת התורה סיום הדף המחזור השני היומי בהלכה וסיום סדר מועד בדף היומי בבלי

דרשו ה' ועוז
הסיום העולמי תשפ"ב

יום חמישי ט' באדר א'
ארנה ירושלים
לתושבי רחבי הארץ

מוצעי"ק י"א באדר א'
ארנה ירושלים
לתושבי ירושלים והסביבה

יחד שובטוי ישראל

בראשות מרנן ורבנן
גדולי ישראל שליט"א
אשר ישמיעו דברי חיזוק
והתעוררות ללימוד התורה
וקביעות בלימוד ההלכה
דבר יום ביומו

הודעות חשובות

< נבחנים במסגרות השונות של 'דרשו' שאינם נבחני 'דף היומי בהלכה' אינם זכאים לקבלת כרטיס, ונבקשם לא לפנות בעניין הזה, לנציגי המוקד הטלפוני שאינם יכולים לסייע בעניין זה.

< לצערינו, בשלב זה לא נוכל להעניק כרטיסים למצטרפים החדשים שהצטרפו בחודשים האחרונים למסגרת המבחנים. אם יוותרו כרטיסים בהמשך, תבוא ע"כ הודעה מיוחדת.

< אנו משתדלים לעשות ככל שביכולותינו לסייע לכל פונה בכל תשומת הלב, וכדי למנוע גם מאחרים המתנה מושכת על הקו, השתדלו לקצר ולהיות מוכנים בפרטי הזיהוי שלכם בפנייתכם אלינו.

< מידע בנוגע להסעות יועבר בהמשך - נא לעקוב אחר הפרסומים.

< מוקד הכרטיסים לבידורים נפתח החל מהבוקר בשעה 10:00 במספר טלפון 073-7892-311 המוקד מיועד עבורכם, אנא עזרו לנו למנוע לחץ טלפונים מיותר.

< הנרשמים במערכת נדרים פלוס שאושרו לקבלת כרטיסים, אין צורך ליצור קשר שוב עם המוקד, והודעה בדבר מועד קבלת הכרטיסים בנקודות החלוקה תועבר בהמשך לכל הנרשמים.

< לאור הצפי לעומס בקווי הטלפון אפשר ועדיף לפנות גם באמצעות האימייל 025609000@gmail.com אנו נשתדל לחזור לכל פנייה.

< נא לא להתקשר בענייני הכרטיסים למשרד 'דרשו', לאור עיסוק עובדי המשרד בענייני הרישום של נבחנים והפעילות השוטפת של 'דרשו'.

הצטרפות לתכנית:

1. אימייל לכתובת t025609000@gmail.com תקבלו תשובה אוטומטית עם טופס רישום
2. בעמדות נדרים פלוס בכל רחבי הארץ - 'דרשו' טופס רישום
3. במוקד 'דרשו': 02-560-9000
4. בפקס: 02-654-0296

מצטרפים ללימוד הדף היומי בהלכה

פתיחת שיעורים חדשים

פתיחת מוקדי מבחן

1. אימייל לכתובת dr025609000@gmail.com
2. במס': 052-7110206

לפתיחת שיעורים או מוקדי מבחן בקהילות חסידיות יש לפנות למס' 053-4185541

לפתיחת מוקדי מבחן חדשים בכוללים במסגרת 'דרשו בכולל' אנא פנו למוקד דרשו 02-5609000

סדר התפילה בציון החזו"א והסנדלר לחשוכי בנים

כפי שנמסר ממורינו מרן הגאון הגדול הרב יעקב אדלשטיין שליט"א [זצוק"ל]

- להכין עשרה אנשים, בעלי אחריות, רציניים, שכבר נישא, ורצוי שיהא ביניהם לפחות אחד שמכיר בעצמו את הנזקק.
- לכתחילה יש לחזר אחר זמן מסוגל דוגמת עשי"ת או שובבי"ם אך אין כדאי עבור זה לדחות ולשהות זמן רב (לכתחילה לא רצוי בחודש ניסן, ולא בימי ר"ח, חנוכה וכו').
- **בלילה אחר חצות** עד הנץ הוא שעת התגברות הרחמים, וכן גם ביום בבוקר לפני חצות היום.
- להודיע לאדם גדול את זמן התפילה כדי שיעתיר ג"כ, בתוך אותו זמן.
- יש להקפיד מאד שאף אדם לא ידע חוץ מאנשי המנין (ואנשי המנין ידעו במה המדובר אך מספיק ידיעה באופן כללי וא"צ לדעת כל פרטי הדבר), במיוחד יש להקפיד שלא ידעו מכר החשוכי בנים עצמם.
- שלא לעשות עבור שנים ביחד, רק לזוג אחד.

סדר התפילה:

על קברו של החזו"א:

1. לגמור כל ספר התהילים במנין של עשרה בני אדם בתנאים הנ"ל, **וכל ראש פרק להתחיל יחד**. (ויעמדו כולם במקום אחד כל זמן התפילה)
2. כשגמרו יאמרו פרקים: **קכ"ז, קכ"ח, קכ"א**, ואח"כ יאמרו פרק **ק"ל** פסוק בפסוק.
3. אח"כ בפרק קי"ט באותיות א"ב **שמות פריים של בני הזוג** (ואין צורך עם שמות ההורים שלהם).
4. אחרי זה בפרק קי"ט באותיות א"ב אותיות **קר"ע שט"ן**.
5. אחרי זה בפרק קי"ט באותיות א"ב אותיות **ילד**.
6. אחרי זה אומרים היה"ר שבסוף התהילים, וכשיגיעו ל"ותפקוד כל חשוכי בנים וכו'... לעבודתך וליראתך" יוסיפו ובפרט ל.... ויזכירו שמות בני הזוג עם האמא דהיינו פלוני בן פלונית וזוגתו פלונית בת פלונית, אח"כ יאמרו שם ביחד בסוף התפילה הנזכרת י"ג מידות.
7. ויאמרו אח"כ בזכות הצדיקים הטמונים במקום הזה ובפרט מרן ר' אברהם ישעיהו בהר"ר שמריהו יוסף בעל חזון איש יפקוד השי"ת בזרע של קיימא את פלוני בן פלונית וזוגתו פלונית בת פלונית.

על קברו של הסנדלר:

1. יאמרו שוב פרקים **קכ"ז, קכ"ח, קכ"א, ק"ל**.
2. ויאמרו אח"כ ובזכות הצדיקים הטמונים במקום הזה ובפרט ר' משה יעקב ב"ר יוסף הכהן דמתקרי הסנדלר יפקוד השי"ת בזרע של קיימא את פלוני בן פלונית וזוגתו פלונית בת פלונית. והשי"ת ישמע שועתינו ויקבל תפילתינו ברצון וימלא משאלות לבנו לטובה בזרעא חייא וקיימא זרעא די לא יפסוק ודי לא יבטול מפתגמי אורייתא אכ"ר.

טוב לנהוג שבאותו מעמד יתנו הנוכחים איזה מטבע לצדקה ואחד מהם יאסוף ויעביר.

הערות והוספות ממורינו מרן הגאון הצדיק רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א

לרבים השואלים אם אפשר לעשות הסדר באופנים אחרים, הנה ראינו כי דעתו של אאמו"ר זצוק"ל, שתועלת הסגולה בשלימות היא דווקא כפי הסדר הכתוב כאן.

- אמנם אם אי אפשר או קשה מאוד לומר את כל ספר התהילים, אמר כי אם יאמרו ספר אחד שלם (היה רגיל להזכיר ספר רביעי) גם בזה יש ענין, ויכול להועיל.
- וכן אם אין אפשרות לבוא לקבר החזו"א, אמר כי גם אם יעשו הסדר ליד הכותל המערבי יכול להועיל, (כמובן שאז יש להשמיט בזכות הצדיקים וכו') רק יעשו מי שבירך בעבור שהתפללו בכותל המערבי.
- גם בששאלוהו אם א"א לומר כל התהילים אחר חצות, אמר כי אז (כשא"א) יתחילו ויאמרו קודם חצות ורק הפרקים האחרונים והתפילה עם הי"ג מדות יאמרו לאחר חצות, ואז ביום חמישי בלילה עדיף.

גיליון מס' 459 פרשת משפטים
תשפ"ב שנה עשירית

להקדשה ע"ג הגליון
ולשיתופות בדברי התורה של רבינו
פנה עוד היום למס' 053-3145900
ותזכה להיות שותף בהפצת תורתו
של מרן רבינו שליט"א
ואשרי מי שזוכה לכך

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

הודעה חשובה

בעקבות הגליון החגיגי והמוגדל שיצא בשבוע הבא אל"ה, פרשת תרומה, עם היכנס הגליון העולמי 'דברי שי"ח' לשנתו העשירית, סדר המאמרים השתנה, והשבוע מופיע פרק אחרון בסדרת עשיית התפילין, ובשבועות שלאחר מכן מדור 'שנים קדמוניות' ימשיך להופיע כרגיל.

מענייני הפרשה

פי יתן איש אל רעהו חמור או שור (כ"ב ט')

כשרבינו היה כשומר חנם ונגנב ממנו

בכל מקום מקדימים שור לחמור, חוץ מכאן בשומר שכר שהקדים חמור לשור. וצריך טעם. ונראה, כי מבואר בגמרא (ב"ק ס"ג א') שאם כתוב בפסוק חיובן רק לגבי "שור", א"א ללמוד ממנו גם חמור, כי שור יש בו מעלה שהוא קרב לגבי מזבח ע"ש, ולכן בכל מקום שרוצה לומר דיני חיוב, כגון שומר חנם, מקדימים את שור, ולא זו אף זו, אלא גם חמור. אבל כאן בשומר שכר רוצים להשמיענו דיני פטור, והיינו את הפטור שיש לו באונסים, לכן (אם היו כותבים שור הינו לומדים מק"ו שבודאי שעל חמור יהיה פטור באונס, ולכן) כותבים את הפשוט תחילה, חמור, ואז כותבים את שור, שגם הוא פטור באונס, שכך דרך התורה בכל מקום שכותבים לא זו אף זו (זבחים ק"ט א').

סיפר הגאון רבי אליהו מן שליט"א:

בחודש טבת תשנ"ט בשעה שהלך רבינו לבית הכנסת לתפילת ותיקין, אירע מעשה נורא. בן בליעל נכנס לביתו ונגנב מן הארון סכום גדול מאוד של כסף. כשחזר רבינו לביתו וגילה את הגניבה, היה מאוד כאוב ודאוג ובמשך כמה ימים דיבר על זה כמה פעמים. אחד מבעלי הצדקות שיחי' שמע מן הגניבה ומצערן של רבינו, והודיע שהוא ישלם מהונו חלק גדול מהגניבה, ועדיין לא נחה דעת רבינו.

ואז סח רבינו בפני תלמידו ממה הוא דאוג כל כך: הכספים שנגנבו היו חלק שייכים לי, וחלק כספי צדקה, וחלק כספי גמ"ח שאני אחראי, היינו כספי פיקדונות שאנשים הפקידו בגמ"ח שברשותי. לפני כל הפקדה אני מתנה שאיני לוקח אחריות על הכסף אלא רק שומר חנם, והנה כעת היה גניבה ושומר חנם פטור בגניבה. וכעת בס"ד הגיע נדיב ואמר שברצונו לתרום חלק מהכסף שנחסר, והנה לעצמי איני רוצה לקחת כי אין מספיק. והשאלה היא לגבי בעלי הפקדונות, מי יקבל קודם, האם להחזיר לכולם, וכל אחד יקבל חלק ממה שהפקיד, או להחזיר למי שבא קודם, ולאחרונים לא יישאר כלום. וצדדי השאלה עפ"י שו"ע חר"מ (סימן ק"ד ס"ח) שמי שיש לו הרבה בעלי חוב וזמן הפרעון של כולם באותו היום, אפילו אם כל אחד בשעה אחרת, כל הקודם לגבות זכה.

מאידך גיסא, יש רמ"א (סימן רצ"ב ס"י) שמי שקיבל פיקדון לשמור ועירבב עם שלו ונאבד חלק, צריך ליתן לכל אחד לפי חשבון הכסף שנגנב (ובש"ך ס"ק כ"ד: כגון ששלו היו י' ושל חבירו כ' ונאבדו או נגנבו ג', הוא מפסיד א' וחבירו מפסיד ב', וכן אם ה' להיפך שלו כ' ושל חבירו י' הוא מפסיד ב' וחבירו א').

הוסיף רבינו ואמר, באמת החילוק בין שני המקרים הוא ברור: השולחן ערוך מדבר על חוב, וחוב ניתן להוצאה ולכן אם אין די כסף לכולם, כל הקודם זכה, אבל הרמ"א מדבר על פקדון ואינו להוצאה, וממילא יש כאן בעין של שניהם, ואם לא יודעים למי נאבד, צריכים כולם להפסיד בשווה. וצריך לשאול פי מורי חמי מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב מה דעתו.

מסיים הגר"א מן: כעבור תקופה נודמן רבינו לפגוש את חמיו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, והם שקלו ודנו בדבר, בהתחלה רצה לומר כדברי הרמ"א שיפסידו לפי אחוזים כל אחד כמה שהפקיד, אבל בסוף הוכיח מהשולחן ערוך הג"ל שמי שבא ראשון יתנו לו, ודימה את זה לחוב. (שבענו מטובין)

יפה מראה

תמונה מיוחדת ולא שגרתית, בה נראה רבינו מעיין במסמך כל שהוא, בעומדו במעלית, את פשרה של התמונה שמענו מפי בן המשפחה:

בשנת תש"ע הגיע רבינו לשמש כסנדק באולם 'שמחת עולם' בבני ברק, ביציאתו, תוך כדי שהוא נכנס למעלית לרדת, ליוו אותו סב התינוק, הגר"ר אליעזר פרידליס ז"ל, שיום היארצייט שלו היה ב"ז שבט (בימין התמונה) והודה למרן על בואו. ואז הוציא ר' אליעזר מכתב לא מוכר, אותו כתב הגר"ד סאלוביציץ זצ"ל ר"י בריסק (יום היא"צ בשבוע הבא, ב' אדר א') למרן בעל החזון איש, וביקשו שיעתיר עבור רפואת בנו. רבינו, שלא הכיר את המכתב קרא את כולו בהתענינות, והביע תודות לבעל המכתב ז"ל. (תודתנו והערכתנו לבנו שליט"א על עומדו בחפץ לב לימינו בכל עת)

"אלא ד' אמות של הלכה

לאחר שאזל מן השוק בשנה האחרונה הספר ההלכתי המפורסם ורב המכר 'אלא ד' אמות של הלכה' (340 עמודים) אשר בו מובא בצורה מיוחדת ומבוארת כל הנהגות וההלכות בהם נוהג רבינו ע"ס השולחן ערוך מלווה בתמונות הנוגעות להלכות המובאים בספר, יצא לאור בימים אלו מהדורה חדשה נוספת, ניתן להזמין דרך מערכת "דברי שי"ח" במחיר בסך 45 ₪ בלבד להזמנות ניתן לפנות: 053-3145900 (המחיר כולל משלוח חנם בכפוף למוקדי ההפצה)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

”זהיה לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך”

מרתק! יריעה היסטורית! על חומרות ודקדוקים שנעשו בבתי התפילין שהזמין רבינו שליט”א עבור בניו. מאמר ג’ בסדרה.

תמונות: ארכיון 'אלא ד' אמות של הלכה', מאגר 'דברי שי"ח'.

כפי שהבאנו בגליונות הקודמים, סקירה קצרה על מייצר הבתים המהודרים, הרה”ח הישיש רבי נפתלי כהן שליט”א מבני ברק, שהוא מהראשונים שעשו בדקדוק וביראת שמים ועל פי פסקי מרן החזון איש כפי שקיבל ממנו בעצמו. וזכה גם בין השאר לייצר התפילין לבניו של רבינו שליט”א, על פי הזמנתו האישית, להלן מספר שאלות שהעברנו לעיונו, תודתנו לנכדו הדומ”צ הרה”ח רבי יעקב יוסף כהן שליט”א מרבני ק”ק שטפנשט ב”ב.

הרה”ח רבי נפתלי מבקש להרחיב קמעא בנושא זה של הדבק הפוסל:

”הנה כיום הפסיקו לגמרי להשתמש בדבק עור וכל הבעלי מלאכה משתמשים בדבק על בסיס כימי כמו 'סופר גל', ועיקר החשש הוא במילוי הדבק במקומות שיש בהם משום קלקול הרבוע, דהיינו שלפעמים הפרעס לא סגר היטב את החללים ונשאר רווח ובעבר הבעלי מלאכה הרשלנים היו ממלאים אותו בטיח או בדבק עור, וכיום בעוה”ר המפעלים שמתעצלים לעבור שוב פעם עם הפרעס על הבית כדי לצמצם את החללים ממלאים אותו בדבק 'גל', ויעוי' בביה”ל ס’ ל”ב דבעת עשייה יש להסופר לזוהר אפילו בחסרון משהו באיזה מקום שיהיה מרובע בשלימות.

ועיני ראו ולא זר, בשנים האחרונות ממש, תפילין קודם צביעתן מכמה מפעלים העומדים תחת כשרויות המקובלות על ציבור יראי ה’, שזויות הבית (קאנטים) היו פגומות יותר מחגירת ציפורן ובמקום הפגימה נתנו דבק, באופן שאצ”ל שהתפילין הללו אינם מהודרים אלא הם בחשש אמיתי של פסול, והדבר חמור ביותר כי לאחר הצביעה א”א לעמוד על הדבר כלל, וגם לפני הצביעה פעמים שלאחר השליפין (שיוף הבית) המקום מקבל את צבע העור ממש עד שכמעט ובלתי ניתן להבחין במילוי הדבק אפילו בעין מיומנת, ולכן אם יש חשד קל צריך לבדוק זאת בדרכים הידועים לעוסקים בתחום ע”י הרטבת המקום או גרידה בעדינות לבדוק התפוררות דבק וכיו”ב.

ע”כ עצתי לכל ירא שמים מהדר ומדקדק במצוות להראות את התפילין שעומד לקנות למומחה ובקיא בתחום זה, שיבדוק עוד קודם הצביעה שאין חללים בשיעור חגירת ציפורן במילוי 'דבק', ואם ימצא דבק יעמוד על המשמר שיגורד 'גל' ויצמצמו את הפגימה ע”י חיתוכים בעור או להחליפו לבית אחר שלם (ע”כ ראיתי לנחוץ להוסיף על דברי זקני שליט”א להסיר המכשלה שפשתה בימינו).

השיחה התארכה ויש בידינו עוד להוסיף אך קצר המקום, ואי”ה בהזדמנות אחרת נקוה לפרסם עוד. נברך את הרה”ח ר’ נפתלי שליט”א בברכת עוד ינובון בשיבה, ושיזכה הלאה לבריות גופא ונהורא מעליא.

נער בר מצוה המתחיל להניח תפילין לראשונה, בנוכחות רבינו

רבינו בוחן פרשיות תפילין עבור נער בר מצוה

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✍ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שולחה- 1586

קהילות 073-2757000 שולחה- 4310

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 32 | שבט תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

ברידי הוי עובדא

באחד מימי השבוע נקלעתי לעיר טבריה ובערך בשעה 4:00 אחה"צ חיפשתי מגן לתפילת מנחה, ותושבי העיר הפנו אותי לבית הכנסת המרכזי של קרית שמואל. כשהתקררתי למקום ראיתי שבחצר הגדולה של בית הכנסת מתאסף מגון אנשים דתיים מבוגרים, וקיבלתי את הרושם שמדובר במגן "חצרות" מחמת הקדושה. פניתי מרצות להכין עצמי לתפילה, וכשחזרתי לפתח החצר הם כבר התחילו להתפלל, מיד נגש אלי אחד מהמתפללים המבוגרים שהיה כמובן חבוש במסיכה, וסימן לי בכף ידו הפתוחה כשהוא מכה בה קלות על פניו, תנועה שגרמה לי להבין שדורש ממני לחבוש מסיכה. אך היות וכרשותי לא היתה מסיכה, ודוב המתפללים שם ג"כ היו ללא מסיכה ובפרט אלו הסמוכים למתפלל הזה, וידעתי היותי, בחסדי ד', מחלים ומחוסן כראוי, פניתי אליו ושאלתי מה ההבדל ביני לבין אלו שמסביבו, ושוב הוא חזר ומכה בתוקף בכף ידו על פניו, שנראה כדורש ממני בכ"ז ללבוש מסיכה.

לבסוף ניגש אלי יהודי אחד והסביר לי שכונתו לסמן שהם בתפילת ערבית, ע"י תנועה המסמנת קריאת שמע. היות והכיר עלי שהנני אורח ואיני יודע שמנהגם להתפלל ערבית מפלג המנחה.

גדולי הדור – אטמוספירה אחרת!!!

- הודעתי בהתרגשות למרן רשכבה"ג שר התורה שליט"א שביתת התאבדות!!

ציפיתי לתגובה... אבל ארי ויי, אין קול ואין קשב. למה?? מה חטאתי? מה זה אומר??

לאחר כשבוע אורתי אומץ וכששאלתי אותו בענין, מרן השיב בחביבות ובטון מרגיע "כנראה הפרעת לי באמצע הסוגיא". הוא פשוט לא שמע.

הבנתי: לזן גדולי הדור לכף זכות, פעמים מצריך להיכנס או לפחות לדמיין אטמוספירה אחרת.

ארחות יושר

(ממרחק רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א)

דן לכף זכות (חלק שני)

וקשבת (צ"ז א'): הושר בכשרים לוקה בגופו. וְשֵׁם (קכ"ז ב'): מְעַשֶּׂה בְּאֵדָם אֶחָד שֶׁיֵּרֵד מִגִּלְגַּל הָעֵלְיוֹן וְנִשְׁכַּר אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת אֶחָד בְּדָרוֹם שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים [ובשאלות (שאלותא מ') הַגֵּרָסָה: מְעַשֶּׂה בְּרִבִּי עֲקִיבָא בֶן יוֹסֵף שֶׁהָיָה מִשְׁכָּר אֶצֶל רִבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֹרְקָנוֹס שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים. וְגַרְמָה, דְּהֵינּוּ כְּשֶׁהָיָה עוֹד עִם הָאֵרֶץ, וְכָבֵד הָיָה לוֹ אִם אִשָּׁה וּבָנִים, כְּדִמְשָׁמַע כְּאִבּוֹת דְּרַבִּי נָטָן פֶּקֶד ר'].⁸ עֵרֵב יוֹם הַכַּפֻּרִים אָמַר לוֹ: תָּן לִי שְׂכָרִי וְאֶלֶף וָאֶזֶק אֶת אִשְׁתִּי וּבְנִי. אָמַר לוֹ: אֵין לִי מַעוֹת. אָמַר לוֹ: תָּן לִי פְרוֹת. אָמַר לוֹ: אֵין לִי. תָּן לִי קֶרֶקֶ - אֵין לִי. תָּן לִי בַּהֲמָה - אֵין לִי. תָּן לִי כְרִים וּבְסֻתּוֹת - אֵין לִי. הַפְּשִׁיל כְּלִי לְאַחֲרָיו וְהִלֵּךְ לְבֵיתוֹ⁹ בְּפָחַי נִפְשׁ.¹⁰ לְאַחֵר הָרַגֵּל נָטַל בַּעַל הַבַּיִת שְׂכָרוֹ בִּידוֹ וְעָמַד מִשּׁוּרֵי שְׁלֹשָׁה הַמּוֹדִים - אֶחָד שֶׁל מֵאֶכָּל, וְאֶחָד שֶׁל מִשְׁתֶּה, וְאֶחָד שֶׁל מִיַּיִן מְגֵדִים [צָרִיךְ עֵינֵי לְמַה אֵין בּוֹה מִשּׁוּם רִבִּית, וְלֹא מִשְׁמַע שֶׁהָיָה בְּכָלִל שְׂכָרוֹ. צָרִיךְ לִזְמַר שֶׁכָּלֹא הָכִי הָיָה נוֹתֵן לוֹ זֶה, וְאִלּוּ מִשּׁוּם שֵׁשׁ לָתֵת "הַעֲנָקָה לְפֹעֵל שֶׁעָבַד אֶצְלוֹ אֶחָד שָׁנָמָר עֲבוֹדָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב ה'חֲנִיךְ' מִצְוַת תַּפ"ב], וְהִלֵּךְ לוֹ לְבֵיתוֹ. אַחֵר שֶׁאֶכָּלוּ וְשִׁתּוּ נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ, אָמַר לוֹ: כְּשֶׁעָשָׂה שְׂאִמְרַת לִי תָּן לִי שְׂכָרִי וְאִמְרַתִּי אֵין לִי מַעוֹת, בְּמַה חֲשַׁדְתָּנִי? - אִמְרַתִּי, (א) שְׂמָא¹¹ (ב) פְּרָקְמָטִיא בּוֹזֵל נִדְמָנָה לָךְ¹² וְלִקְחָתָּ בְּהוֹן. וְכִשְׁעָה שְׂאִמְרַת לִי תָּן לִי בַּהֲמָה וְאִמְרַתִּי אֵין לִי בַּהֲמָה, בְּמַה חֲשַׁדְתָּנִי? - אִמְרַתִּי שְׂמָא מִשְׁפָּרַת בִּיד אַחֲרִים. כְּשֶׁעָשָׂה שְׂאִמְרַת לִי תָּן לִי קֶרֶקֶ וְאִמְרַתִּי אֵין לִי קֶרֶקֶ, בְּמַה חֲשַׁדְתָּנִי? - (ג) אִמְרַתִּי שְׂמָא¹³ מִחֲכָרַת בִּיד אַחֲרִים הִיא. וְכִשְׁעָה שְׂאִמְרַת לִי אֵין לִי פְרוֹת, בְּמַה חֲשַׁדְתָּנִי? - (ד) אִמְרַתִּי, שְׂמָא אֵינִי מַעֲשֵׂרוֹת (וְאֶסְדֵּר לָתֵן פְּרוֹת שְׂאִינִי מַעֲשֵׂרוֹן). וְכִשְׁעָה שְׂאִמְרַת לִי אֵין לִי כְרִים וּבְסֻתּוֹת, בְּמַה חֲשַׁדְתָּנִי? - אִמְרַתִּי, (ה) שְׂמָא הַקָּדִישׁ כָּל נִכְסֵי לְשִׁמְיָם. אָמַר לוֹ: ¹⁴הַעֲבֹדָה' כִּךְ הָיָה, ¹⁵הַדְרָתִי כָּל נִכְסֵי כְּשֶׁכָּבֵל הֹרְקָנוֹס בְּנִי שֶׁלֹּא עָסַק בְּתוֹרָה, וְכִשְׁבָּתִּי אֶצֶל חֲכָרִי בְּדָרוֹם הַתִּירוֹ לִי כָּל יְדִידִי. וְאַתָּה קִשְׁם שְׁדַנְגִּי לְזִכּוֹת הַמָּקוֹם דִּין אֶחָד לְזִכּוֹת.

עיונים

א. שְׂמָא פְּרָקְמָטִיא בּוֹזֵל נִדְמָנָה לָךְ, וְלִקְחָתָ בְּהוֹן וְכו'. בספר 'ארכות חסד' (ט, ט) כתב, לאחר שהושלמה פעולת השכיר, חייב המעביד ליהדר שלא להוציא מעותיו עבור קניית סחורה, כשיודע

שעל ידי כך לא יהיה לו אחר כך לשלם לשכיר, ואפילו לא תבעו השכיר עדיין ובודאי לאחר שתבעו, שעובר משום "ביומו תתן שכרו". ובהערות 'נתיב החסד' (שם) הקשה ממעשה דידן כיצד בעל הבית עשה סחורה כמעט שהיה עליו לשלם לשכירו?

ותירץ, כי אפשר שקנה את הסחורה טרם שהשלים השכיר את עבודתו, שעדיין לא הגיע זמן חיוב התשלום. ואף שגם באופן זה ראוי ליהדר – מכל מקום לא עשה איסור בזה.

ב. פְּרָקְמָטִיא בּוֹזֵל נִדְמָנָה לָךְ וְלִקְחָתָ בְּהוֹן. במהרש"א הקשה: מדוע לא אמר לו תן לי פְּרָקְמָטִיא, שהרי אפילו קרקע רצה לקבל? ותירץ, שהיה זה בערב יום הכיפורים ולא היה לו קונה באותה שעה.

ג. אמרתי שְׂמָא מִזְכָּרַת בִּיד אַחֲרִים. קשה, מדוע אינו יכול למוכרה? תירץ ב"העמק שאלה", שהיה צריך למוכרה בזול בפחות משוויה, ולא רצה רבי עקיבא להפסידו.

ד. אמרתי שְׂמָא אֵינִי מַעֲשֵׂרוֹת. כ"העמק שאלה" הקשה: מה בכך שאינו מעשרות, מדוע לא יעשרם עכשיו? ותירץ, שמנהגם היה ליתן לחבר להפריש תרומות ומעשרות, ולא הוזהר לו חבר.

ה. שְׂמָא הַקָּדִישׁ כָּל נִכְסֵי לְשִׁמְיָם. ואם תאמר, כיצד היה מותר לו להקדיש כל נכסיו ולהפקיע את חובו לשכיר, ושְׂמָא לא יצאא היתר לנדרו, והרי יכול לבוא בזה לידי איסור של 'כובש שכר שכיר'. ושְׂמָא מתוך כעס נדר. (נתיב החסד, שם).

ביאורים

8. ערב יוהכ"פ. בסוף שנות השכירות בערב יום כיפור, בא השכיר להופטר מבעל הבית.

9. בפחי נפש. כעצבות. 10. לאחר הרגל. אחרי רג הסוכות. 11. הענקה. מתנות. 12. פְּרָקְמָטִיא. סחורה. 13. ולקחת בהוֹן. לקחת את הסחורה באותן המעות, ולכן לא נותרו לך מעות לשלם שכיר.

14. מזכרת. "הזכירה" היא הסכס שלפיו מקבל החוזר את שדה חבירו לעבדו וליתול את פירותיו, ותמורת זכות זו עליו לתת כמות קצובה של פירות לבעל השדה (רש"י). 15. העבודה. נשבע אני בעבודת הקרבנות. 16. הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני. ומשום כך לא רציתי שיהנה מנכסי.

(העיונים והביאורים מתוך הספר אורחות המוסר ש"ל ע"י ארגון אורחות יושר)

שאלה לדיון בשולחן שבת

באמצע הלוייה נכנס לחנות פרחים לקנות עציץ

סיפר רבי אריה לוי זצ"ל, בהלוייתו של ר' אלעזר ריבלין ז"ל מנקיי הדעת שכירושלים, השתתפו מסלחה ומשמנה של ירושלים. הכל הלכו אחר מטתו בעצב גדול, כשדמעות רבות זולגות מעיניהם, על אדם כשר שנפטר. לפתע הבחנתי איך שרבי שמואל קוק ז"ל ידידו ורעו של ר' אלעזר משכבר הימים, פורש מן ההלוייה שהיתה בתחילת דרכה ונכנס לחנות פרחים שהיתה בסמוך כדי לקנות עציץ פרחים. חשבתי בלבי, אפילו שהוא חייב לקנות את העציץ, וכי זה הזמן, כאשר כולם מלווים את המת, וכפרט הוא שהיה כל כך קרוב עמו, כלום אינו יכול למצוא שעה אחרת לקנות את העציץ. כשפגשתי אותו לאחר ההלוייה אמרתי לו, הלא שנים היית רע כאח למנוח, ומדוע פרשת מהלוייתו כדי לקנות עציץ. השיב לי...

(ווי העמודים)

משל נפלא האיך לדון לכף זכות

באחד השיעורים אמר רבינו הגר"א גניחובסקי זצ"ל משל, שכידוע ברפואה כיום עושים לחולי לב פעולה הנקראת "צינתור" והיא על ידי שמכניסים לתוך הגוף חוט מיוחד עם עין חשמלית, ואפשר להביט על ידה לתוך לבו של האדם היאך מתפקד הלב ומה מתרחש שם. וכך אנחנו צריכים גם לנהוג כל אחד עם חבירו, להכניס לתוכו חוט ולצדף לזה עין ולראות על המסך את כל המתרחש עמו ורק אז לדון את מעשיו, ואמנם אין הדבר קל, אבל כאשר מתאמנים כזה רואים שאפשר לעשות זאת בקלות רבה.

(אגן הסהר)

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במידון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com
כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

עליו שניהם שהוא יצליח בתורה ויהיה לו חשק ללמוד, ובאמת הם התפללו עליו והוא הצליח. ויש להבין למה שיתן עמו החזון איש עוד אחד, וכי הוא לבדו בתפילתו לא היה יכול להשפיע בזה?

אכן היה צריך עוד אחד, כמו שמצינו במלחמת עמלק (שמות יז, י) ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה, והיינו להתפלל שיצליחו במלחמת עמלק, ומבואר שלא הספיקה תפילה משה רבינו לבדו, ואף שזו הייתה תפילה של משה רבינו! תפילה למשה, זה לבד לא הספיק, והוצרך לשתף עוד אחרים, את אהרן וחור, כי היו צריכים סייעתא דשמיא מיוחדת, ולכן לא מספיק משה רבינו לבד, אלא צריך את משה אהרן וחור, שיהיו שלושה ביחד, ואז התפילה מתקבלת.

הבא ליטרה – בהשתדלות ובתפילה

והנה אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותך, היינו שאם אדם בא ליטרה ומשתדל להתחזק ברוחניות, מן השמים מסייעים בידו, ולא מוזכר דווקא על ידי תפילה, אלא כל בא ליטרה, עם השתדלות על רוחניות, זוהי לסייעתא דשמיא, ומהו 'בא ליטרה'? על איזה חלקים ברוחניות? יש כל מיני חלקים: כגון תורה, וחיזוק האמונה, ויש הרבה דרגות באמונה, וכן במידות טובות, יש הרבה דרגות במידות טובות, לקיים ואהבת לרעך כמון בשלמות, ומי שבא ליטרה עם השתדלות, מן השמים מסייעים אותו, על תורה, ועל חיזוק האמונה ומידות טובות, וכמו כן יש בא ליטרה עם השתדלות של תפילה, שבה כאמור בדוק ומנוסה שהתפילה עוזרת.

וממעלות המידות הטובות יש מצות עשה של אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמון, ובמסילת ישרים פרק י"א כתב שצריך להיות 'כמון ממש', ואם כך היא המצוה, זהו הטבע של יהודי, ולכל יהודי יש בטבעו אהבת הבריות, כמו שאמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמים, ביישנים, וגומלי חסדים, והם שלושה ענייני מידות טובות שקיימים רק בעם ישראל, רחמים זהו ואהבת לרעך כמון, וכן ביישנים זו מידה טובה, וגומלי חסדים זהו גם כן מצד ואהבת לרעך כמון, ומידות טובות אלו הם הסימנים של יהודי, רק יהודי, ובאומות העולם אין הטבע הזה, כידוע שכן המציאות.

ויהודי שידע על יהודי אחר שסובל, למרות שאינו מכיר כלל גור במקום מרוחק ממנו, הוא מצטער עמו וכואב לו על סבלו, ואם יוכל אף ישלח לו עזרה למרחקים, כי זהו טבעם של ישראל, רחמים וגומלי חסדים, ואילו באומות העולם אין דבר כזה, ולא קיים בהם הטבע של ואהבת לרעך כמון, ובאמת כתוב ואהבת לרעך כמון, ורק יהודי הוא 'רעך', ואילו גוי אינו רעך.

ואמרו חז"ל (ירושלמי נדרים ט, ד) ואהבת לרעך כמון זה כלל גדול בתורה, וכלל גדול בתורה! פירושו שכל התורה כולה היא אחרת על ידי ואהבת לרעך כמון, כמו שכתב בספר שערי קדושה לרבי חיים ויטאל, שמי שיש לו איזה חסרון בשלמות המידות, כל המצוות שהוא עושה פגומות ואינן בשלמות! אם היו אהבת לרעך כמון! אינו בשלמות כמו שצריך להיות ואינו כפי הטבע האמיתי של כלל ישראל, אינו גם כל המצוות והמעשים הטובים שהוא עושה יש בהם פגם ואינם בשלמות. זהו הענין של שלמות המידות.

בא לטרה אחרים – תלוי בדרגת המשפיע

והנה ידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר, שאם אדם ידבר דברי חיזוק לפני אלה אנשים לחזק אותם ברוחניות, בכל ענייני הרוחניות, תורה ויראת שמים ומידות טובות, ולא ישפיע על השומעים, ורק אחד יושפע, ומיהו האחד? הוא בעצמו, שעל ידי שמדבר לאחרים הוא עצמו מתחזק מזה, אמר רבי ישראל שכדאי בשביל זה לדבר את דברי החיזוק, ואף על פי שלא ישפיע על השומעים אלא רק עליו בעצמו, זה גם כדאי, בשביל שהוא בעצמו יתחזק מזה.

ובאמת יש להתבונן בטעם הדבר, כיצד יכול להיות שמדבר דברי חיזוק לא אלה אנשים ואין זה משפיע עליהם, ומדוע עליו זה כן משפיע.

והענין בזה, כידוע מהגאון שאמר פעם למגיד מדובנא (הובא בספר אהל יעקב פרשת תזריע) ששאל כיצד ומה היא העצה להשפיע על אחרים, והשיב לו הגאון בדרך משל, כשיש כוס, ושופכים מים לתוך הכוס, הכוס מתמלאת במים, ולאחר שמתמלאת עד גדותיה ושופכים לתוכה עוד, אינו גם נשפך ויוצא ממנה החוצה, אבל כל זמן שהכוס אינה מלאה לא יישפך ממנה על סביבותיה, וכך היא המידה באדם הרוצה להשפיע על אחרים, שרק אחרי שהוא בעצמו כבר מלא וגדוש במעלות, אז יוכל בדבריו להשפיע על אחרים.

ולכן יתכן שאדם ידבר דברי חיזוק להשפיע והוא לא ישפיע, מפני שאינו בשלמות ואינו עומד באותה המדרגה, וכיון שחסר לו השלמות במה שהוא מדבר, אינו יכול בדבריו להשפיע על אחרים.

תחנונים – גם בברכות הראשונות

דיברנו בפעם הקודמת על מה שאמרו (אבות ב, ג) אל תעש תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, ואמרנו שלכאורה תחנונים שייך רק בברכות האמצעיות שהן בקשות, אבל בראשונות שהן רק שבחים לא שייך תחנונים.

אולם במשנה ברורה (ביאה"ל סימן צ"ח סעיף ג) כתב שגם בראשונות שייך תחנונים, בשלוש ברכות הראשונות שהן שבחים, אבות וגבורות וקדושת השם, שייך בהם גם כן תפילה בלשון תחנונים, עם הרגשה כמו תחנונים.

*

כח התפילה להצלחה ברוחניות

ויש עוד דבר ידוע שאמר רבי ישראל סלנטר שתפילה על רוחניות **בדוק ומנוסה** שזה עוזר, אם אדם מתפלל ומבקש על ענייני רוחניות, על תורה ועל יראת שמים ומידות טובות, וכל העניינים הרוחניים, אם מבקשים בתפילה בדוק ומנוסה שיש סייעתא דשמיא.

ובאמת כבר אמרו בגמרא (ברכות נ, א) על הפסוק "הרחב פיך ואמלאהו" ההוא בדברי תורה כתיב, וידברי תורה! היינו כל מה שהתורה מחייבת, כל העניינים הרוחניים, שאם אדם מבקש רחמים על זה, אזי 'הרחב פיך ואמלאהו', וצריך רק לבקש – ויזכה לסייעתא דשמיא!

ההצלחה לא תלויה בכישרונות

ומעשה שהיה באחד שדיבר פעם עם החזון איש ואמר, כי הרי ישנם צעירים בעלי כישרונות ויש שאינם בעלי כישרונות, ואלו שהם בעלי כישרונות כשילמדו יצליחו ויהיו גדולי תורה, אבל מי שאינו בעל כישרון, למה שילמד, הרי בין כך הוא לא יצליח, וכיצד שייך שיצליח בתורה, ואמר לו החזון איש **שזה לא נכון!** וגם צעירים שאינם בעלי כישרונות יכולים לגדול ולהצליח בתורה, וההצלחה אינה תלויה בכישרונות אלא בסייעתא דשמיא.

וסיפר לו החזון איש מעשה באחד שהוא הכיר מצעירותו, שהיה בעל כישרון חלש מאד, ואמר דוגמא לגדול חולשת הבנתו, שלא הבין דברים פשוטים מאד, ואף על פי כן הוא גדל והצליח בתורה, ונהיה רב עיר בחוץ לארץ. וכיצד הצליח כך למרות שאינו בעל כישרון? אמר החזון איש כי זהו מפני שהסתבא בהדלקת הנרות התפללה על הצאצאים שלה שיהיו תלמידי חכמים, ובכתה על זה בדמעות וביקשה מכל הלב, ובזכות זה זכה הנכד לסייעתא דשמיא, שאפילו שאינו בעל כישרון הוא נהיה תלמיד חכם גדול ורב עיר.

[ושמעתי זאת מאותו אדם שדיבר עם החזון איש, והוסיף וסיפר שהוא שאל את החזון איש מי הוא התלמיד חכם שסיפר עליו, ואמר החזון איש כי אינו יכול להגיד את שמו, מפני שאין זה לכבודו לספר עליו שהוא פעם היה חלש, וכעבור תקופה שוב שאל את החזון איש אם יוכל עכשיו לספר לו מיהו התלמיד חכם, כי יכול להיות בזה תועלת ועידוד לאלו שאינם בעלי כישרונות, אם הם ישמעו שאדם מסוים שלא היה בעל כישרון נעשה לבסוף לגדול מפורסם, ואמר החזון איש כי עכשיו הוא כבר נפטר ולכן ודאי שלא יאמר את שמו].

וכאמור הוא היה בעל כישרון חלש מאד, ואף על פי כן בסוף הוא נהיה גדול בתורה, כי **ההצלחה בתורה לא תלויה בכישרונות, אלא תלויה בזכויות**, והזכויות יכולות להיות גם תפילה של הסבתא.

תפילה על עצמו ותפילת אחרים

אבל וכי זהו רק בתפילה של הסבתא? ומה אם האדם עצמו מתפלל? יש סיפורים ידועים על צעירים שלא היו בעלי כישרונות, והם התפללו וביקשו רחמים על הצלחה בתורה, ונהיו גדולי תורה, על ידי בקשת רחמים שביקשו על עצמם, והיה מעשה באחד שהיה עדיין ילד צעיר, אינו זוכר אם לפני בר מצוה או אחרי בר מצוה, ועל ידי בקשת רחמים זכה לסייעתא דשמיא והצלחה גדולה ברוחניות, ואין הגבלה בזה! כמו שנאמר הרחב פיך ואמלאהו.

ובקובץ איגרות החזון איש (ח"א עד) כתב נוסח תפילה לאמא על בנה, אק לבקש רחמים על הבן לסייעתא דשמיא שיצליח בתורה, וכתב שהאם תבקש בברכת שמע קולנו: "יהי רצון מלפניך השם אלוהי ואלוקי אבותי שתרחם על בני... ותהפוך את לבבו לאהבה וליראה שמך ולשקוד בתורתך הקדושה ותסיר מלפני כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה ותכנין את כל הסיבות המביאות לתורתך הקדושה" כי אתה שומע וכו'.

ומעשה שהיה גם כן בצעיר אחד שהיה זקוק לחיזוק בתורה, והחזון איש רצה לחזק אותו, וביקש מעוד אחד שישתף עמו בתפילה על אותו צעיר, שיתפללו

אבל אף על פי כן, כיון שהוא רוצה ובא ליטרה, ולא רק 'ליטרה' בעצמו, אלא גם 'ליטרה' ולהשפיע על אחרים, ואם בוא ליטרה על עצמו מסייעין אותו, ודאי שגם מי שבא לטרה ורוצה להשפיע מסייעין אותו, ובזכות זה הוא מקבל סייעתא דשמיא שהוא בעצמו זוכה להתחזק, ואחרי שהוא יתחזק בעצמו כבר יוכל גם להשפיע על אחרים, כמו שאמר הגאון.

והכלל, כדי להשפיע על אחרים צריכים זכויות, ובלי זכויות אי אפשר להשפיע, כל השפעה שהיא, כגון השפעה של תורה, ואהבת תורה, ומידות טובות, ואמונה, וכל השפעה של רוחניות, תלוי לפי הזכויות כמה שיש לו למשפיע בעצמו וכמה שהוא מושלם בזה.

הלומד מוסר בא ליטרה ומסייעין אותו

ונתבונן כיצד באים ליטרה, וכי רק על ידי שאומרים דרשה לאף אנשים? אכן העצה והדרך להיות בא ליטרה היא על ידי לימוד ספרי מוסר, ובישיבות יש סדר ללימוד המוסר בכל יום חצי שעה לפני מעריב, וזהו בא ליטרה, כי מדוע לומדים מוסר? מפני שרוצים להיטרה ולהתחזק ולקבל מעלות ושלמות, ומי שרוצה שלמות ורוצה את הרוחניות זהו 'בא ליטרה' וזוכה לסייעתא דשמיא, על ידי שבא ליטרה ולהתחזק בכל ענייני הרוחניות, בתורה וביראת שמים ובמידות טובות, וזכה לסייעתא דשמיא להצלחה ברוחניות.

וכבר סיפרתי את המעשה באחד שהיה בחור צעיר בגיל ישיבה קטנה, שהיה אנוס ומוכרח לעבוד מחמת איזה סיבות מצד המשפחה, אבל בסוף היום הוא היה בא לישיבה ללמוד מוסר בכל יום חצי שעה, ושאלתי אותו למה הוא לומד דווקא מוסר ומדוע אינו לומד גמרא באותו הזמן, ואמר לי כי הוא מרגיש שלימוד המוסר מחיה אותו, והרגיש שזה מטהר אותו.

והסוף היה שהוא זכה לסייעתא דשמיא שנסתלק האנוס וכבר היה יכול ללמוד כל היום, על ידי סייעתא דשמיא עם כל מיני סיבות, והדברים נתגלו בדרך הטבע ולא בדרך נס, אך זה היה סייעתא דשמיא! ונכנס ללמוד בישיבה, וכחיים הוא מוכה הרבים ומשפיע תורה ויראת שמים, כל זה בזכות שהיה 'בא ליטרה' על ידי שלמד חצי שעה מוסר, ומן השמים סייעו בידו.

וכל אחד שבא ליטרה זה תלוי באיזה דרשה, מה היא הכוונה ובאיזה איכות, מהו הלב ועד כמה הלב רוצה ליטרה, וככל שהוא בא ליטרה יותר באיכות ובשלמות – כך מן השמים מסייעים אותו.

וכאמור הבא ליטרה הוא על ידי לימוד המוסר, וצריך כמובן ללמוד בספר מוסר שמעניין, כי לימוד שמעשם אינו משפיע, אבל יש הרבה ספרי מוסר, שכל אחד יכול לבחור מהם איזה ספר מוסר שמעניין ומושך אותו ומשפיע עליו לפי טבעו, וישנם ארבעת ספרי המוסר הידועים: מסילת ישרים, חובות הלבבות, שערי תשובה, ואחרות צדיקים, ויש עוד ספר שהוא גם כן מעניין מאד, ספר פלא יועץ, שכותב עצות ודברים מועילים, וממש כשמו כן הוא 'פלא יועץ', שיועץ עצות רוחניות מצוינות, והבא ליטרה מסייעים אותו.

ואמנם יש לפעמים מקרים נדירים שאדם ילמד מוסר וייכנס מזה למתח, וזהו דבר נדיר אבל יש יחידים כאלה, שלימוד המוסר מכניסם למתח, ובאופן כזה אסור שילמד מוסר, כי זה גורם לו מתח ואינו יכול ללמוד כך, [ובמקום אחר הוסיף רבינו שליט"א כי העצה לאלו היא, ללמוד ספרי מוסר שמרגיעים כמו ספרי החפץ חיים וכדומה].

הכלל – כל הצלחה תלויה בזכויות

ועל כל פנים זהו הענין, שכל זיכוי הרבים תלוי בזכויות של המשפיע, ויש הרבה שרוצים להיות מזכי הרבים ברוחניות, ואינם יודעים את הסוד, שזה תלוי בזכויות! וצריכים קודם שהמשפיע עצמו יהיה עם זכויות, שיהיה בשלמות

כמו שאמר הגאון, וזהו על ידי לימוד ספרי המוסר, וכמו שאמר (סנהדרין יח, א) קשט עצמך תחילה.

וענין זה שהכל תלוי בזכויות מצוינו עוד, כי הנה אמרו חז"ל (תענית ז, א) הרבה למדתי מרבותי, ומחברי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולם, ונזכרו כאן שלושה עניינים, שהם הנקראים בלשון המשנה (אבות ו, ה) שימוש חכמים דיבוק חברים ופולפל התלמידים, והנה מה שאמר תחילה הרבה למדתי מרבותי, הוא דבר מובן, שאדם מקבל ולומד הרבה תורה מרבו, אבל מה שאמר מחברי יותר מרבותי צריך ביאור, כיצד שייך שילמד מהחבר יותר ממה שלמד מהרבו? ומרבותי היינו מפני שהרב יודע יותר ממנו, אבל 'מחברי' הרי הם שני חברים ששמעו יחד את הרב, ומה החבר יודע יותר ממנו?

ויש לבאר כי התועלת בזה הוא לאיכות ההבנה, שבדיבוק חברים נעשית האיכות יותר טובה, ששניהם שמעו את מה שהרב מסביר בתורה וכן ביראת שמים ובמידות טובות ובכל מה ששייך לרוחניות, וכששומעים עדיין לא מבינים עם כל העמקות, ובדיבוק חברים כשחוזרים יחד על מה שהרב אמר, מקבלים הבנה יותר עמוקה, וזהו 'מחברי' יותר מרבותי, באיכות ההבנה!

וכן גם מתלמידי יותר מכולם, זהו על ידי שהתלמיד שואל את הרב שאלות כאלה שהרב לא חשב כלל להסביר אותם, ואחרי שהתלמיד שואל, צריך הרב להתעכב להסביר לו, ועל ידי זה נוספת הבנה לרב בעצמו, ומקבל מזה הבנה יותר מכולם, וכן אמר פעם מרן החזון איש זצ"ל לאדם גדול בתורה, שנתבקש לומר שיעור לתלמידים חלשים, ואמר לו החזון איש: זה כדאי לך, כי הם ישאלו אותך שאלות כאלה שלא חשבת כלל עליהם, ותצטרך להסביר להם, ועל ידי זה תהיה ההבנה 'יותר מכולם', שיתבהרו לך דברים שלא חשבת עליהם כלל, רק מחמת שאלות התלמידים.

ונמצא שמחברי יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכולם זהו בדרך הטבע, שדיבוק החברים ופולפל התלמידים מוסיף באיכות ההבנה.

אבל באמת זה לא רק בדרך הטבע, אלא גם מצד הזכויות! כי שימוש חכמים זוהי זכות אחת להצלחה, שלומד ומקבל מרבו, ובזכות זה זוכה לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה, ובדיבוק חברים זוהי זכות נוספת, שכל אחד עוזר לשני, מתוך אהבת הבריות, וזוהי זכות להצלחה ולהבנה גדולה יותר, יותר מרבותי, ובפולפל התלמידים זוהי זכות עוד יותר גדולה, שהרב מתעכב בסבלנות לשמוע את התלמיד ולהסביר לו עד שיבין, מתוך אהבת הבריות, והזכות הזו נותנת הצלחה גדולה לרב שמסביר, יותר מכולם.

והכלל הוא שהכל תלוי בזכויות, וזהו ענין שרבים לא יודעים אותו, ורבים רוצים להיות מזכי הרבים ברוחניות, ורואים שאין להם הצלחה, ואינם מבינים מדוע, ותולים בכל מיני סיבות, שזו הסיבה וזו הסיבה וזו הסיבה, ולא מבינים שאין זה מחמת סיבות טבעיות, אלא הסיבה היא הזכויות! ואם יש זכויות אזי יש הצלחה וסייעתא דשמיא ברוחניות, ובלי זכויות אין הצלחה.

זה הכלל, שהכל תלוי בזכויות, והזכויות צריכות להיות על ידי שבאים ליטרה, והדרך ליטרה ולהתקדם ברוחניות היא על ידי לימוד ספרי מוסר, אך מוסר שמעשם אינו משפיע, ומוסר שמעניין משפיע, וכל מה שיותר מעניין ויותר מרתק הרי זה יותר משפיע, ואין זה משפיע ביום אחד אלא לאט-לאט, בכל יום קצת, כל יום כמה דקות, ואפילו רק חמש דקות, עוד חמש דקות ועוד חמש דקות זה מצטרף ומשפיע, ובכל פעם זה מוסיף משהו חיזוק ומתקדמים התקדמות ברוחניות. **זוהי הדרך.**

ובסייעתא דשמיא נזכה כולנו, כל אחד צריך חיזוק ויש הרבה דרגות בחיזוק ברוחניות, ונזכה כולנו לסייעתא דשמיא בדרגות הרוחניות!

זמן המוכשר להצלחה בתורה

ידוע שבכל פרשה יש השפעה של הפרשה על הזמן, אף שלא מפורש בתורה לקרוא הפרשה דווקא בשבוע זה, והרי במערבא היו גומרים את התורה רק פעם בשלוש שנים (כדאיתא במגילה כט, ב) וחילקו את הפרשיות באופן אחר ממה שאנו מחלקים, ובכל שנה קראו בזמן הזה פרשה אחרת, אבל כיון שהמנהג המקובל ותקנת הקדמונים היא כפי שאנו נוהגים, לקרוא הפרשה בשבוע זה, יש בכל פרשה הרמז למה ששייך לאותו השבוע [עין של"ה חלק תורה שבכתב ריש פרשת וישב].

כמו שידוע שהייתה פעם גזירה על ספרי התלמוד, ובמגן אברהם (סימן תק"פ הובא במשנה ברורה) כתב "ביום הששי פרשת חוקת נהגו יחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת, ולא קבעו אותו בימי החודש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, זאת חוקת התורה מתרגמין דא גזירת אורייתא".

והיינו שהגזירה אינה שייכת ליום החודש, אלא לפרשת השבוע, כמו שכתב המגן אברהם 'שיום הפרשה גורם', שבפרשה מרומז דא גזירת אורייתא, ואף שאין זה לשון התורה, ורק בתרגום אונקלוס כתב כן, מכל מקום התרגום גם כן נכתב ברוח הקודש, ולכן הלשון של התרגום גם כן קובע את כל העניינים של הפרשה, של אותו הזמן.

ומעתה בשבוע שקוראים פרשת יתרו, שהיא פרשת קבלת התורה, ודאי שזה זמן הראוי והמוכשר להצלחה בתורה, רק צריכים השתדלות והכנה, כפי שהיה בזמן מתן תורה, שהיו שלושת ימי הגבלה, כמו שכתוב (יט, טו) היו נכונים לשלושת ימים, ומשה הוסיף יום אחד מדעתו (כדאיתא בשבת פז, א), וכל זה היה הכנה למתן תורה, שאי אפשר לקבל תורה בלי הכנה.

משיחות רבינו שליט"א

לעילוי נשמת
ר' **עזרא** ב"ר **אלטר** שמשון **יהודה** כ"ז
זוג' מרת **צביה** ב"ר **משה** אליהו ז"ל
נלב"ע כ"ד שבט - תנצב"ה

לעילוי נשמת האיש הכשר
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
רבי **נתן** בן **רוח** בן **סניור** ז"ל
נלב"ע כ"א שבט תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרן הגאון הגדול
רבי **חיים ישראל** ב"ר **דב הלוי בעלסקי** זצ"ל
ראש ישיבת תורה ודעת בארה"ב
נלב"ע י"ט שבט תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת **מרים אפשטיין** ע"ה
בת הרה"ג ר' **דב ישראלזון** שילב"חט"א נלב"ע עש"ק י"ט שבט תשע"ט - תנצב"ה

פיקודי ה' ישרים משמחי לב –
אימתי הן ישרים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בלקוט תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת משפטים שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק * גליון 91 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

שביעין חביבין

בענין זומר ואין צריך לעצים
בשביעית

בשבוע שעבר קושית התוס' בסנהדרין כו,א מ"ש זומר בשבת שחייב משום נוטע אף כשמכוין לעצים, ולעומת זאת לענין שביעית מבואר בגמ' שם שתלוי הדבר בכונתו, וחילקו התוס' ביניהם דמיירי באופן שקשה לאילן, ומ"מ בשבת חייב עליה, ונת' הדברים ע"פ מהרש"ל.

והנה בעיקר קושית התוס' משבת, לכאורה קשה, דהא שיטת התוס' במו"ק (בב, רבה ור"י פליגי אדינא דזומר וצריך לעצים חייב שמים, ולדידהו באמת אינו חייב אלא משום קוצר ולא משום נוטע, וא"כ דילמא אמוראי דהכא דמיירו לענין שביעית, סבירא להו נמי כותייהו.

ואולי משום דרב כהנא גברא רבה הוא וכמ"ש התוס' במו"ק שם, ואיהו קאמר דהזומר וצריך לעצים חייב שמים, לכך לא ניח"ל לומר דהני אמוראי פליגי עליה.

ואמנם י"ל דהכא אף רבה ור"י יודו לר"כ דחייב שמים, דדוקא במנכש ומשקה מים לזרעים, דלא הוי חורש וזורע ממש, בזה סברי דאזלינן בתר מחשבתו, אבל בזומר בשביעית, כיון דזמירה כתיב להדיא בקרא, [דגבי שביעית לא תזמור כתיב, ואי"ז תולדה דנטיעה, ומ"ש התוס' משום עבודת נוטע לאו דוקא, דבשביעית אי"ז משום נוטע אלא משום זומר], א"כ ודאי

כאן שררה להדיטוט.

ומשא"כ בעכו"ם האיסור הוא כמ"ש בתנחומא 'כל מי שמניה דייני ישראל והולך לפני עכו"ם כפר בהקב"ה וכו', והיינו דהאיסור הוא החשיבות שנותן בעיניו לדייני עכו"ם, על פני דייני ישראל, ומש"ה אף בקיבלו עלייהו אסור.

(הערות וביאורים עמ"ס סנהדרין)

'כי תראה חמור שונאך כו'

מצוה בשונא לכוף את יצרו

בב"מ דף ל"ב, אוהב לפרוק ושונא לסעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו, והתוספות שם הקשו מדוע צריך לכוף את יצרו בזה, הרי בפסחים (ק"ג) דנו באיזה שונא מדבר הכתוב, שאם בשונא סתם הרי כתוב לא תשנא את אחיך בלבד, ובודאי שאין הפסוק מדבר בשונא כזה, ומסקינן שמדובר כששונא מפני שראה בו דבר עבירה ביחודי, שאסור להעיד על כך בבית דין, כי הוא רק עד אחד ולא יקבלו עדותו, ואם יעיד הוא מוציא שם רע, אבל הוא בעצמו מותר ומצוה לשנאותו, כי הוא יודע וראה שעבר את העבירה, ואם כן הרי זו שנאה של מצוה, ששונאו מפני שכואב לו חילול כבוד שמים, ואין זה יצר הרע אלא יצר טוב, ומדוע צריך לכוף את יצרו בזה. ועיין בתוספות ובראשונים שם מה שתירצו.

ובתוספות בפסחים כתבו לתרץ: "ויש לומר כיון שהוא שונא גם חברו שונא אותו דכתיב (משלי כז, יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר", עכ"ל.

וביאור הענין שמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל, כי אף שתחילת השנאה היא לשם שמים, מכל מקום

'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם'

**איסור דין לפני הדיוטות ואיסור
הליכה לערכאות**

הרמב"ן בפירושו, הביא דרשת חז"ל (בתנחומא, וכן בגיטין פח ב) לפנייהם ולא לפני עכו"ם, לפנייהם ולא לפני הדיוטות, וביאר שם- ולכך אמר בכאן שהמשפטים האלה ישימו אותם לפני האלהים שיזכיר, ולא לפני גוים, ולא לפני מי שאינו שופט על פי התורה, והוא הדיוט לזה, שאסור לבא בפניו כשם שאסור לבא לפני הגוים. ואף על פי שידוע שההדיוט הזה יודע שורת הדין וידין לו כהוגן, אבל הוא אסור לשומו דין וכו' וההדיוט עצמו אסור לדון להם. ואף על פי שהזכירו חכמים שתי הכתות האלה כאחת, יש הפרש ביניהם, שאם רצו שני בעלי הדין לבא לפני ההדיוט שבישראל מותר הוא, ובדקבלום עליוהו דינו דין, אבל לפני הגוים אסורין הם לבא לפניו שידון להם בדיניהם לעולם וכו'. עכ"ל.

כלומר שדין זה שלא לדון לפני הדיוטות, איסור נאמר בו, דומיא דלפניהם ולא לפני עכו"ם שאסור הדבר, אלא שחילוק יש ביניהן, שאם קבלום עליהן הבעלי דינים, בישראל הדיוטות ליכא איסורא ובעכו"ם לא מהניא קבלה, וצריך טעם לחילוק זה, דמאי שנא.

ולכאורה הטעם לכך, דגדר איסורא דהדיוטות הוא שאסור למנות ההדיוטות לשררה דדיינות, [כדמשמע לשון הרמב"ן שם- 'ואף על פי שידוע שההדיוט הזה יודע שורת הדין וידין לו כהוגן, אבל הוא אסור לשומו דין ולצעוק לו שיכוף את בעל דינו לדון לפניו', וע"ע בחי' הר"ן ריש סנהדרין], ומש"ה בקיבלו עליהו שרי, שהרי חייבו הבעלי דינים את עצמם כפי אשר יפסקו הדיינים, נמצא שאין הדיינים מחייבים אותם אלא הם מחייבים את עצמן, ואין

שאינ מחשבת לעצים מועלת לבטל
שם 'זומר' מיניה.

ולמעשה נתבאר דעת התוס'
דזומר וצריך לעצים אסור אף לגבי
שביעית, אכן בלשון רש"י שם- 'אם
לעקל נתכוין משמע דאזלינן בתר
כונתו, ואף באופן דמעלי לאילן,
וזהו כמ"ש בחזו"א (שביעית סי'
י"ח י"ט) כמה ראיות דליכא איסור
תורה בשביעית כל שאינו מתכוין
לעבודת הארץ.

מחמת זה, כמו שהיה מעשה אצל מרן
החזון איש זצ"ל שהגיע אליו אדם
שהקפיד על משהו שדיבר אליו בצורה
פוגעת, ואמר לו החזו"א, מה לך להקפיד
עליו, הן הוא מדבר כך מפני שכך דרכו
וטבעו, ואינו מתכוון כנגדך אלא הוא
מתנהג כפי טבעו, ואינך צריך להיפגע
ממנו ולהקפיד עליו.

ויש ללמוד מכאן, שמי שאדם אחר שונא
אותו, אפילו שלא בצדק, צריך להיזהר
שלא לשנאותו מחמת זה, ויבין כי הלה
שונא מפני שכך טבעו, והוא כאנוס בזה
שטבעו שולט עליו, ואין לשנאותו על
כך, וגם כששונא משהו מפני שראה בו
דבר עבירה, צריך להיזהר שלא תתערב
בזה שנאה נוספת שלא מחמת העבירה,
שהיא שנאה אסורה.

ועוד למדנו, שלא רק שאין לשנא את
מי ששונא אותו, אלא גם צריך לעזור לו,
ולטעון משאו אפילו נגד צער בעלי חיים!
וגם אם הוא עובר עבירה אין זו סיבה
שלא לעזור לו, והם שני דברים שאינם
סותרים: מצד אחד מצוה לשנאותו על
מעשה העבירה, וכמבואר לעיל אין זו
שנאת האדם אלא שנאת הפגם שבו,
ויחד עם זה יש לעזור לו ולסייעו במה
שצריך, וידוע שכל הצדיקים אפילו
הקנאים הגדולים ביותר עזרו אפילו
לחילוניים, ואף שהם עוברי עבירה, הרי
הם כתינוקות שנשבו, וצריך לעזור להם.

(מדברים שנאמרו בפורים תשס"ח)

עלול לבוא מזה לשנאה האסורה, כי טבע
האדם הוא, שאם שונא את השני, גם
השני שונאו בחזרה, ואף שהוא שונא את
השני כדין מפני שראה בו דבר עבירה,
מכל מקום הטבע הוא שגם השני שונא
אותו, ומחמת זה הוא גם כן שונא יותר את
השני ומוסיף שנאה על שנאתו, ותוספת
השנאה היא כבר אסורה, שאינה לשם
שמים אלא מחמת נגיעה שהלה שונאו,
והשנאה שמחמת נגיעה היא שנאה יותר
חזקה. וזו כוונת התוספות שבאין לידי
"שנאה גמורה", היינו שנאה נוספת שלא
מחמת העבירה, שהיא אסורה, ובזה
צריך לכופ את יצרו.

ומדויק לפי זה לשון הכתוב שאמר כי
תראה חמור שונאך, היינו שהוא שונא
אותך, ולא אמר הכתוב 'שנואך' אלא
'שונאך', ולפי דברי התוספות מבואר,
כי אחרי שאתה שונא את השני, גם הוא
שונא אותך, והוא כבר 'שונאך'.

ואמנם הרי גם השנאה שמחמת העבירה,
אינה שנאת האדם החוטא, אלא שנאת
החטא והפגם שבו, כמו שאמרו (ברכות
י, א) יתמו חטאים ולא חוטאים, והאריך
בזה מרן המשגיח זצ"ל באור יחזקאל
(מידות עמ' קמג במאמר שנאת רשע ולא
שנאת רשעים), אבל החוטא אינו מבין
זאת, וחושב ששונאים אותו בעצמו, ולכן
הוא שונא בחזרה.

ובזה צריך לכופ את יצרו, שלא להוסיף
שנאה מחמת שנאת השני, ויבין כי מה
שהשני שונא אותו הוא מפני שכך טבעו,
כי כמים הפנים לפנים וגו', והוא שוגג או
אנוס שטבעו מכריחו לכך, ואין לשנאותו

ואלה המשפטים

דברי התורה מעניינים מאד ומושכים את הלב, ושמעתי פעם מאמרו"ר זצ"ל כי היו עורכי דין שהיו מבקשים ממנו שיאמר
להם את דברי הקצות ואת דברי הנתיבות, ויש גם בימינו אנשים הרחוקים מתורה, אפילו גויים, שמבקשים ללמוד הלכות
חושן משפט, מה שנקרא בפיהם "המשפט העברי", כי הם יודעים שיש בזה חכמה עמוקה מאד.

וסיפר לי אדם שלמד בישיבה ועבר לגור באמריקה, והיה צריך לפרנס את בני ביתו, והתחיל למסור הרצאות על "המשפט
העברי" בפני סטודנטים שלמדו משפטים, והיה אומר להם חשבונות בענייני חושן משפט מדברי הש"ך, הקצות והנתיבות.
ופעם אחת לאחר ההרצאה ניגשה אליו סטודנטית גויה ששמעה את הדברים, ואמרה בהתפעלות כי מאחר שזוהי החכמה
שיש בתורת ישראל - המסקנה היא שצריכים להתגיר!

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

מיוחד
לקובץ גלינות

פרשת משפטים תשפ"ב

לשמור על הנשמה כפי שקיבלנו מאת הבורא

בחומר האיסור להתדיין בערכאות

"כי ימכור איש את בתו לאמה, לא תצא כצאת העבדים", (כ"א, ז).

אשר תשים לפניהם, (כ"א, א').

בזוה"ק כאן (דף רצ"ד ע"ב) מובא דברים נוראים על חובת האדם לשמור את נשמתו ולהחזירה ליצורו בבא העת שלמה זכה ונקיה, שבשעה שמגיע זמנה של הנשמה לרדת לעולם הזה, קורא הקב"ה לנשמה ואומר לה: 'לכי למקום פלוני בגוף פלוני', והנשמה משיבה לפניו ואומרת: 'רבונו של עולם, אין רצוני לרדת לעולם הזה להשתעבד שם ולהתלכלך בעבירות', והקב"ה משיב לה: 'מיום שנבראת עבור זה נבראת להיות בעולם ההוא'. וכיון שרואה הנשמה כך, על כרחא יורדת ונכנסת בגוף.

ובהמשך הדברים פירשו שם בזוה"ק את הפסוק כאן, **"כי ימכור איש"** הקב"ה הקרוי **איש** שנאמר ה' **איש** מלחמה, **"את בתו"** זה הנשמה הקדושה שנחצבה מכסא הכבוד, **"לאמה"** להיות משועבדת בגוף בעולם הזה, שכאשר הנשמה יורדת לעולם הזה להיות קשורה בגוף חומרי המשתוקק רק לתאוות גשמיות, הדבר קשה עליה כדוגמת הקושי של בן חורין שנמכר לעבד, ועל זה ציוונו הקב"ה בתורתו **"לא תצא כצאת העבדים"**, כאשר הנשמה יוצאת מהגוף לאחר מילוי שנותיה בעולם הזה, לא תצא פגומה כעבד, אלא תצא כבת חורין צחה ונקיה, מזומנת לחיי העולם הבא.

שמעתי מפי הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל שפעם אחת בליל שבת קודש, אמר הקדוש ה' חפץ חיים' שיש לו איזה דבר חשוב לומר לציבור, והתאספו הקהל בביתו לשמוע מה בפיו, ואמר להם הקדוש החפץ חיים:

'בכל יום בבוקר אנו אומרים: "אלקי נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראת אתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ולהחזירה בי לעתיד לבוא", והנה היום בבוקר התעוררתי שהלשון "ולהחזירה" במפיק ה"א, משמע שהקב"ה יחזיר לכל אחד לעתיד לבוא את נשמתו בדיוק באותו המצב כפי איך שהוא השאיר את נשמתו כשעזב את העולם הזה בשעת פטירתו, וביאר החפץ חיים, שכמו שהגוף משתנה אם האדם לא זן את גופו במאכלים, כן גם הנשמה משתנית אם האדם אינה זן אותה במזונה הראוי לה והיינו בתורה ומעשים טובים, ובאותו הצורה והדרגה שהאדם החזיר את נשמתו לאחר שנותיו בעולם הזה, כן תשאר נשמתו לעד ולנצח נצחים ללא שום שינוי, וא"כ אוי לו לאדם שישאר לנצח עם נשמה בדרגה פחותה כיון שלא זן אותה בחייו. ועורר החפץ חיים את הציבור להתעורר שלא ללכלך את הנשמה, אלא אדרבה, לזון אותה כמה שיותר בתורה ומעשים טובים.

והדברים שיצאו מתוך קירות ליבו הטהור של ה' חפץ חיים', פעלו את רישומם על השומעים שהתפעלו והתעוררו מאוד מדבריו.

חובת ההשתדלות ברפואה – וסגולות לרפואה

"ורפא ירפא", (כ"א, י"ט).

נראה לפרש כפלות הלשון "ורפא ירפא", שחובת ההשתדלות המוטלת על האדם לעסוק ברפואתו, היא הן ב"רפואה רוחנית" והיינו בתשובה ומעשים טובים, והן ב"רפואה גשמית" לדרוש ברופאים, אבל זה בלא זה אי אפשר, שבלא תשובה ומעשים טובים לא יוכלו הרופאים להועיל לו, וזה מה שנאמר "ורפא ירפא" שיתעסק בשני הרפואות גם יחד, ורק ע"ז יתרפא ממחלתו.

קיבלנו סוד להינצל ממגיפה וצרה, והיא בדוק ומנוסה. בסוף כל תפילה לפני יהיו לרצון אמרי פי והגיון ליבי לפניך, יאמר ג"פ בכוונה, "אני מאמין באמונה שלמה שאין טבע ומקרה בעולם כלל, והכל תלוי רק בך לבד, ולכן אני פונה אליך דווקא שתציל אותי בחסדך", ויתן בכל יום לכל הפחות ח"י מטבעות לצדקה ויאמר: "כשם שאני עושה צדקה כן ברחמיך הרבים תעשה עמדי חסד להציל אותי מצרה זו", ואם הוא בצרה ממש יוסיף ויאמר "ואם תציל אותי אומר נשמת לכשאנצל", ויעשה כן ויוושע.

ורמז לדבר מה שנאמר בתהלים (קכ"א) "מאין יבוא עזרי", ופירשו הקדמונים "מאין, אם האדם מרגיש שאין לו שום מקום לבקש ישועה אלא רק מהקב"ה בלבד, "יבוא עזרי", כי מאחר שתולה עיניו לקב"ה, הקב"ה מושיעו.

המקובלים הזהירו שאם נתגלה בגופו של אדם מחלה ממארת רח"ל או כל סוג חולי אחר, לא ימהר לפרסם ולהודיע זאת, אלא יאמר שיש חשש שאולי הוא חולה כדי שיתפללו עליו אבל יקפיד שהציבור לא ידעו שהוא חולה, ומשום

פירש"י, "לפניהם – ולא לפני גוים, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותך כדני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומייקר שם עבודה זרה להחשיבה", ע"כ.

ובמדרש נתחומא כאן איתא (והביאו הגר"א בביאורו לחו"מ סי' כ"ו) "שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני עכו"ם, כפר בהקדוש ברוך הוא תחלה ואחרי כן כפר בתורה", ולשון השו"ע חו"מ ריש סי' כ"ו על ההולך לערכאות "מרים יד בתורת משה ע"ה", וביאר שם הסמ"ע (סק"ד) ש"מראה כאילו תורת מרע"ה ומשפטי אינו אמת ח"ו", ובמכתבי הקדוש החפץ חיים זצ"ל כתב בשם המקובלים, שבעולם הנצח מי שהולך לערכאות נענש בעונש הקשה ביותר שמגלגלין אותו בכלב. אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה.

ובעונותינו הרבים, בזמן האחרון נעשה הדבר הפקר, ורבים הולכים לדון בערכאות בלא היתר מבית דין, [ובתי משפט של החופשיים בארץ הקודש דינם כערכאות, עיי' חזו"א סנהדרין ט"ז דף], עד שמצוי שאפילו השופט גופא בערכאות מתפלל ושואל מה לכם פה בערכאות והלא יש לכם בית דין שלכם. וצריך לדעת שכל אותם שהולכים לדון בערכאות בלא רשות מבית דין, אף אם הם נשואים מכובדים בעיני הקהל וממשיכים לבוא לבית כנסת כיהודים יראים ושלמים, הרי הם באמת בזוי הקב"ה וכופרים בתורת משה.

(ואגב, הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל פסקאם בארץ ישראל מועיל רשות מבית דין, ומשום שבארץ ישראל מלבד עצם האיסור להתדיין בפני ערכאות, ישנו עוד איסור של "לפני עיור" שמכשילים את השופט היהודי באיסור חמור של לשפוט במשפטי ערכאות, ואיסור לפני עיור הוא גם במומר, והרשות של בית דין אינו מועיל להתיר איסור לפני עיור, אמנם למעשה נהגו גדולי ההוראה להתיר ברשות ב"ד).

חומרת העונות שבין אדם לחבירו

"כי תקנה עבד עברי", (כ"א, ב').

פירש"י, "כי תקנה – מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגנבתו", ע"כ.

והקדוש החפץ חיים היה מפליא להתבונן בפרשה זו עד כמה החמירה תורה בעונות שבין אדם לחבירו, שהלא מי שגנב ממון חבירו ואין בידו מה לשלם כדי לתקן את חטאו, חייב להימכר לעבד ולזלזל במעמדו להיות נשוי לשפחה כנענית, ולוותר על כל ילדיו שנולדים לו שיהיו שייכים לאדונו, וכל זה כדי לתקן את עוון גניבתו.

והוסיף הקדוש החפץ חיים, שכאשר שומעים על יהודי שנשא אשה נכרית, הרי כולם מתרחקים ממנו והוא דומה בעיניהם כאיש נכרי, אבל כאשר רואים מי שנוטל ממון חבירו שלא כדין, אין דנים אותו בחומרת הדין כמי שנשא גויה, אבל תורתנו הקדושה מורה לנו שהגזל חמור יותר, שהרי מוטב לו לאדם לישא אשה גויה (שפחה כנענית) כדי לתקן עוון גזל.

ובעוה"ר מצוי בבעלי בתים חשובים, שמדקדקים בהלכה וקובעים עיתים לתורה, אבל מזלזלים בהלכות גזל והונאה, וכגון שמוכר ואינו מודיע שיש איזה פגם וחסרון, או שמשקר ואומר שזהו המחר הזול ביותר בשוק, או שמשבח המקח שאין כמוהו ודורש מחיר יקר, ובאמת בהלכות אלו יש להזהר ביותר, וגם בעונשי שמים מקפידים מאוד על עוון גזילה שאם גנב ולא שילם צריך לחזור בגלגול כדי לתקן את החטא, וזהו צער גדול מאוד לנשמה.

שמעתי מהגר"ח קרייזוורט זצ"ל ששמע מעדות נאמנה, אשר תסמנה שערות ראש לשמעה, על הגאון והצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל שהיה חולה מאוד, והגיע למינסק לדרוש ברופאים, והתאכסן אצל משפחת זלדוביץ הידועה, והודיע להם שאפילו אם הוא יהא בסכנת חיים ממש לא יחללו עליו את השבת אלא בהוראת חכם, ומפני שאמרו חז"ל שרועי בהמה דקה היות שמרעין בהמותיהן בשדות אחרים והם גוזלים בדרך קבע, דינם כמומרים ואין מחללין עבורם את השבת, וא"כ גם הוא עצמו היות ששימש ברבנות במשך ימי חייו וקיבל על כך משכורת, ונראה לו שלא עבד כראוי, נמצא שגזל בקביעות במשך ימי חייו מקופת הקהל, ואם כן דינו כרועי בהמה דקה שאין מחללין עליהם את השבת, ולכן הוא גוזר עליהם שלא יחללו עליו את השבת אלא בהוראת רב. [ובסופו של דבר, הורע מצבו בהיותו שם, ויעצו לו לנסוע לקניסבורג ושם נפטר, זי"ע].

שכל עוד שלא נתפרסם עליו שהוא חולה, יתכן שהקב"ה יעשה לו נס בסתר ויתעלם ממנו המחלה, אבל לאחר שמתפרסם שהוא חולה, צריך זכויות רבות כדי שהקב"ה יעשה לו נס בגלוי. ועוד, שאם אנשים ישמעו שמחלה ממארת מקוננת בגופו, הם עלולים להתייאש ממנו ולא להתפלל מעומק הלב, ולכן יאמר רק שיש חשש שאולי יש לו מחלה.

וכן נהגו גדולי הצדיקים שהיו מזהירים את הרופא שלא יגלה את דבר מחלתם, וגם את הצילומים שערכו לגופם ביקשו להסתיר, ובאמת בגמ' בברכות (נ"ה ע"ב) מפורש שמי שחלה לא יגלה את מחלתו ביום הראשון כדי שלא יורע מזלו, אמנם גם לאחר היום הראשון יש סגולה אם אינו מגלה כל עוד שהוא יכול להסתיר.

וזכורני שמרן הגרי"ז זצ"ל לא הסכים שיגלו שהוא חולה, ורק בסוף ימיו כאשר החמיר מצבו מאוד הסכים שיגלו הדבר, וגם הגרי"י קניבסקי (הסטייפלער) זצ"ל היה מזהיר, שאם נמצא ח"ו פגם או מום בעובר במעי אמו, אין להורים לגלות את הדבר אלא עליהם לשומרו בסוד מוחלט, ומשום שאם אין הדבר ידוע לאחרים, יוכלו יותר בנקל לזכות לישועה, כי כדי לפעול 'נס גלוי' צריך זכויות רבות.

(והיו אדמו"רים שהקפידו לא לומר 'מי שבירך וכו' הוא יברך וירפא את החולה', ומשום שמבואר בגמ' (שבת ל"ב ע"א) 'לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה', שאם כבר חלה, אומרים לו הבא זכות והפטר', והם חששו שאם יקבעו בפיהם שיש עליו 'שם חולה', יהא צריך רחמים גדולים כדי להיוושע, ולכן היו אומרים בסתם 'מי שבירך וכו' הוא יברך וירפא את פלוני בן פלוני', בלא הזכרת שם 'חולה').

הנהגה עם מאביל טריפות לאחר מיתות

"ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכו אותו" (כ"ב, ל).

בירושלמי (תרומו פ"ח ה"ג) למדו מהפסוק כאן חידוש דין, שהמאביל נבילות וטריפות לישראל, אסור להתעסק בקבורתו. דכיון שהוא גזל מהכלבים את הטריפות שהוא מאכל הכלבים, יש להניחו בלא קברים ולתת לכלבים ללקק את דמו.

וב'הגהות אשרי' (חולין פ"ז סי' ט"ז) הביא כן להלכה בשם ה'אור זרוע' וז"ל שם: "המוכר טריפות בחזקת כשרות ומת קודם שעשה תשובה, אסור להתעסק בקבורתו ואפילו כלבים אוכלים את בשרו ולוקקין דמו אסור להברית מעליו".

וזכורני מימי נעורי בלונדון שהיה שם רב רשע בשם יוסף שפוטשניק שר"י, (הוא היה חכם וידע הרבה ללמוד וחייב ספר של חידושים רבים על תחילת מסכת ברכות, וכאשר מלך אנגליה היה חולה הוא נתן לו סגולה ונתרפא, והכיר לו טובה, ומאז נתפרסם

דברים שנאמרו במעמד 'קביעת מזוזות' לבית הכנסת המרכזי קהל חסידים בשכונת רמת אברהם בבית שמש

ובאו הרבה לקבל ברכותיו ועצותיו), והוא התלבש ונהג כצדיק, אולם היה עוכר ישראל והתיר לחנוניות למכור נבילות תחת כשרותו, (וכן התיר עגונות בלא שום היתר עפ"י הלכה, וטען שמקיים בזה "קורא לאסירים דרור", עפ"ל), ובשעה שמת הורה הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל ליחברה קדישא' שלא לקברו בשום פנים ואופן אלא להניחו בלי קבורה, ורק כעבור כמה ימים לאחר לחצים, קנו בני משפחתו בכסף רב שטח נפרד לעצמם בשולי בית הקברות, והרחיקו שמונה אמות מכל צד, ושם קברו אותו.

סכנת המגורים באיזור של חופשיים ומחללי שבת

"לא ישבו בארצך פן יחטיאו אתך לי", (כ"ג, ל"ג).

מפורש כאן בפסוק כמה הקפידה תורה שלא נתגורר בסמיכות לשכנים עושי עבירה, ומפורש גם הטעם - "פן יחטיאו אותך לי", שהמגורים בסביבת פושעים או חופשיים מזיקה מאוד ומסוכנת להשפיע לרעה.

ועובדא הוי במרן הגרי"ז זצ"ל שניגש אליו יהודי אחד מתושבי תל אביב, ושאל אם יש לו לעקור דירתו מתל אביב כדי שבניו לא יימצאו בסביבה רעה שרואים שם פריצות וחילולי שבת, והשיב לו מרן הגרי"ז זצ"ל, "וכי אתה סבור שרק בשביל בניך אתה צריך לעקור דירתך מתל אביב, הלא בשבילך אתה צריך לעקור דירתך משם, שראיית פריצות או חילולי שבת משפיע לרעה על כל אחד ואחד".

סיפר לי הרה"ק בעל ה"אביר יעקב" מסדיגורא זצ"ל שפגש בכנסייה הגדולה במרינבד את הגאון הקדוש רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל, וסיפר לו שהוא עומד לנוסע לארץ ישראל להשתקע בה, ובדעתו לגור בתל אביב, ונחרד הגאון ר' אלחנן זצ"ל ואמר לו "אני בשום אופן לא הייתי יכול להיות בתל אביב, שאם אראה חילול שבת בארץ ישראל, לא אחזיק מעמד מרוב צער מה נעשה בהיכל ה', ואיך אפשר להיות בפלטריין של מלך ולראות שם חילול שבת ולשתוק".

ולדאבוננו בזמן האחרון חילול שבת מתרבה והולך, ומשבת לשבת המצב נעשה גרוע יותר רח"ל, ובעוה"ר אין אנו מזדעזעים ואין אנו מראים שכואב לנו שפוגעים בשבת קודש שהיא האות לאמונה בה' והיא מקשרת אותנו לקב"ה, וח"ו אנו מעמידים עצמינו בסכנה כשאנו שותקים ואין אנו תובעים את עלבונה של שבת קדישנו.

א.ה. במהלך שבוע שעבר נערך מעמד רבתי 'קביעת מזוזות' לבית הכנסת המרכזי "קהל חסידים" בשכונת רמת אברהם בבית שמש, שהתקיים בראשות מרן רבינו שליט"א ובראשות מרא דאתרא דבית שמש הגאון הגדול רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א ורב בית הכנסת ומו"צ השכונה הגא"י אולמאן שליט"א.

במהלך המעמד נשא מרן שליט"א דברי התעוררות אודות מעלת בניית השכונה בקדושה ובטהרה תוך שמירת גדרי הצניעות, וכמו כן עורר בדברים חוצצים על תוכנית הממשלה לבטל את הקומה הכשרה של הטלפונים הסלולריים. ולהלן הבאנו חלק מהדברים כפי שהכיל הגליון:

"כשושנה בין החוחים כן רעייתי בין הבנות" (שה"ש ב, ב). מוקפים אנו היום ברחבי ארץ הקודש ב'חוחים', והלא המה עוקרי התורה הגוזרים גזירות רעות לעקור חלקים מהתורה הקדושה רח"ל, אמנם כאן נמצאים אנו בתוך "שושנה" - בעיר מקלט הנפרד ונבדל מהקלקול שברחוב, בתוך שיכון הבנוי בשמירה מיוחדת מפגעי הזמן - וכדרך אבותינו הקדושים.

מתחילה עוד היו שחשבו שיוכלו להחריב את היישוב כאן שלא יהיה כאן מקום תורה, אבל הקב"ה עזר ובגודל רחמיו וחסדיו הוקם כאן מקום ידוע לשם ולתפארת לתורה. ואמנם השטן יודע כמה חשוב הוא בניית מקום תורה וקדושה, והניח הרבה כוחות לבטל את היישוב כאן, אבל זכו כאן לסייעתא דשמיא מלעילא להתגבר נגד השטן. וכאשר נפתח מקום קדוש כזה זהו שמחה גדולה בשמים, שמתקדש שם שמים ברבים כשרואים שבעלי הזרוע אינם יכולים לעשות כרצונם נגד התורה.

נמצאים אנו עכשיו בתקופה קשה, שהשטן הוא מלאך המוות מנהל מלחמה גדולה שעם ישראל יעברו מדרך התורה ודרך הקדושה, ובפרט בענייני קדושה שהוא יסוד התורה, וכעת עומדים ראשי השלטון להביא מכשול גדול בקדושת ישראל ולבטל את הקומה הכשרה לטלפונים הכשרים. ובאמת בשנים קודמות לא חשבו על דבר כזה שיהודים מזרע ישראל לא יניחו לנו לשמור את התורה בארץ הקודש, אבל בדורינו הניח לנו הקב"ה ניסיון גדול לפני ביאת משיח, שאין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, ועלינו לעמוד איתנים לנוכח ניסיונות הזמן וללחום את מלחמת ה'.

ברכת תחנומין נשגב בזה קמיה ידידנו העומד לימיניו תדיר הרב מורי בנק שליט"א באבלו הגדול על הסתלקות אמו בלומא יעטא ע"ה חמקום ירחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד

שביעית ותורת שביעית - בהיכלו של 'גאון יעקב'

מרן רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

במלאת חמש שנים להסתלקותו - מיוחד ל'קובץ גליונות'

במלאת חמש שנים להסתלקותו של הגאון הגדול מרן רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, סרנו אל מעונו של בנו הגאון הגדול מרן רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א, להעמיק בהליכותיו ודברי תורתו העמוקים והנעימים של מרן זצוק"ל, בנוגע להלכות שביעית בהם עסק בעמל רב.

הרב א. חפץ

ידוע כי מרן זצ"ל השקיע עד מאד בהנחלת הלכות שביעית לתלמידיו ובני קהילתו, מה היתה צורת מסירת השיעורים?

מנהגו של אבא זצ"ל היה למסור את כל שיעורי ההלכה מתוך ספר מסוים, ולא למסור 'שיעור בהלכה' בעל פה הנוגע בכל פעם בהלכות אחרות. בכדי שהלימוד יהיה מסודר וההלכות יכנסו בלב השומעים דבר דבור על אופניו. באופן זה ממש לימד את תלמידיו, בני משפחתו, ובני קהילתו הלכות שביעית, כאשר הלימוד היה מתוך הרמב"ם וה"חכמת אדם". שיעורים אלו מסר עד התקופה האחרונה ממש, ורק כאשר כבר לא היה יכול לדבר הופסקו. כל כך היו קרובים דיני שביעית לליבו הטהור.

במה התבטאה קרבתו להלכות שביעית?

אבא זצ"ל מסר שיעורים ב'זרעים' בקביעות על פי סדר, אבל על הלכות שביעית מסר כמה פעמים שיעורים בעיון, גם על משניות שביעית וגם על הרמב"ם, יותר מחלקים אחרים בסדר זרעים.

גם מצד ההלכה למעשה אבא זצ"ל ראה חשיבות גדולה בהנחלת פרטי הדינים החמורים לבני התורה ולעם שבשדות, ובפרט כפי שנתבאר ונפסקו על ידי מרן ה'חזון איש' זצ"ל. שהרי כידוע, לפני בואו של מרן החזון"א רוב בני א"י נהגו בהיתר מכירה, בחושבם שכך עשו מקדמת דנא ואין להרהר ולערער ע"ז, ורבני חו"ל לא התערבו בענין. אך החזון"א זצ"ל נלחם בתוקף לעקור את היתר המכירה, ולא לסמוך ולהתיר עבודת הארץ באופן זה. וגם עכשיו נלחמים על כך ב"ה, ומשמיטה לשמיטה מתרבים עוד ועוד שומרי שמיטה כהלכתה בלי היתרים.

אבא זצ"ל סיפר אודות תלמיד חכם גדול וצדיק בירושלים, שהיה לו פרדס אתרוגים ביפו, ובאותה שנה היה דוחק גדול בארץ, ולכן למרות שכל השנים אותו צדיק נזהר מאד ולא סמך על שום היתרים והיה מפקיר לחלוטין כדין, באותה שנה קשה שהמצב היה קרוב לפיקוח נפש, הסתפק שמא יכול לסמוך על ה'היתר מכירה'. כאשר עלה למעונו של הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל, השיב לו שישאל את הרב קוק עצמו [שה'מכירה' נעשתה על פיו], וכשנכנס אל הרב קוק זצ"ל וסיפר לו על מצבו הקשה ושאל האם לסמוך על ה'היתר מכירה', הרב קוק זצ"ל התרומם ואמר לו "היתר המכירה הוא לא בשבילך, אתה תחמיר לשמור שמיטה כדין, ואין לך מה לדאוג על פרנסה גם בשנה זו של שמיטה".

אמנם בשנים עברו היו פשוטי עם, שאלמלא 'היתר מכירה' לא היו שומרים שמיטה כלל, ולפעמים צריך היה להקל להם לפעול על פיו, כדי שלא תשתכח אצלם תורת שביעית לגמרי. אבא זצ"ל אמר לנו, שצריך להיזהר שלא להוציא לעז על אלו שהתירו לשעתו ולזמנו את ה'היתר מכירה', וסיפר כי פעם היה בביתו של ה'סנדלר' זצ"ל בתל אביב, וראה אצלו אתרוגים, וכיון שהיה זה בשנת השמיטה, התעניין ושאל האם הם מפרדס ידוע שנהג על פי 'היתר מכירה'. הסנדלר זצ"ל, שראה כי אבא דיבר בנימת זלזול על ההיתר, ענה לו "ראשית כל, אלו אתרוגים משדה ששמרו שמיטה והפקירו כדין, אבל מדוע אתה מדבר כל כך בזלזול על ההיתר מכירה, וכי אלו שהתירו ועשו היתר מכירה לא עשו כלום, ובודאי אם עשו יש להם על מה לסמוך". אך אבא זצ"ל הקפיד להוסיף ולומר, כי הדברים הנ"ל נאמרו על ימים קדמונים שהיה דוחק רב.

ברמת השרון היו שדות שבעליהם שמרו שמיטה כדין?

היה יהודי ירא שמים שהחזיק בבעלותו שדה בתחום רמת השרון, וכיון שלא התגורר במקום, נהג להחכירו לאחרים כדי שיתפרנסו ממנו. לפני תחילת שנת השמיטה דרש המחכיר מהיושב בקרקע שהשדה תשבות ממלאכה. בניו של אותו

מחכיר, מצאו לאחרונה מכתב שנכתב על ידי אביהם, ששלח ל"חוכר", כי שמע מרבה של המושבה הגאון רבי יעקב, כי הוא לא שובת ממלאכת הקרקע בשביעית. אבא זצ"ל ידע כי השדה שייך ליהודי חרדי ורצה להצילו מאיסור.

מרן סבר שהאיסור הוא על בעל הקרקע גם אם אחרים עובדים בפועל בשדה?

יש בזה מחלוקת בפוסקים. ואבא זצ"ל נטה יותר לדעת ה'מנחת חינוך' (מצוה קי"ב) ועוד הרבה אחרונים שסברו שיש איסור על בעל הקרקע, גם אם אחרים עובדים בשדה, כי ב'שביעית' האיסור הוא על הקרקע עצמה [וכמו שמצינו בשביתת בהמתו בשבת שהבהמה עצמה צריכה לשבות והאיסור הוא על הבעלים], ולכן נקטו, כי למרות ש'אמירה לעכו"ם' בכל התורה היא 'שבות', אבל בשביעית היא דאורייתא, כי סוף סוף הקרקע לא שובתת וזה גוף האיסור.

ברמת השרון ניתן היה להשיג ירקות ופירות שביעית כהלכה, על פי דעתו של המרא דאתרא ופסקי החזו"א?

זכורני כי בילדותי פתחו בהרצליה חנות שמיטה כהלכה. הרצליה הייתה עיר גדולה, ושם כבר היה ביקוש, ובמשך תקופה זו נסענו להרצליה לקנות ירקות של שביעית. יותר מאוחר כשאבא זצ"ל ראה כי ברמת השרון גם יש ציבור המעוניינים לקיים שביעית כהלכתה בלי היתר מכירה וכדומה, פעל לפתיחתה של חנות מיוחדת בעיר לשומרי השמיטה כהלכתה. אמנם ירקות מחו"ל לא היה ניתן להשיג בקלות בימים ההם, שלא כהיום שיש אפשרויות רבות לשומרי שביעית ב"ה.

ראוי לציין, כי כל הנהגותיו של אבא עם שומרי התורה היו על פי החזון איש זצ"ל. אבא זצ"ל הגדיר את החזון איש זצ"ל כרבו המובהק, ואמר לנו כי היה מאות פעמים אצל החזון איש זצ"ל והתייעץ איתו על כל צעד ושעל, בפרט לאחר שסבא זצ"ל נפטר.

בספר החדש 'בעקבי אמונה' [משיעוריו של מרן הגאון רבי יעקב זצ"ל על רמב"ם הלכות שמיטה ויובל] שיצא לאור, ישנה הוראה מעניינת מהחזון איש אודות הנושא שפורסם לאחרונה, לגבי החלב המגיע מהפרות שאכלו ספיחי שביעית. האם תוכלו לפרט במה מדובר?

קודם כל יש להדגיש, כי אבא זצ"ל ביקש שלא יסמכו 'הלכה למעשה' על מה שכתוב בספריו. אך באמת יש הוראה חשובה בנושא זה. אבא זצ"ל אמר כי רבי יואלי"ש זצ"ל מסאטמר שאל את רבני ירושלים מה היא ההנהגה המקובלת בידם, האם לאסור את החלב היוצא מבהמות שאכלו ספיחי שביעית. שהרי לגבי בהמה שהתפטמה באיסורי הנאה, נפסק שחלבה אסור (עי' ש"ך יו"ד סי' ס' סק"ה). ונחלקו האחרונים לגבי פרה שאכלה חמץ בפסח האם מותר לשתות החלב, ובספר קיצור שולחן ערוך (סי' קי"ז סעיף י"ג) החמיר בזה. וכמו כן יש לדון לגבי בהמה שאכלה ספיחי שביעית האם החלב מותר?

אותם גדולי ירושלים פסקו להיתר, משום שפירות שביעית אף שנאסר להשתמש בהם מכל מקום אינם כאיסורי הנאה, וכמו שבגד "משי" הנעשה מתולעי משי מותר, שאין זה איסור הנאה, כך החלב היוצא מבהמות אלו מותר. אמנם אבא זצ"ל הביא, כי ישנה שיטה יחידאה שלפיה יש לאסור החלב, היא דעת רבינו יקר שהובאה במרדכי ביבמות (רמז ס"ו), וזכורני כי מרן רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ומרן הרב מפונבויז זצ"ל הביאו כמה פעמים את דברי רבינו יקר, שהוא סבר שבהמה שאכלה תרומה אצל זרים הבשר נאסר לישראל כיון שהתפטמה מתרומה.

על כל פנים, אבא זצ"ל אמר כי מרן החזון איש זצ"ל הורה להתיר את החלב אע"פ שבא מכח ספיחי שביעית, כיון שהוא כתנור שהסיקוהו בעצי שביעית ואפו בו את הפת, שהפת מותרת. וכן את החלב יש להתיר [אכן יש לדון בזה הרבה מצד מסייע לעוברי עבירה, וזה הוא נושא בפני עצמו אבל לא מדינא].

ישנה עוד הלכה מעניינת בנושא זה. אבא זצ"ל סיפר כי היה נידון לגבי אדם שמגדל דבורים ונהג להעמיד את הכוורת במקומות שיש פרחים, האם מותר להעמיד את הכוורת בשדות שנזרעו באיסור שביעית, או שהדבר נחשב כמאכיל לבהמתו ספיחין, ואף שדעת השער המלך (הל' שמיטה ויובל פ"ד ה"ב) היא שספיחין מותרים בהנאה, אבל כבר הכריע החזו"א זצ"ל (שביעית סי' י"ג אות ו') שהנאה כזאת להאכיל לבהמתו ספיחין אסורה, משום שנחשבת כאכילת ספיחין ממש.

ואבא זצ"ל פסק להלכה, שכיון שבפירות שנזרעו למאכל אדם אין איסור ספיחין על התבן והקש העומדים למאכל בהמה, הוא הדין בשדות הללו, שכיון שבעליהם הזורעים ירקות או פירות באיסור שביעית אין כוונתם על הפרחים למאכל בהמה, אלא רק על גוף הפירות, א"כ אין איסור ספיחין על הפרחים, אפילו שהם ראויים למאכל בהמה.

ופרחים של אילנות גם כן אינם נאסרים, גם אם נמצאים בעצי פרי, כיון שדינם כמו העץ עצמו שאין בו קדושה. ובמקרה

זה אין צורך להגיע לטעם שנאמר לגבי חלב שנחלב מבהמות שניזונו מספיחין באיסור, שמותר משום שהחלב הוא כפנים חדשות שבאו לכאן ואין בו איסור, כי בפרחים אין כלל איסור ספיחין ולא נחשב שמאכיל את הדבורים בדבר אסור.

בהקדמה של הספר 'בעקבי אמונה' מובא שהיו מקרים שהרב זצ"ל החמיר יותר מהחזון איש, על מה מדובר?

ידועה שיטת הרמב"ם (פ"ד מהל' שביעית ה"א) שירק שנלקט משדה של ישראל בשביעית אסור באיסור ספיחין אפילו אם התחיל לגדול קודם שביעית [מלבד מה שגדל בשדה בור וכדו'], כי שעת הלקיטה קובעת את איסור הספיחין. אמנם הר"ש (שביעית פ"ט מ"א) ועוד ראשונים חולקים וסוברים כי תחילת הצמיחה קובעת לגבי איסור ספיחין, והחזו"א (שביעית סי' ט' אות י"ז) נקט להלכה כמותם. ואכן מעיקר הדין סומכים וקונים ירקות שנזרעו לפני שביעית, שאף שכאשר לוקטים אותם בשביעית יש עליהן קדושת שביעית, הרי שאינם אסורים באיסור ספיחין.

והנה בני הגר"נ שליט"א מביא בהקדמה של הספר 'בעקבי אמונה' על שביעית, כי שמע מאבא זצ"ל בשנת השמיטה האחרונה, שכדאי לבני תורה אם אפשר להם, להחמיר ולנהוג כשיטת הרמב"ם. ואמנם בבני ברק שהיא אתרא דמרן זצ"ל אין להחמיר! אבל שלא בעיר בני ברק כדאי להחמיר.

אבא זצ"ל סיפר כמה פעמים, כי רבי יוסף דינקלס זצ"ל נסע לחו"ל לפני שביעית, כי חשש וחרד מאד מכל מיני מכשולות, והיו לו בעצמו כמה חומרות למעשה ופחד שמא יכשל, ולכן נסע מארץ ישראל, היה זה עוד בימים ההם לפני המלחמה.

אמרו כי ברמת השרון בימים שלא היה אפשר להשיג פירות נכרים, לא היה מה לאכול בשנות השמיטה. האם זה נכון?

אבא זצ"ל אמר שלא רק בשמיטה לא היה מה לאכול, כי בצעירותו היתה תקופה, שהיה להם בבית שק קמח בלבד, והרבנית של הסבא זצ"ל בזיווג שני, היתה עושה מהקמח כל מיני מאכלים בכל מיני צורות של טיגונים, ובזכותה היה להם מה לאכול.

וכשסבא זצ"ל שב מבית מרן הרב מבריסק זצ"ל, סיפר לילדים כי ראה בבית הרב מבריסק שמוכנים הרבה מטבעות של 'כסף קטן'. כיון שהימים היו אז סמוך לתחילת שנת השמיטה, וכשהרב מבריסק ובניו נסעו באוטובוס וכדו' בשביעית, היו מקפידים להכין מטבעות כסף קטן כדי לשלם במדויק, ושלא יצטרכו לקבל עודף מהנהג, כי חששו אולי יהיו דמי שביעית מעורבים במטבעות, שהרי דמי שביעית מסתובבים בשווקים לרוב.

מה באמת ההלכה למעשה בכגון דא, האם גם היום צריך להקפיד על כך?

מעיקר הדין, הרי אין צורך להחמיר כי יש לסמוך על ה'רוב' שאינו דמי שביעית. וכיום, שמשלמים בחנויות באשראי אין בכלל שום בעיה. ובאוטובוס כבר לא מקבלים עודף, כי משלמים רק בכרטיס. אלא שמרן הרב מבריסק זצ"ל אולי חשש ש'מטבע' זה דבר שלא בטל, ולגביו אין הולכים אחר הרוב, וכנראה היו סיבות נוספות.

יש פתרון נוסף למי שקיבל עודף מהחנות, ובכל זאת חושש כי יש בידו דמי שביעית. שבכל יום בארוחה הראשונה שאוכל, יאמר "כל הכסף שיש לי בבית מדמי פירות שביעית, יהיה מחולל על פרוסת הלחם [או כל דבר מאכל אחר] הזאת". כי אמנם לכתחילה חילול פירות שביעית עליו להיות חילול בשוויו כיון שאפשר לאכלו, ולא כמו ב'מעשר שני' בזמן הזה שלכתחילה אפשר לחללו בפרוטה כיון שאין דרך לאוכלו. אבל כמדומה שאמרו בשם החזון איש שרק לכתחילה צריך לחלל בשוויו, אבל בדיעבד ודאי חל חילול גם על פרוטה.

אגב, אבא זצ"ל אמר שגם שטרות של כסף נתפסים בקדושת שביעית, ולא דווקא מטבעות של כסף. שהרי בחזו"א מבואר שאפילו קרקעות נתפסות בקדושה, וכן כל דבר שנמכר עבור פירות שביעית נתפס בקדושתם. וא"כ כסף של שטרות שהוא עשוי כדי לקנות בו כל דבר, ודאי נתפס בקדושת שביעית, ואבא זצ"ל ציין ואמר, שכך כתב הגאון בעל 'זיו היס' שכסף נתפס בקדושת שביעית כיון שהשימוש שלו הוא לקנות בו, ולכן נחשב לעולם כמו אוכל. וממילא מצד סברא זו, אין חילוק בין שטרות כסף למטבעות. אך צ'קים אינם נתפסים בקדושת שביעית, כי אינם כסף ואפשר לבטלם.

מובא בסוף הספר 'בעקבי אמונה' שהרב זצ"ל היה גורס בעל פה כל סדרי קדשים וטהרות, תוכלו להרחיב בזה?

אינני זוכר שידע בעל פה את כל הש"ס משניות, אך מה שאני זוכר הוא שבעת שיצא לדרך כל פעם היה לוקח עמו כרך משניות בכיס, וכן היתה לו קביעות ללמוד משניות. זכורני שהיתה שנה אחת שלמד לאיזה צורך את כל הש"ס משניות בשנה אחת, וראינו שהוא שולט בכל הששה סדרי משנה.

היה לו כח ריכוז שיכול היה להתרכז במחשבה בעניין מסוים, אף בזמן שנסע בדרכים וכדו', ולא ראה כלום ולא שמע מאומה אלא היה תפוס ושקוע בתלמודו. וכן בעת שהשתתף בטקסים של 'המון העם' ברמת השרון, היה שרוי בד' אמות של שקיעות בתורה. וכבר אירע כמה פעמים שבעת שישב ליד השולחן ולמד תורה, היו עומדים לצידו זמן רב ולא הבחין כלל. בילדותי אמר לי פעם, כי אכן הרגיל עצמו מצעירותו להתרכז במחשבתו בלימוד בכל מצב.

זכורני שכילד קטן הייתי מתלווה אליו לפעמים לשיבה או בחזרה מהשיבה, ופעם אחת רצה להראות לי כיצד אפשר להספיק וכיצד אפשר להיות שקוע בלימוד ואמר לי "היום, כאשר הלכנו בדרך מהבית לשיבה, הספקתי להעביר במחשבתי חמישה עשר דפים בבכורות".

זכורני שפעם בסיום התפילה באחד החגים ברמת השרון, אמר לי "בעת שהחזן ניגן ב'קדושה' הספקתי לעבור במחשבה על ארבעה דפי גמרא". כך היה מדבר אתנו בדרך אגב לאלפנו בינה, כי האדם יכול לנצל את הזמן וללמוד במחשבה כל הזמן.

הגאון רבי יהודה עדס שליט"א ראש הישיבה דקול יעקב אמר, שיש לו הכרת הטוב לאבא, כי כבחור צעיר היה צריך לנסוע הרבה לתל אביב, והענין של שמירת העיניים הפריע והציק לו, וכשניגש לאבא והתייעץ עמו כדת מה לעשות, אבא השיב לו בשאלה "מה הבעיה, אני נוסע והולך גם כן לתל אביב, אבל אני לא רואה ולא מבחין, הרי אפשר לעבור וללכת בתל אביב ולא לשים לב [כאשר מונחים ושקועים היטב בתורה]". והתשובה הזו כשלעצמה, מלבד שהיא נתנה לי דרך וסיוע לשמירת העיניים, רוממה אותי והעניקה לי מבט גבוה על אושר החיים התורניים, וכיצד אפשר להתעלות בכל עת ובכל שעה. וכי גם אנחנו כבחורים, וכן כל בן תורה, יכולים להיות יחד עם אנשים ובכל זאת להיות מונחים בדברים אחרים. ללכת ברחוב עם כולם ושלא יפריע לנו דבר, על ידי שקיעות בלימוד.

האם זה גם מחמת כח הזיכרון המיוחד שהיה למרן זצ"ל?

נכון שהזיכרון של אבא היה נדיר, שכל מה שראה זכר, אבל בדברי תורה היה לו זיכרון מיוחד עוד יותר, כי בדברי תורה הוא היה בבחינת "בור סוד שאינו מאבד טיפה".

וצריך לדעת, כי "בור סוד" זו מעלה גדולה. שהרי במשנה באבות (פ"ב מ"ח) נאמר "הוא היה מונה שבחן", והשבח על רבי אליעזר בן הורקנוס הוא "בור סוד שאינו מאבד טיפה" ונשאלת השאלה: וכי זיכרון טוב הוא שבח, הרי זו לכאורה מעלה טבעית בלבד?!

ואכן רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ביאר את הדבר. כי כידוע אדם זוכר את מה שחשוב ויקר לו, וככל שהענין יקר לו יותר, הוא זוכר עוד יותר, וזו המציאות הטבעית. על כך סיפר רבי אליהו זצ"ל כי בילדותו ביקר בעירו 'הצאר ניקולאי' בכבודו ובעצמו, ונערכה לו קבלת פנים, והאירוע נחקק כל כך בזיכרונו עד שזוכר אפילו את צבע וצורת הכפתורים שענד אז על חליפתו ועל כובעו, שהם פרטים שוליים לכאורה. ומאידך התאונן רבי אליהו, כי דבר שראה אתמול כבר שכח, וההסבר הוא, כי מה שמעניין את האדם הוא זוכר.

ולפי זה ביאר, כי השבח הגדול על רבי אליעזר הגדול הוא, שדברי תורה היו חביבים עליו עד כדי כך, שלגבי דברי תורה הוא היה כבור סוד שאינו מאבד אפילו טיפה אחת, מרוב חביבות התורה הקדושה.

דוגמא לכך ראינו אצל אבא זצ"ל, שכל דבר תורה היה חביב עליו באופן נדיר, אין לתאר ולשער גודל חשיבות דברי תורה אצלו. זכורני בבחורותי ששלחתי לו גלויה עם חידוש שאמר מגיד השיעור הגאון הגדול רבי שמחה קסלר זצ"ל, והיה זה חידוש של רבי חיים מבריסק שלא היה ידוע. ואמא הרבנית ע"ה סיפרה לי אחר כך כי כאשר אבא זצ"ל ראה את דבר החידוש בגלויה, התחיל לרקוד בבית מרוב שמחה "רבי חיים חדש שלא ידעתי!". עד כדי כך היה צוהל ושמח בשמחת התורה.

דוגמא נוספת לחביבות דברי תורה אצלו, שכל ספר חדש שהיה מגיע לידי, לא עזבו אלא עבר עליו מתחילה ועד סוף. פעמים היה יושב לילה שלם שקוע באותו ספר [ואחר כך כבר לא היה לו צורך לפתוח אותו לעולם, כי היה כבר כמצולם במוחו], ולא שם לב שהזמן עובר עד שהגיע הבוקר.

אבא זצ"ל לא דיבר עמנו הרבה בדברי מוסר ותוכחה על תורה, אבל המעשים שלו היו הלימוד הטוב ביותר. הפעולות שעשה הם לימדו אותנו - מה סולם הערכים של חיי האדם. חמש שנים עברו מאז הסתלקותו ויש עוד הרבה מה ללמוד ממעשיו, והלוואי שנזכה.

מערכי תורה

משפטים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

איתא במדרש (מד"ר פרשה ל', כ"ב), ואלה המשפטים, יש לעובדי כוכבים שופטים, ויש לישראל שופטים, ואי אתה יודע מה ביניהם, משל לחולה שנכנס הרופא אצלו לבקרו, אמר לבני ביתו האכילוהו כל מה שהוא מבקש, נכנס אצל אחר, אמר להן הזהרו בו שלא יאכל דבר פלוני, אמרו לו, לראשון אמרת שיאכל כל מה שירצה, ולשני אמרת שלא יאכל דבר פלוני, אמר להם, הראשון אינו לחיים, לפיכך אמרתי שיאכל כל מה שירצה, אבל זה שהוא לחיים, אמרתי הזהרו בו, כך לעובדי כוכבים שופטים, ואינן עוסקין בתורה, ואינן עושין אותה, שנאמר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים, אבל המצוות כתיב בהן, אשר יעשה ואתם האדם וחי בהם. ומבואר בדברי המדרש, שמשפטי העכו"ם הם חוקים לא טובים, ובישראל הם חוקים שיעשה אותם האדם וחי.

ונראה לבאר בזה, דהנה העכו"ם הרי אין להם חלק לעולם הבא, ואין להם שייכות לעולמות העליונים כלל, ועל כן כל ענין החוקים שיש להם, הוא רק לקיום העולם הזה, שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, וכדרך שיש לבעלי חיים חוקי הנהגה באופן שלא יזיקו ולא יזקו, כן הדבר באומות העולם שאין בהם מותר אדם מן הבהמה, כל משפטיהם וחוקיהם הוא רק לקיומם בעולם הזה.

אבל עם ישראל, הדברים בה' אלוקים חיים, וחלק ה' עמו, וחיי עולם נטע בתוכנו, ויש להם חלק לעולם הבא, גם המשפטים שנתנו לנו, עניינם נוגע לחיי עולם לנצח נצחים, וכמו שחיייהם הם חיים רוחניים ונצחיים, כך גם משפטי החיים הם משפטים רוחניים ונצחיים, כי באמת נזקי ממון אינם רק הפסד גשמי בעולם הזה, וממונו של אדם אינו רק קנין גשמי בעולם הזה, אלא הממון שייך לו לשורש נשמתו בכל השתלשלות העולמות. וראיה לדבר, ממה שאמר הכתוב בפרשת קרח (במדבר ט"ז, כ"ו), סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, ואל תגעו בכל אשר להם, פן תספו בכל חטאתם. עוד כתוב שם (להלן פסוק ל"ב), ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם וגו' ואת כל הרכוש. הרי דגם רכושם וכל אשר להם ירד עמם. הרי דממונו של אדם, אינו רק ענין גשמי שיש לו ממון, אלא הוא חלק מהאדם, ולכן מצבו הרוחני חל גם על ממונו.

ובגמ' בבבא בתרא דף ט"ז ע"ב איתא, שכל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך. הרי שיש ברכה על ממונו של אדם צדיק. מבואר דמה שיש לאדם ממון, אינו דבר סתמי, אלא הוא חלק מהאדם, ולכן כשהוא צדיק, הברכה נמצאת בממונו, כי זה ממון של צדיק.

וכיון שכן, כשמזיק ממון חבירו, אינו רק מפסידו הפסד ממון בעולם הזה, אלא הוא מחסרו גם בעולמות העליונים, וגם בקיומו בעולמות העליונים נחשב שהפסיד לו את ממונו, ועל ידי תשלום הנזק לפי דין תורה, נתקן אותו הפגם בכל העולמות.

ולאור המבואר מובן חומר ענין המשפט בדיני ממונות, כמבואר בזוהר הקדוש ובספרים שחוזרים על זה בכמה גלגולים כדי לתקן ולהשיב ממון לבעלי, ובבבא קמא תנן שאם נשבע לו יוליכנו אחריו למדי.

ובתפילת נשמת כל חי אומרים, 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך', ולכאורה היה ראוי להמשיך בגבורות ה', וכמו שבתפלת שמונה עשרה אומרים, מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך וכו', אבל ההמשך הוא, 'מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו'. ומבואר דענין זה שהקב"ה מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו, הוא מכלל גבורות ה', דענין זה שהקב"ה מנהיג את העולם באופן שאי אפשר לאדם ליקח ממנו של אחר, ובסוף כל החשבונות מביא השי"ת את הממון של כל אחד ואחד למקומו, הוא מכלל גבורות ה'.

והנה מזה יש ללמוד דיש ענין גדול בדבר זה שממונו של אדם יהא אצלו, עד כדי כך שהוא חלק מהנהגת הבריאה ומכלל גבורות ה', שמנהיג את העולם באופן שלא ינטל ממנו של אדם מבעליו.

וכן איתא בגמ' בסנהדרין דף ח' ע"א, על הפסוק כי המשפט לאלוקים הוא, אמר רבי חמא ברבי חנינא, אמר הקב"ה, לא דיין לרשעים שנוטלין מזה ממון, ונותנין לזה שלא כדין, אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו. הרי מבואר גודל ענין משפטי הממון, שהקב"ה טורח להחזיר ממון לבעליו, ולהעמיד ממון כל אחד בידו, ולא ינטל ממנו שלא כדין.

ולפי המבואר מובן גודל הענין, כי ממונו של אדם אינו רק מציאות סתמית כאן בעולם הזה, שאין לה השפעה כלל, אלא הוא חלק מהאדם, וכשממונו נטל ממנו שלא כדין, הוא חסרון להאדם גם בעולמות העליונים, ובזה מובן הענין שהקב"ה מנהיג את העולם וטורח להעמיד ממנו של אדם בידו, שלא ינטל ממנו של אדם.

והנה כל זה הוא במשפטי ישראל, אבל לא כן הם משפטי העכו"ם וחוקיהם, שהם אינם אלא קיום העולם לאותו שעה ולאותו מקום בלבד, ורק כמוראה של מלכות שלא יבלעו איש את רעהו חיים. וזהו שחילק המדרש בין משפטי העכו"ם למשפטי ישראל, שרק משפט ישראל הם משפטים טובים, שהם משפטים של תיקון העולם בכל העולמות, ולא רק היכי תימצא לקיום סדר הבריאה בין האנשים.

ולפי זה יש לומר בביאור הכתוב, אשר תשים לפניהם, דאע"פ דגם לאומות העולם יש משפטים, אבל משפטים אלו, שהם משפטים רוחניים, והם משפטים שיעשה אותם האדם וחי בהם, זה תשים רק לפניהם, ולא לפני העכו"ם, שמשפטי העכו"ם אינם רוחניים, והם משפטים לא טובים.

כי תקנה עבד עברי

הנה בדין ישראל הנמכר לעבדות כתוב (כ"א, ב') 'כי תקנה עבד עברי', וצריך לבאר מפני מה קראו הכתוב בשם עברי, דוקא הכא בדין ישראל שנמכר לעבדות, וכן הוא גם בפרשת ראה כשמייירי בעבד ואמה, קראו עברי, כדכתיב שם (ט"ו, י"ב) 'כי ימכר אחיך העברי או העבריה'. ונראה לבאר בזה דהשם עברי הוא מיסוד מה שמצינו אצל אברהם אבינו שנקרא אברהם העברי, כדכתיב בפרשת לך לך (י"ד י"ג). וביאור הדברים הוא, דהנה ברש"י שם הביא דברי המדרש, דנקרא אברהם העברי דכל העולם כולו בעבר אחד, והוא מעבר השני. והיינו דאברהם הוא מובדל מכל האומות, והוא עומד מיוחד לעצמו, וזהו דאברהם והאומות אינם נמצאים באותו עבר, אלא הם חלוקים ומובדלים זה מזה, וזהו שורש הבדלת ישראל מכל האומות.

והנה מצינו דחלוק ישראל הנמכר לעבדות, מנכרי הנמכר לעבדות, דנכרי הנמכר הרי הוא נעשה עבד גמור, אבל ישראל הנמכר אינו נעשה עבד גמור, אלא יש לו דין עבדות מיוחד. והטעם דישאל אינו נעשה לעבד גמור כנכרי, הוא משום דישאל הוא בן חורין בחפצא, וגם אם הוא משועבד, מכל מקום בעצמותו הוא בן חורין.

והדבר מבואר בהא דאיתא במגילה דף י"ד ע"ה דהטעם דאין אומרים הלל בפורים הוא משום דאכתי עבדי אחשוורוש אנן. ולכאורה יש להקשות דכיון דאכתי עבדי אחשוורוש אנן, א"כ נמצא דבטלה גאולת ישראל ממצרים, דכבר אינם עבדי ה' אלא עבדי אחשוורוש, ואיך אומרים הלל על יציאת מצרים. אכן הביאור הוא דהגאולה ממצרים הייתה גאולת עולם, והיינו דנעשו ישראל בני חורין בעצמותם, וכמו שאומרים בתפילה 'ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם', הרי דהיה זה חירות עולם, וגם אם באיזה זמן יהיו משועבדים, מ"מ חשיבי בני חורין, ולא נתפס בהם שם עבדות, ועל כן גם אם אכתי עבדי אחשוורוש אנן, שפיר שייך לומר שירה על יציאת מצרים, דמ"מ נחשבים כבני חורין, וזה מכח גאולתן ממצרים. מעתה ישראל הנמכר לעבדות, אינו נעשה ע"ז עבד גמור, דכיון דבעצמותו הוא בן חורין, ממילא אינו נעשה עבד בעצמותו, ועבדותו אינה עבדות גמורה, וחלוק הוא מנכרי הנמכר לעבדות. ויסוד זה דישאל בעצמותם הם בני חורין המופקעים מעבדות, כל זה הוא מכח בחירתם והבדלתם מכל האומות, ואשר לכן הם חלוקים גם בהך מילתא דנכרי יכול להיות עבד, וישאל אינו שייך שיהיה עבד.

מעתה הרי נמצא דהא דחלוק דין עבד של ישראל מדין עבד של נכרי, שזהו הענין דאיירי הפרשה, הוא מכלל הבדלת ישראל מכל האומות, ויסוד ההבדלה הוא במה שכל העולם בעבר אחד, ואברהם הוא בעבר אחר, אשר לפי זה מבואר היטב מ"ט נקט הכא השם 'עברי', דהא מייירי בדין העבדות המיוחדת לישראל, שאינו יכול להיות עבד גמור, ודין עבדותו הוא דין מיוחד, וזה משום דהא דישאל מובדלים משאר האומות, שהם בעבר אחד, וישאל בעבר אחר.

יציאה בשן ועין ובראשי אברים

הנה בפסוק נתפרש שהעבד יוצא בשן ועין, ובגמרא בקידושין דף כ"ד ע"א ילפינן דיוצא גם בכ"ד ראשי אברים, ואיתא שם בגמ' דדעת המכריעים לפני חכמים, דיש חילוק בין יציאה בשן ועין, ליציאה בראשי אברים, דבשן ועין יוצא מעצמו ואין צריך גט שחרור, ובראשי אברים צריך גט שחרור, והאיל ומדרש חכמים הוא. ועיי"ש בתוס' דדעת הריב"א דחילוק זה הוא מדאורייתא.

המבואר מזה, דחלוק יציאה בשן ועין מיציאה בראשי אברים בעיקר דינו, דבראשי אברים אין זה אלא דין חיוב שנתחייב האדון לשחרר את עבדו, ולתת לעבד את עצמו, אבל בשן ועין יש דין נוסף שבזה גופא נעשה קנין השחרור, דע"י החבלה בעצמה הוא משתחרר. ונמצא דיש בדין יציאה בראשי אברים שתי דינים, אחד דין חיוב שהאדון מתחייב לשחרר את העבד, ועוד דין שע"י החבלה חל חלות שחרור וקנין שהעבד קונה את עצמו ויוצא לחירות, ודין זה הוא רק בשן ועין.

ובביאור החילוק בין שן ועין דבהם הוא דין של חלות קנין ושחרור, לשאר ראשי אברים, דבהם הוא דין חיוב של שחרור נראה לומר, דהנה בגמ' בפ' מרובה איתא דהטעם דיוצא לחירות בראשי אברים הוא משום קנס, והיינו דזהו עונש על ההכאה, [ועיין באדרת אליהו כאן]. אכן במדרש איתא מה טעם עבד כנעני יוצא בשן ועין, אמר רבי יהודה בר שלום בשם רבי יעקב בר זבדי שאמר משום רבי אבהו חם ראה בעיניו והגיד בפיו, שנאמר וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ, לפיכך אמר הקב"ה אם ילקה אחד מן העבדים בעינו או בשינו יצא לחירות. מבואר בדברי המדרש דהטעם דיוצא לחירות בשן ועין הוא משום דע"י שלקה בטלה ממנו כל סיבת העבדות, דכיון שלקה יצא מכלל הקללה של עבד עבדים יהיה.

אשר לפי"ז י"ל דהקנס על ההכאה, אינו טעם אלא שיחול דין חיוב שחרור, שע"י ההכאה מתחייב לשחררו, אבל מ"מ אי"ז טעם שיחול גוף חלות הקנין והשחרור, אכן הטעם המבואר במדרש הוא טעם גם שיחול השחרור עצמו, דכיון דבטל סיבת העבדות, א"כ בדין שגם ממילא יפקע דין העבדות, דכיון דאין את סיבת העבדות, אין העבדות עצמה יכולה להתקיים, ועל כן העבדות פוקעת מעצמה.

והנה טעם המדרש הוא טעם מסוים ומיוחד לשן ועין דוקא, דבאיברים אלו חטא חם, ועל ידם נתקלל, מעתה בשן ועין דיוצא על ידם מחמת טעמא דהמדרש, ממילא פוקע העבדות ויוצא לחירות, אבל בשאר ראשי אברים אין שייך הך טעם, וממילא כל הדין יציאה שלהם הוא רק מחמת הקנס על ההכאה, וא"כ כל דינו הוא רק שחל עליו דין חיוב לשחרר את העבד, אבל אכתי צריך גט שחרור לחלות הקנין.

מוסרי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

שרשרת הדורות

קושיית ידרו לי היום, מה הפשט בזה, בבית מחנכים אותו טוב אבל לא התמקדו מספיק בנקודה הזאת, תדע למי אתה שייך ולאיפה אתה שייך. הנה הרי כל הבריאה כולה נבראה בשביל היום הזה של קבלת התורה, וצריך ללמוד את הנושא כולו בתוך הפסוקים ובפירושי רש"י, מהפסוק בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ואח"כ ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני, את הפסוקים הללו צריך ללמוד היטב.

בדור האחרון היה אחד רבי שלמה רוזנר שחיבר ספר מאוד יפה בשם מעמד הר סיני, הוא מתאר בצורה יפה את כל המעמד, בחיי עולם של הסטייפלער גם יש תיאור מאוד יפה איך היה מעמד הר סיני, צריך פשוט לנשום ולחיות את זה, יש דברים שיהיו ידיעות חדשות, אבל בעיקר כל הידיעות הישנות שאנחנו יודעים אבל צריך לרענן, לחדש ולחדד אותם כל הזמן, ועל ידי זה תהיה לנו התחושה למי אנחנו שייכים ומה התפקיד שלנו.

הזכרנו לא פעם את החיוב שיש לכל אחד לזכור ולקיים כל הזמן את שש המצוות התמידיות, והמצווה הראשונה היא אמונה בה"ת, וחלק ממצוות האמונה היא לזכור את יציאת מצרים וקבלת התורה כדברי הביאור הלכה בתחילת אורח חיים מה שמביא בשם ספר החינוך: וז"ל החינוך, שש מצוות חיוניות תמידיות לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו וכל זמן, וכל רגע שיחשוב בהן קיים מ"ע ואין קץ למתן שכר המצוות ואלו הם, א, להאמין שיש אלו' אחד בעולם שהמציא כל הנמצאות ומחפצו ורצונו הוא כל מה שהוא עכשיו ושהיה ושהיה לעדי עד ושהוא הוציאנו ממצרים ונתן לנו התורה וזהו מ"ע דכתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו' ופירושו תדעו ותאמינו שיש לעולם אלוה המשגיח שהרי הוצאתיך מארץ מצרים. ע"כ.

במצווה הגדולה והבסיסית ביותר שהיא היסוד לכל החיים, עד כדי כך שבא חבקוק והעמידם על אחת צדיק באמונתו יחיה, היסוד של הכל זה האמונה, חלק מהמצווה היא לזכור את יציאת מצרים ומת"ת, בכל פעם שאדם נזכר במתן תורה הוא מקיים מ"ע דאורייתא של אמונה בה"ת, ואין קץ למתן שכר המצוות.

בנוסף להתבוננות במעמד הר סיני צריך לחיות את זה יום יום, לחיות את היסודות של אמונה תמימה, חלק מהתמימות שלנו היא להתבונן לחקור ולדרוש אבל בתמימות, החפץ חיים ראה פעם את בנו עוסק בספרי חקירה, אמר לו הח"ח, חבל על זמנך, אברהם אבינו כבר דרש וחקר הכל, אתה יכול להתקדם ולהמשיך הלאה, רק מה יש מעלה של דע את אלוהיך ועבדהו, תעבוד את ה' בידיעה, בהבנה והתבוננות, תראה את בריאת העולם, יציאת מצרים ומעמד הר סיני, תחיה את זה, וזה מביא את האמונה.

כעת נתמקד בצורך להעביר את מעמד הר סיני לאשה ולילדים בצורה עילאית ושמה, כדי שידעו גם הם שאנחנו חיים ברום המעלה, ויגבה ליבו בדרכי ה'.

ויחד כל העם אשר במחנה

בסיס הקיום של כלל ישראל להבדיל אלף אלפי הבדלות משאר האומות הוא מפעים, אפילו חוקרים גויים שקצת מתבוננים בזה עומדים דום, הם המומים, בשונה מאומות אחרות שהיה אחד שעשה איזה מעשה כישוף וכד', אצל כלל ישראל עמדו שישים ריבוא מגיל עשרים ומעלה, כולם ראו את המחזה, ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים וענן כבד

כתיב בתורה: רק הישמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך. (דברים ד, ט), ומעניין לראות כמה לשונות של לאו יש בפסוק הזה, ועל מה התורה כ"כ מזהירה אותנו, מהו אותו תפקיד שמוטל עלינו, והודעתם לבניך ולבני בניך - להעביר לדורות הבאים את מעמד הר סיני, וכדברי הפסוק בהמשך: יום אשר עמדת לפני ה' אלוהיך בחרב באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון. (שם י). אנו מצווים על אותו יום אשר עמדת בחרב, לזכור ולא לשכוח.

ידוע שיש רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות ל"ת, וכמה מן הראשונים סידרו את סדר התרי"ג מצוות וביניהם הרמב"ם והרמב"ן, וכתב הרמב"ן שיש כמה מצוות ששכח הרב (-הרמב"ם) למנותן, הגם שלכו"ע יש תרי"ג מצוות ותנו לא, אלא שהנידון הוא כיצד לסדר המצוות.

אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים

והרמב"ן מונה את אותם המצוות שלא מנה הרמב"ם וז"ל: המצווה השנייה, שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים והוא אמרו יתעלה, הישמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ד' אלוהיך בחרב וגו'. (ספה"מ לאו ב'), כתוב פה שאסור לשכוח את מעמד הר סיני והוא לאן במניין הלאוים.

ובמגילת אסתר ביאר את שיטת הרמב"ם: נראה לי כי מה שלא מנא הרב הוא לפי שגם זאת היא מצווה כוללת כל התורה כולה והוא שלא נשכח את הדברים אשר ראו עינינו דהיינו ענין התורה כולה ושנלך בדרכיה ונקיים מצותיה, וכן משמע מפירושי רש"י שם בזה הפסוק שכתב וז"ל הישמר לך פן תשכח את הדברים אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם תיחשבו חכמים ונבונים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תיחשבו שוטים, הנה שזה הלאו על קיום התורה כולה נאמרה. (סיום, מצווה ב').

כלומר, לדעת הרמב"ם וודאי שיש לאו לשכוח את מעמד הר סיני, אבל היות וזו מצווה כוללת ולא מצווה פרטית לא מנא הרמב"ם במניין הלאוים.

אמנם שני חכמים - הרמב"ם והרמב"ן - נתבאו בסגנון אחד, הרמב"ם כתב בהל' יסודי התורה: עינינו ראו ולא זר אוזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים וכו' (פ"ח ה"א). וכן הרמב"ן הוסיף וכתב עינינו ולבנו שם כל הימים, חובה עלינו לחיות את מעמד הר סיני כל הימים, מי שחי עם מעמד הר סיני אז הוא יודע מה התכלית, לשמור וללמוד את התורה.

והודעתם לבניך ולבני בניך

ובתוך המצווה הגדולה הזאת התורה מצווה עלינו, והודעתם לבניך ולבני בניך, תדע לך התפקיד שלך זה להודיע הלאה לבנים, לראות שהמסורת תמשך הלאה לדורות הבאים.

לפני כעשרים שנה הייתי באחת מהשיבות לצעירים, ישיבה רגילה ממשפחות חשובות, ודיברנו על מעמד הר סיני ועל היופי של המשך הדורות, איך שלא נותקה שרשרת הזהב מזמן מעמד הר סיני עד ימינו איש מפי איש, דיברנו דברים פשוטים ומאוד יסודיים, בסוף השיחה ניגש אלי בחור מהמשפחות החשובות ביותר שאני מכיר ואומר לי בשקט, הרבה

על ההר, ויחרד כל העם אשר במחנה, וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק.

כולם עמדו שם במעמד הר סיני, ויצאה נשמתם, הקב"ה הביא להם טל של תחיה, והנה מלבד שישים ריבוא אנשים מגיל עשרים ומעלה היו גם נשים בערך במספר דומה, והיו גם כל אלו עד גיל עשרים, ילדי החיידר, ישיבה קטנה וישיבה גדולה, היו שם מיליונים, כולם עומדים ושומעים מהשכתוב בפרשת ואתחנן וידבר ה' אלכם מתוך האש וכו', אח"כ כתוב שקיבלו רשות ללכת, לך אמור להם שובו לכם לאוהליכם ואתה פה עמד עמדי, כולם ראו שמשה רבנו עולה למרום, הקב"ה קורה לו, (תראו ברמב"ם בסיוד התורה פ"ז על נבואת משה, וכבר דיברנו בזה ויש עוד להאריך).

לאחר המעמד הנורא הזה שחזרו כולם לאוהלים, מה הייתה שיחת היום, על מה הם דיברו, הם היו הרי כמלאכים כדברי הפסוק בתהלים: אני אמרתי אלוהים אתם ובני עליון כולכם, וברש"י, כשנתתי לכם את התורה נתתיה לכם ע"מ שאין מלאך המוות שולט עוד בכם. (תהלים פח, ו). ודאי שדיברו כולם האבות עם הילדים על כך שהם ראו שיש בורא לעולם, שיש תורה מן השמים.

ולאחמ"כ גדלו הילדים והמשיכו גם כן לספר לבניהם אחריהם את אשר הם ראו, הילדים אמרו לאבא, אבא, אתה הייתה שם, הוא אמר כן, כמה מרגש לראות שהאבא היה שם, וכך עוד דור ועוד דור, עד שהגיע דור שהאבא סיפר שיש עוד איזה זקן מופלג שהיה במת"ת, ומאוד מעניין לראות אותו, אנחנו מאמינים בני מאמינים ולא צריכים סימוכין לראות מישהו שהיה בהר סיני אבל ודאי שזה מרגש לראות, מרגישים בכך יותר קרובים, וכך נמשכת שרשרת הדורות מאב לבן ומרב לתלמיד עד דורנו.

ואת מסורת הדורות אפשר לראות גם מדורנו לדורות קודמים, פה בישיבה הקדושה כל אחד בא ממקום אחר, ממדינה אחרת, ותורה אחת לכולם, אחד מגיע מהונגריה ואחד מרומניה, אחד ממרוקו והשני מפרס, מתימן ומתוניס, כמה מצוות יש לזה שהגיע מהונגריה תרי"ג, ולהוא שבא מתוניס גם תרי"ג, ראיתם פעם אחד שבא ואומר יש לנו מסורת של ל"ח מלאכות שבת, או מ' מלאכות, לכולם יש ל"ט מלאכות, יש תורה אחת.

ואגב, אם רוצים להבין למה כן רואים לפעמים שזה נוהג בכה וזה נוהג בכה, יש חילוקי דעות, אז צריך לדעת שיש שתי סיבות עיקריות בדבר, יש פעמים שהייתה מחלוקת תנאים או אמוראים בנושאים מסוימים אז במקום מושבו של תנא זה קיימו את דבריו, ובמקום של החולק קיימו כדבריו, ולדוגמה מלאכה שצריך לגופו, או אינו מתכוון חייב או פטור, זה מחלוקת, אלו ואלו דברי אלוקים חיים הכל זה התורה הקדושה, רק יש מחלוקות איך ללמוד את התורה, ולכן גם סוגיה שלא נפסקה להלכה מצווה ללמוד אותה זה חלק מהתורה.

ויש סיבה נוספת לכך שמוצאים מנהגים שונים, מפני שהיו מקומות שמחמת גדר נהגו באיסור אפילו על דברים שמעיקר הדין הם מותרים, כמו שכתוב באבות, עשו סייג לתורה, אז יש את הסייגים של חז"ל שהם מחייבים את כולם, כשניות לעריות ושבות לשבת, אבל יש סייגים שנהגו במקומות מסוימים ויש על זה אל תיטוש תורת אמן, (בחולין יש את הסוגיה של כחל, ע"פ דין מותר לאכול כחל, והגמ' מביאה שבמקומות שנהגו לאיסור אסור לאכול שם כחל, ורק מחוץ לתחום יהיה מותר, והביאור בזה שהיו מקומות שראו לנכון לגדור גדר ולהיזהר בזה).

קושטא קאי שקרא לא קאי

וכשנתבונן יותר נראה כמה אומות היו, כמה שיטות ואידאולוגיות קמו נפלו, שיקרא לא קאי, קושטא קאי, פעם היו מתיוונים, הייתה אומה גדולה וחשובה, יוון, מה נשאר מהם היום אומה נכשלת, איפה הם היום, נכון שיש תרבות יוון, פיתוח הגוף ללא שום תועלת, הטומאה נשארת, אבל את מי

מעניין היום להתיוון, הכל מתנפץ חולף ועובר.

בדור האחרון אחד הדברים המכאיבים היה הקומוניזם, המהפכה של הבולשביקים, ה"י רוב הראשים שלהם היו יהודים, אנשים בתמימות חשבו שהם הולכים לעשות סדר בעולם, התורה אומרת לנו שיש עשיר ויש עני, התורה מצווה לשמור על העני, אבל שיטתם הייתה שצריך לעשות שוויון, העשירים נהיו עניים, והעניים נשארו עניים, וכל הכסף הלך אליהם, נורא ואיום, א"א לתאר את זה, איפה כל הקומוניזם הזה, הם היו עוצמתיים היכן הם היום.

(היו בודדים שהצליחו להשתחרר משם ובאו לא"י, אני זוכר שפה בישיבה אמרו די רוסישע קומאן, איזה פחד היה להם איזו אימה, היו כאלו שדיברו איתם וכל כמה דקות היו מסתכלים אחורה אולי רודפים אחריהם, איזה אימה הטילו עליהם, מישהו אמר לי תדע לך הם הולכים לכבוש את העולם, ואם כן תהיה מפלה זה רק ע"י מלחמת עולם והיו עשרות מיליוני הרוגים.

החפץ חיים אמר שיהיו שבעים שנות גלות, ובהגיע שבעים שנה פרצו שם הפגנות קשות, אתם יודעים מה זה הפגנה ברוסיה זה לא כמו פה לשרוף זבל, אם מישהו רק ממצמצץ עין אין עין ואין בן אדם, היו בחירות ברוסיה אבל אוי ואבוי למי שלא בחר מה שהם רוצים נורא ואיום, ופתאום היה כיכר אדומה הפגנות גדולות, כל הפסלים של אותו מיסד רשע התפוצצו, הכל נעשה לצחוק ולעג, וכיום ב"ה יש שם ישיבות ובני תורה, לקץ שבעים נושעת).

לא תשכח מפי זרעו

אבל התורה הקדושה שכל כך הרבה לוחמים עליה בכל מיני דרכים, איזה חורבן היה בתקופת ההשכלה ה"י, נתלשו רבים וטובים מדרך הישר, אבל התורה חייה וקיימת, כי לא תשכח מפי זרעו, כלל ישראל חי וקיים.

את האמת הזאת המרגשת עד מאוד צריך להחדיר בלב האשה ובלבבות הילדים, ולדעת למי אנחנו שייכים ומה התפקיד שלנו, עי"ז הבית יהיה עם חיות, יש לך חינוך יותר גדול מזה שהאבא מאושר עם האידישקייט שלו, אחד הדברים הגדולים בחינוך זה לא רק שרואים את הקידוש של האבא, אלא איך הוא עושה את זה, וצריך לעשות בחכמה, אין פה כללים, אין פה חיקויים, כל אחד ירגיש בצורה אמתית איך לעשות, יש דרכים של פנימיות ויש של חיצוניות אדם יחליט איך לנהוג, אבל כל אחד צריך להראות את האושר שלו שהוא יהודי, ובהה הילד רואה איך שטוב לאבא.

הזכרנו פעם שלאחר כל הדברים האלו עדיין יש שתי אידאולוגיות שקיימים, האסלאם והנצרות הם עדיין לא התבטלו, ומי שלומד את הרמב"ם יראה מדוע הם לא התבטלו יש להם קיום רק מפני שיש בזה תועלת לביאת המשיח, (בעבר לא הודפס ברמב"ם נושא זה מחמת הצנזורה, אבל כיום הוצאת פרנקל מצאו את כת"י והדפיסו), ובעזרת ה' נדר על זה בהרחבה בהזדמנות אחרת מה הקיום שלהם, אבל ברגע שיבוא המשיח והאלילים כרות יכרתו לא יישאר מהם מכלום.

מי שחי את האמונה בבית, מלבד מה שיקבל שכר, יהיו לו גם ילדים בריאים בגוף ונפש, עד כדי כך שמזכירים על אחד הצדיקים שראה גוי צוחק ושאל, איך הוא יכול לשמוח הוא מעולם לא בירך את הברכה שלא עשני גוי.

והתירוץ על השאלה הזו היא, שהוא שמח שמחה חיצונית, הוא אכל איזה מאכל שמשמח אותו אבל ברגע אחד הוא שוכח מזה, ואצל כלל ישראל השמחה היא פנימית ואמתית, לכן השטן כ"כ מפריע לזה, והשמחה היא שלא עשני גוי, ואשר בחר בנו, כמה צריך להיות מאושרים ושמחים מזה.

הקב"ה יעזור שנזכה לעבוד את ה' באמת ובשמחה, ונזכה לגאולה השלמה במהרה, ולהיות שמחים בעבודת הבורא יתברך

לע"נ

הצדיק ממנצ'סטר רבי יהודה זאב בן רבי
משה יצחק צוק"ל

לע"נ

הרה"ג ר' אברהם יוסף ב"ר דוד דיוויס
צ"ל

לתרומות והנצחות:

053-4100-758

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר הלוי צ"ל

ניתן להצטרף לקבלת הגליון בכתובת: 81513f@gmail.com

חציפא נצח לבישה

אנחנו יודעים שפרשת בשלח קשורה בד בבד עם פרשת יתרו. וזה לא סתם סדר הפרשיות, אלא זה באמת תלוי אחד בשני. וכן במועדים, יש את חג הפסח, ומיד אחריו יש את חג העצרת. וברמב"ן כתוב שימי הספירה הם כמו חול המועד ארוך.

אמר מרן הרב שך זצ"ל, אנו אומרים כל בוקר בתפילה, "בעבור אבותינו שבטחו בך, ותלמדם חוקי חיים". למה אבותינו זכו לקבל תורה, ושהקב"ה ילמדם חוקי חיים? הכל זה בעבור אבותינו שבטחו בך, הכל התחיל עם ביטחון.

ברמב"ן המפורסם בסוף פרשת בא, יש קטע לא מובן, "וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, וזהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמצאים, ויפרסמו זה, ויאמרו לפניו 'בריותיך אנחנו' וזו כוונתם במה שאמרו ז"ל ויקראו אל אלוהים בחזקה. מכאן אתה למד שתפילה צריכה קול, **חציפא נצח לבישה**".

בשבת האחרונה, שמעתי שדיבר הרה"ג רבי אפרים וולך, (המשגיח של "ברכת אפרים") ובדיוק הוא דיבר על המילים הללו ברמב"ן הזה, ושאל מה ההסבר במילים האלו. והביא שר' ירוחם (פרשת כי תבא) והמשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין מדברים על זה:

נצייר לעצמנו דוגמא: אדם בא למרן שה"ת ר' חיים קנייבסקי שליט"א והוא מאבד עשתונות ומתחיל לצעוק בקול, יש לי חולה בבית! שהרב יברך אותו!!! אז פשוט יגידו לו - לא ככה מדברים אל הרב, ויוציאו אותו מהבית...

כאשר אדם בא לתפילה עם רוממות הקול, הוא צועק, עונה אמן יהא שמיא רבא בכל כחו! ההיגיון אומר: מה אתה צועק?... ככה מדברים אל המלך!...! שומעים אותך גם בלי צעקות... איפה הבושה מהקב"ה?...

אומר ר' ירוחם, נכון, זו חוצפה, אך חציפא נצח לבישה. אמנם זה בושה, לא ככה מדברים עם המלך, אך החוצפה ניצחה את הבושה. ולדוגמא, אדם שפסקו על אבא שלו גזר דין חמור, להתלות על עץ בכיכר העיר. הוא מנסה את כל ההשתדלויות, וככל שעובר הזמן הוא הפך עוד עולמות - ולא הועיל. אמרו לו יש לך רק אפשרות אחת, שהמלך יחון אותו.

אבל זה מאד רחוק מ-2 סיבות... (א) איך תגיע למלך... (ב) למה שהמלך יחון אותו. הוא לא אוהב את היהודים יותר מהשופטים... אך אותו בן לא אמר נואש. הוא הפעיל פרוטקציות והפך עולם, עד שסוף סוף קבעו לו פגישה אצל המלך כמה שעות לפני ביצוע הגזר דין. הוא בא אל המלך מתוך איבוד עשתונות, הוא פרץ בבכי מתוך צעקות רמות - המלך! תציל את אבא שלי!!! אני לא שולט בעצמי לא לצעוק, אני צועק כי אני יודע שאנחנו בידיים שלך! רק אתה יכול!!! עוד כמה שעות, או שאבא תלוי בכיכר העיר, או שאתה חונן אותנו, והוא יחזור אלינו. תרחם עלינו! תציל אותנו! זעק. כולם מבינים את זה... זה פורץ לו...

אומר ר' ירוחם, אותו הדבר צריך יהודי להרגיש כשהוא בא לקדוש ברוך הוא. כל החיים שלי בידיים שלך! החיים, הבריאות, פרנסה, שְׁקָל, הורים, חברותא, הכל בידיים שלך, ורק אתה יכול לעזור לי, אם אתה לא עוזר לי חלילה, אני אבוד לגמרי! את זה אני **צועק** לקב"ה. אמנם זו בושה, אך החוצפה ניצחה לבושה, והקב"ה אוהב את זה. שיהודי מרגיש שכולו תלוי רק ביד ה'.

תפילה היא אומנות הכלל ישראל

קראנו בשבוע שעבר "ויצעקו בני ישראל אל ה'", וברשי"י: תפשו אומנות אבותם. באברהם - אל המקום אשר עמד שם. ביצחק,

לשוח בשדה. ביעקב, ויפגע במקום. ובמדרש רבה (כא, ה) כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה וכו' למה הדבר דומה, למלך שהיה בא בדרך וכו' כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה וכו' והיה הקב"ה מבקש לשמוע קולם פעם אחרת - ולא היו רוצין. מה עשה, גירה לפרעה לרדוף אחריהם וכו' מיד ויצעקו בני ישראל אל ה'. באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם שנאמר - "ויונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך".

למה היו ישראל דומין באותה שעה? ליונה שהנץ רדף אחריה לדרסה. נכנסה לנזקיק סלע, (לשם אין הנץ יכול להיכנס) אך יצא משם נחש ששעט לעברה... זה שאלה של שניות, או נץ או נחש.

היא מכשכשת בכנפיה, אולי ישמע בעל השובך ויציל אותה. כך היו ישראל, המצרים מאחוריהם והים לפניהם - אין להם אפשרות אחרת, הקב"ה גירה בהם את הלסטים והקיפם בצרה מכל רוח באין כל מנוס ומפלט. ויהודי מתוך דחקו, הוא תולה עיניו לאביו שבשמים, צועק ומתפלל לקב"ה, תופס הוא את אומנות אבותיו, אומנות אברהם יצחק ויעקב!

ושואל ר' ירוחם וכי זה נקראת אומנות אבותיהם, משל עצמם היא, אלא שכאן היתה שעת תפילה מיוחדת שבה חפץ הקב"ה באומרו 'השמיעני את קולך', ההרגשה המוחלטת שאין שום דרך אחרת משום כיוון, רק הקב"ה יכול, ואין להם להתלות בשום סיבה אחרת שתגיע, וזו היתה ההרגשה של האבות בכל תפילה רגילה, כי כך הוא האמת שהכל רק מידו, ולכל אשר יחפוץ יטנו, וכך צריכה להיות ההרגשה שלנו היום יותר מתמיד שאנחנו הרי ביד ה'! אי אפשר לזוז ימינה ושמאלה מבלעדי ה'. כמו שהרב שך תמיד היה אומר, אני יודע רק מה שקרה עד הרגע. אך עוד רגע - מי יודע... הכל יכול להשתנות.

וכמו שראינו, יתוש אחד של טיטוס... קורונה אחת - הרסה עולם שלם! זה משנה ומהתל בנו... כמו עשר המכות. גמרנו עם גל אחד, בא סוג שני, ואח"כ בא שם שלישי, זה עשה 'שינוי השם'... כל כמה ימים גל חדש, שם חדש. למה? הקב"ה קורא לנו תצעקו אלי!!!

האור החיים הקדוש אומר על הפסוק "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו". ישראל היו נתונים בדין, מה אלו עובדי עבודה זרה, אף אלו. וכח הרחמים תלוי במעשים טובים שיעשה האדם למטה.

וכעת קטרגה מידת הדין על ישראל, והן אמת שהקב"ה חפץ לצדק את ישראל אך לא היה כח ברחמים מצד מעשיהם של ישראל, לכן אמר הקב"ה למשה, מה תצעק אלי - זה לא תלוי בי. דבר אל בניי ויסעו, זאת העצה היעוצה להגביר צד החסד והרחמים, דבר אל בניי, ויתעצמו באמונה בכל לבם, ויסעו אל הים קודם שיחלק על סמך הבטחון כי אני אעשה להם נס, ובאמצעות זה - תתגבר מידת הרחמים".

הקב"ה הביא אותנו למצב כזה שיהיו חייבים לצעוק, והצעקה הזו - תציל אותנו. אף אחד לא יודע מה יהיה. אך אם לא שומעים - המצב נהיה עוד יותר קשה ועוד יותר קשה... בואו נהיה פקחים ונשמע. נצעק אל רבונו של עולם, רק אתה יכול לעזור לנו! "והי נתן והי לקח יהי שם ה' מבורך". הקב"ה נתן את הקורונה והיא גם יקח אותה למקום שממנו היא באה. אין לו בעיה.

הצעקה שפורצת מהלב...

וזו מטרת רוממות הקול. לצעוק!!! ידוע, שיש חסידות נוהגים לצעוק בתפילה ובעיקר בנשמת בשב"ק,

לעומתם ברוז'ין - זה יותר מלכותי. שם הכל בנחת. לא צועקים. פעם נקלע אחד מהחסדיים שנהגו כך לרוז'ין, וביקש ממנו לבא להתפלל אצלם בשבת. אך יש בעיה, כי אצלנו צועקים בנשמת, ואצלם לא. אמר לו הרבי מרוז'ין, נכון, כך מנהג אבותינו ואני לא מוכן לוותר עליו. אם אתה רוצה לבא, זה בתנאי שאתה שותק בנשמת כמו כולם. אחרת - אל תבא.

מחוסר ברירה, לא היה לו מקום אחר, הוא הגיע לתפילה, והתאמץ להתפלל בשקט. כאשר הוא הגיע לנשמת - הוא לא עמד בעצמו, והתחיל לצעוק עם כל הנשמה! זה פרץ לו...

בקיצור, הוא כבר שיער איזה ימי שברך' הוא הולך לקבל... נגמרה התפילה, ניגש אליו הרבי'ה, אה! איזה נשמת...! אוי, כמה נהנתי לשמוע אותך...! התפלא החסיד, הרי מלכתחילה אמרת לי שלא לצעוק...! אמר לו הרבי - נכון. כאשר אתה היום מתכנן לצעוק מחר בנשמת - לתכניות כאלו אני מסכים, אבל כשפורצת לך הצעקה מתוך הלב, אתה רוצה להודות לקב"ה, אוי, איזה נשמת נחמד זה... כמה אני נהנה מזה...!

ויצעקו בני ישראל אל ה'... אני לא מתכנן לצעוק. אני מרגיש כעת שאני תלוי בידיים של הקב"ה ורק הוא יכול לעזור לי, אז אני צועק אליו! ועל זה אומר הקב"ה - השמיעני את קולך את הקול הזה אני אוהב. את הקול הזה, את הערגה, את הכמיהה, ואת הציפייה אלי, ואז אני רוצה לעזור לך. דבר כ"כ פשוט.

הגמרא בסנהדרין (כו, ב) אומרת, אמר עולא מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה, ובפי' השני ברש"י, "מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה, כך וכך תעלה בידי - מועלת להשבת הדבר. שאין מחשבתו מתקיימת אפילו לדברי תורה, כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא".

בחור חושב, אני הולך לגמור כתובות. למה שאתה תגמור כתובות...? כי ברוך ה' אני לא חסר דעה, ואני בעל כישרון, לא צריך להיות 'גאון' בשביל זה, אני לומד ונבחן, למה לא לגמור...? זה לא יעזור לו. למה? כי אי אפשר לסדר כלום בלי הקדוש ברוך הוא. אם הקב"ה לא רוצה - אז לא תצליח. וגם אם כן, זה קרעים קרעים.

יש הרבה שהתחילו כתובות וכבר נשברו באמצע. למה? הם היו צריכים לומר ישר בהתחלה, רבונו של עולם! רק אתה יכול לעזור לי, תן לי כח לסיים כתובות!

הגאון ר' יהונתן אייבשיץ גדול ה"בעלי כישרון" בדורו כותב, **אל תאמר הא דעדיפא מחבראי, זה לרוב חכמתי וגודל תבונתי. אלא ביום שאני לא בוכה ומתחנן לקב"ה, תורתי קרעים קרעים אלבש.**

בעל כישרון יכול מחד להאיר את העיניים עם כשרונותיו, ומאידך, יכול הוא להסתבך עם הכישרון שלו. **יום שאני לא בוכה לקב"ה - אני רק מסתבך.**

כאשר בוכים בתפילה, ומבקשים מהקב"ה בעבור אבותינו שבטחו בך, יודעים שללמוד, לגמור כתובות, ולדעת כתובות, ולהבין ולהעמיק בכתובות - זה הכל סייעתא דשמיא, ממילא הכל נראה אחרת.

הגאון שצריכה להיות לבן תורה

הגמרא במגילה (דף ג, ב) אומרת כבוד תורה דיחיד - חמור, תלמוד תורה דיחיד - קל. אומר ר' ישראל אליהו וינטרויב זצ"ל, יש סוגיה של כבוד התורה, שחמורה אף יותר מתלמוד תורה.

כתוב בחז"ל שכל תלמיד חכם צריך שיהיה לו שמינית שבשמינית בגאון.

היום כולם אוהבים להגיד כל מיני 'פשטים'... ונספר את הפשט הפשוט!

נתאר לעצמנו אדם שמשמש בקדש אצל גדול הדור, הוא נאמן ביתו של גדול הדור. שואלים אותו מה אתה עושה? הוא אומר כלום... שמש, לא משהו מיוחד... בסך הכל אני צריך פרנסה. הציני לי פה - אז באתי לפה, אם היו נותנים לי מקום אחר - הייתי הולך גם למקום אחר...

זה הרי זלזול בכבוד התורה!!! אתה לא נהנה לזכות להיות אצל אדירי התורה! להיות אצל גדולי התורה! אתה לא נהנה להיות משב"ק של החזון אי"ש או של הרב מבריסק! אתה לא מרגיש חשיבות!...!

כל תלמיד חכם צריך להרגיש שמינית שבשמינית שבגאון! אני זוכה לעבוד את ה'! אני זוכה ללמוד תורת ה'!!!

לאחרונה, התפרסם סיפור מאד מעניין: היה פעם ראש ממשלה שקראו לו מנחם בגין, והוא היה יודע לדבר יפה, נואם בחסד, וכולם אהבו לשמוע אותו. [ואף הרבה בחורי ישיבות יצאו ממסגרות לימודם בגלל נאומיו. וזה נזקף לחובתו...]

היה בחור ישיבה אחד, שהיה מאד להוט על בגין, והיה שומע אותו הרבה. פעם אחת היה כנס מיוחד שבאו לשם רק אנשים חשובים. לא היתה כניסה חופשית. ושם היה אמור להיות נאום מיוחד במינו. אותו בחור מאד רצה להשתתף, אך היה צריך לקבל הזמנה או כרטיס ולא היה לו.

הוא בא ליד השומר, והוא אמר לו אתה לא נכנס. לא יעזור לך שום דבר...! הוא ניסה מכל כיוון אפשרי, ולא הצליח. ואז עלה לו רעיון... הוא כתב מכתב להרב ר' שלמה לורנץ שהיה חבר כנסת ויו"ר ועדת הכספים, ובקש ממנו שיכניס אותו.

ובאמת - ר' שלמה לורנץ רץ לקראתו, והכניס אותו, ואף נתן לו מקום לידו... אותו בחור הרגיש ברומו של עולם! הוא היחידי שזכה ב'פיקחות' להיכנס, הוא הרגיש גבוה גבוה...! הוא שמע את הנאום המרשים, והיה מאושר.

לאחר מכן ר' שלמה לורנץ הזמין אותו ללשכתו ואז רמה קרנו ביותר, ופתאום הוא אומר לו, תגיד לי, למה אין לך שמינית שבשמינית שבגאון...? הוא מגחך בלב, אילו הוא היה מכיר אותי... למה אין לך שמינית שבשמינית בגאון? שאל הרב לורנץ. מה הרב מתכוון? שאל.

אמר לו הרב לורנץ, אתה בן תורה, יושב ולומד, עוסק בתורה ה'. והוא - עם הארץ מדאורייתא ומדרבנן, אדם חילוני שלא שומר תורה ומצוות. אתה, מבזה את עצמך ללכת ולשמוע דרשות שלו...! איפה הכבוד העצמי שלך? איפה השמינית שבשמינית של הגאון שלך? אתה לא מתבייש?!

זה להבדיל, כמו שהעובד בדבר נחות ובזוי ימסור נאום וראש הממשלה יבא לשמוע אותו... הנשמע כדבר הזה?...! אתה הרי חשוב ממנו עשרות מונים. וסיפר אותו בחור, הוא פתח לי את העיניים. עזבתי את הכל והתחלתי ללמוד. ומספרים שהוא נעשה תלמיד חכם גדול.

אדם צריך לדעת - אני בן תורה. והשמינית שבשמינית של הגאון שאני כזה שיש לו חיבור עם התורה - זה כבודה של תורה. לכל בן תורה - יש כבוד התורה. וכבוד תורה דיחיד - חמור. ולכן צריך לשמור שבעתיים שלא יעשה מעשה הנוגד לכבוד מעלת הבן תורה.

מסירות נפש על כבוד התורה

כתוב בפסוק, "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך וכו'. יום אשר עמדת לפני ה' אלוך ב' בחורב' וכו'. (דברים ד, ט-י). וכתב הרמב"ן: והנה קודם שיוזכר הדברות שנאמרו שם, **הזהיר במצוות לא תעשה** שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מליבנו לעולם. **וצוה במצוות עשה** שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה.

יש לנו מצוה לזכור את מעמד הר סיני, ולהנחיל הלאה לבנים שלנו. מילא לזכור את התורה. אבל מה העניין לזכור את מעמד הר סיני...?

מעמד הר סיני, הקולות וברקים, כל המלאכים יחפזון, היה שקט מוחלט בכל העולם כולו. ציפור לא צייצה... שור לא געה... ההר בוער באש עד לב השמים... חושך... ענן... ערפל... קול שופר חזק מאד... ויחרד כל העם אשר במחנה!!! זהו מעמד אדיר ונשגב. מעמד כבודה של תורה. יחד עם התורה, יש לנו גם מצווה לזכור

את **כבוד** התורה, את מעמד הר סיני.

ועד היכן הוא כבודה של תורה?

מביא הגי"ר ברוך בער מקמניץ זע"א בהקדמה לברכת שמואל (חלק ד', על בבא בתרא וכתובות) את הגמרא בברכות (סא, ב) תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו, עקיבא! אי אתה מתיירא מפני המלכות?! אמר לו אמשול לך משל וכו' שהשועל אמר לדגים בואו תעלו ליבשה ונדור יחד, וכך תינצלו מרשתות בני האדם. אמרו לו: ומה במקום חיותנו אנו מתייראים, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו וכו'.

אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, וכן תפסו את פפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס, מי הביאך לכאן? א"ל, אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים.

רואים שהוטלה חובה על רבי עקיבא למסור את נפשו ותורתו עבור קיומה של התורה - להבא.

מביא ר' ברוך בער בשם הגר"א שפפוס בן יהודה היה אותו פפוס ולולינוס שמסר את עצמו על כלל ישראל.

והקשה, איך פפוס בן יהודה שאל את רבי עקיבא "אי אתה מתיירא" וכו' הרי רבי עקיבא עשה בזה את חובת התורה כשמסר עצמו על קיום התורה! והסביר, פפוס הצדיק לא שאל על מה שהוא לימד תורה לתלמידים, הוא גם הבין שצריך ללמוד וללמד, אלא הוא שאל על מה שהקהיל קהילות ברבים, והרי היה עליו ללמוד בסתר ובמחבואים, למה אתה מכניס את עצמך לסכנה?

השיב לו רבי עקיבא, השאלה שלך זה כמו השאלה של השועל, ומה במקום חיותנו כך, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. הרי אם נלמד במרתפים ובמחבואים - לא ילמדו שם כמו שצריך, אם כן זה ביטולה של תורה, ואז אנחנו מתים ממש, כי בלי תורה - זה מיתה. אם כן - אנחנו מוכרחים להקהיל קהילות ברבים וללמד תורה. ואז גם אם זה סכנה, זו סכנה הבאה ממילא, ולא שאני נכנס לסכנה. ורבי עקיבא - נבחר למסור נפש על ריבוי התורה!

ובדומה לכך, מספרת הגמרא בעבודה זרה (יח, א) על רבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו. זה כבר שלב יותר גבוה... וכשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו (ר' יוסי) חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה, שהחריבה את ביתו, ושרפה את היכלו, והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו, ועדיין היא קיימת. איך אתה לא חושש?... אמר לו: מן השמים ירחמו. אמר לו: אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו! תמהני אם לא ישרפו אותך ואת ספר התורה באש.

ובחידושי הגאונים (על העין יעקב) הקשה, למה רבי חנינא בן תרדיון לא השיב כמו רבי עקיבא, ומה בזמן שאנו עוסקים בתורה - אנו מתייראים, כשאנו פוסקים מדברי תורה על אחת כמה וכמה, וכמשל השועל והדגים. זה הרי תשובה טובה מאשר 'מן השמים ירחמו'. שאין בו משום תשובה, למה הוא לא השיב אותה?

אלא, מסביר חידושי הגאונים, פה המעשה היה הרבה יותר גלוי. מילא רבי עקיבא, הקהיל קהילות ברבים, אך לא היה לו ספר תורה בחיקו, א"כ הוא לא מביא אותם לידי סכנה, כי גם אם ישאלו מה אתם עושים פה הוא יוכל להשיב, שמדברים דברים אחרים, אבל רבי חנינא בן תרדיון, היה לו ספר תורה בחיקו, כאן כבר א"א להתחמק... כולם רואים. רבי יוסי שאל את רבי חנינא: מילא תקהיל קהילות ברבים, אני מסכים. אבל למה ספר תורה כרוך בזרועך? למה לעשות רעש וצלצולים מיותרים...?

אלא, הוא מסביר: יש תקופות של גזירות קשות. אך גזירה עבידא דבטלה. אבל יש מצב שהגזירות הללו נמשכים זמן רב, לא נותנים ללמוד, מבטלים את הלימוד, פה צריך להראות את **כבודה של תורה**! וגם אם יהרגו אותי, אני חייב למסור נפש לא רק על עצם

הלימוד, אלא גם על הייקרא דאורייתא. על כבוד התורה! ולמה, כי אם הציבור לא יידע כבודה של תורה מהו, אז במשך הדורות כבר לא יהיו אנשים שיסכימו ללמוד תורה במסירות נפש.

אני חייב ללמד תורה בפרהסיא, עם ספר תורה כרוך בזרועי, עם כל כבוד התורה מסביב. וגם אם יהרג, אבל יעמדו לדורות הבאים אלפי תלמידים שימשיכו ללמוד תורה במסירות נפש!

כבוד תורה עדיף

כאשר סיימו לבנות את ישיבת חכמי לובלין, עשו "חנוכת הבית" במעמד רב רושם. זו היתה חנוכת הבית הכי מפורסמת בפולין. היו שם הגאון האדמו"ר מטשורקוב (רבו של הגר"מ שפירא), והאדמו"ר הזקן מגור, שני ענקי הרוח של פולין, והיו גם ציבור ענק.

כאשר ר' מאיר שפירא בא לשאול לרבו הצירטקובר על חנוכת הבית, הצירטקובר לא רצה שיעשו את זה. כי חז"ל אומרים - לוחות הראשונות שניתנו בפרהסיא - נשתברו. לוחות האחרונות שנתנו בצניעא - נתקיימו. לא כדאי לעשות מזה רעש גדול.

אמר לו ר' מאיר: שהרבי'ה ירשה לי להגיד וורט. והסכים. אמר לו, הרי הקדוש ברוך הוא ידע שהלוחות הראשונות יישברו, אז למה הוא עשה את זה בפרהסיא?

אלא, אם לא יראו פעם אחת את כבוד התורה, את כל הייקרא דאורייתא, ואת כל מה שהיה במעמד הר סיני - לא יידעו להעריך את התורה כראוי. ויבואו לזלזל בה חלילה. ואז כאשר תתבטל הגזירה לא יהיה מי שיסכים לקבל עול תורה כראוי, כאשר פעם אחת ראו מה זה ייקרא דאורייתא, איך שכל העולם כולו בשקט ודממה, מה זה הקולות וברקים והאש הגדולה סביב ההר - - - אז אמנם אחרי זה הלוחות יישברו, אבל כבר נחרט לאנשים בתודעתם מה זה כבוד התורה, ואנשים כבר ירוצו ללמוד תורה. כך אמר ר' מאיר.

חז"ל אומרים, כי דבר ה' בזה - הכרת תכרת. זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (סנהדרין צט, א). החיוב כרת זה לא עונש על הביטול תורה, אלא על הזלזול בכבוד התורה. כי דבר ה' **בזה**!!! פגעת בייקרא דאורייתא. וכבוד התורה עדיף.

כעת צריך לדעת: המעמד הר סיני והייקרא דאורייתא, נשארו גם בדור שלנו. הגמרא בכתובות (יז, א) אומרת מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר - נטילתה כנתינתה. מה נתינתה בשישים רבוא, אף נטילתה בשישים רבוא. והני מילי למאן דקרי ותני. [שלומד מקרא ומשנה] אבל למאן דמתני - לאחרים - לית ליה שיעורא.

כל יהודי שנפטר ולא למד ולא שנה - תוסי' כותבים (במגילה כט, א) שיש לו שיעור, ורק כדי צרכו ילכו להלוויה שלו. יהודי שלומד - צריך שישים רבוא. ומי שמלמד - אין לו שיעור.

כאשר מן הרה"ק זצ"ל הספיד את הגי"ר יושע בער בן הגר"ז, הוא הביא את הגמ' הזו, נטילתה כנתינתה, ואמר, לכאורה זה קשה: אמנם במעמד הר סיני היו שש מאות אלף. אז רואים שלקבל תורה - צריך שש מאות אלף. אך כאשר **יחיד** נפטר, מה זה שייך אליו שהתורה ניתנה בשישים רבוא?

אלא, אמר הרה"ק, רואים מפה שהדין שצריך ששים רבוא במעמד הר סיני, זה דין על כל יחיד שקיבל תורה, הוא צריך שיהיו איתו יחד שש מאות אלף איש!!! כי זהו כבודה של תורה. ונטילתה כנתינתה. ולמאן דמתני - לית ליה שיעורא!!!

לימוד תורה - בקולות וברקים!

תוספות בחגיגה (טו, א) מביא את הירושלמי שמביא את המעשה שאבויה (אבא של אלישע - אחר) היה מגדולי ירושלים וביום שמל את בנו קרא לרבי אלעזר ורבי יהושע. הם ישבו שם ונתעסקו בדברי תורה, ירדה אש מן השמים והקיפה אותן. אמר להם אבויה: לשרוף את ביתי באתם?! אמרו לו חס ושלום, אלא יושבין היינו וחוזרין דברי תורה, מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני. לא באש ניתנו! אף כאן יש אש.

המעמד הר סיני נשאר עד היום! לדעת ולהעריך מה זה תורה.

הגמ' אומרת אבירי לב - זה בני מתא מחסיא דחזו יקרא דאורייתא פעמיים בשתא, ולא איגיר גיורא מינייהו.

הרה"י הגדול רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל אמר פעם, למה כאשר יושבים ולומדים אז צועקים בקול רם, ומתנווכחים, חציפא נצח לבישה... תדבר בנחת, בסבלנות... למה אתה צועק? מה קרה לך?... אלא כמו שמעמד הר סיני היה בקולות וברקים, כך לומדים את התורה. בקולות וברקים!

המגיד רבי שלום שבדרון זצ"ל סיפר שפעם הוא היה באחת הישיבות בחו"ל וראה חברותא שיושבים ולומדים בנחותא... אחד נשען על גב הספסל, והשני עם יד בכיס, בשלוות נפש... אחד מהם שאל שאלה וההוא מקשיב ומגיב, נו נו... נחמד... טוב.

ניגש אליהם ר' שלום וצעק: אצלנו בחברון על כזו שאלה טובה - סטנדרים היו מתעופפים!!! היו צעקות עד לב השמים!!! ככה לומדים תורה! ככה רוצים להצליח! מה יצא מהם? שני עמי הארצות מדאורייתא ומדרבנן! זעק ר' שלום מנהמת לבו.

סיפר לי הג"ר יצחק לורנץ (שהוא חיבר כמה חיבורים על רבי עקיבא אייגר) הוא נכנס למרן רה"י הגרא"ל שטיינמן זיע"א, ואמר לו הרה"י, לפני גיל ארבעים לא כתבים חיבורים על רבי עקיבא אייגר...

כשהגיע לגיל ארבעים הוא בא שוב למרן רה"י. אמר לו הרה"י, ר' יצחק! תאמר את האמת... האם מקושיא טובה של רבי עקיבא אייגר אתה לא ישן בלילה? זה כואב לך עד כדי כך?... אמר לו - כן. זה כואב לי. אם כך, אמר הרה"י, אתה יכול לכתוב.

חלק מהייקרא דאורייתא, כשיש קושיא זה כואב!!!

כתוב בחז"ל בסוף פרשת בשלח, "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" - שרפו ידיהם מן התורה. כולם מדברים על הרפיון ידיים, הרי זה עוד לא ביטול תורה, אלא קצת רפיון... וכבר מגיע כזה עונש חמור...! יש הרגש ששייך לארחות תורה: רפו ידיהם מן התורה, הם למדו, אבל הם למדו בלי הידיים, בלי לנופף בידיים... כמו שר' שלום סיפר באירופה... איפה הידיים?... איפה הצעקות... איפה הקולות וברקים...!

פעם הושיבו עשרה ילדים שהיו נראים אותו דבר ולמדו גמרא. ואמרו לרבי יהונתן אייבשיץ כשהיה ילד יש פה תשעה ילדים יהודיים וגוי אחד. מיהו הילד הגוי? על המקום - ר' יהונתן זיהה את הגוי. שאלו אותו: איך אתה ידע? אמר להם כולם התנדנדו חוץ ממנו. להישאר עומד ליד הגמרא - זה רק גוי יכול... יהודי לא מסוגל. הייקרא דאורייתא לא נותנת לו...

כשחסר בשטייגען - יש כובד האיברים

הגמרא בבבא מציעא פ' השוכר את האומנין (עז, א) אומרת אדם ששכר פועלים, והשלימו את עבודתם בחצי היום, אם יש לו עבודה קלה מזו, או עבודה כמוה ממש - יתן להם, ואם לא - יתן להם שכר כפועל בטל. ורבא אומר באכלושי דמחוזא - יתן להם שכר משלם, דאי לא עבדי - חלשי. דהיינו, במחוזא, עירו של רבא היו בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד, וכשיושבין בטלים - קשה להן.

ומביא הגר"ח קמיל את הרא"ש (שם סי' ג') מכאן פסק רבינו יואל מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד, אם זה מצוי שהוא נהיה חולה ולא שכיח המלמד בעיר - זה פסידא דבעה"ב ויתן לו שכרו משלם, ולא כפועל בטל. דכל לומדי תורה - דומים לאוכלוסי דמחוזא, שהבטלה גורם להם שכחה וכובד איברים.

אומר ר' חיים קמיל: באו תשמעו מה זה תורה, לא אמרו לך להתבטל, רק לא ללמד, מדובר פה על שיעור פרטי לתלמיד... אך כשחסר לתלמיד חכם משהו בשטייגען - זה כובד איברים, ושכחה, הוא כבר לא מרגיש טוב.

הרבנית נוימן אמרה (כשלמדנו באור ישראל) כל פעם כאשר מגיע בין הזמנים - בעלה נהיה חולה... היא לא הבינה מה קורה לו... חצי שנה הוא מתפקד מצויין, אך בבין הזמנים - חסר לו בשטייגען, הוא נהיה חולה. זה אוכלוסי דמחוזא.

הללו עבדי ה'!

עם מה אנו יוצאים בכל הפרשיות של יציאת מצרים? כולם אומרים - אמונה.

ר' ירוחם אומר קצת אחרת: "השתא עבדי הקדוש ברוך הוא". עד עכשיו הייתם עבדי פרעה, ועכשיו הללו עבדי ה'.

סיפר הרה"ג רבי אפרים וולך: שסיפר לו יהודי שהיה בישיבת מיר בשנחאי, שהחוס היה כבד מנשוא. והיה פעם אחת שהחוס שם היה משהו חריג ולא נסבל כלל! הבחורים היו בחדרים וקשה היה גם ללבוש חולצה... פשוט לא היה שייך.

הלך בחור א', ורצה לראות מה עושה המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין, הוא נכנס לבית מדרש, וראה אותו יושב יחידי בבית מדרש עם המעיל והכובע, ולומד ומתנדנד בהתמדה עצומה.

הוא לא יכל להתאפק, ורץ לעברו... רב'ה! איך אתה מסוגל?! אמר לו המשגיח: יציאת מצרים, יציאת מצרים!!! תמה התלמיד, והשגיח הסביר: מה היה קורה כעת, אילו היינו אצל פרעה, והיה יום חם כמו היום, האם פרעה היה מתחשב בנו? לא. ומה היינו עושים? אין ברירה, ממשיכים לעבוד. אמר המשגיח, נו... ברוך ה' כעת אנחנו עבדי ה'! למה כעת אני מתפנק? צריך להודות לה' שאני לא נמצא אצל פרעה... אנחנו בבית מדרש, ליד הגמרא... השתא עבדי ה'!

צריך לדעת: לא להגיע לסדר בזמן, כולם מסתכלים על זה כעוון

ביטול תורה, וכן לא לבא לתפילה בזמן, או בכלל לא לבא... אותנו לימדו שזה גם פגיעה בייקרא דאורייתא!!! התורה מתביישת מזה.

ונתאר לעצמנו דוגמא: אילו היו מזמינים לבית מדרש שני גדולי הדור כמו החזון אי"ש והרב מבריסק, שיבואו בשעה חמש. והבחורים ימשיכו לישון, ויתנו להם להישאר לבד, עד שלאט לאט הבית מדרש יתמלא...

זה הרי מקומם... היינו צועקים על זה בקול גדול! היישמע כדבר הזה!! זה ביזוי כבוד התורה!!! וכו'... וכשהגמרא בעצמה מחכה לנו?... היא יותר חשובה אף מהכל, וגם היא נפגעת... זה חסרון גדול בייקרא דאורייתא ובכבוד התורה.

תלמוד תורה דיחיד - קיל, אך כבוד התורה - חמור.

בואו ונקח את הדברים לתשומת לב. שמעו ותחי נפשכם!!!

ברכת מזל טוב ללידינו היקר תלמידו המובהק וחביבו של מרן המשגיח שליט"א

מעוטר בכל מדה נכונה מפארי הישיבה הקדושה

החתן המופלג הבה"ח אהרן יעקובוביץ שיחי

אשר שוקד עומל וטורח רבות בעריכת השיחות לזיכוי הרבים

לרגל נישואיו בשעתו"מ עב"ג בת למשפ' סוקולובסקי מבני ברק

יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה דורות ישרים ומבורכים

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

הדרך לזכות לזכירת התורה

שהוא יכול עכשיו, ונמצא שלפי אותה שעה אין עליו חיוב לדעת את מה שידע לפני כן, ואף לא בעיניו בזה לפטורא דאונס. ואם כן המבואר לנו מדברי התנא, שעל אף שכל אחד צריך לשאוף לפסגת הפסגות ולדעת ככל הניתן, בכל זאת עליו לדעת שגם אם יעשה כל אשר בכוחו מכל מקום לא יוכל להשיג את הכל, והתביעה שמוטלת עליו היא לעשות לפי הכוחות שניתנו לו מראשית בריאתו.

ויש בדברים קולא מצד אחד וחומרא מצד שני, הקולא היא שהאדם לא נדרש לעשות את מלאכת אחרים ואין לו אלא מה שבידו, והחומרא היא שאדרבה, מוטל עליו למלא לחלוטין את כל מה שיש בכוחו, ובזאת יבחן עד כמה עשה את מה שייצדו עבורו מן השמים.

איך ניתן להגיע לידי ידיעת הש"ס

ישנם רבים שבאים ושואלים, איך אפשר לזכור מה שלומדים, הרי בלי לחזור שוב ושוב על אותן סוגיות ועל אותה מסכת - קרוב לודאי שמהר מאוד לא יזכרו אותה, ומאיך לחזור על המסכת כמה פעמים זה לא שייך, כי רוצים להתקדם, רוצים לרכוש עוד ידיעות, וככל שמתקדמים ולומדים עוד ועוד לא שייך לחזור כל הזמן על כ"כ הרבה סוגיות, אז מה אפשר לעשות כדי להתקדם מצד אחד, אך לזכור את מה שלומדים מצד שני.

[מעניין לענין שמעתי מפי מרן הגרא"מ שך זצ"ל בהספדו על מרן בעל הקהילות יעקב, שבעל הנחלת דוד סיפר על רבו הגר"ח מוואלוז'ין שפעם הוצרך לפסוק על פי איזה דין, וחזר בשלושה ימים בלבד על כל הש"ס כולו בשביל לחפש את מקורו. ועינינו הרואות כיצד מושגים אלו אינם שייכים אלא לשנים קדמוניות, ואילו אנו רחוקים מהכא להתם כרחוק מזרח ממערב...].

זכירת התורה היא סיעתא דשמיא - ולא כפי הכישרון

אבל צריך לדעת יסוד גדול. אין ספק שאם התורה היתה חכמה ככל החכמות היה קשה לזכרה ולחזור עליה שוב ושוב כאשר צריך להתקדם בידיעות נוספות, אבל עלינו לדעת, התורה היא תורת ה', וקוב"ה וישראל ואריתא חד, מי שמחליט להשקיע ולהתמסר ללימוד התורה באמת, אז יש לו סיעתא דשמיא על-טבעית, והדברים בדוקים ומנוסים, ישנם אנשים שאין להם כישרון רב כ"כ, הם לא בעלי זיכרון כלל, אבל הם החליטו ללמוד, והתמסרו לתורה, ושאו לפי דעת ש"ס, ולכן, ורק לכן - הם יודעים ש"ס. הם לא עשו חשבונות וחכמות כמה לחזור ואיך להתקדם - הם פשט החליטו שהם לומדים ש"ס, והקב"ה שלח את הס"ד, והם הצליחו. ידיעת התורה אינה דבר שבטבע, התורה"ק נקנית למי שזכאי לכך, ומי שמתמסר ללימוד התורה הוא זכאי לכך והוא אכן ידע את התורה. (ואין הכוונה דוקא לפרוש לחלוטין מהעולם הזה, אלא להקדיש את עצמו לתורה עם תוכניות ברורות ועם שאיפה לדעת כמה שיותר, בלי להתעניין בהבלים ובכל שאר העניינים שאינם נוגעים אליו מאומה, רק להיות שקוע בלימוד התורה).

ואם כי אמנם דברי תורה קלים לאבדם ככלי זכוכית ודי להעיק עיניים בשביל לאבד את הכל, במה דברים אמורים דוקא במי שמסירה את דעתו, אבל מי שמציב את עצמו על דרך ברורה של רצון לדעת ולקנות את כל דברי התורה, מתוך מהלך של ידיעה וחזרות וקנין, זוכה על ידי זה לזכור גם את הפרטים שעליהם לא חזר מתוך האיחוד עם התורה שיצר לעצמו.

פ"ג משנה ח'. כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו וכו' יכול אפילו תקפה עליו משנתו תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו.

ידיעת התורה - לפי יכולות האדם

הגמ' במנחות (צ"ט): אומרת כעין דברי המשנה, "כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו שנאמ' השמור לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים, יכול אפי' מחמת אונס, ת"ל ופן יסורו מלבבך - במסירה מלבו הכתוב מדבר, רבי דוסתאי בר' ינאי אמר יכול אפילו תקפה עליו משנתו ת"ל רק".

ומבואר לכאן בדברי הגמ' דהיתה הו"א שמי ששוכח דבר אחד ממשנתו עובר בלאו אחד או שניים ואפילו בשלושה לאוין, ובפשטות זהו היסוד למאי דאמר תנא דילן ש'הרי זה מתחייב בנפשו, וסלקא דעתך אמינא דהכי יהוי דינא אפילו בשוכח מחמת אונס ואפילו תקפה עליו משנתו, ועל דא קא משמע לן קרא שאינו חייב עד שייסירן מליבו, דכתיב 'פן יסורו מלבבך' וגו'.

ולכאורה הדברים תמוהים, מהיכי תיתי לן שהשוכח דבר ממשנתו יתחייב אפילו באונס, ומאי בעינן לזה קרא בפני עצמו, תיפוק ליה מקרא דולנערה לא תעשה דבר דמהתם ילפינן לכל התורה כולה דאונס רחמנא פטריה, ותו ליכא שום סברא לחיובא.

ועל כרחק דיש לחדש ולומר דזה ודאי שלא עלתה על ליבנו מעולם לחייב את מי ששכח את תלמודו מחמת אונס, וכל מאי דאמרינן הכא לא מיירי לענין הפטור אלא לענין עיקר צורת החיוב, והיינו דבהו"א סלקא דעתין שמי שלא הצליח לזכור את תלמודו ע"י אונס אמנם לא יתחייב לדינא הואיל ומאי הוה ליה למעבד, אולם בכל זאת נמצא שהחסידי את החיוב המוטל עליו ולא עלתה בידו מצות תלמוד תורה בשלימותה.

ועל זה חידשה המשנה ש'אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם בליבו', שהנה הפסוק 'פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך' נאמר לגבי מעמד הר סיני, שלא לשכוח את היום אשר עמדת לפני ה' בחורב, ולכאן היה מקום לבוא ולשאול מניין לומדים מן הפסוק לענין מצות תלמוד תורה שבכל דור ודור, ונראה שהביאור הוא שמעמד הר סיני לא היה רק מעמד כללי לכל עם ישראל ליתן להם את כל דברי התורה הזאת, אלא היה בו גם מעמד פרטי לכל אחד ואחד בפני עצמו, שכל איש ואיש קיבל את התורה לפי חלקו.

הלא התורה בעצמותה ארוכה היא מארץ מידה ורחבה מיני ים, ולעתיד לבוא עתידים ישראל לשבת ולשהות בה לנצח נצחים בלי שום קץ ותכלית, ואילו אנחנו כאן בעולם הזה ימי שנותינו בהם שבעים ושמנונים שנה ובדאי שאין לנו את היכולת להשיג אפילו מעט מן המעט מקצה קצה של התורה.

ואם כן ברור, שכאשר נצטווה כל יחיד מישראל לדעת את כל התורה כולה, לא נכלל בזה חיוב לדעת את כל מה שקיבלנו מסיני ואת כל מה שתלמיד עתיד לחדש במשך כל הדורות, שכן זה מלכתחילה לא ניתן לביתנו אנוש, וכל מהותו של הצייוני היה שכל אחד יידע את התורה לפי כוחו ויכולתו, וזו מעיקרא תהיה המצוה שמוטלת עליו.

ומעתה הוא מה שאומרת לנו המשנה, שעל אף שיש חיוב על כל יהודי לדעת כמה שיותר מדברי התורה, אם נאנס ותקפה עליו משנתו - נמצא שכעת קטן חיוב הידיעה שהיה לו ומצטמצם למה

אך ברור שכונת חז"ל היא, שאם כי אותם בני אדם מהלכים על שתיים והולכים וזים אנה ואנה, מכל מקום אין הם מוגדרים כ'חיים', שכן חיהם אינם נחשבים לחיי אנוש אלא כחיים של בהמה ורמש וכל חית הארץ, הואיל ורק על ידי שמירת התורה נשמתו של האדם משתמרת.

הזהרו בזמן ששכח תלמודו מחמת אונסו'

ובמדרש במשלי (פרק י') אמרו (וכ"ה בילקוט שם תתקמ"ה) וז"ל: "לא ירעיב ה' נפש צדיק - זה תלמיד חכם, כל זמן שמתעסק בחיים מתוך דברי תורה אם נתעלם ממנו דבר אחד או פרק אחד מתלמודו, בשעת פטירתו מן העולם אינו נפטר מן עולמו עד שמלאכי השרת באין וסודרין אותו לפניו, בשביל שלא יהא לו בוש פנים לעתיד לבא לפני הקב"ה".

ומתבאר לן מהכא שמכיון שעושה האדם את כל המוטל עליו ומשתדל לזכור את תלמודו, גם אם לבסוף לא זכה לזכור את הכל - מזכירים לו זאת לפני עלייתו לבית דין של מעלה, הואיל והוא מצידו עשה את מה שהיה עליו לעשות וקנה את חלקו בתורתו.

והוא הוא הביאור במה שאמרו חז"ל שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון, מכאן לתלמיד חכם ששכח את תלמודו מחמת אונסו שאין נוהגים בו מנהג ביזיון (מנחות שם ושאר דוכתי), דהלא מאי טעמא שמניחים את שברי הלוחות בארון והרי לא ניתן ללמוד מהם תורה, על כרחך היינו משום שנותנה בהם הקדושה שעליהם אחרי שהם עצמם הכילו את דברי התורה, וממילא זהו הטעם שתלמיד חכם גם אם שכח את תלמודו יש עליו שם תלמיד חכם, הואיל ואיזה גופיה נתקדש בקדושת התורה וזכה לייחד את חלקו בחלק התורה. ומסופר בענין זה על משולח משיבת ראדן שהלך בהוראת החפץ חיים אל הגאון רבי דוד פרידמן מקרלין (בעל היד דוד ושאלת דוד, המכונה ר' דוד קרלינר), שהיה גאון הגאונים של אותו דור בלי שניח אחריו כמותו, ועמד לפניו וביקש להתרימו למען הישיבה. הגאון רבי דוד היה שקוע בתלמודו, ומשהבחין במשולח העומד לפניו התעניין מי הוא ולמה ילך, ונתן לו את מבוקשו ביד נדיבה. השליח שראה את התמדת התורה של רבי דוד לא חפץ לעזוב את המקום, ונותר על עומדו להתבונן בלימודו של גדול הדור. ר' דוד המשיך ללמוד, ולאחר שעבר זמן מה הרים את עיניו והבחין שוב באותו משולח. אך למרבה הפלא השים את עיניו כמי שלא ראהו, ושאל אותו שוב למבוקשו. השליח הזכיר לר' דוד שהוא מי שהיה כאן מקודם והמשיך לעמוד על מקומו, ולאחר שעה קלה שוב חזר על עצמו המחזה, וחזר חלילה. בסופו של דבר תפס הגר"ד את מה שארע, והסביר למשולח: אני עומד כעת בערוב ימי, כשהשכחה שולטת בי, ואיני זוכר כמעט מאומה מימיני ומשמאלי. אך אף על פי כן את התורה שלמדתי בצעירותי לא שכחתי ולא כלום, ואותה אני לומד...

לאחר שנפטר הגאון ר' דוד קרלינר עמד החפץ חיים להספידו בעיירה ראדן, אך קודם לכן הזמין את המשולח בעל המעשה לעיירה וביקשו לספר את הסיפור הנ"ל, ורק לאחר שסיפר את דבר המעשה התחיל החפץ חיים את ההספד.

וכיוצא בזה סיפר לי בעבר אחד מבני הישיבה שהיה נכדו של הגאון רבי אברהם יעקב זלזניק, שבסוף ימיו של זקנו לא זכר אפילו את שמות בני משפחתו, ולא היה שייך לדבר איתו כמעט על אף נושא שבעולם, הכל מלבד התורה שלמד, שהיא היתה משתמרת בקרבו כמונחת בקופסא.

הרי לנו שכאשר האדם מתחבר אל התורה ונהפך להיות אחד יחד עמה, הוא זוכה לדעת את דבריה למעלה מדרך הטבע כאילו הוא חלק מעצמו ומבשרו, וזוהי הדרך לקנות ולדעת את דברי התורה בלי לשכוח, על ידי שהאדם לא יסיח מהם דעת וישים את ליבו אליהם עד שהיו לאחדים בידו.

ומכאן יידע כל אחד את דרך ההצלחה אליבא דעובדא, מצד אחד להשתדל לחזור ככל הניתן עם הקדשת זמן למסכתות הקודמות ולכל מה שלמד עד היום, אבל מצד שני אם אכן יעמיד את זמנו בצורה של קניית התורה, היא הנותנת לו שיתאחד להיות אחד עם התורה ויתחבר אליה בכל נפשו, עד שיזכור גם את מה שלא חזר עליו ויזכה לדרגה נשגבה של ידיעת התורה.

עכאו"א מוטל ללמוד כפי כוחו

וכבר הבאנו את העובדא ביהודי שניגש אל החזון איש ושאל כמה שעות ישנו אב"י ור"ב, שהלא על הגר"א מסופר שישן שעותיים ביממה בארבעה שיעורים של מחצית השעה, ואם כן יש מן התימה כמה שעות ישנו האמוראים הקדושים, וכי היה די להם בפחות מכאן?... והשיב לו מרן החזון איש, שיתכן שאב"י ור"ב ישנו שמונה שעות ביממה... שאכן, כל אחד צריך לעשות לפי הכוחות שלו, ומדידת שיעורו לא תהיה אלא על פי מה שהוא יכל, ולא קרב זה אל זה.

הרמב"ם כתב (פ"א מהל' ת"ת ה"י): "עד אימתי חייב ללמוד תורה, עד יום מותו, שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח", ולכאן דברי הרמב"ם צ"ב, מפני מה ס"ד שאדם לא יהיה חייב בת"ת עד יום מותו, דמאי שנא מכל שאר המצוות שאדם מחוייב בהם כל רגע ורגע מימי חייו ובכלל זה יום המיתה.

אלא נראה מדברי הרמב"ם דבאמת לא מיירי לענין מצות תלמוד תורה, דהא פשיטא דצריכה להיות עמו כל ימי חייו, וכמ"ש בשבת (פג:) דאפילו בשעת מיתה ממש יש לעסוק בתורה, אלא איירי במצות ידיעת התורה, דעל דא הו"א שכיון שכל מהות המצוה היא לדעת ולזכור, אם כן בשעה שהאדם עומד סמוך לעזיבתו את העולם שוב אין לו שעה שעבורה הוא צריך לזכור את התורה, וממילא מה לו לחזור ולשנות.

ועל זה חידש הרמב"ם דאפילו הכי, 'כל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח', ומכיון שנותרו לו עוד רגעים ספורים שבהם הוא צריך לזכור את דברי התורה, עליו להמשיך ולעסוק בה בכדי שלא ישכח את מה שלמד עד הנה, כי כל החיוב על האדם הוא לא לדעת את כל התורה כולה אלא לזכור לפי כוחו, ואם נותר בו עוד כוח ואפילו כחוט השערה עליו לעשות את מה שהוא יכול באותה שעה.

המשמר תורתו נשמתו משתמרת

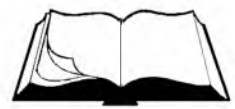
ויעויין בגמ' במנחות שם דאמרינן: "ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרויהו תורה ניתנה בארבעים ונשמה נוצרה בארבעים, כל המשמר תורתו נשמתו משתמרת וכל שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת, תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו אמר כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסור בדמיה, נשמתך אני נוטל ממך".

ומבואר לנו שהחומר הגדול שמתבאר במשנה ש'כל השוכח דבר ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו' הרי הוא כמבואר בדברי הראשונים, משום שהשמירה היחידה על האדם היא ידיעת התורה, וכאשר האדם אינו משמר את התורה אין לו את מה שיגן עליו, והיינו כדאמרינן, שנשמת האיש הישראלי הנה היא אחד עם התורה, ואם אין בקרבו את דבריה נחשב לו כאילו נחסרה נשמתו.

ובחז"ל בכמה מקומות אמרו (מובא בילקוט חבקוק רמז תקס"ב); "ותעש אדם כדגי הים, אמר רבי יהודה אמר שמואל למה נמשלו אדם לדגים שבים לומר לך מה דגים שבים כיון שעולים ליבשה מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשין מן התורה מיד מתים". ולכאורה יתפלא כל רואה, איככה זה אנו רואים לנגד עינינו בני אדם להמוניהם שפורשים מן התורה ובכל זאת מתהלכים כאחד האדם ונהנים מכל טוב העולם הזה.

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 460

שנה מעוברת – שני אדרים

אדר א' תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

שנה מעוברת – שנת שמיטה

▲ איתא בגמרא (סנהדרין י"ב) אין מעברים השנה לא בשביעית (לפי שמאריכים עליהם איסור עבודת קרקע, רש"י).

כל זה כאשר מקדשים עפ"י הראיה ע"י בית דין, אבל בזה"ז שהכל נתקן עפ"י הלוח של הלל הזקן, לפעמים חלה שנת השמיטה בשנה מעוברת.

פעם שעברה היה זה לפני 14 שנים (שנת תשס"ח), ובפעם הבאה (אם ח"ו נמשיך למנות עפ"י הלוח) יהיה בעוד 21 שנים (שנת תת"ג).

[השנה (תשפ"ב) היא ארבע קדושות ביום אחד:

א. שבת. ב. ר"ח. ג. חנוכה. ד. שביעית.

פעם שעברה היה זה לפני 70 שנה בשנת תשי"ב. ובפעם הבאה (אם ח"ו נמשיך למנות עפ"י הלוח) יהיה בעוד 21 שנים (שנת תת"ג).

באיזו שנה מוסיפים חודש אדר

▲ בכל מחזור של י"ט שנה, מצטברים בין שנת החמה לשנת הלבנה, כמאתיים ושבעה ימים, משום כך הלל תיקן שבמשך תקופה זו יוסיפו שבעה חודשים, בכל שנה חודש, וכפי סדר זה: שנה שלישית, שישית, שמינית, אחד עשר, ארבעה עשר, שבעה עשר, תשעה עשר (11, 8, 6, 3, 19, 17, 14), וסימנה גו"ח אדו"ט, ועי"ז שנת החמה ושנת הלבנה יתאזנו ביחד.

באיזו שנה אנחנו עומדים

▲ אם רוצים לדעת באיזו שנה אנו עומדים יש לקחת את מספר השנה ולחלקה ל-19. אם השארית היא מספר הכלול בשנים המעוברות, זה סימן שהשנה הזו תהיה שנה מעוברת, ולפי"ז השנה הזו שנת ה' תשפ"ב (5782), לחלק ל-19 יש לנו 304 ושארית 6 (וזהו המספר השני של גו"ח אדו"ט).

למה מעברים את השנים?

איתא בגמרא (סנהדרין י"א): "נתנו רבנן על שלושה דברים מעברים את השנה. על האביב, על פירות האילן, ועל התקופה".

▲ "על האביב" כדאיתא בפסוק (דברים ט"ז, א): "שמור את חדש האביב...". ודרשו חז"ל (ר"ה כ"א) שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן, והטעם שאז מבשילה התבואה, ויהא מהיכן להביא קרבן עומר, וכמשי"כ רש"י (סנהדרין שם).

▲ "על פירות האילן" מכיון שמחג השבועות מצווין להביא ביכורים לביהמ"ק, אם מתאחרת הבשלת הפירות מוזמן עצרת, צריך לטרוח ולעלות לירושלים פעם אחרת, לכן מעברים השנה, כדי לדחות את חג השבועות לעוד חודש.

▲ "על התקופה" שחג הסוכות יחול בתקופת האסיף, כדכתיב (דברים ט"ז י"ג): "חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים באספך מרגנך...".

▲ יש עוד דברים שגרמו לעבר השנה, כמבואר בגמרא (סנהדרין י"א). מפני הדרכים, מפני הגשרים, מפני תנורי פסחים ומפני גלויות ישראל שנעקרו ממקומן, ועדיין לא חזרו.

▲ מפני הדרכים: שנתקלקלו בימות החורף מפני הגשמים, ועדיין לא נתקנו ולא יוכלו עולי רגל לבא (רש"י שם).

▲ מפני הגשרים: שנתקלקלו הגשרים, ועדיין לא תיקנום, וישנם אנשים שאינם יכולים לעלות לירושלים, היו מעברים השנה, כדי שיהיה זמן לתקנם.

▲ מפני תנורי פסחים: שהיו צולין בהם פסחיהם ונימוקו ע"י גשמי חורף, וצריכים להתייבש בשמש, וראו שעדיין לא התייבשו, ולא יהיה להם תנור לצלות הקרבן פסח, היו מעברים השנה, שע"י יספיקו התנורים להתייבש.

▲ ומפני הגלויות שנעקרו ממקומן: שמעו הסנהדרין שיצאו ישראל ממקומן להגיע לארץ ישראל, ועדיין לא הספיקו להגיע, הוסיפו עוד חודש, כדי ליתן זמן שיהיו יכולים להגיע לפני חג הפסח.

משנכנס אדר מרבין בשמחה

▲ מי שיש לו דין עם עכו"ם ישפוט באדר (תענית כ"ט, ומשנ"ב סי' תרפ"ו סי"ק ח') וכתב בריטב"א (שם) אע"פ שאין מזל לישראל, מ"מ כך

נגזר בשמים, שאלו ב' חודשים (אדר ואב) יש מזל לישראל, ודין זה נאמר רק באדר ב' (שו"ת "שאלת יעב"ץ" ח"ב סי' פ"ח, עפ"י רש"י (תענית כ"ט). דאיתא שם בגמרא "משנכנס אדר מרבין בשמחה", יימי נסים היו לישראל פורים ופסח", משמע דווקא אדר ב' שבו חוגגים נס פורים וימי נסים סמוכים הם, משא"כ אדר א' אין בו פורים ואינו סמוך לפסח, וכ"כ בשו"ת "תשובה מאהבה" (ח"ב סי' ש"א).

וכן כתב לי בעל "שבט הלוי" זצ"ל, ע"פ דברי ה"שפת אמת" (תענית שם) כשם שמשנכנס אב ממעטין כך משנכנס אדר מרבין משום דמשמיעין על השקלים לצורך הקרבנות ע"י שם. וא"כ זהו דווקא באדר שני. אולם ע"י שו"ת חת"ס (ח"מ סי' כ') בחתימת התשובה שכתב "יום ג' א' דר"ח אדר ראשון שמרבין בו בשמחה".

ברכת החודש

▲ בשבת מברכים, יש נוהגים שבחודש אדר א' מברכים "אדר" סתם, ובאדר ב' אומרים "אדר שני", אבל מסקנת האחרונים לפרש בשניהם (משנ"ב סי' תכ"ז ס"ק ג').

נוסח מוסף בראש חודש

▲ במוסף בראש חודש בשנה מעוברת יש מוסיפים "ולכפרת פשע" כנדפס בסידורים. יש שמוסיפים כל השנה המעוברת, ויש שמוסיפים רק עד סוף אדר ב' (משנ"ב סי' תכ"ג ס"ק ו'), ויש אומרים אותו רק באדר ב' ("מקור חיים" סי' תכ"ג סעיף ג').

וע"י ספר "טעמי המנהגים" (עניני ראש חודש בקונטרס אחרון על סי' תמ"ח) דהטעם שאומרים "ולכפרת פשע" דאולי השנה אינה מעוברת, ואוכלים חמץ בפסח. (וקצ"ב, דהרי מבואר בגמ' ראש השנה, אתם אפילו מוטעים שאפילו ב"ד עשו טעות, ג"כ חל החודש, ובראשונים שם א"י דה"ה כשעיברו השנה בטעות חל העיבור).

ובספר "כף החיים" (סי"ק י"ח) כתב הטעם משום שבתפילה זו יש י"ב לשונות לטובה ולברכה וכו' כנגד י"ב חודשים, ולכך מוסיפים עוד אחד "ולכפרת פשע" כנגד החודש הנוסף. וכתב שלסברא זו ראוי לאומרו כל שנת העיבור כמו שאומרים י"ב לשונות בכל החודשים.

(ויש מתרצים שאומרים אותו רק כל זמן שראוי לעבר השנה, דהיינו רק עד אדר ולא מחדש ניסן ואילך, ע"כ. והעיר על זה הגר"א שטינמן זצ"ל א"כ חודש אדר שני עצמו כבר אינו ראוי לעבר השנה ויש ליישב).

ז' באדר

▲ הנוהגים להתענות בז' באדר, שהוא יום פטירת משה רבינו (וכן נוהגים ה"חברא קדישא" בהרבה מקומות) כתב המשנ"ב (סי' תקי"ב סי"ק ט"ו) שמנהג העולם להתענות באדר א' (וכ"כ בשע"ת שם בשם מהרי"ל), וכן נוהגים ברוב מקומות בחו"ל, ויש סוברים לצום באדר ב' ("לוח אי"י") וכן נוהגים בארץ ישראל (והא דלא נוהגים באדר א' כמו שאר יארצייט, שמא סברי דק"ל כמ"ד ב"לקוט יהושע" סי' ה' שמשא רבינו מת באדר ב', וע"ע שו"ת "מעיל צדקה" תשי"א, וי"מ, כיון שבתחילת היישוב בארץ ישראל היה כאן מרן ה"בית יוסף", ולפי בני ספרד נוהגים ביארצייט באדר שני, הם נהגו לשיטתם גם יארצייט של משה רבינו באדר שני, ולכבודם אנו עושים כמותם, וכמו שמצינו בכמה מקומות).

פורים קטן

▲ ביום י"ד וט"ו באדר א' אין אומרים תחנון, ואין אומרים "למנצח יענד", ואין אומרים "א' ארץ אפים", ואסור בהספד ובתענית. וכן אם א' מימי פורים קטן חל בשבת, אין אומרים "אב הרחמים" ולא "צדקת צדק". (שו"ע סי' תרצ"ז, ומשנ"ב שם). וכן אין אומרים תחנון או "צדקת צדק" במנחה שלפניו שהוא י"ג אדר א' (משנ"ב סי' קל"א סי"ק ל"ג).

▲ אין אומרים "על הנסים" כיון שאין קוראים המגילה, ואם אמרו אין מחזירים אותו (משנ"ב שם).

▲ ירבה קצת בסעודה, וטוב לב משתה תמיד (רמ"א שם סי"ק ב', הרמ"א חתם השו"ע מעין הפתיחה שכתב בסימן א' "שויתי ה' לנגדי תמיד", וכאן כתב משתה "תמיד", שע"ת בשם "ברכי יוסף").

◀ **כתב המשני"ב** (סי"ק ד') בשם **הפמ"ג**, שבט"ו אין חיוב להרבות בסעודה אף למוקף חומה. ע"כ, וקשה למה אין להם חיוב כמו י"ד. ויתכן שכוונתו להספיקות מוקף חומה. אבל בודאי מוקף חומה מסתבר שחייב **(הגר"ח קניבסקי שלט"א)**. אולם מדברי **הפמ"ג** משמע שמירי אפילו בודאי מוקפים חומה.

◀ חתן ביום חופתו אינו מתענה, אבל יזהר שלא יהא רודף אחר מותרות מאכל ומשתה **(שו"ע שם ושע"צ)** סי' תקע"ג סי"ק ב'.

◀ מי שיושב שבעה על אחד מקרוביו ר"ל, נוהג בו כל דיני האבלות, ודלא כפורים שאין נוהגים בו **(משנ"ב)** סי' תרצ"ז סי"ק ג'. ואם חל יום פטירת אביו או אמו בפורים קטן, אינו מתענה **(שו"ע שם, ו"פני ברך)** סי' ל"ט סעיף כ"ח).

◀ מעשה באחד שנתן הרבה כסף עבור מתנות לאביונים בפורים קטן, ושוב נודע לו שאין חיוב כלל, האם חייב להחזיר הכסף משום מקח טעות או לא **(עי' שפ"א מגילה ה': שהסתפק בזה)**, והורה בזה **הגר"ח קניבסקי** שלט"א שהמקבל לא חייב להאמינו שלא היה נותן זה סתם לצדקה והמוציא מחברו עליו הראיה. ועוד גם מצד המקבל מבואר בגמרא **(ע"ז י"ח)**. לגבי רבי חנינא בן תרדיון שיש מעלה לא לקחת כסף צדקה בחזרה ע"י שם, וא"כ לא יקח כסף זה בחזרה.

בר מצוה

◀ מי שנולד בא' באדר בשנה פשוטה, והבר מצוה שלו בשנה מעוברת, נעשה בר מצוה בא' באדר ב', משום דחודש אדר א' נחשב כחוספה לשנה ואינו העיקר **(רמ"א)** סי' נ"ה סעיף י' ועי' **מג"א** שמוכח **מירושלמי** בכתובות, שלא כשיטת **ר"ש הלוי**, ועי' **בהגהת הגר"א** שם שמוכח כן **מירושלמי** מגילה.

◀ אם נולד בשנה פשוטה בל' שבט שהוא א' דר"ח אדר והבר מצוה בשנה מעוברת יש סוברים שנעשה בר מצוה בל' באדר א', שהוא א' דר"ח אדר ב' **(שו"ת "בנין ציון" ח"א סי' קנ"א)**.

◀ והרבה חולקים בזה, דמכיון שנולד בחודש שבט, גם בשנה מעוברת הבר מצוה שלו הוא בל' שבט **(פסקי רבי שמואל סאלאנט)** זצ"ל, **מהרי"ל דיסקין** זצ"ל, שו"ת **"שבט הלוי"** חלק י' סי' ק"ה, והא דלא משמע כן ב"שבט הלוי" ח"ו תשי"ט, זהו שיגרא דלישנא, והכוונה שם הוא לאי דחודש אדר.

◀ ויש סוברים שחוששים לחומרא מל' שבט לענין דיני דאורייתא שיש לו דין גדול, כגון: הנחת תפילין, או ספק קרא ק"ש או ספק אם בירך ברכת המזון וכדומה, וגם שלא להוציא אחרים עד ל' באדר א' **(ספר "אש"י ישראל" סי' ט"ו סי"ק כ"ד בשם הגרש"י אויערבך)** זצ"ל לחשוש לשיטת ה"בנין ציון".

ייבום וחליצה

◀ מבואר ביבמות מצוה בגדול לייבם או לחלוץ. ובשו"ת **"הלכות קטנות"** (ח"ב סי' קע"ב) מספקא ל' אם הבכור הוא תאום, וא' נולד בכ"ט באדר א', והשני בל' באדר א' שהוא א' דר"ח אדר ב', על מי מוטלת מצוות ייבום וחליצה, על מי שנולד ראשון או על מי שנתייבב מקודם במצוות דהיינו שנולד אח"כ, ונעשה בר מצוה לפניו דשמא הוא נחשב הגדול. ועי' שו"ת **"בנין ציון"** (ח"א ותשי"ק ותשי"א) שפשיטא ליה שמי שנולד ראשון, הוא הבכור לענין ייבום וחליצה.

כיבוד האח הגדול

◀ וכן יש לדון ככה"ל לענין הא דמבואר בגמרא **(כתובות ק"ג)**: "כבוד את אביך ואת אמך" - לרבות אחיך הגדול. מי נחשב הגדול שהשני צריך לכבדו. ובספר **"הלכות קטנות"** (שם) כתב שהאח השני הנעשה גדול ראשון, ע"פ דין הוא נחשב הגדול, וזה שנולד לפניו חייב לכבדו. אולם בשו"ת **"שבט יעקב"** (ח"א סי' ט"ז) כתב שהאח הנולד ראשון הוא נחשב לגדול, ואחיו הנולד אחריו חייב לכבדו.

ארבע פרשיות

◀ נוהגין לקרות כל ה' פרשיות באדר ב', ואם טעו וקראו הפרשיות באדר א' בב"י משמע דאין צריך לחזור, אבל ב"דרכי משה" ו"אליה רבה" כתבו דצריך לחזור. **(משנ"ב)** סי' תרפ"ה סי"ק ב', וכן מסיק ב"כף החיים" סי"ק כ"ג בשם כמה פוסקים שלא יצאו.

פרשת זכור

◀ יש נוהגים בשנה מעוברת לכוון בקריאת התורה בפי "כי תצא" הקודם לצאת במצות זכירת עמלק, מכיון שיש י"ג חודשים מפעם אחרונה עד אדר ב', וזמן שכחה הוא י"ב חודשים **(עי' שו"ת חת"ס אג"ה סי' קי"ט, ומהר"ם שיק על תרי"ג מצוות, מצוה תר"ה)**. ויש סוברים שאין לחשוש לזה כלל, כי בשנה מעוברת שיעור השכחה הוא י"ג חודשים, כי חוקי הטבע כפופים לתורה **(עי' "מועדים וזמנים" ח"ב סי' קס"ו, בשם הגר"י וועלצ'ק זצ"ל, שמדברי שו"ת חת"ס שם מוכח שאין צריך להיזהר בשנה מעוברת, שחוקי הטבע מותנה לפי קביעות הז"ל) וכן מנהג העולם שמספיק מה שקוראים פי "זכור" בשבת לפני פורים.**

הפטרת פרשת פקודי

◀ ברוב פעמים בשנה מעוברת קוראים ומפטירין פרשת שקלים

בשב"ק פי' ויקהל, והמנהג בחו"ל לקרוא בפי פקודי את הפטרת ויקהל שגם זה מענין הפרשה ובי' פסוקים מהפטרת פקודי, משום שהמשך הפטרת פקודי יקראו ביו"ט שני דסוכות **(אליהו רבא)** סי' תרפ"ה סי"ק כ"ג).

ובארץ ישראל שאין יו"ט שני נוהגין לקרוא בפי פקודי את ב' הפטרות של ויקהל ופקודי עד סופו **(וכ"כ ב"לוח ארץ ישראל)**, ובספר **"הקודש והמקדש"** שכן הכריעו גאוני ירושלים.

◀ אולם בשנה שיש ב' שבתות בחנוכה **(נוגע 4 פעמים במאה שנה, הפעמים הבאות: תשפ"ז, תתי"ד, תתמ"א, תתנ"ח)** י"א דאין לקרוא הפטרת ויקהל כלל בפי פקודי רק את הפטרת פקודי כיון שכבר קראו את הפטרת ויקהל בשבת שניה דחנוכה **(הגר"ש דבליצקי)** זצ"ל, וכן המנהג הישן בירושלים ע"ה"ק. וכן מובא בשם **רבי יוסף סלנט** זצ"ל וכן הורה **הגר"ש אלישיב** זצ"ל. וי"א דאעפ"כ קוראים את שניהם **(לוח ארץ ישראל להגר"מ טוקצינסקי)** זצ"ל, וכן בספרו **"ארץ ישראל"**. ולא העיר מזה שכבר קראו בשבת חנוכה וצ"ע. וב"לוח לשנת תרפ"ט" כתב לקרוא רק הפטרת פקודי ואח"כ פירסם בעיתון "קול ישראל" שהוא טעות וצריך לקרוא את שתי הפטרות יחד.

יארצייט באדר

◀ מי שנפטר לו אב או אם בחודש אדר בשנה פשוטה, כשמגיע לשנה מעוברת, לפי מנהג הספרדים נוהגים לקבוע את יום השנה באדר ב' **(שו"ע סי' תקס"ח סעיף ז')**.

אולם לפי מנהג האשכנזים לכתחילה יש להחמיר להתענות בשניהם, ואם קשה לו יתענה רק בחודש הראשון. ולענין שאר דברים, כגון: להתפלל לפני העמוד, ללמוד משניות, ונר זכרון, לכתחילה יש לו לעשות בשניהם. ומ"מ אינו דוחה חיוב אחר רק פעם א' **(רמ"א שם וביו"ד סי' ל"ב סעיף י"ב, ו"פני ברך"** סי' ל"ט סעיף ל"ו).

◀ ולענין אבילות באדר ב' שהוא החודש השלושה עשר, כגון ללכת לחתונה מותר **(הגר"ש אלישיב זצ"ל)**.

◀ אם מת בשנה מעוברת באדר ראשון, יתענה בכל שנה מעוברת באדר ראשון, ואם מת באדר שני יתענה באדר שני **(רמ"א סי' תקס"ח סעיף ז')**, ואם אינו יודע אם מת באדר ראשון או באדר שני יתענה באדר שני **(שע"צ שם סי"ק ל"ח, והטעם משום חזקת חיים, ועוד ד"א דלעולם יתענה בשני)**.

◀ ואם מת בל' אדר ראשון שהוא א' דר"ח אדר שני, דיני היארצייט בשנה מעוברת בל' אדר ראשון, ובשנה פשוטה בל' שבט שהוא א' דר"ח אדר **(משנ"ב סי' תקס"ח סי"ק מ"ב)**.

יארצייט בניסן

◀ מי שנפטר אביו או אמו בניסן שלפני שנה מעוברת, מפסיק לומר קדיש לאחר י"א חודשים **(מיום הקבורה)**, דהיינו באדר א'. לענין דיני אבילות י"ב חודשים דהיינו עד אדר ב'. וזמן היארצייט לענין חיוב קדיש, משניות ונר זכרון בחודש ניסן.

קיטל

◀ נוהגים בשנה ראשונה מהנישואין שאין לובשים בגד לבן **(קיטל)** בימים נוראים ובליל הסדר, ובשנה מעוברת אין לובשים כל הי"ג חודשים, **(דהטעם משום "ושמח את אשתו שנה אחת" ושנה היינו שנה ממש (הגר"י קרליץ זצ"ל)**. וכ"כ בשו"ת **חת"ס אה"ע** סי' קי"ט דמצות "ושמח את אשתו" נוהג שנה ממש עם חודש העיבור).

התאריך בשטרות

◀ כשכותבין שטרות וכתובות יש לכתוב חודש אדר הראשון, חודש אדר השני **(עי' שו"ע אה"ע סי' קכ"ו סעיף ו')**. שכותבים אדר "ראשון" אדר "השני", **ומשנ"ב** סי' תכ"ז סק"ז, יש לכתוב שניהם בה"א הידיעה ועי' ב"חלקת מחוקק" **(שם)** בשם **מהר"י מינץ**, ועי' משנה **(מגילה ו')**: שכתוב שניהם בה"א הידיעה, **ובמשנ"ב** **(סי' תכ"ז סי"ק ג')** כתב שיכתבו "אדר ראשון" ו"אדר השני" וצ"ל מקור לדבריו **(ב"שער הציון"** **(שם)** לחמישה אחרונים שהם לא מחלקים כלל. וכתבו או שניהם בה"א הידיעה או שניהם בלי ה"א הידיעה, וצ"ע. ושמא כוונת המשנ"ב לאו דווקא. ועי' **פמ"ג** **(שם מ"ז סי"ק א')**, שכתב "אפשר שבחודש אדר ראשון אין קפידא אם לכתוב בה"א", ושמא כוונת **המשנ"ב** לדברי **פמ"ג** אלו, אבל לא משמע כן מכיון שלא ציין זה כלל במקורו).

אם כתב "אדר" סתמא, בחודש אדר ראשון הוא כשר, דסתם אדר אצל בני אדם הוא אדר הסמוך לשבט, אבל אם כתב באדר שני "אדר" סתמא הוי פסול, דהוא שטר מוקדם **(עי' שו"ע חו"מ סי' מ"ג סעיף כ"ח ורמ"א אה"ע סי' קכ"ו סעיף ו')**. ואע"ג דלענין בר מצוה העיקר הוא אדר שני, י"ל שכאן תלוי בלשון בני אדם, וכוונתם לאדר הסמוך לשבט.

פרעון בשטרות

◀ הנשבע לפרוע חובו בחודש אדר, ונודע לו שהוא שנה מעוברת, צריך לפרוע באדר א', אבל מי שלוח כסף ע"מ לפרוע בחודש אדר, מספק אינו יכול לתבוע עד סוף אדר ב' **(עי' "פרעון השולחן"** חו"מ סי' ע"ג סעיף י"ג, שכתב משום חומר שבועה צריך לשלם באדר א', עי' שם, והיינו משום ספיקא דאורייתא לחומרא, וכמבואר ב**ש"ך וסמ"ע** שם בסעיף ט', ומשמע מדבריו שבסתם הלוואה המוציא מחברו עליו הראיה).

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

פתיחת דלת ארון השמול בשבת

שאלה האם מותר לפתוח דלת ארון חשמל כדי להסתכל בשעון שבת, מתי יכבה וכדו'.

תשובה מותר, כיון שאינו מטלטל את הדלת סתם אלא לצורך מקומו, שהרי דלת הארון חשמל נידון ככלי שמלאכתו לאיסור, כמבואר בפרי מגדים (אשל אברהם ב, ה) האוסר לטלטל דלת של בית מנוחה, אך נראה פשוט שאם פותחה לצורך מקומה כגון שחפץ להסתכל בשעון או להצניע מפתח, מותר.

לימוד תורה לאבל ב'שבעה'

לימוד תוספות

שאלה אבל בימי השבעה הלומד פרק 'ואלו מגלחין' בו הובאו הלכות אבלות, האם יכול ללמוד גם את התוספות על הגמרא.

תשובה מותר ללמוד רק את התוספות הנוגעות לפשט, אך מה שיש בו עיון אסור.

לימוד מוסר

שאלה האם מותר לאבל בימי השבעה ללמוד ספרי מוסר.

תשובה מותר ללמוד מוסר, ואף שאמרה הגמרא (מועד קטן טז, א) "אבל אסור בדברי תורה מדקאמר רחמנא ליחזקאל דום" ושזורים ספרי המוסר באגדות ומאמרי חז"ל, מכל מקום מותר, כיון שאין כוונתו ללימוד אלא להתעורר בתשובה ולתיקון המידות, שהיא היא עיקר האבלות, כמבואר במאירי (שם כא, א) "ויראה לי שלא נאסרו דברי תורה לאבל אלא דרך לימוד וגירסא, אבל לעיין בספרים המעוררים לבו של אדם לתשובה לא נאסר ולא עוד אלא שראוי לעשות כן ומכאן יראה שנהגו הכל בכך וכיום ראשון מיהא ראוי להיזהר מכל וכל".

ומה שכתב הרמ"א (אורח חיים תקנ"ג, ב) דאין ללמוד פרקי אבות בערב תשעה באב שחל בשבת, הוא משום שמכוון בזה ללימוד ולא לחיזוק המוסר ויראת שמים.

יסוד הדבר נראה במהר"ל (חובא בבית יוסף או"ח תקנ"ד) "התירו פרק אלו מגלחין סתמא אף

סמל העבדות בימינו

הוא אדם החי בהתאם למהותו האישית, ונאמן לעצמותו.

להאמור מתבארים דברי חז"ל (שבת קה, ב) "אמר רבי אבין לא יהיה כך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר - איזהו אל זר שיש בגופו של אדם, הוי אומר זה יצר הרע", משום שהיצר הרע אינו חלק ממהות האדם, ובתוך האדם ישנו דבר זר המטה אותו ממילוי רצונו הטבעי ותשוקת הנשמה לאפיקים אחרים בלתי רצויים. והאדם המשעבד עצמו אליו הוא עבד לרצון חיצוני. לכן העושה רצון היצר הרע אף אם מתוך בחירה חופשית של האדם הוא 'עבד' של הדבר החיצוני ממנו, הוא היצר הרע, אך מי שחי בהתאם להדרכתו של יוצר האדם, ע"פ תכונותיו ורצונו הפנימי והטבעי, הוא בן חורין החופשי האמיתי.

אכן כשנתבונן נמצא שדווקא מתוך עבודת ה', חש האדם מלא הסיפוק וההנאה, כיון שבזה משתחרר מעול אילוצים ודחפים שונים שהשתעבד אליהם, לאחר שאנשים שונים עיצבו את הנורמות השונות בחוצות, והוא 'נמכר' אליהם כבעל כרחו. ומתוך שגרת ההרגל קשה לו להשתחרר מהרגליו המוטעים, עד שבמקום להיות 'שולט' הפך לנשלט.

האבן עזרא (במדבר י, י) מבאר ששורש מילת 'נזיר' מלשון נזר "דע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך באמת הוא מי שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, מי שהוא חפשי מן התאוות". הרי שהפורש מתאוות העולם ואינו משתעבד למראה עיניו, נאה לו נזר המלכות כי הוא המלך האמיתי. שהרי מלכות היא שלטון, והוא השולט על עצמו לא להיגרר [אף מרצונו החופשי] אחור תאוות העולם.

התמדת העבודה

המשגיח הגר"ש וולבה ביאר שחלק מזהות מהעבדות היא ההתמדה והקביעות, בלי להרפות אפילו פעם אחת, משום שעבד אינו יכול לקחת חופש לעולם מרבו-אדונו. וביאר כי בקשתנו בתפילה "תן בלבנו... לשמור לעשות ולקיים" לשמור - הוא מלשון "ואביו שמר את הדבר - שהיה יושב ומצפה" (בראשית לו, יא), כך על האדם להיות יושב ומצפה מתי יבא לידי ואקיימו, מתי אוכל לקיים רצונו יתברך. לעשות - הוא עשיית המצוות כתיקון. ולקיים - זהו קיומן בתמידות ובקביעות.

כמבואר בחגיגה (ט, ב) שמי שלא קרא קריאת

"וְרָצַע אֶדְנִי אֶת אֲזְנוֹ בַּמִּרְצָע, וְעָבְדוּ לְעֵלָם" (שמות כא, י)

"אזן ששמעה כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, והלך וקנה אדון לעצמו תרצע" (רש"י שם) על יהודי לחיות בעבדות מוחלטת לקדוש ברוך הוא. עליו להיזהר כמשנה תוקף לא להיות עבד לאדונים אחרים ואף לא למושגים אחרים.

אמנם אין דיני 'עבד עברי' נוהגים ביומנינו, אלא בזמן שהיובל נוהג (ערכין כט, א), אך רבים קונים אדון לעצמם והופכים 'עבדים לעבדים' - עבדים להבלי הזמן, עבדים למותרות, משועבדים למסכים, עד שתחת 'שוויות' ה' לנגדי תמיד' המסך לנגדם תמיד. יש המשועבדים לעבודת כפיים מבוקר עד אישון ליל, עד שלא נותר בידם זמן ללמוד תורה כנדרש או אף לשמוע שיעור תורה. אף אין להם זמן לנשותיהם ולילדיהם, ולבסוף אף לא לטובתם האישית, משום שעוסקים כל הזמן לרצות את מי שהשתעבדו אליו.

כל אלה ועוד, גם אם אינם עבדים לאדם אחר, הינם עבדים למהות חיים הנוטלת מהם את החירות האישית.

וזהו שכלל רבי יהודה הלוי בשירו: "עבדי הזמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבדו חפשי. על כן בבקש כל אנוש חלקו, חלקי ה' אמרה נפשי".

דבריו צריכים ביאור "עבד ה' הוא לבדו חופשי" שהרי אם הוא 'עבד' הוא, אינו 'חופשי', וכבר אמר התנא באבות (א, י) "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", הרי שהעוסק בתורה אינו עבד אלא בן חורין, ומדוע קראו ריה"ל בשם 'עבד'. אלא ייתכן שאדם יבחר בדבר מסוים מרצונו, ובכל זאת יוגדר כעבד.

וכפי הנראה בפרשתנו "ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי" (כא, ה). כאשר מגיעה השנה השביעית ניתנת לעבד הזדמנות לצאת לחופשי, אך הוא מבקש מרצונו להישאר עבד. למרות שבחר להישאר מרצונו, אינו בן חורין, אלא הוא 'עבד' מרצון. יתירה מזאת נראה שאדם כזה הוא עבד בכל נימי נפשו, שהרי עבד החפץ להשתחרר, מבין את מעלת החירות, אך מי שרוצה להיות עבד, אינו מודע כלל עד כמה טובה החירות אותה הוא מאבד, וזאת משום שהעבדות נטועה בנפשו פנימה.

אכן 'עבד' הוא אדם המשועבד לרצון אחר, בכל דרך שהיא, בין אם הוא בכפיה של אדם אחר, או מרצונו החופשי. וכן אם הוא נגרר אחרי אדם אחר או מחקה את התנהגות הווילת. לעומתו בן חורין

הלכה למעשה

דיחור של לא לקרא עתה (בהנחת תפילין במנחה בת"ב) פרשיות קריאת שמע וכן פרשת קדש, דהלא כעת הוא רק כקורא בתורה, ותלמוד תורה אסור כל היום, סבר רבינו דמותר לומר פרשיות קריאת שמע, כמבואר לעיל דמאחר ולא אומרם דרך שינוי ולימוד, אלא כדי לקבל עול מלכות שמים בתפילין, אין זה לימוד תורה האסור לאכל.

ולפי זה נראה שאף אמירת פסוקי שש זכירות מותר, כיון שאין כוונתו ללימוד אלא לשינוי חובת הזכירה (שם).

אמירת תהלים

שאלה האם מותר לקרוא תהלים בימי אבלות.

תשובה מותר לומר תהלים, משום שכאמור לא אומרם בלימוד נ"ד, אלא כתחינה, כדברי הפרי מגדים (אורח חיים תקפד אשל אברהם א) "אבל אסור בתלמוד תורה, ותהילים שרי דרך תחינה". ואף שהתנה זאת רק אם אומרו "דרך תחינה" ולא דרך לימוד, והרי פסוקים רבים בתהלים אינם בגדר תחינה ובקשה אלא שירות ותשבחות, אך בכל זאת יכול לאמרם דרך תחינה ובקשה כדי שיתקבלו התחינות שלאחריהם. כמבואר בברכות (לב, א) "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל".

ומה שכתב המשנה ברורה בהלכות תשעה באב (תקנ"ו, י) "נוהגין לומר תהלים ושיר הייחוד במנחה אף על גב דאסור בתלמוד תורה כל היום, כיון שהוא דרך בקשה שרי. ובפוזנא נוהגין לומר למחרתו, של אמש ושל היום". ולכאורה לא התיר אלא במנחה, וא"כ באבלות אין לומר, אכן נראה דלכו"ע מן הדין מותר לומר תהלים, שאם לא כן איך הותר לאחר חצות שעדיין אסור בלימוד, אך כיון שניתן לאומרם לאחר חצות, או למחר, יש שנהגו להמתין עם התהלים, משא"כ באבלות שהיא כל השבוע יכול לומר בתוך אבלותו (שם).

על פי שיש בו כמה דינים ממנוחה ומנוחה... דחשיב נמי תוכחה כמו איוב באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו. משמע מדבריו שההיתר ללמוד בדברים הרעים, הוא מפני שהם תוכחה. וכל שכן שמוותר ללמוד מוסר שהוא עצם התוכחה והיינו מפני שזו עיקר תכלית האבלות, כמבואר ברמב"ם (אבלות ג, יב) "כל מי שאינו מתאבל כמו שצוו חכמים הרי זה אכזרי. אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה... ויחזור וייעור משנתו".

ואם מותר ללמוד פרק 'ואלו מגלחין' בו נאמר המותר והאסור באבלות, על אחת כמה וכמה שהותר להתעורר בלימוד המוסר שהוא תכלית האבלות.

וכלל כל זאת השדי חמד (אבלות כה) "אף על גב שאכל אסור בתלמוד תורה, מותר ללמוד בספרי יראה ובספרי מוסר המעוררים לב האדם לשוב אל אביו שבשמים, כי השעה צריכה לכך, בהיות שמדת הדין מתוחה עליו, וגדולה תשובה שמביאה רפואה לו ולכל העולם. כי שב אפי ממונו, ולא יוסיף לדאבה עוד".

ומחמת כן התיר רבינו לבתו הרבנית קניבסקי ע"ה בימי השבעה, לומר כדרכה מדי יום אגרת הרמב"ן, משום שהוא לימוד מוסר. והעיד הגר"ח קניבסקי בדינים והנהגות מהחזון איש (כז): "אאמו"ר (הקהילות יעקב) היה רגיל ללמוד בכל יום רבע שעה מוסר, והתיר לו מרן ללמוד גם בימי אבלו" (צינו הלכה – אבלות שלט).

קריאת שמע בהנחת תפילין דר"ת

שאלה האם מותר לאכל לקרוא קריאת שמע שאינה על סדר התפילה, אלא כשאומרה בשעה שמוניח תפילין דרבינו תם.

תשובה מותר. כך נהג רבינו הגר"ש בתפילין דרבינו תם בימי השבעה לאחר תפילת שחרית וכן כתשעה באב לאחר תפילת מנחה, קרא עמהם ג' פרשיות קריאת שמע בדרגה בכל יום. ואף שהמשנה ברורה (תקנ"ה, ה) כתב לחדש "ונראה

שמע, הוא בכלל "מעוות לא יוכל לתקון", משום שבוז ביטל את העבדות הקבועה בקבלת עול מלכות שמים בתמידות. אכן עבודה גדולה היא עד מאוד להיכנע ולהיות "עבד" לרצון ה', כיון שהאדם מרגיש עצמו כמציאות בפני עצמו, שצריך לקיים רצון של משהו אחר, אך אם יודע ומכיר שהוא יציר כפיו של הקב"ה המחיה אותו בכל רגע ורגע, ממילא הוא מרגיש בטל אליו, וחש שבקיום רצונו, ממלא את ייעודו ועצמותו שלו.

"שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". פירש רש"י (דברים י, ד) "ה' שהוא אלוהינו עתה... עתיד להיות ה' אחד". חלילה מלחשוב שכוונתו לשלול אלוהות האחרות, כביכול קיים דבר הזה, ולעתיד יהיה ה' אחד ושמו אחד, אלא 'אחד' פירושו שהוא יחיד בעולם וממלא את כל העולם ואין מציאות אחרת זולתו, וכל הנמצאים בעולם הם בית קיבול למלכותו. וכשם שהבקבוק שהוא בית קיבול ליון, מתבטל ליון, ואין לו ערך לולא היין שבתוכו, כך כל הנבראים בעולם שהם בית קיבול לאלוהותו, הם בטלים אל העיקר. ולעתיד לבוא לא רק אנחנו נכיר בזה, אלא אף שאר האומות יהיו בכל מהותם כלי קיבול להשפעת אור ה' בעולם, וכפי שממשיך רש"י ומביא את הפסוק (צפניה ג, ט) "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'".

התוצאה למעשה מההכרה במחשבה על מלכותו, היא כדברי הרמ"א הראשון המובא בשלחן ערוך (אורח חיים א, א) שאין ישיבת האדם ותנועתו ועסקיו ודבריו והרחבת פיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ודיבורו כשהוא לפני מלך גדול, וזאת מחמת שבפשטות כל היושב לפני מלך שוקל היטב את כל תנועותיו, ואף אינו מרבה בדיבורו אלא שוקל את דבריו בפלס ומדבר מתוך מתוך יישוב הדעת, ואף אינו מרחיב פיו בעת האכילה.

הדרך להשגת השמחה

בתפילת צפרא דשבתא אנהנו מוגדרים את משה רבינו כעבד נאמן "ישמח משה במתנת חלקו, כי עבד נאמן קראת לו", אכן כיון שזכה להיות סמל העבדות לקב"ה עד שאמר עליו הקב"ה (במדבר יב, י) "בכל ביתי נאמן הוא", היא סיבת השמחה "ישמח משה במתנת חלקו". ובה ממלא את ייעודו המושלם והטוב, כלשון הפסוק (דברים י, כד) "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה, לטוב לנו כל הימים", הרי שקיום המצוות איננה עבדות לדבר חיצוני, אלא ההטבה הגדולה ביותר לאדם. וממילא כל החפץ למלא את חייו בשמחה, ככל שידבק יותר בעבודת ה', כך ישמח יותר.

מוקד ההלכה שע"י בית הדורה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות יד ירושלים בקופת בית הדורה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 40

פרשת משפטים תשפ"ב

הקדומו "נעשה" ל"נשמע"

כשמתבוננים בפרשה רואים דבר פלא. והוא, שאת כל הענין הגדול הזה, שהקדומו נעשה לנשמע, לא כתוב בפרשת יתרו, שהיא הפרשה של מתן תורה, רק כתוב **"ויענו כל העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה"**, ורק אצלינו בסוף כל הפרשה, פתאום חוזרת התורה על כל הענין של מתן תורה - **"ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה"**, ואח"כ עשה מזבח ושחט פרים ושם חצי דמם באגנות וחצי הדם זרק על המזבח. ואז **"ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע"**.

ואם כן שני שאלות נשאלות כאן, א' - שהיה צריך לכתוב את זה בפרשת יתרו, ב' - מדוע עד עכשיו אמרו 'נעשה' ורק עכשיו אמרו 'נעשה ונשמע'? ובאמת ידוע שנחלקו הראשונים בפרשה זו מתי זה היה, שרש"י כתב שאין מוקדם ומאוחר בתורה, והפרשה הזו היתה קודם מתן תורה - בד' סיון, ואמנם הרמב"ן והאבן עזרא ועוד ראשונים סוברים שהפרשיות נכתבו בסדר, והפרשה כאן במשפטים היתה למחרת מתן תורה. וגם כמותם יש מדרשים שכותבים כן.

ויצא כאן עוד דבר מופלא, שכל הענין הגדול של "נעשה ונשמע" שירדו מלאכים והכתיבו כל אחד בשני כתרים אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע" - כ"ז היה למחרת מתן תורה, וזה חידוש גדול. וגם קשה, מה שייך לומר "נשמע" אחרי שכבר שמעו את הדיברות במתן תורה, [ואמנם על זה עומד הרמב"ן (בפסוק ג'), ומתיר, ש"נשמע" הולך על מה שיאמר ה' בהמשך, שאם יצונו עוד דברים הם ישמעו לו, ועדיין יש לבאר את הדבר].

ב' מיני עלים כנגד ב' חלקי מחשבה

והנה בגמ' איתא: **"א"ר חמא ברבי חנינא מאי דכתיב 'כתפתו בעצי היער' וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח לומר מה תפוח זה פריז קודם לעלי, אף ישראל הקדומו נעשה לנשמע"**. וצריך להתבונן מהו המשל שנותנת הגמ' מתפוח, שהפרי קודם לעלים.

ובתוס' הקשו במציאות, שהרי אנו רואים שגדל כשאר אלנות? ולכן מפרש ר"ת דתפוח היינו אתרוג, [וכן מבאר בתרגום עז"פ 'וריה אפך כתפוחים', מתרגם 'כריחא דאתרוגא'], **"ואתרוג פריז קודם לעלי - שדר באילן משנה לשנה, ואחר שנה נושרין עליו של אשתקד, ובאין עלץ אחרים, הוי פריז קודם לאותם עלים"**. (ומבאר בתוס' דפרי קודם לעלים היינו לעלים השניים, שיש עלים שקודמים לפרי ויש עלים שאחר הפרי.

והביאור בזה (כמו שראיתי מבארים), דהנה יש להתבונן, הלא תכלית הענין זה הפירות שמוציא ולכאורה בשביל מה העלים? אלא מבואר בגמ' (ברכות לו:) שהעלים הם "שומר" לפרי. [ובעצם הפרי ניזון ע"י העלים, שהם סופגים את הלחות שבאוויר ואת קרני השמש, וע"י ניזון הפרי], וא"כ בדרך הטבע צריך שהעלים יקדימו לפרי, שהפרי מתקיים ע"י העלים.

והנה האדם בנוי משני חלקים עיקריים שביניהם יש חלק אמצעי שמקשר, וסה"כ יש ג' קומות לאדם. ושלושת הקומות הם: מחשבה, דיבור, מעשה. דבר ראשון זה המחשבה, שבלי לא לא יתכן המעשה, וכמ"ש "סוף מעשה במחשבה תחילה". לא יתכן שאדם יעשה מעשה, וכשישאלו אותו מה הוא עושה הוא יגיד שהוא עדין לא חשב מה הוא עושה. [רק לעצמים במקרים של סכנה שייך מצב שעוד לפני שהאדם מספיק לחשוב הוא כבר מוזי את ידו מהאש].

שלב שני - הדיבור, שהוא אמצעי בין המחשבה למעשה, שהדיבור מורה על הפעולה, על ההוצאה לפועל. שאחרי שהאדם חושב מה לעשות, הוא מוציא את מחשבתו על ידי הדיבור, ועפ"י אומר מה לעשות, ואז מגיע שלב שלישי שהוא המעשה.

והשיעיה מכוונת כנגד הדיבור, שהדיבור כולל ענין של שמיעה. וכך הוא ג"כ בשיעיה, שהאדם שומע מה לעשות, וחושב ע"י, ואח"כ עושה. והיינו שהדיבור מקשר בין המחשבה למעשה. שלא יתכן שהאדם יחשוב על העשיה לפני שישמע מה לעשות.

אבל יש כאן עוד דבר נפלא, שזה עומק כונת התוס' בשני העלים, והיינו שישנם ב' חלקי מחשבה, שיש את המחשבה הראשונה - שהיא מחשבת הבורא ית', והיא שנותנת את הכח לעשות המצוה, כמו העלים הראשונים שנותנים את הכח ליציאת הפרי וצמיחתו. ויש את העלים השניים שהם מגיעים כבר אחרי צמיחת הפרי - והיינו ההעמקה וההשגה שמשיגים בעומק התורה והמצוות. וכפי שנבאר.

התורה גילוי רצונו ית'

נקדים ביסוד שאומר הגא"א (בישעיהו ובמשלי), שהמהות של התורה שהיא המקשרת בין העולם הרוחני לעולם הגשמי שלנו, כיון שבתורה מתגלה רצונו יתברך בכל פרט קטן בבריאה, וגם הפעולות הכי גשמיות יש להם הלכות בתורה איך לעשותם.

וזה מה שהיה בזמן שבא משה למרום, שמלאכי השרת תמחו "מה לילד אשה בינינו", דהיינו איך יתכן שהאדם הגשמי יבא וינסה להבין דעתו של מקום? וענה להם משה "מה כתיב בה - כבוד את אביך ואת אמך ואב ואם יש לכם וכו'", דהיינו שחסר לכם את המהות הזו של התורה שבאה להעלות את הפעולות הגשמיות ולקשר אותם לרצון ה'.

[ולכן אומר הגר"א, שמי שיודע בבוקר ברכות התורה בקול רם ובכוונה אז מובטח לו שיהיה לו סייעתא דשמיא בלימוד באותו יום. משום שאז הוא מקשר את התורה לטותף התורה, שיוודע שלומד תורת ה'. כשיש לו את ההכרה הזו, אז הקב"ה באמת מסייע לו. כל אחד רוצה שיהיה איהו מישור שילמד אותו. והנה יש לך מלמד פרטי הכי טוב, השי"ת בכבודו ובעצמו].

הטעם באשעושים רצון ה'

ומעתה נבין, שמכיון שיסוד התורה והמצוות זה רצון השי"ת, ממילא זה הפוך מכל החכמות החיצוניות, שכל אומן שרוצה לפעול איזה דבר, דבר ראשון צריך לחשוב מה הוא הולך לעשות, ואח"כ לחשב איך לעשות, עד לפרטים הכי קטנים, ואז הוא ניגש לפעולה. וכך בכל דבר. אף אדם לא קונה משהו, עד שהוא לא חשב אם הוא צריך את מה שהוא קנה. וכך בכל עניני עוה"ז, הפעולה הולכת אחר המחשבה.

אבל בתורה ומצוות זה לא כך, אלא בדיוק להפך! המחשבה של האדם באה אחרי המעשה, כיון שכבר קדמה מחשבת השי"ת לעשיה, ממילא העשיה היא דבר מוכרח, ולא צריכים את מחשבת האדם, שישקול האם לעשות את זה או לא. כיון שכבר קדם לזה מחשבת השי"ת.

ולכן האדם צריך לעשות את המצוה, גם אם לא מבין איזה טעם יש לעשות מצוה זו.

ואדרבה, רק אחרי שיעשה את המצוה שייך שיבוא להבין טעמה. כמו שכתוב: "טעמו וראו כי טוב ה'", לפני שאדם טועם, הוא באמת לא יכול להבין.

ואמנם בעוה"ז אנו צריכים להבין לפני שעושים. אדם בא לרפא עם כאב ראש חזק, אומר לו הרופא: תפסיל את השורול עד למעלה. האדם מתנגד: "לא רוצה. מדוע? אני לא מסכים! מה הקשר בין כאב ראש להפסיל את השורול?" מסביר לו הרופא: "תשמע. צריך לבדוק מה הלחץ דם שלך, ולפי זה נדע את הנתונים, איך להמשיך הלאה כדי לרפאותך", ואז האדם מסכים.

אבל ניגשים לילד בר מצוה ומניחים לו תפילין על היד, מה הוא מבין, מה זה תפילין? וכי הוא יודע את כל הסיבות והסודות שיש במצות תפילין? א"כ איך פתאום מניחים לו תפילין? צריך קודם להסביר לו, ואח"כ להניח לו אותם? התשובה היא שעד שהוא לא יניח את התפילין, עד שהוא לא ירגיש את עריבות המצוה, אז הוא לא יבין מה זה באמת העונג הגדול שיש במצות תפילין. רק אחרי שהוא מעטור בתפילין, אז הוא מרגיש ממש כמה זה ערב. ואת העריבות הזו הוא לא ירגיש כל זמן שלא הניח את התפילין, גם אם ילמדו אותו את כל הסודות של תפילין, בכו"ז לפני ההנחה ואחרי ההנחה, זה שתי עולמות. כי את קדושת המצוות מרגישים רק ע"י המצוות בעצמם.

אנחנו זוכרים את ההתרגשות שהיתה לנו כשהתחלנו להניח תפילין? קמים לפנות בוקר... וכי ילד מבין מה זה תפילין? וכי הוא יודע את כל הלכות תפילין? וכי הוא יודע מה שכתוב ב"ספר החינוך" על מצות תפילין? לא, הוא לא יודע כלום. הוא יודע רק "אשר קדשנו במצוותיו וצונו".

נעשה ונשמע - ע"י העשייה ישמעו ויבין

וזה הביאור במה שאמרנו "נעשה ונשמע", קודם "נעשה" ואח"כ "נשמע". כי רק דרך המעשה שייך לבא ל"נשמע", דהיינו ההשגה שהשכל משיג בקיום המצוה. וזה דבר שישנו רק אצל המלאכים שאין להם בחירה. שהעשיה קודמת לידיעה.

וזהו שכתוב על המלאכים "עבדיו כח עושי דברי, לשמוע בקול דבר" שקודם הם "עושי דבר" ורק אח"כ "לשמוע בקול דבר", כי המלאכים נבראו עם תכלית מסוימת, שכל מלאך הוא שליח לדבר מסוים, וא"כ עשיתו הוא דבר מוכרח, דלכך נברא. ולכן לא שייך שיבא לשקול אם כדאי לו או לא, שהוא מוכרח לעשות. ורק אחרי שיעשה הוא יכול להבין עשיתו.

ובתורה ומצוות נתחדש דבר זה גם אצל האדם. שבוה על האדם להיות כמו מלאך, להקדים את העשיה לידיעה, קודם שיהיה "טעמו", ואח"כ "וראו כי טוב ה'".

נעשה - בקבלת התורה, ונשמע - בעת הלימוד

ולפי זה מתבאר באופן נפלא מאד סדר הפסוקים ע"פ הרמב"ן. דבשעת מתן תורה אמרו "כל אשר דבר ה' נעשה". וגם אח"כ כשצויה אותם את המצוות בעל פה ג"כ אמרו רק "נעשה", ש"נעשה" אין מובנו רק עשיה בפועל, אלא ג"כ שמירה מלעשות הדין. [כמו שכתב הרבנו יונה דכל מי שמנוע מלעשות עבירה זה נחשב ג"כ ל"נעשה", וכמ"ש בגמ' בקידושין (ס"ט) שמי שנודמנה לו עבירה ונמנע ולא עבר, זה נחשב כעושה מצוה].

וכאן שקיבלו על עצמם את כל המשפטים אמרו בלשון "נעשה". אבל אח"כ "ויכתוב משה את כל דברי ה'". אחרי שמשה רבינו צויה אותם בעל פה, הוא הלך וכתב את זה.

ולפי מ"ד תורה מגילה מגילת ניתנה (ע"י ר' יוסף ט) א"כ משה רבינו עשה כאן מגילה של תורה מ"כ תאמר אל בני ישראל, "עד ישוב בארצך" וגו'. ולמחרת הלך משה "ויקח את ספר הברית ויקרא באזני העם" א"כ עכשיו הם מקבלים תורה לידים, [וכמ"ש הרמב"ם דלמ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה, אז משה רבינו היה כותב מגילות ומתקן את זה לעם כדי שילמדו בהם]. ממילא אז אמרו כולם "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", דעכשיו אפשר לומר ג"כ "ונשמע", דהיינו הידיעה וההשכלה שבמצוות ה'.

ומיד התישבו כולם ללמוד תורת ה'. כי אחרי שקבלו את העשיה, עכשיו יכולים לומר "נשמע", עכשיו נרד יותר לעומק הדברים, וניתעב בהבנתם. ואמנם זה רק אחרי שיש תורה. אחרי שיודעים את היסוד הראשוני שהוא "רצון ה' יתברך" אז בא מיד המעשה. אבל קודם לומדים, אפילו בלי להבין למה. אני לומד, כי כך רצון השי"ת, ואחרי שמתחילים ללמוד אז כבר יש את העריבות, וקשה להתנתק מהלימוד.

וזה אומר רבא לצדוקי "אנן דסגין בשלמותא" אנחנו שאנו יודעים בלב שלם שהתורה זה מנותן התורה, ממילא אנו יכולים לגשת מיד למעשה ורק אח"כ להבנה.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהלות יעקב < קטגורית > "עלון חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

- כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 -

שיחת

מורינו ורבינו ראש הישיבה שליט"א

ישיבת "באר התורה"

פרשת משפטים

נכתב ע"י אהרן הויזמועים

דיוקים בפסוקי קבלת התורה

מצינו שלוש פעמים בתורה שכתוב שעם ישראל אומרים 'נעשה' או 'נעשה ונשמע'.

בפעם הראשונה בפרשת יתרו כ', "ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה' **נעשה**" (י"ט ח').

בפעם השניה בפרשת משפטים כ' "ויבוא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' **נעשה**" (כ"ד ג').

בפעם השלישית כ' "ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' **נעשה ונשמע**".

ויש לדייק מהפסוקים כמה דיוקים, א. מדוע בב' הפעמים הראשונות אמרו עם ישראל רק 'נעשה', ורק בפעם השלישית אמרו 'נעשה ונשמע'. ב. מדוע בב' הפעמים הראשונות שאמרו 'נעשה' כתוב שאמרו ביחד, אך כשאמרו 'נעשה ונשמע' אינם אמרו ביחד.

ודבר זה אומר דרשני, ובולט הוא בשינוי מדוע יש שינויים גדולים כ"כ.

התשובה לכך עפ"י דברי המפרשים

והנראה בביאור הדברים, דהנה אמירת 'נעשה' מובן הוא, אך אמירת 'נשמע' אינו כ"כ מובן דכיצד אפשר לעשות לפני ששומעים?

והרשב"ם והחזקוני פירשו, ש'נעשה' היינו שנעשה את מה ששמענו, ונשמע עוד דברים נוספים ואותם גם 'נעשה'. ורבינו יונה פירש שהכוונה היא שכל מה שדיבר ה' נעשה - בין אם נבין בין אם לא, ואחרי זה נשמע מה הסיבה לכל הדברים האלו, וכתוב ב' דברים, א. נעשה - גם אם לא נבין. ב. נשמע - כדי להבין, ולפי זה הנשמע מתייחס להבנת הדברים שנעשה.

היסוד היוצא מהפסוקים - נעשה שייך לכולם

נשמע - כל אחד לפי דרגתו

על פי חילוקים אלו בין 'נעשה' ל'נשמע' יתבאר יסוד גדול, דהנה עם ישראל חלוק בדרגות, וכמו שבישיבה יש בחורים החלוקים בדרגותיהם, וכן בכל מקום, כל אחד שונה במדרגותיו, יש כאלו שמדרגתם יותר גבוהה, וישנם כאלו שפחות. אך דבר אחד משותף יש לכולם וזה - 'נעשה', והיינו בעשיית וקיום המצוות כולם חייבים! וגם היהודי הפשוט ביותר! וכמו שבכזית מצה חייב כל יהודי ואף יהודי שבקושי לומד ומתפלל, וזה כיון ש'נעשה' כולם חייבים ואין זה כלל תלוי בדרגות.

והנה ב'נשמע' אין כולם שווים שהרי דרגות דרגות יש ואין כולם מבינים את טעמי המצוות עניניהם וכו' אלא כל אחד משיג לפי הבנתו ודרגתו, על כן בב' המקומות שאמרו 'נעשה' ולא אמרו 'נשמע' כתוב שכל העם אמר 'יחדיו', אך שאמרו 'נעשה ונשמע' לא אמרו כולם יחדיו, וזה כי בעשיית המצוות וקיום המצוות בשלמותם וכל דיניהם חייבים כולם, (ואין מצוה בתורה שאדם לא יכול לקיימה), ועל כן כולם אמרו ביחד. אך ב'נעשה ונשמע' לא אמרו כולם ביחד, כי אינם שווים בזה, כיון שכל אחד יש לו את הדרגה שלו, ולא קרב פלוני בדרגתו לחברו בדרגתו, ועל כן לא אמרו נשמע כולם ביחד.

חינוך הילדים

המצב כיום הוא שמה שמקבלים בחיים זה בעיקר בשנות הישיבה, ועל כן צריך לשמוע ולהצטייד בשנים אלו גם בדברים שיהיו בעוד כעשר ועשרים שנה.

ועל כן צריך ללמוד את דרך החינוך כבר בשנות הישיבה. הנה בענין חינוך הילדים מלבד מה שנצרך הרבה תפילות, צריך גם לקיים את דברי הפסוק "חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כ"ב). מרן הגרא"מ שך זצ"ל אמר, שהחינוך הראשון הינו דוגמא אישית. ומסופר על אברהם שניגש למרן הסבא מקלם זצ"ל ואמר לו שנוולד לו בן ושאלו ממתי מוטל עליו חובת החינוך וממתי הוא צריך לחנכו, והשיב הסבא, מלפני עשרים שנה... דהיינו שקודם צריך לחנך את עצמו.

וחינוך גדול הוא שאת ה'נעשה' דהיינו קיום מעשי המצוות - כל מצוה ומצוה לעשותה ולקיימה באופן הראוי והנכון ולצאת בה יד"ח, ודבר זה

מוטל על כל יהודי ויהודי בכל מצב וענין, ומי שמתרגל להבין חובה זו ולשאת בעול זה - הרי זה א' ב' של חינוך הילדים, ומי שמתרגל בקטנותו לכך מועיל לו דבר זה לכל החיים.

חינוך לסדר וזמנים

החינוכים החשובים ביותר שאדם צריך לחנך את עצמו, וכן הורים המחנכים את בניהם ורבנים המחנכים את תלמידיהם, הוא חינוך לעול ואחריות, ועוד חינוך יש לחנך וזה שאת מה שהתורה מחייבת לעשות צריכים לעשות מצוותיה בשלמותם וכתיקונם ובאופן שיוצאים בהם יד"ח, וזה בכל המצבים ובכל הזמנים, ורפיון אינה סיבה כלל לא לעשות את המצוות המוגדרות כתיקונם, ומי שחי עם עול וסדר וגבולות, אין הוא יהיה בלחץ בעקבות כך, אלא אדרבה הוא יהיה יותר שמח ומאושר ומלא בטעם בחיים, ולכן ראוי שגם ההורים וגם הרבנים יחנכו את בנם עוד בהיותו בישיבה קטנה, שהנה עוד מעט הוא מגיע לישיבה גדולה, ושם אין משטר ברוב המקומות וכל אחד יכול לעשות מה שרוצה, וצריך לומר לו שלא יהיה טיפש, ולא כתוצאה מזה שאין משטר יעשה מה שרוצה, אלא יש לחנכו שצריך הוא לעשות חובתו אף שלא מכריחים אותו, ואם כבר מקטנות היו מחנכים לכך, לא היה מצב כמו מה שקורה היום שכל אחד עושה מה שהוא רוצה, ואף בחורים שבישיבה קטנה היו מאד מתמידים והלכו לישון בזמן וקמו בזמן ולמדו ברציפות, ובישיבה גדולה שאין מסגרת המחייבת הם אבדו את הקנינים הנפלאים שרכשו בישיב"ק של סדר משמעת וקיימה ושינה בזמן וידעית הנלמד, וכן יש בחורים שבסוף זמן בקושי הם יודעים מה למדו בחורף, ואפשר למנוע את כל זה, ושלא יהיה מצב כמו שאומרים הרבה בחורים שהם יודעים את המסכתות שלמדו בישיבה קטנה, אך את המסכתות שלמדו בישיב"ג אינם יודעים... ואם כילד ובחור אביו ורביתו היו מחנכים אותו חינוך פנימי וערכי להיות מסודר ולישון ולקום בזמן, בע"ה כך יתנהג במשך כל החיים.

קיום מעשי המצוות בכל תנאיהם

הנה לאחר שבררנו שאת כל מעשה המצוות מחייבים בהם כל אחד מישראל ולא משנה כלל מה היא דרגתו, חייב כל אחד לשים לב שאכן הוא מקיים את המצוות בצורה שיוצא בה ידי חובתו, והנה למשל לקרוא קר"ש צריך לקרוא כל מילה ואם דילג אפ' אחד מהמילים לא יצא יד"ח מצות קר"ש דאורייתא, וזה יותר חמור מאשר אם דילג מילה בקריאת התורה או בקריאת המגילה, ועם כל זה יש כאלו שבמגילה ובס"ת יקפידו וידקדקו שבודאי לא השמיטו או דילגו איזה מילה, אך בקר"ש לפעמים יחלמו ולא זוכרים איפה הם אוהזים ואם אמרו טוב את מילותיה, ויחשבו לעצמם כי כיון שאינם בדרגה של תפילה טובה, ועל כן גם אינם בדרגה של לקרוא קר"ש כדבעי, אך אין זה נכון כלל אלא בקיום המצוות מחויב אף מי שאינו בדרגה כלל. וכן בתפילה שהיא מדרבנן צריך להקפיד לומר בה כל מילה.

והדרך היחידה לכך היא ע"י שאדם מתרגל לקחת על עצמו עול, ולעשות מה שצריך לעשות!

לא האמנתי מה ששמעתי שיש בחורים שגומרים סעודה ולא מברכים ברכה אחרונה (ברכת מעין שלוש - על המחיה) כי שוכחים, איך הם עוברים על תקנה דרבנן ולא מברכים?

"כל אשר דיבר ה' נעשה"! את מעשה המצוה כולם עושים! כל אחד ואחד ואין זה תלוי בדרגות. ואם עולם הישיבות כך היה מתנהג שהיה מבין שאת קיום המצוות בכל תנאיהם חייב כל אחד ואחד הרי שהכל היה נראה אחרת, ואם כך היו מחנכים לא היה המצב כמו מה שקורה היום... ולחנך אין הכוונה להטיף מוסר, אלא לבנות את העקרונות נכון, ואם לא מחנכים לזה עלול הוא פתאום ליפול לישיבה גדולה, ואין משטר, ועושה מה שרוצה, ולומד מעט ביום, וכביכול מתפלל וכו'. ומי שלא מתחנך לזה כראוי מצוי הוא שינהג כמו אדם שהיה אצלי לפני כמה שנים (ואדם זה למד בישיבות והינו אדם נכבד ולא קל דעת), שישב איתי על איזה ענין, וחמש דק לפני השקיעה נזכר שלא התפלל מנחה ולא היה שייך להשיג

מנין באותו מקום בשעה זו, ויצא לפרוודור והתפלל וחזר אחרי שתי דק'... האם זה נקרא להתפלל? איך קורה כזה דבר? התשובה היא כשלא מתרגלים שבמעשה המצווה שווים כולם, זה נראה כך. וע"כ חובה על כל אחד שגם אם הוא מקיים הכל כדבעי, אך חייב גם להנחיל זאת לילדיו, ואם לא ינחיל זאת לבניו זה לא יהיה להם, וע"כ יש לצידם בעקרון הזה של "כל העם" - שכולם מחייבים במעשה המצוות.

הלימוד מעבד עברי

בפרשתנו כ' פרשת עבד עברי, "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם", גנב נמכר לעבד עברי, ויש להקשות מדוע דוקא גנב נמכר, ומדוע לא נמכר גזלן או מזיק, או כל מי שאין לו לפרוע. והתשובה לכך, כי יש הבדל בין גנב לגזלן, גנב הוא עושה את כל גנבותיו בסתר, ועל כן הוא מסוכן מאד כי אין לו משטר עצמי! ואין לו מצפון ומשמעת עצמית ומפחד רק מאחרים, ואם לא יתפסו אותו הוא יעשה מה שרוצה, ואם לא יראו אותו יעבור על כל העבירות רח"ל. והדרך למי שחי בהפקר הוא שיכנס למשטר חזק שש שנים ויתרגל להיות עבד, ולהבין שלא עושים מה שרוצים, אלא מה שצריכים לעשות, ויהיה מושעבד לעבודה, וזה יטיל עליו עול!

בחור שאין לו משמעת עצמית כדאי שילך לשיבה עם משטר, ואחרי כמה שנים שיתרגל למשטר יוכל להפוך משטר זה למשטר עצמי.

סיכום היסודות העולים הינן נעשה ונשמע ועבד עברי

הקב"ה נתן לכל אחד פקדון עצום שצריך לשמור עליו, פקדון זה הוא הגוף, הנשמה, אישיותו, ואחרי שבע"ה ינשא ויהיה לו ילדים, יש עוד פקדון, הילדים שלו, ואסור ח"ו להזניח פקדון זה ויש לחנכם, ונכון שקורה שהרבה הורים מחנכים את הילדים ועכ"ז לא זוכים שהילדים יהיו מחונכים, אך אין להזניח את החינוך בשום פנים כיון שברור שכמה שמחנכים יותר טוב גם הילדים יהיו יותר טובים, וכמו שאמרנו שחינוך זה לא הטפת מוסר, (ולפעמים הטפות מוסר גורמת לתוצאה הפוכה), וצריך הרבה מחשבה למצוא את הדרך אין לחנך, וההורים צריכים לחנך וזאת מלבד התפילות הרבות שחייבים להתפלל על חינוכם והצלחתם, אך אסור לשכוח את ענין החינוך עצמו.

"נעשה ונשמע", יש לחנך ליסוד זה שבמעשה המצווה לא תלוי בדרגה, אלא כולם שווים לעשות את המצוות בצורה מושלמת, וכמה שמרגילים את האדם בצעירותו לעשות את המצוות כצורתם, כך זה נספג ונשאר. "עבד עברי", מי שאין לו משמעת עצמית צריך להכנס לעבדות ועול.

הנאה מהלימוד אף שבתחילה קשה בסוף יהיה ערב

כל בחור שנמצא בעולם הישיבות חייב לדעת שהבסיס חייב להיות נכון, והבסיס הראשון שיהיה לבחור, שנעים לו לשבת וללמוד דף גמ', וכן לימוד חומש, משנה, ושאר לימודים, ולפעמים העונג לא בא מיד, אך אם הוא ידע שזה עונג החיים, והוא לומד גם אם עדיין קשה לו ואינו מתענג, הרי שבסוף העונג יבוא. ואם כולם היו נוהגים כך כל עולם הישיבות וכל הבחורים היו נראים אחרת.

רבינו מרן הגרא"מ שך זצוק"ל היה צועק שהמצב שלא קשורים לתורה כיון שאיבדו ללמוד את פשט הגמ'. אי אפשר ללמוד לומדע' בלי גמ', צריך לדעת את הגמ' ישר והפוך, ואז התורה תהא דבר מהנה ומענין, וכל זה ע"י שיכריח את עצמו ללמוד גם אם כרגע לא מתחבר ומתענג מהלימוד, ובהמשך יהנה מהלימוד כי הלימוד הוא מושך. ואולי הבעיה נובעת מזה שלומדים יותר מדאי לומדע' לפני לימוד הפשט.

אנו נמצאים כבר אחרי אמצע זמן חורף, וכל בחור צריך לומר לעצמו, כי הנה עברו שלוש ארבע שנים שנמצא בשיבה, וכן עבר עוד חצי שנה בישיבה ומה יש לו ומה קנה בזמן הזה.

אם בחור יודע מה מוטל עליו ויודע שב"נעשה" כולם שווים, הוא לא היה מתבטל כי הרי חייבים ללמוד ואין דעה בעולם שבחור ישיבה לא צריך ללמוד בסדרים ואפ' שקשה לו, זו חובתו בבחינת קביעת עיתים לתורה.²

תוצאות ההליכה אחר העדר

יש להתבונן מדוע בקריאת המגילה אדם ידקדק אם דילג מילה ובקרי"ש פחות? התשובה לכך היא תופעה שנקרא לה "העדר", וזה שאדם לא בודק את הדברים ועושה אותם עפ"י הערכים האמיתיים שלהם אלא לפי המקובל בסביבתו, וכדברי הרמב"ם (הלכ' דעות פ"ו), דרך ברית של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג מדינתו וכו', ודוגמא לדבר זה שהציבור במגילה מדקדק, ומאידך בברכות וכדו' פחות מדקדקים, וזה כי רוב בני האדם לא מסתכלים שצריך לראות

את הדברים הפוך שבקרי"ש צריך לדקדק יותר מאשר במגילה, אלא חיים עפ"י העדר.

אנו נמצאים כבר תקופה ארוכה בקורונה, והנה לפני שנה נפטרו רבים מאד מזה (וב"ה היום המצב טוב משנה שעברה), וכל זה הוא דוגמא כמה הציבור נוהג כעדר, שהרי עשרות ת"ח ורבנים נפטרו מקורונה בשנה שעברה וראו את המודעות, ובכל אופן המשיכו אחר העדר.

ויש להשתומם מהמסירות נפש לקרומקייט ועקמומיות, ועתה מובן מה שהיה ביריחו שיהושע אמר שמי שיקים את יסודות יריחו, בנו הראשון ימות, וכשישים את הדלתות הבן האחרון ימות, וחיאל בית האלי הלך ובנה וכן הוה שכל בניו מתו, ויש לתמוה מה הוא חשב לעצמו, אלא שהיה לו 'קנאות' להתנחלויות... הרי יהושע אמר שלא, אך הוא לא מאן דאמר... (ח"ו), והדברים ארוכים ואכמ"ל. ובדורנו היתה אשה שגרה במקום מסוכן בירושלם, והיה פיגוע ורח"ל בעלה ושתי ילדיה נפטרו, ושאלו אותה האם היא תעבור משם, והיא ענתה חס ושלום, לא נכנעים לטרור... וכזאת עקמומיות יכולה לנבוע מהחברה בה נמצאים ובגישת הסביבה.

היה יהודי ת"ח שנפטר מקורונה שנה שעברה והוא סבר שלא צריך להיזהר ממגפה זו, אך בסוף נפטר מזה, ואנו היינו חושבים שהוא עשה טעות, ובני משפחתו יפיקו את הלקחים ויבינו שאם זה קרה הרי זה שסבר היה טעות וכן צריך להיזהר ולשמור, אך מספרים שהבן שלו היה חולה בקורונה, וישב שבעה על אביו, ולא אמר למנחמים שלא להכנס, והרי הם ראו מה קורה שלא נוהרים מקורונה, אך יש לו שיטה שלא צריך להיזהר מהקורונה... והכל כתוצאה מזה שלא חושבים לעומק ומתנהגים איך שהעולם מתנהג, וכיון שהוא נמצא בציבור שלא מקפיד בשמירה לכן גם הוא לא מקפיד והמשיך כך.

ויש חוג מסויים שהדבר שהם הכי מחמירים בו זה פיקוח נפש, והנה בקורונה הם זלזלו מאד ולא שמרו מכל מיני סיבות שונות ומשונות. והפשט בזה הוא שתורת העדר היא גם לאנשים חשובים.

יש להתבונן כבר מעתה לפורים

יש כלל בחינוך שטוב לחנך ולדבר על דברים קודם הזמן מאשר שנמצאים בתוך הזמן שאז קשה לבני אדם לשנות את תוכניותיהם, ולכן כדאי לעורר עכשיו על ב' ענינים הנוגעים לאדר ופורים.

א. קבלתי מרבתי שאסיפת הכסף לת"ת יש בו מעלות רבות, וביניהם נושא בעול עם חברו ועשיית חסד, אך עכ"ז נדמה לי שפעמים רבות אסיפה לת"ת חורגת היא מהמסגרת התורנית הנכונה עפ"י השקפת התורה, וגורמת הרבה ביטול תורה ממה שצריכה לגרום, וכן ביטול תפילה, וצריך לדעת שאין מצוה מכבה עבירה וצריך לעשות הכל בצורה נכונה, ולמצוא מצד אחד לעשות את החסד, ומאידך גיסא שלא ידחה שום דבר שלא צריך להדחות.

ב. הנה בפורים צריך להיות בשמחה גדולה, אך פעמים רבות גורמת שמחה זו לעיוותים שלא מתאימים ליום גדול זה. ברמב"ם כתב דברים מאד חריפים על שכרות, והנה ביום הפורים יש כמה שיטות ות"ח יחידים שמשתכרים, אך גדולי ישראל לא נהגו להשתכר וביניהם מרנן ר' אהרן לייב, ר' שלמה זלמן, הרב אלישיב, ויבלחט"א ר' חיים, אבל אם הוא מחליט להיות יותר 'פרומער' כביכול, ומשתכר יש לו על מי לסמוך.

אך לשנות יין בליל פורים, אין בו שום ענין ומצוה כלל, ומאן דכר שמיה להשתכר בלילה זה, והשתכרות בליל פורים הוא בגדר כל מה שכי' בספרים נגד השכרות. אם אדם היה יודע מה זה הפסד של תפילה אחת הוא לא היה חולם שכדאי להשתכר, ובמשנ"ב כ' שאפ' מי שכן משתכר אם יודע שכתוצאה מזה הוא יפסיד איזה מצוה ואפ' מצוה קלה אסור לו להשתכר. ולמה בכל אופן יש רבים שחושבים גם בלילה לשנות יין ולהשתכר, כי הדברים נמדדים לא מה האמת ומה שקר, אלא מה עולם העדר עושה. וכמה חשוב לחנך את עצמו וילדיו לעשות את האמת ולא את המקובל בכלל הצבור.

ונחזור ליסודות שדברנו, כל הבן תורה, ועבודת ה', תלוי בדבר אחד - בקבלת עול של תורה, וכל בחור ישיבה צריך להגיע לדרגה שלומד ביום עשר שעות, ומתפלל שלוש תפילות כמו שצריך, ויודע לפחות עשרה דפים בחודש.

וכל מי שיקים את זה יהיה מאושר ושמח, ויהיה עם פחות קשיים נסיונות ודכאוניות. חובה להיכנס לעול וסדר, ובזה אף אחד לא בדרגות, כל אשר דיבר ה' נעשה! ובדבר הזה כל אחד מחוייב.

² אמרנו כבר כמה פעמים בשם רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א כי קביעת עיתים לתורה אצל בחור ישיבה הם סדרי הישיבה.

¹ אפ' שכבר למדתי כמה פעמים ומסרתי כמה שיעורים במחזורים במהלך השנים, בכל אופן איני נגיש ללומדע' לפני שאני לומד את הגמ' שש או שמונה פעמים.

אם בן מותר למול את אביו

וּמִכָּה אֲבִיו וְאִמּוֹ מֵוֶת יוֹמָת: [כא טו]

מעשה באדם שהיה ערל ולא הסכים שימולו אותו אלא דוקא רק אם בנו שהיה רופא מומחה ימול אותו, ונשאלה שאלה הרי בן שחילב באביו במיתה, וע' בסנהדרין דף פ"ד ב' ובמש"כ בצה"ל שם.
ויש לדון מדין עשה דוחה ל"ת ואמנם אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת וא"כ ה"נ אין עשה דוחה ל"ת שיש בו מיתת ב"ד אבל י"ל שעשה של מילה שיש בו כרת יכול לדחות גם לאו חמור, וכן נ' ביבמות ה' ב' שרצו ללמוד שעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ממילה ופסח ותמיד שדוחים שבת, ודחו בגמ' שא"א ללמוד מפסח ומילה שכן כרת, והיינו שכיון שמילה יש בה כרת ע"כ דוחה לאו שיש בו כרת, ונמצא שמילה דוחה לאו שיש בו כרת וגם לאו שיש בו מיתת ב"ד כמו שבת.

בגמ' חולין דילפי' רוב ממכה אביו

בחולין י"א ב' דנו מנ"ל דאזלי' בתר רוב, ואי' בגמ' רב מרי אמר אתיא ממכה אביו ואמו, דאמר רחמנא קטליה, וליחוש דלמא לאו אביו הוא, אלא לאו משום דאמרין זיל בתר רובא, ורוב בעילות אחר הבעל.

ויש שהק' איך הוכיחו רוב ממכה אביו, והרי אפשר דאמו אומרת שלא נבעלה לאחר וממילא הולד הוא מאב זה ונאמנת משום עד אחד נאמן באיסורין שכן זה אסור להכות את אביו, וממילא

שאם הכה חייב מיתה וכמש"כ הרמב"ם ש דהאיסור עצמו בע"א יוחזק, ועי' בתשו' הגרע"א סוף סי' ק"ז שדן אם ד' הרמב"ם הם רק לענין מלקות או גם לענין חיוב מיתה, והביא מפני יהושע בקו' אחרון קדושין סי' צ"א שמבואר בדבריו דה"ה לענין מיתה, והנה קו' הנ"ל תלי' בנידון זה אם ד' הרמב"ם נאמרו גם לענין חיוב מיתה. ולכא' אפ"ל שהרי גם אם אינו אביו אסור לו להכותו, ורק שאם אינו אביו הר"ז עבירת לאו, ואם הוא אביו הרי זו עבירת מיתה, וא"כ אין זה נפ"מ לענין איסור אלא רק לענין מיתה, אך לכא' אין זה מספיק שהרי מ"מ יש נפ"מ בדבריה שהוא חייב בכבוד אב וזוהי נאמנת משום שהוא איסורים, וא"כ הוחזק אביו לענין זה, ואף דלא הוחזק לענין איסור זה אבל מ"מ הוחזק לאביו. ובשו"ת חמדת שלמה אה"ע סי' נ"ו כ' דאף שע"א נאמן באיסורים היינו אפ"ל אשה וקרוב, אבל מש"כ הרמב"ם איסור עצמו בע"א יוחזק הוא דוקא בעד כשר וע' בדברי יחזקאל סי' כ"א.

וע"ע זכר יצחק סי' י"ב, ולפ"ד ל"ק דבאשה אין דין של איסור עצמו בע"א יוחזק. ואך שצ"ב מ"ש עד כשר מעד פסול והרי לשניהם יש דין ע"א באיסורים. ועמש"כ בצה"ל לסנהדרין סי' י"ב.

דמי ולדות

וְכִי־יִצְנֻוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלִדָּהּ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוּר עָלֶיהָ יִעָשֶׂה כְּאִשּׁוֹר יֵשִׁית עָלֶיהָ בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפָלְאִים [כא כב]
בבא קמא מ"ח ב' הכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות.
והנה הורג עובר משלם לאב דמי ולדות, אבל חבל בעובר אין משלם לאב, אבל לכא' י"ל שיתחייב לעובר דמי חבלה כמו בכל חובל.

אך יש לדון שהרי כשאדם מתחייב לשני חוב הרי השני זוכה בחוב זה, וי"ל ע' אם אפשר לעובר לזכות בחוב נזקין, והרי לעובר אין זכי' אבל לענין ירושה נחלקו תנאים אם עובר יש לו זכי', ע' יבמות ס"ז ע"א שנחלקו בכהן שמת והניח עבדים ואשתו מעוברת אם יכולים העבדים לאכול, דלר' יוסי אין יכולים לאכול משום שהעובר זוכה בחלק מהעבדים ואינו יכול להאכיל, ורבנן ס"ל שהעבדים יכולים לאכול משום שאר היורשים כיון שעובר אינו זוכה, ומבואר שנחלקו אם לעובר יש זכי' בדבר שבא ממילא בלא מעשה קנין, וע' באו"ש פ"א מנחלות הי"ג.

ולכא' ה"נ לענין חוב של נזקין, דאילו עובר זוכה בירושה נמצא שיש לו זכי' בדבר שממילא הרי י"ל שיזכה גם בחוב של נזקין, אבל אם אין עובר זוכה בירושה א"כ מב' שאין לעובר זכי' גם בדבר שממילא וא"כ לא יזכה גם בחוב של נזקין.
ולפ"ז ק' למאי נכתבה פ' דמי ולדות שהרי כל הורג יש ג"כ מקום לחייבו תשלומי חבלה לנהרג ורק שיש קלב"מ, וכמבואר בהג"א סוף"ד וע"ש שאם תפסו היורשים אין מוציאים מהם, אבל בהורג עובר הרי אין חיוב מיתה ואין קלב"מ א"כ יתחייב לשלם לעובר את דמיו וכיון שמת העובר הרי שאביו יורשו ולמ"ל קרא דדמי ולדות. ועמש"כ בצה"ל ב"ק סי' פו.

עוד ק' שבמשנה מ"ח ב' אי' ששור פטור מדמי ולדות, והרי מיעוט זה הוא מהדין דמילדות לאב, אבל ק' דאף שאין עלו את החיוב המחודש של דמי ולדות, אבל מ"מ יתחייב חבלה לעובר וממילא שאביו יירש זאת.

גונב איש ומכרו

וְגֹנֵב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מֵוֶת יוֹמָת: [כא טז]

בסנהדרין דף פ"ו מבואר שחזקי' סובר שעל הגניבה עצמה יש מלקות ועדי גניבה שהוזמו לוקים, ור' יוחנן סובר אין לוקין דאתחלתא דמכירה היא והר"ז מהמחייב של מיתה.

מה דין בגדים שהיו על הגנב

הנה כל גונב איש ומכרו חייב מיתה, והרי גונבו בבגדיו וא"כ יש כאן גניבת נפשות וגם גניבת ממון, אלא שהואיל ויש חיוב מיתה משום גניבת נפשות הרי פטור על גניבת הממון משום קלב"מ, ואף אם היה שוגג פטור משום תנא דבי חזקיה, והרי רב ס"ל בסנהדרין ע"ב א' דכל היכא שבזמן הגזילה היה קלב"מ קנה לגמרי את הגניבה גם כשהיא בעין, ורבא חולק שאם הגזילה בעין לא קנאה, וגם לפי רבא ד' בעה"מ שהוא רק חומרא דרבנן ומה"ת קנה, ואף שחיוב מיתה אינו בגניבה לחוד אלא רק אם מכרו אח"כ, אבל מ"מ הגניבה היא חלק ממה שמחייבו מיתה ושפיר יש בזה קלב"מ.

מיעוט גנוב עבד

ב. והנה בגמ' סנהדרין פ"ו למדו מפסוק לפטור גנוב עבד, והנה יל"ע שבב"ק קי"ז פליגי רבנן ור' אליעזר אם עבדים נתמעטו מגזילה ולר' אליעזר עבדים לא נתמעטו וא"כ יש קניני גזילה בעבדים, וא"כ לכא' גנוב עבד והיה בשעת הגניבה חיוב מיתה קנה את העבד לפי רב, וא"כ א"צ פסוק למעט גנוב עבד כיון שמתחייב מיתה על הגניבה וא"כ קנה את העבד בקניני גזילה ושוב אין חייב על המכירה שמכרו אח"כ, ואמנם החיוב מיתה הוא רק אם מכרו אח"כ אבל מ"מ אם מכרו נמצא שא"א לחייבו על המכירה כיון שלמפרע קנאו בעת הגניבה משום קלב"מ, [וזה תלוי במחלוקת ר' יוחנן וחזקי' בסנהדרין דף פ"ו שלר' יוחנן הגנבה עצמה היא מחייבת מיתה אך לחזקי' הגנבה עצמה מחייבת מלקות וא"כ יש לדון כן שגנוב עבד כיון שמתחייב מלקות שוב פטור מתשלומין וזוכה בעבד ואח"כ אין חייב על מכירתו, אלא שיל"ל שצריך פסוק למעט שאין גם מלקות ואף שהפסוק נאמר בפ' של חיוב מיתה, ועוד י"ל שיש נפ"מ באופן שלא התרו בו בעת הגניבה, וכן אם היה קטן בעת הגניבה וא"כ אין עליו חיוב מלקות ואין קלב"מ, וכ"ז אם בעלמא מתחייב אם הגדיל ומכר ומ"מ כיון שהוא עבד פטור].

עוד בענין חיוב על בגדי הנגנב

ג. הנה בכל מלקות ותשלומין ילפי' בכתובות ל"ב ב' מכדי רשעתו דאין לוקה ומשלם ובכל דוכתא קימ"ל שכשיש מלקות וממון לוקה ואין משלם, אלא שמבואר שם גבי חובל בחבירו שבפירוש ריבתה תורה תשלומין, ומבואר ברמב"ם פ"ד מחובל ה"ט שגם חובל בחבירו ביוה"כ משלם ואין לוקה, והיינו דריבתה תורה שתשלומין אלו לא יפטרו ממלקות, ולאו דוקא ממלקות של כל יוסיף שהוא בכל חובל בחבירו אלא מכל מלקות, וכיון שמשלם ממילא פטור אף ממלקות אחר, כיון דילפי' מכדי רשעתו שמשלם ואין לוקה. ומצינו גם בגניבה דאף שיש לאו מ"מ משלם ואין לוקה, ודנו האחרונים אם גם בזה תשלומי גניבה פוטרים חיוב מלקות אחר, הרמב"ם פ"ג מגניבה ה"ב, וע' באחיעזר ח"א סי' כ"א, וע' באמרי בינה חיו"ד דיני תרו"מ סי' ט' שכ"כ בד' הרמב"ם דס"ל לתשלומי גניבה פטור ממלקות אחרת ג"כ ע"ש, וע' באבי עזרי [ב] סנהדרין פ"ח ה"ב.

והשתא צ"ע שהרי כל גנוב איש בסתמא גונבו עם בגדיו וא"כ יש כאן תשלומי גניבה ואם תשלומי גניבה פוטרים גם חיוב מלקות אחרת, ה"נ דיפטרו חיוב מלקות של גניבת נפש וק' במה שאמר חזקי' שעל גניבת נפש לוקים, ואמנם משכח"ל באופן שגנוב בלא בגדים אבל חזקי' נקט סתמא.

תשלומי עדים זוממין ממיטב

ב"ק דף ה' ע"א אמר רב אבהו כולם כאבות לשלם ממיטב, מאי טעמא אתיא תחת נתינה ישלם כסף, ופ' רש"י דבכולהו כתיב או תחת וגמרי' בגז"ש משור המועד דכתיב ביה תחת, או דכתיב נתינה וגמר משור שנגח עבד דכתיב ביה יתן, או ישלם וגמר משור ורגל דכתיב בהו ישלם, או כסף וגמר מבור דכתיב ביה כסף, אולם בעדים זוממין לא כתיב להדי' כנ"ל, ופ' רש"י דבעדים זוממין כתיב נפש בנפש וכמאן דכתיב תחת דמי, וע' בשיטה מקובצת שיש שסוברים דאח"נ שאין ילפותא בעדים זוממין שמשלמין מיטב ורק כשהעידו לחייב לשלם ממיטב בזה הוא שמשלמים מיטב, אבל אם העידו לחייב זיבורית והוזמו אין חייבים לשלם ממיטב.

והנה בס' יראים במצוה רמ"ג כ' "ולא ידעתי מאין שהממון ניתן למי שהעידו עליו מאחר שהוא קנס יתנהו למי שירצו כדתנן בחומש דתרומה נותן קרן לבעלים וחומש למי שירצה וספק בידי עד יורו לי צדק".

[ואין כוונת היראים מהיכן מוכח בגמ' דזה ודאי שמשלמים למי שהעידו עליו, אלא הכוונה מנלן ד"ז מה"ת, ומה"ט ל"ק על היראים למה לא הוכיח מסוגיין דהוי כמזיק וא"כ מוכח שמשלמים לנידון, כיון שאין כוונת היראים מנלן מהגמ' אלא מנלן מה"ת].

ובתעופות ראם שם כ' בשם הגדול ממינסק, שהדבר מבואר בד' רש"י עה"ת פ' משפטים (שמות כ"ב ח) דכתיב גבי שומר חנם "עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעו אלהים ישלם שנים לרעהו", ופרש"י "עד הדיינים יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה ישלם שנים ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין ישלמו הם שנים לשומר", ומבואר ברש"י שפ' הפסוק שאם השומר גנוב שישלם ככל ואם העדים זוממין ישלמו הם לשומר.

וצ"ב מנלן דקאי גם על העדים, ונ' משום שהכתוב אשר ירשיעון משמע דאותו שירשיעו אותו ישלם לרעהו ומשמע שיש ב' אפשרויות, וע"כ פי' רש"י שאם השומר נמצא גנוב הוא ישלם לרעהו והיינו בעה"ב, והאופן השני הוא אם נמצא שהעדים זוממין שהם ישלמו לרעהו ובזה הרי מסתבר דרעהו הוא השומר שבאו להעיד עליו, דאמנם ביראים הק' מנלן שאין נותנים למי שירצו אבל אחר שבפסוק נאמר למי ישלם והיינו לרעהו מסתבר להעמיד על השומר שבאו להעיד עליו ולא על בעה"ב.

ולפ"ז הרי י"ל דהואיל ודין תשלומי עדים זוממין לנידון ילפי' מהך קרא שנאמר גבי שומר חנם והרי מה ששומר חנם משלם ממיטב ילפי' מדכתיב בהך דקרא ישלם וגמרי' בגז"ש משור ורגל, והרי בהך קרא גופיה נאמר גם דין תשלומי עדים זוממין, וא"כ הך ילפותא דמשלם ממיטב קאי גם על עדים זוממין, וצ"ע בד' רש"י בב"ק שלא פי' כן.

אלא שהעירוני שהרי התוס' כ' בד"ה תחת דאם העידו על מי שחייב לשלם ממיטב פשיטא שחייבים לשלם ממיטב וא"צ ע"ז ילפותא, וכל מאי שצריך ילפותא לעדים זוממין דמשלמים ממיטב הוא אם העידו על מי שחייב זיבורית דמ"מ משלמים ממיטב, ולפ"ז אין ראי' מפסוק זה משום דכתיב גבי עדים שהעידו על שומר שגנב, ובזה ודאי דמשלמים ממיטב כיון שרצו לחייבו מיטב, ואין ראי' על מקום שהעידו על מי שמשלם זיבורית שישלם מיטב.

והנה רש"י כ' דילפי' זאת מקרא דנפש בנפש, ולכא' כוונתו להמשך הפסוק עין בעין שן בשן כו' שזה קאי על ממון וכמבואר לקמן דף פ"ד, והרי שם איירי שהעידו על מי שחייב תשלומי נזקין שהם ממיטב, וא"כ מה הראי' על עדים שהעידו על מי שחייב זיבורית, וע"כ דכיון שיש ילפותא על עדים זוממין שוב י"ל דקאי על כל אופן, וא"כ ה"נ אם נילף מקרא דעדים זוממין האמור גבי שומרים ששוב אין לחלק.

עדות בכתב

אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס (כ"ג א), ע' בספורנו "אפי' לחתום עמו על שטר כאמרם על אנשי ירושלים שלא היו חותמים על השטר אא"כ יודעים מי חותם עמהם", כפי הנראה דדייק כן מל' ירך דמשמע דקאי על שטר שחותם בידו, ולפ"ז יש מקור לשטרות מן התורה, והרי הרמב"ם כ' בפ"ג מהל' עדות ה"ד דשטרות הם מד"ס, (וע"ש בחי' ר"ח הלו').

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 50

מעמד שירת הים

יתרו תשפ"ב

ויראו את השם – ויאמינו בהשם

א. וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים וירא ישראל את הים הגדולה אשר עשה השם למצרים וייראו העם את השם ויאמינו בהשם ובמשה עבדו. התורה מתארת שהים פלט את כל המצרים שטבעו בו אל היבשה ליד ישראל, והם הסתכלו על היבשה וראו את המצרים שהתעללו בהם כיצד הם שוכבים מתים על הרצפה, ואמרו חז"ל שכל אחד זיהה את המצרי שהציק לו, והיו אומרים זה לזה: תראה את המצרי הזה איך הוא שוכב מת על הארץ, אתה זוכר שהוא הכניס את הבן שלי לתוך הבנין והרג אותו באכזריות? תראה איך הקב"ה העניש אותו והחזיר לו מנה אחת אפיים, תראה איך הוא נראה כעת לאחר לילה של ייסורי מוות קשים ונוראים שעברו עליו בתוך הים הסוער.

גופותיהם של המצרים שהתגוללו על שפת הים, גרמה לישראל להגיע לשלשה דברים, האחד שחזרה האמונה לליבם וזה ע"י שראו איך הקב"ה משנה את כל סדרי הטבע וכיצד בידו הגדולה קרע את הים ועשה להם ניסים גדולים, וכל זה הביא אותם ל"ויאמינו בהשם".

ומלבד זה, גרם להם המחזה הזה להתחזק ביראת שמים, שראו בעיניהם מה סופם של עוברי עברה, כיצד המצרים הללו שהנחיתו את מכת זרועם על ישראל במשך כל השנים הארוכות שהיו במצרים, ועכשיו הגיע זמן התשלום, עכשיו הקב"ה משלם להם ומעניש אותם על שהכעיסוהו. ואילו לצדיקים הוא נותן שכר טוב, ומציל אותם ועושה להם ניסים גדולים למעלה מדרך הטבע, זה גרם להם ל"ויראו העם את השם", שקיבלו יראת העונש במעמד זה.

מלבד האמונה בהשם, זה גרם להם גם להאמין במשה רבינו, וכמו שנאמר "ויאמינו בהשם ובמשה עבדו", שהם רואים כיצד דבריו של משה שאמר להם לפני קריעת הים "התייצבו וראו את ישועת השם" מתקיימים במלואם, והתחזקה בהם האמונה בו.

לבטח וזכרו כולם כיצד לפני שעות אחדות עמדו בחוסר אונים מוחלט, ראו את המצרים מגיעים אליהם ומתקרבים לכיוונם ואין להם לאן לברוח, מכל הכיוונים היו חסומים ואין להם שום יכולת להינצל ולצאת מהמצב הנוראי שהם נקלעו אליו. ואז הם התפללו, ויצעקו בני ישראל אל השם, ומשה אמר להם בשם השם "אל תיראו", "התייצבו וראו את ישועת השם אשר יעשה לכם היום", והם לא היו יכולים לדמיין כיצד תבוא הישועה להם. המצב היה נראה בלתי פתיר בכלל, איש לא מילל ולא פילל שתבוא להם ישועה בצורה כל כך פלאית, ובלתי צפויה. ואז ארע הנס הגדול, שקרע להם הקב"ה את הים, ובאותו מעמד הכניס את המצרים לתוכו והטביע אותם למוות.

סדר אמירת השירה

ב. כאשר ראו ישראל את היד הגדולה של הבורא ית', מיד באופן ספונטני צעקו כולם יחד ואמרו בקול גדול: אשירה להשם כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים. הם לא תיאמו ביניהם ולא תכננו יחד שבעוד מספר רגעים נתחיל לומר שירה, אלא פשוט פרץ מתוך הלב של כולם שירה להשם, מתוך השתוקקות ודבקות גדולה בהש"ת, ומתוך יראת השם עצומה שפיעמה בליבותיהם בראותם את המראות הגדולים הללו.

נחלקו התנאים כיצד נאמרה השירה, לשיטת רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי: משה היה אומר פסוק בקול וישראל חוזרים אחריו. ורבי נחמיה חולק, משה התחיל ראשון ואחריו כל ישראל יחד ואמרו את השירה. והיינו דכתיב "אז ישיר משה, ובני ישראל", משה התחיל ואחריו כל ישראל (יעו' סוטה ל, ב), ומה הם אמרו? "את השירה הזאת להשם ויאמרו לאמר: אשירה להשם וגו'". וזה פלא, איך הם אמרו יחד את כל השירה הזאת? בשלמא לדעת רבי אלעזר הם שמעו מה משה אומר וחזרו אחריו, אבל לשיטת רבי נחמיה, הרי לא היה להם מהיכן לדעת כל אחד מה בלבו של חברו לומר, וכיצד יכלו כל האנשים שהיו שם לומר יחד את אותן המילים בדיוק? בוודאי שכולם קיבלו יחד ברוח הקודש את ההשגות הגבוהות של שירת הים, והם קיבלו מעין נבואה איזה מילים בדיוק לומר, וכלשון רש"י שם (ד"ה כסופר): וכך שרתה רוח הקודש על כולם וכיונו יחד את השירה ככתבה.

וכך התחילו כל ישראל יחד לשורר את מילות השירה: אשירה להשם כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים. עזי וזמרת ק-ה, כוחו וחזקו של הקב"ה, כיצד הוא מזמר את האויבים שלנו, זה יוהי לי לישועה. ואז הגיעו ישראל למדרגה גבוהה ביותר, שראו את השכינה בעיניהם ואמרו "זה קלי ואנוהו", הצביעו עליו ואמרו: זה קלי, הוא האלוקים שלי, 'אנוהו', מפרש התרגום "ואבני ליה בי מקדשא", היינו שפירש 'אנוהו' מלשון נוה (כמש"כ רש"י), ונכלל בזה גם שאבנה לו נווה בתוך ליבי, היינו שכלל ישראל השתוקקו כל כך להקב"ה, ומתוך תשוקתם והרצון להידבק בו הבטיחו ואמרו "זה קלי" ואבנה לו נווה בליבי.

הבה ונתבונן במעמד המופלא הזה, עומדים להם רבבות אנשי ישראל, שש מאות אלף יוצאי מצרים – גברים למעלה מגיל עשרים, ועוד כנגדם בנשים [מחצה זכרים ומחצה נקבות], ועוד כמה מאות אלפי נערים מתחת לגיל עשרים, סך הכל כמיליון וחצי בני אדם, וכולם רואים בעיניהם את השכינה. ולא רק המבוגרים שבהם ובעלי המדרגה זכו להגיע לפסגות כה גבוהות, אלא אפילו עוללים קטנים, ואפילו יונקים הגיעו למדרגה כזו שראו את השכינה. וכמו שאמרו בגמ' (סוטה ל, ב): דרש רבי יוסי הגלילי: בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה? עולל מוטל על ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו, כיון שראו את השכינה, עולל הגביה צוארו ותינוק שמת דד מפיו, ואמרו זה קלי ואנוהו, שנאמר מפי עוללים ויונקים יסדת עוז, ע"כ. מוסיף רבי מאיר על דבריו, לא רק התינוקים הגיעו לזה אלא אפילו עוברים שבבמעי אמם אמרו שירה! ודרשו כן מהמקרא "במקהלות ברכו אלוקים השם ממקור ישראל", 'מקור' היינו מעי אמם, אפילו אלו שהיו בתוך אמם ברכו את השם.

איזה נחת רוח היה להקב"ה מהמעמד הזה, חז"ל אומרים (שמות רבה כג, ד): מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ועד שעמדו ישראל על הים לא מצינו אדם שאמר שירה להקב"ה. בתחילת הבריאה, מאדם ועד נוח, היו האנשים חוטאים ועובדים עבודה זרה, והכעיסו את הקב"ה במעשיהם מאוד עד שאמר עליהם נחמתי כי עשיתם. וגם לאחר מכן, מנחם ועד אברהם היו עוד עשרה דורות ולא היה להקב"ה נחת רוח מהם, גם הם לא הכירו בבורא והלכו אחרי אלוהים אחרים. עד שבא אברהם אבינו ולימד את העולם להכיר בהקב"ה, לדעת שיש מנהיג לבירה, והוא ית' בעל הבירה. ועדיין לא היה אחד שאמר שירה לפני הקב"ה.

וכעת, כאלפיים וחמש מאות שנים לאחר שברא הקב"ה את עולמו, פתאום הגיעו כל ישראל, כמיליון וחצי בני אדם אנשים נשים וטף, וכולם מזמרים ומשוררים לפני הקב"ה כזו שירה נשגבה, אנשים לחוד ונשים לחוד, מתוך רוח הקודש והשגות גבוהות מאוד. כולם יחד, מגדול הגדולים משה רבינו ע"ה, ועד העוברים שבבמעי אמם, פה אחד זעקו ואמרו: אשירה להשם כי גאה גאה. אני מתאר לעצמי שאפילו המלאכים הזדעזעו מעוצמת השירה הזו.

וגם הנשים התאספו במגרש ענק שיכול להכיל כמות כה גדולה [כתשע מאות אלף נשים], וכולן יחד ללא יוצאת מן הכלל שרו את השירה להשם, וכלשון המקרא "ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות", הן יצאו עם תופים שהביאו עמן ממצרים לפי שצדקניות היו, והיו בטוחות בהקב"ה שיעשה להם נס והכינו כבר את התופים לשירה שישוררו לפניו (כמובן ברש"י טו, כ בשם המכילתא). ועשו שם מחולות, מחול בתוך מחול, כולן יחד, ותופפו בתופים ושרו בפיהן, וקיימו בזה מקרא שאומר "הללוהו בתוף ומחול".

וזכרנו לפני שנים רבות, כאשר התפללתי בבית הכנסת לדרמן, עוד בחיי מרן הסטייפלר זיע"א, העמידו בעל קורא מיוחד שהיה קולו גבוה מאוד, הלוא הוא הגאון ר' משה בויאר שליט"א, בכדי שהסטייפלר יוכל לשמוע [שכידוע היתה השמיעה קשה עליו]. והוא זצ"ל היה נעמד על יד הבימה ומטה אוזנו לשמוע כל מילה מפיו של הבעל קורא. ואכן הבעל קורא היה יודע לקרוא בקול גבוה מאוד, ואני שהיה מקומי בסמיכות לבימה הייתי שומע את קולו מקרוב. כאשר הגיעו לשירת הים, שנהגו בכל תפוצות ישראל להרים את הקול יותר משאר הקריאה, היה הוא מבכה עוד יותר את הקול שלו, והיה נשמע בקול חזק מאוד. והיה קולו האדיר

זועק את פסוקי השירה, אשירה להשם כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים וגו', זה קלי ואנוהו אלוקי אבי וארוממנהו, השם איש מלחמה השם שמו וגו', מי כמוך באלים השם מי כמוך נאדר בקודש. אמרתי אז בליבי, יש לי כאן מעט ביטוי לעוצמת השירה שהיתה אז, כמות כה גדולה של אנשים ששרים יחד בקול גדול את שירת הים, איזה מעמד נשגב ומרומם היה שם. מי יתן ונוכח גם אנחנו לראות בישועתו של הקב"ה ובגאולתו, ונאמר לפניו שירה חדשה, כדכתיב 'שירו להשם שיר חדש כי נפלאות עשה' [והיה פעם שדרשתי הדרשה הזו בתיאור מעמד שירת הים, באירוסין של אחד מקרובי משפחתי, והיה נוכח שם גם הגאון ר' משולם דוד הלוי סלוביץ' זצ"ל, ולאחר הדרשה הביע בפני את הנאתו מהתיאור החי הזה].

ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל

ג. המדרגה שהגיעו אליה ישראל באותה שעה, גבוהה היא עד מאוד. ואמרו חז"ל שבשעה שאמרו "זה קלי ואנוהו" היו מראין עליו באצבע, והיינו שהראה להם הקב"ה מראות אלוקים, עד כדי שראו מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי. הנביא יחזקאל בתחילת ספר יחזקאל מתאר את ה'מראות אלוקים' שזכה לראות על נהר כבר. הקב"ה פתח בפניו את שערי השמים וראה את כל המראות האלו, וכפי שמתאר שם בפסוקים: וארא והנה רוח סערה וגו' ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראה דמות אדם להנה וגו', וכך ממשיך לתאר את מראות האלוקים שראה, את המלאכים השרפים והאופנים, ומסיים ואומר: כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד השם. הוא הגיע להשגות גבוהות מאוד, ראה את כסא הכבוד, את המלאכים. והנה חז"ל הרי אומרים שהרקיע גבוה הוא מאוד מעל הארץ, ומן הארץ ועד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועוביו של רקיע עצמו חמש מאות שנה, ומרקיע לרקיע עוד מהלך חמש מאות שנה, וכך עד לרקיע השביעי. והקב"ה פתח בפניו את כל השערים, והוא ראה בעיניו ממש את המראות האלו.

וחז"ל מלמדים אותנו, שבשעה שאמרו ישראל שירה על הים הגיעו להשגות גבוהות יותר מאלו שהגיע אליהם יחזקאל באותה שעה שנפתחו בפניו השערים. ולא רק הגדולים שבעם, אלא אפילו שפחה הגיעה למדרגות האלו. היה כזה גילוי שכינה לישראל, הקב"ה רומם אותם והביא אותם למדרגות נשגבות שכאלו.

ההשגות הגבוהות של שירת הים – טעמו וראו כי טוב השם

ד. נתבונן בזה, הלוא עד לפני תקופה קצרה היו ישראל בשפל המדרגה, רק כמה שעות קודם לכן קטרגו המלאכים ואמרו "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה", ואמנם לפני שיצאו ממצרים משכו ידיהם מעבודה זרה בהקרבת קרבן פסח וכריתת ברית המילה, אבל עדיין לא היו באמת ראויים לכוז מדרגה שהיא גבוהה ממדרגתו של יחזקאל. אלא שהקב"ה רצה להטעים אותם שיראו מה זה 'קרבת אלוקים', הוא רצה שהם ירגישו את ההנאה הגדולה הזו שיש בהתקרבות לבורא עולם, טעמו וראו כי טוב השם, וכמו שאמר דוד "ואני קרבת אלוקים לי טוב", הוא הראה להם בעיניהם את הניסים הגדולים, ונגלה אליהם בגילוי שכינה מופלא, בכדי שהם ירגישו בחוש את הגאולה שהקב"ה גאל אותם. שיבינו שהגאולה היא לא רק גאולת הגוף, שעכשיו אין להם את המצרים שמשעבדים אותם והורגים אותם,

אלא גאולת הנפש יש כאן, שהוא גאל אותם מתוך טומאת וזוהמת מצרים, מתוך מעוה הכפירה והעבודה זרה, והביא אותם לחסות בצל כנפי האמונה. והרוממות הזו באה להם כהכנה לקראת מתן תורה, שהרי עתידים היו ישראל לעמוד ולשמע את קול השם, פנים בפנים דיבר השם עמכם, וכהכנה לזה שיהיו ראויים לכך רומם אותם הקב"ה והביא אותם להשגות הגבוהות שהגיעו אליהן בשירת הים.

בשירת הים הקב"ה לימד את עם ישראל שקרבת אלוקים זה הדבר המתוק ביותר והנעים ביותר שיכול להיות, ואנו מיד רוצים לדעת: כיצד אנו יכולים לחוש קרבת אלוקים מעין זו? והתשובה היא, הדבר הראשון הוא להתפלל טוב, כאשר מתפללים מתוך הרגשה שמדברים עם הבורא ית' זה מביא לקרבת אלוקים גדולה, להידבק בו ולהתקרב אליו. סבי רבי רפאל ברוך טולידאנו זצ"ל היה מאריך מאוד בתפילה, ופעם כאשר נשאל אודות הנהגתו זו ענה "יש אנשים שאוהבים להתפלל", כלומר מה יש לכם לשאול מדוע אני מאריך, אני פשוט נהנה מזה! כל שניה של תפילה מהווה עבורי תענוג גדול.

התפילה מקרבת את האדם לבורא, וכמו שכתב הכוזרי שבתחילת היום האדם מתפלל תפילת שחרית וזה נותן לו חיזוק לכל הבורך. לאחר מכן בצהריים הוא מחזק את עצמו שוב עם תפילת המנחה, ובתחילת הערב הוא שב להתחזק ולהתקרב בתפילת מעריב. כל היום שלנו נסוב סביב שלשת התפילות שמחברות ומקשרות אותנו עם הבורא עולם.

יחזקאל תיקן 'עלינו לשבח' לפני הכניסה לארץ

ה. אנו רואים שכשם שביציאה ממצרים זכו ישראל לחיזוק גדול באמונה, כך גם לפני כניסתם לארץ רצה יהושע לחזק אותם באמונה ותיקן תפילת 'עלינו לשבח' (כמובא בתשובות הגאונים – שערי תשובה, סימן מד). בתפילה זו הוא מחדיר בנו את האושר הגדול שיש לישראל בכך שהם עובדים את הקב"ה, ועלינו לשבח ולהודות לו על שלא עשו כגוי הארצות שמשתחוים להבל וריק, על שאנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

וכניסתם לארץ היתה לאחר שעברו את הירדן, והיה זה מעמד שפרסם את האמונה בכל העולם, כשראו כולם איך המים נערמים ועולים למעלה בכדי לאפשר לישראל לעבור. ואז, אחרי שראו ישראל את כוחו של השם, רצה יהושע לחזק אותם באמונה, תראו למי אנחנו משתחוים ואת מי אנחנו עובדים, עלינו לשבח לאדון הכל על שלא שמנו כהם משתחוים להבל וריק, אלא אנחנו יכולים לעבוד את מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

יש אומרים שתפילה זה נתקנה לאחר כיבוש יריחו, ובאמת גם שם נעשו להם ניסים גדולים מאוד, וכמסופר בנביא כל תיאור המאורע כיצד שקעו חומות העיר, וכאשר נכנסו ישראל פנימה נבהלו התושבים מאוד מעצם כניסתם וזה הביא אותם לפנייהם. ולאחר שראו את יד השם הגדולה תיקן להם יהושע את התפילה הזו.

ועוד צורך היה בתיקון תפילת 'עלינו לשבח', שהיא באה כהכנה לקראת הכניסה לארץ, לפני שנכנסו לארץ הכנעני ששם היו כולם עובדי עבודה זרה, והיה חשש שמא יושפעו מהם חלילה, העמיד להם יהושע את יסודות האמונה להחדיר ולהפנים שכל אלוהיהם של עובדי ע"ז הבל וריק.

סדר קריעת ים סוף

המים – הם הולכים למקומות נמוכים תחילה, ואם כן כל החפירות והמכתשים שבעולם כבר היו מלאים במים עד גדותם, ולא רק הם אלא כל העולם כולו היה מלא במים. וגם מקום הים עצמו כבר היה מלא במים קודם לכן, ואם כן תמוה, כיצד לפתע התקבצו כל מימות שבעולם לים, הרי אין שם מקום להכיל את כל המים שיבואו כעת מכל קצוות הארץ, שהרי כבר עכשיו הוא מלא לגמרי.

התשובה לדבר, שהים לא בנוי כפי שאנו חושבים: שיש מכתש גדול והוא מכיל את כל המים שנמצאים בו, והם ממלאים אותו עד מעלה דפנותיו. אלא הוא מכיל הרבה יותר ממה שביכולתו להכיל מצד טבעו. ביאור הדבר, אילו ניטול כוס ונמלא אותה במים, נוכל להמשיך ולמלאות עד שגיעו המים לקצה הדפנות, וכאשר יעברו את הגובה הזה מיד יפכו כל המים העודפים. ויש מקום לחשוב שבצורה זו קיים גם הים, שכלל שדפנות המכתש מאפשרות – המים ממלאים אותו, אך מעל לגובה הדפנות כבר אין ביכולתו של הים להכיל את המים. המציאות היא לא כך! הים מכיל הרבה יותר מים ממה שביכולתו להכיל בדרך הטבע, ואף למעלה מגובה דפנות המכתש עדיין יש הרבה מים. נמצא שהים בנוי כעין גבעה, ולמרות שטבעם של המים לרדת למקום נמוך, נס עשה הקב"ה במעשה בראשית כאשר אמר "יקוו המים אשר מתחת השמים אל מקום אחד", שכל המים שבכל העולם התקבצו והגיעו אל הים, והוא קיבל והכיל אותם למרות שכבר היה מלא קודם לכן עד גדותיו.

קריעת ים סוף – סדר הדברים

א. בפרשת קריעת ים סוף, יש להתבונן במציאות מה בדיוק ארע וכיצד התרחש הנס, ולכאורה יש סתירה בין הפסוקים בזה, כי מצד אחד נאמר "ובני ישראל עברו בתוך הים ביבשה", היינו שעברו על עפר קרקעית הים והמים נחצו לשנים לכל עומקם. ומאידך בשירה אמרו ישראל "קפאו תהומות בלב ים", ובזה נראה שהמים קפאו והפכו לקרח, ועליהם דרכו ולא על הקרקע.

נקודה נוספת יש להעמיד, שהרי קרקעית הים אינה בגובה אחיד לכל עומק הים, אלא ככל שנכנסים פנימה לתוך הים הקרקע מתנמכת והולכת, ויש מקומות שהקרקע נמוכה אף באחד עשר ק"מ מתחת לפני הים. נמצא, אם כן, שכאשר נחלקו המים לשני חלקים הוצרכו ישראל לירד לעומק נורא, ולעלות חזרה את כל העלייה הקשה הזו. וכשנצרך את העובדה שהיו עמם הרבה זקנים ותינוקות, והרבה משאות ובקר, הרי זה מסע מפרך מאוד. האם אכן הוצרכו לטרוח את הטרחה הגדולה הזו?

הים מחזיק יותר מים ממה שביכולתו להכיל

ב. בכדי להבין את הענין, יש להקדים דבר נפלא, ונכון הוא מאוד. הנה כאשר אמר הקב"ה במעשה בראשית: יקוו המים אשר מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, התאספו כל מימות שבעולם מכל מקום שהיו בו, והתקבצו לעמוד אן ורק בימים. ולכאורה יש כאן דבר פלא, כי הרי לפני שהם התאספו הם מילאו את כל כדור הארץ, וכטבעם של

ודבר זה אנו יכולים לראות אותו בחוש, שכאשר נעמוד על שפת הים נראה כי במעמקי הים המים הולכים וגובחים. ואמנם אפשר לומר שהמראה הזה לא מוכיח על כך שהמים אכן גבוהים יותר מהיבשה, אלא הוא טעות אופטית והעין טועה ונדמה לה שהמים גבוהים, אך אין הדבר כן, וראיתי פעם אחת כאשר טיילתי בכביש שעל יד חוף הים בנתניה, והכביש שם גבוה מעל החוף בכשלושים או ארבעים מטר, וכאשר הילכתי שם לצד הים, עמדה לידי גדר אבנים גבוהה בגובה של שני מטרים מהרצפה, ובכדי להסתכל אל אחורי הגדר הייתי צריך להגביה עיני כלפי מעלה לראות מה מסתתר מאחורי הגדר. וראיתי שם את פסגת הים שבאופק, ורק את פסגת הים ראיתי ואילו את החוף לא היה ניתן לראות. הסקתי מזה שמוכרח להיות שמי הים גבוהים מן גובה היבשה לכל הפחות בארבעים מטר, שאם לא כן לא הייתי יכול לראות את הים מעל גדר האבנים.

ואנו רואים בספר ירמיה שהנביא מוכיח את ישראל ואומר: האותי לא תיראו נאום השם אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חוק עולם ולא יעברנהו ויתגעשו ולא יוכלו והמו גליו ולא יעברנהו (ה, כב), כלומר הנביא קורא לישראל ללמוד מוסר השכל מהים, אם הים שאין לו שחר ועונש בכל זאת הוא ירא מהקב"ה ונעצר בגבול הים, ק"ו אתם שיש לכם שחר ועונש ודאי צריכים אתם להקפיד ביותר שאת שלא להמרות את פיו חלילה. ומזה יש להוכיח שמצד הטבע הים היה צריך לטנוף את כל העולם, אלא שבכל רגע ורגע הוא מקיים את ציווי השם ולא עובר את הגבול שהושם לו.

וכן יש להעמיד הוכחה נוספת לכך שהים מלא עוד יותר מגדותיו, שהנה אנו רואים שדוד המלך משבח את הבריהא ואומר: גבול שמת בל יעבורו בל ישובו לכסות את הארץ, כלומר שהקב"ה שם גבול לים שהמים לא ישפכו ממנו ליבשה וישטפו את הארץ. ולכאורה מה היא ההתפעלות בזה, וכי אם נראה מים בכוס נתפעל מכך שהם לא נשפכים החוצה? אלא ודאי הביאור הוא כי המים ממלאים את הים עוד יותר ממה שהוא יכול להכיל, וממילא יש סכנה מוחשית אמיתית בכל רגע שהמים יצאו החוצה, אלא הקב"ה קבע חוק בטבע הבריהא שהמים לא יצאו מגבול הים שלהם. ובאמת יש מקומות בעולם שהם נמצאים בסכנה מתמדת משיטפונות משום שהם ארצות נמוכות, כגון הולנד וכיוצא ב, אך באופן כללי קבע הקב"ה שהמים לא יצאו מגבולותיהם ולא ישובו לכסות את הארץ כפי שהיו בתחילה. ואנו רואים את הגלים כיצד הם מגיעים כולם אל קו החוף ומתנפצים שם, וגם אם באים גלים גבוהים מאוד, ברגע שהם מתקרבים ליבשה לא נותר מהם זכר, וכל זה הוא מחמת הטבע שהטבע הקב"ה: גבול שמת בל יעבורו.

לא כל המים נחצו בקריעת ים סוף

ג. אחר שהבנו את מציאות הים, נבין מה בדיוק ארע בנס קריעת ים סוף. והדברים מפורשים בביאור הגר"א (בביאורו לישעיה סוף פרק ח), שכל המים שעד גובה היבשה, קפאו והפכו לקרח. ואילו המים שעומדים מעל לגובה היבשה, אלו שבעצם יוצרים מציאות של 'גבעה' במים, הם אלו שנבקעו. כך שבפועל הלכו ישראל על הקרח, ולא על הקרקע עצמה, והם עברו בין שילי ים שנוצרו מבקיעת המים שמעל לגובה היבשה. נמצא שלא הוצרכו ישראל כלל ללדת את כל העמק של הים ולעלות בחזרה את כל גובהו, אלא הם הלכו כל הזמן בקו ישר, מקרקעית החוף צעדו לעבר הקרח שנוצר במים, ונכנסו בין השבילים שנוצרו מקפיאת המים הגבוהים.¹

וכדברים האלו אנו מוצאים כבר בדברי התוס' שאנץ (כתובות יז, א), שלא נבקעו המים אלא אלו שהיו בשליש העליון של הים, ואילו שני שליש המים שתחתיהם קפאו והפכו לקרח. וזה לשונו: "וכן עשה הקב"ה, בקע הים בשליש אמצעי, ועשה מן הים ג' שליש, שאם יבקענה בשליש התחתון צריך שירדו למטה בתוך הים, ואם יבקענה בשליש העליון צריך שיעלו למעלה, דק"ל גודשא תילתא, והבקיעה בשליש באמצעי, לא למעלה ולא למטה וכו', ונפקא ליה מדכתב 'לבב ים', וקיימא לן דלבו של אדם הוי בשליש גופו", היינו שזה כוונת המקרא 'קפאו תהומות לבב ים', כמו שהלב ממוקם בתחתית השליש העליון של האדם, כך קפאו המים עד תחתית השליש העליון, מקומו של הלב, ואילו השליש העליון הוא שנבקע.

בתוך הים – ביבשה

ד. על פי הדברים האלה נמצא יישוב נפלא לדקדוק גדול שיש בפסוק, "ובני ישראל עברו בתוך הים ביבשה", ולכאורה הנוסח הזה טעון ביאור, אם הוא 'בתוך הים' אינו 'ביבשה', ואם הוא 'ביבשה' אינו 'בתוך הים'. ויש שמבינים שה'ים' אינו המים עצמם, אלא המכתש שמכיל את המים, ולדבריהם 'בתוך הים' היינו בתוך המכתש הזה שיש בו את מי הים, 'ביבשה' היינו שהם לא הלכו בתוך המים אלא על הקרקע.

אך דבריהם לא נראים, ראשית שהרי לשון הכתוב בפרשת בראשית הוא: ולמקווה המים קרא ימים, כלומר שה'ים' אינו המכתש בעצמו, אלא 'מקווה הימים', שהם התאספות המים, היינו שהתאספות וקיבוץ המים קרויים 'מים', וממילא אפשר התורה אומרת 'בתוך הים' היינו

בתוך המים האסופים. ועוד, שאם כדבריהם ששם 'ים' ניתן למכתש בעצמו, מדוע אנו רואים מכתשים רבים ששמן אינו 'ים', כגון מכתש רמון שהוא מכתש ענק ויבש בדרום הארץ, ואין שמו 'ים' אלא 'מכתש', כי הים הוא רק קיבוץ המים ולא כל מקום שיש בו עמק. ושבה לה השאלה, מה פירוש הפסוק 'בתוך הים' – ביבשה?

אכן לפי דברי הגר"א הנזכרים, הלוא פירוש הפסוק ברור מאוד, כי אכן עברו ישראל בתוך המים, בתוך הים, שרגליהם לא דרכו על הקרקע אלא על המים שקפאו. ואל תחשוב שהם הוצרכו ללכת בתוך המים ממש, כי הם הלכו 'ביבשה', היינו בתוך הים אבל היה להם מעין יבשה שם, שהמים קפאו לגמרי והפכו להיות כמו יבשה.

אגב אורחא, מדברי הגר"א הנ"ל יש לנו ללמוד ביאור נפלא בלשון הפסוק (ישעיה יא, ט) "ומלאה הארץ דעה את השם כמים לים מכסים", היינו שלעתיד לבוא תתמלא הארץ דעת השם, כמו שהמים ממלאים את הים. ואילו היינו מפרשים שה'ים' הוא המכתש שמכיל את המים היה הפסוק מובן בתכלית, שכשם שהמים ממלאים את הים [היינו המכתש] כך דעת השם תמלא את העולם. אבל מאחר שבארנו שה'ים' אינו המכתש אלא המים בעצמם, יקשה מה כוונת הפסוק 'כמים לים מכסים', וכי המים מכסים את הים? הלוא המים הם הים בעצמו, שהם קרויים ים.

אכן הביאור הוא, שכפי שנתבאר מכתש הים מכיל יותר מים ממה שהוא יכול להכין מצד גובה דפנותיו, וזה הכוונה 'כמים לים מכסים', כמו המים שמכסים את הים, שהים כשלעצמו אינו יכול להיות מלא אלא עד גובה המכתש, אך הוסיף הקב"ה עוד מים שמכסים את הים ומוסיפים עליו עוד ועוד. וזה המשיל הנביא את הדעה שתהיה לעתיד לבוא, שאז ימלא הקב"ה את הארץ דעה, עוד יותר מהשכל הרגיל שיש לאדם והחכמה הרגילה שיש בו, תתווסף בו עוד דעה נוספת, דעה את השם.

אילו קרע את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה

ה. ומעתה נבין ביאור הדברים שאנו אומרים בפיוט 'ממה מעלות טובות' שבהגדה של פסח: אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דינו. והדברים טעונים הבנה, על מה היה לנו להודות אילו היה קורע את הים ולא מעביר אותנו בו, וכי היתה מטרה באמצע בקיעת הים אם לא להעביר בו את ישראל, אתמהא. וכבר עמדו בזה.

אכן לפי הדברים האלה, כוונת הדברים היא: אילו קרע לנו את הים, גם אילו היה קורע לנו את הים לכל גובהו, מהמים העליונים עד התחתונים, והיינו צריכים ללדת את כל עמק הקרקע ולעלותה שוב, גם אז היינו צריכים להודות. ובפרט שעתה הוא 'העבירנו בתוכו בחרבה', היינו שהוא העביר אותנו 'בתוכו', בתוך הים, 'בחרבה' – על גבי המים שקפאו והפכו להיות יבשים כמו חרבה. ובזה חסך מאתנו את הטירח הגדולה של מסע מפרץ ובו היינו צריכים ללדת יחד עם כל הנשים הזקנים והטף את כל הירידה הגדולה הזו, ולסחוב את כל הצידה המרובה שהוצאנו ממצרים עם כל החמורים והצאן, ושוב לעלות עמם את כל העלייה ביציאתנו לעבר היבשה.

דורכי הים ועוברי הירדן

ו. והנה פעם נוספת זכו ישראל לנס זה של בקיעת המים, והוא בזמן יהושע כאשר נכנסו לארץ, והם הגיעו לכיוון העיר יריחו, ושם יש את זרימת נהר הירדן שזורם לכיוון ים המלח. והוצרכו לחצות את הירדן מצד לצד, כיצד עשו זאת? עשה הקב"ה נס גדול, שכאשר הניחו הכהנים נושאי ארון ברית השם את רגליהם על מי הירדן, מיד פסקו המים לזרום כטבעם לכיוון ים המלח הנמוך, והתחילו להיערם לגובה רב. וגובהם נישא ונראה למרחוק, וכל הגוים היו רואים את עמוד המים הזה שהולך וגבה כל העת, והתפלאו על הדבר, וכן התפרסם הנס הגדול שעשה הקב"ה לישראל בבקיעת הירדן.

לאור דברי הגר"א הנ"ל, אנו מוצאים הבדל משמעותי וגדול בין שני הניסים, שבקריעת ים סוף לא דרכו ישראל על קרקע הים אלא הלכו על גבי הקרח, ואילו בנס של בקיעת הירדן לא קפאו המים אלא הפסיקו את זרימתם, והם הלכו על גבי הקרקע שתחת הירדן.

והגר"א עצמו עמד על חילוק זה, וביאר בזה באופן נפלא את לשון הגמרא (סנהדרין צד, ב) שבשעה שהגיע סנחריב עם צבאו העצום להילחם כנגד ישראל עמדו מלאכי ישראל והתפללו לפני הקב"ה שיעשה להם נס, ובתפילתם אמרו: עשה להם נס "דורכי הים ועוברי הירדן", ובזה כיוונו אל שני הניסים של בקיעת המים. ויש לדקדק, מדוע גבי נס קריעת ים סוף נקטו את הלשון "דורכי הים", ואילו גבי בקיעת הירדן אמרו "עוברי הירדן", ומה הוא השינוי הזה.

מבאר הגר"א, שהשינוי נובע מהחילוק שארע במציאות בין הניסים, וכמו שנתבאר, שבקריעת ים סוף הלכו ישראל על המים עצמם, ולכן אמרו על זה "דורכי הים", שדרכו על הים. ואילו בבקיעת הירדן לא דרכו על המים אלא על הקרקע שתחתם, ולכן לגבי זה אמרו "עוברי הירדן".

¹ ואל יתמה התמה כיצד עברו ישראל על הקרח, שאנו רואים כן במדינות הצפוניות שהן קרות מאוד, ויש שם נהרות של מים שהופכים לקרח מחמת הקור, ומשאיות כבדות עוברות על הקרח, והוא לא נשבר כלל. כי טבע הקרח לצוף מעל המים [משום שהוא קל יותר במשקלו מהמים, שהקרח מאוורר יותר ואילו המים מלאים יותר, ואם נעמיד קוביה של קרח לצד קוביה של מים בגודל זהה, תשקול קובית המים הרבה יותר מקובית הקרח].

דין הבנות אם הן כירק דאזלינן ביה בתר לקיטה

א. שמעתי אומרים בשם החזו"א [יעוי' בקובץ אגרות ח"ב סי' קס"ב, הו"ד בדרך אמונה פ"ד מהל' שמיטה ס"ק פ"ה] שדין הבנות כדין ירקות דאזלינן בהו בתר לקיטה, בין לענין מעשר ובין לענין שביעית, וכל שנלקטו בשביעית כל דיני שביעית עליהם לנהוג בהם קדושת שביעית וביעור בזמן ביעורם. ולכאור' טעם הדבר הוא, דאעפ"י ששורשי שיה הבנות קיים כמה וכמה שנים כשאר אילנות השדה ואי"צ לזורעו באדמה כל פעם מחדש, אך טבעו הוא שגזעו מתחלף מידי שנה, וצומח גזע חדש מהשורשים הקיימים באדמה, ועל כן ברכתו בופה"א כדין ירקות. ומשום כך דדמיא לירק שחוזר וגודל מחדש מידי שנה בשנה ע"כ אזלינן ביה בתר לקיטה כירק.

אך דבר זה לא מובן לי, דהן אמנם דלענין ברכה מברכין על הבנות בפה"א כדין ירקות, אך לענין שביעית לא תלי כלל במה שדינו כירק לענין ברכה, דהא קמן דאמרו בגמ' (קידושין ב:) דאתרוג שוה לירק בדרך אחד דאזלינן ב' בתר לקיטה כירק ומשום דדרכו ליגדל על כל מים כירק, הרי דאעפ"י דלענין ברכה ושאר מילי דין האתרוג כאילן אך לענין מעשרות דינו כירק, וכן חזינן להיפוך דחיטה ושאר קטניות אעפ"י דברכתה בפה"א כירקות כדאמרינן בברכות (לו.) מ"מ אין דינה כירק לענין מעשרות ולא אזלינן ב' בתר לקיטה אלא בתר הבאת שליש (כדא' בגמ' ראש השנה יג, ב.). וטעמא דמילתא פשוט הוא משום דהא דאזלינן בירק בתר לקיטה אינו אלא משום דדרכו ליגדל על כל מים כדאמרינן בגמ' (שם יד, א), ובזה דוקא תליא אם אזלינן ב' בתר לקיטה, וע"כ כל דבר שאין דרכו ליגדל על כל מים אפי' אם דינו כירק לשאר מילי לענין מעשרות אין דינו כירק. וזה מבואר. ומעתה אין לנו לומר דמשום דמברכים על הבנות בפה"א, דינם נמי לענין מעשרות ושביעית כירק דאזלינן ב' בתר לקיטה דלא תליא בהכי כלל.

אכן אם נאמר דהבנות גדלים ג"כ כירקות על כל מים דוקא, אזי ודאי דינם כירק דאזלינן בתר לקיטה, וביררתי הדבר אצל עובדי אדמה ונאמר לי כי אכן שיה הבנות צריך הרבה מים לגידולו. אך אין הדבר ברור בעיני לומר דשיה הבנות גדל על כל מים כמו ירק, דהלא טבע הירק שאם אינו מקבל כמות המים המרובה הנצרכת לו, הרי שלאחר ימים מספר הירק מתייבש ומתקרב, אך שיה הבנות אין נראה דטבעו כן, דאף אם ימנעו ממנו המים משך ימים מספר לא יכול וילך לאיבוד, ומעתה יתכן דאף שנצרך הוא למים יותר משאר אילנות, אך כיון דאינו צורך כ"כ מים כמו ירק אכתי אין דינו כירק דאזלינן ב' בתר לקיטה ויהיה דינו כאילן דאזלינן בתר חנטה, וא"כ לכאור' דינו כאילן דאזלינן בתר חנטה.

ב. ובדין פירות האילן מצינו שנחלקו בזה תוס' והרמב"ם, דהתוס' ס"ל דאזלינן בתר חנטה ודעת הרמב"ם דאזלינן בתר עונת המעשרות, ולענין הלכה פסק מרן השו"ע יו"ד סי' של"א סעי' קכ"ה כדעת הרמב"ם, וכ"כ החזו"א שביעית סי' ז' ס"ק ט"ז ע"ש. ומה מאד נתפלאתי על מנהג העולם שנהגו להקל כדעת התוס' דאזלינן בתר חנטה, וכל שחנט קודם שביעית אין בו קדושת שביעית, שהרי כבר הכריע מרן השו"ע והחזו"א דהלכה כדעת הרמב"ם. וכבר כתבתי מזה בספר עטה אור תרו"מ סוס"י ל'. וע"ע בעטה אור שביעית הלכות סי' ז' הערה א'.

ועתה נראה להוסיף עוד דאין לדון כאן משום ספיקא דרבנן לקולא ומש"ה להקל כשי' התוס' דאזלינן בתר חנטה, דהרי אם נקל בשביעית לומר דכיון דחנט קודם השביעית אין בו ק"ש, אזי אח"כ במוצאי שביעית לא נוכל להקל ולומר דאין בפירות שחנטו בשביעית ק"ש משום דשמא הלכה כהרמב"ם דאזלינן בתר עונת המעשרות דהרי כבר אמרת בתחילה דאזלינן בתר חנטה, ואם תאמר להקל כשי' הרמב"ם מאי חזית להקל בתחילת השביעית כהתוס' ובמוצאי שביעית כהרמב"ם, וכללא הוא דבכל כה"ג לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, וכמו שמצינו בהל' ת"ב דק"ל בפסחים נ"ד ב' ושו"ע סי' תקנ"ג ס"ב דביהש"מ ש' דת"ב אסור ככיו"כ, וביאר בספר גבורת ארי תענית י"ג ב' דה"ט דלא אמרינן ביה ספד"ר לקולא, משום דאם תקיל בביהש"מ דעילוי יומא דהוא עדיין יום ושרי לאכול ולרחוץ, תצטרך להחמיר בביהש"מ דאופקי יומא דאסור באכילה ורחיצה וכו', דהא אמרתי דאכתי יום הוא, דלהקל בשניהם גם באפוקי יומא משום דשמא לילה הוא, אי אפשר, דנמצא דממ"נ עבר ולא התענה בת"ב, דאם ביהש"מ יום הוא ושפיר אכל בעיולי יומא, לא הו"ל למיכל באפוקי יומא, ואם ביהש"מ לילה הוא ושפיר אכל באפוקי יומא לא הו"ל למיכל בביהש"מ דעילוי יומא, ולכן להקל בשניהם א"א, ולהקל באחד ולהחמיר בשני מאי אולמיה דהאי מהאי, ולכן מחמירין בשניהם, עכ"ד. ויעוי' מש"כ בזה בעטה אור שבת סי' מ"ו. והכי נמי הכא כיון דא"א להקל באחד ולהחמיר בשני דמאי אולמיה דהאי מהאי לכן מחמירין בשניהם ולא אמרינן ספד"ר לקולא.

ונפק"מ לדינא בכ"ז, לענין פירות הדר דמצוי שחונטים לפני ר"ה, ולפי"ד אין להקל כהתוס' ולומר דכיון דחנטו קודם שביעית אין בהם ק"ש, ואמנם שמעתי מהגר"ג נדל צ"ל דאפשר דחשיבי הגיעו לעונה"מ דלימון מיד בהתוותו ראוי הוא כמו הגדול וגם בתפוזים כן ודמייך לתפוחים ואתרוגים ומלפפונים דתנן בהו מעשרות פ"א מ"ד דחייבים במעשר גדולים וקטנים. אך דבריו צריכים עיון, דאין נראה כ"כ לומר דכבר בקוטנם חשיבי הגיעו לעונה"מ, דהרי טעמם חמוץ מאד בקוטנם ולכאור' אינו ראוי כך לאכילה, וצ"ע.

[כתבי תלמידים]

הגיליון נודב לע"נ שמחה סימי בת סוליקה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר
טל' 054-8520936
או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות
הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

ניתן לחאזין לשיעורים ושיחות ממוריני הרב שליט"א במערכת
"קול יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י הבנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 19.50
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

תשלומי ארבעה וחמשה

חשבנו שאנחנו יודעים לשער ולכמת מה אדם הפסיד ומה הרוויח. נדמה לנו שיש בידינו את הכלים להבין את הכל. ומדי פעם מתגלית אלינו הארה שהתורה הקדושה מגדירה את המדידות, ואנו כעיוורים

הקושי בדברי רבי מאיר הוא בתרתי. עצם ההחשבה של שה כבעל חיים שיוכל לעשות מלאכה כל שהיא. ואף אם נאמר שמצא רבי מאיר דבר מה הראוי להחשיבו כמלאכה, האמנם זה כל הפער בין שור לשח, תשלומי ארבעה וחמשה??!

ללמדו אומנות

דברים הרבה חייב האב לעשות לבנו. למולו, ללמדו תורה, לפדותו מבית האסורים, וגם ללמדו אומנות (קידושין כט.). והגמרא דנה מהיכן למדנו שצריך ללמדו אומנות, שנאמר ראה חיים עם אשה אשר אהבת. הוי אומר, לימוד האומנות זו ליבת החיים.

השאלה אודות לימוד אומנות היא טעונה ביאור. אדם מחנך את בנו לעולם המעשה, מגיל פעוט מלמדו לאכול ולשתות, לרכוס את כפתוריו ולתקן את צרכיו. איש לא צריך לימוד לדברים פשוטים כל כך, ומה היא זו טרחת הגמרא לברר את חיוב לימוד האומנות?

ומסתברא מילתא שאיננו יודעים בכלל לתת מדידה וערך, אלמלי הגדרותיה של התורה.

נקיה מצד אחד, ופחותה מצד שני

נבחר הדברים. יש אומנות שרבותינו מכנים אותה 'נקיה וקלה', היא אומנות המחט (קידושין פב.), היא המלאכה המועדפת.

מצד שני, למדנו שאין לך אומנות פחותה מן הגרדי (תוספתא עדיות ז"א. הובא ברש"י שבת מז.). כיצד מתיישבות שתי המימרות הללו כאחת, מצד זה האומנות המועדפת היא התפירה ומצד זה היא הפחותה והשפלה ביותר?

דוגמא אחרת באותו נושא. אדם העסוק בעורות מעובדים ובתפירת מנעלים, לא יכול לעסוק בתורה. ריח רע אופף את סדנתו והוא שרוי בתוך מבואות המטונפות מבוקר ועד ערב. כל זמן שהנר דולק.

הדין ידוע. גנב שנתפס בגנבתו, משלם כפל. במקרה שמדובר בגונב שור או שה שטבחו או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השח.

מה הסיבה להפרש בין שור לבין שה? כך למדנו בדברי רבן יוחנן בן זכאי (הובא ברש"י כא, לו); שור שהולך ברגליו, לא נתבזה הגנב. את השח יש לשאת על כפיים, די לו שנתבזה בשווקים, ישלם רק ארבעה.

יש פירוש שני, אליו פנינו מועדות; 'אמר רבי מאיר, בוא וראה כמה גדולה כוחה של מלאכה. שור שביטלו ממלאכתו משלם חמשה, שה שלא ביטלו ממלאכתו, משלם ארבעה'.

שתי דרשות להבין ולחלק בין שור לבין שה, והנה אנחנו מתקשים יותר. במקום שנבין מה נוסף על הגנב שטובח ומוכר את אשר לא לו, נמצאנו מגלים רחמים על הטובח ומוכר שה.

ונבאר את הקושי -

שה שלא ביטלו ממלאכתו

יש לפנינו מבט של רבן יוחנן הדורש את 'ביזוי הגנב', ויש דרשתו של רבי מאיר, הדנה את 'ביטול המלאכה'. רבן יוחנן מסתכל על הגנב, ורבי מאיר דורש את שווי הגניבה. אין לנו יכולת למדוד את הרכיב של הבושה בתוך תשלומי הקנס, אלמלי התורה הקדושה באה וקצבה. שליש מהקנס, מעבר לתשלומי הכפל.

וכאן המקום שבו שיטת רבי מאיר צריכה תלמוד. 'שור ביטלו ממלאכתו', לעומת 'שה שלא ביטלו ממלאכתו'. אם בדברי רבי מאיר, וכי זה פער המלאכה בין שור לבין שה? הרי שור יספן לחרישה וזריעה, לטחינה כאבני הריחיים ולטעינת משאות.

ומה השח שייך בכל זה? לאיזו מלאכה יצלח בעל חיים חלש וכחוש כמו שה, וכי כל הפער ביניהם הוא רק ארבעה לעומת חמשה??!

מאידך, הראשון שמצאנו בו ש'התהלך את האלוקים', היה דווקא חנוך, זה שעיסוקו היה בתפירת מנעלים. כיצד מתיישבים הדברים?!

לא מחשבותי מחשבותיכם

תפיסת העולם גורסת שמלאכה היא פרנסה. אדם צריך להביא טרף לביתו, ולצורך כך עוסק במלאכה כזו או אחרת, לפי יכולותיו, מושגיו וכישרונותיו. היכי תימצא להתפרנס, ומשום כך עובד.

ובהתבוננות נוספת, מתברר כי לא מחשבותי מחשבותיכם. נמשיל משל לשתי נשים האופות עוגה, אחת כדי להרשים את חברותיה והשניה אופה עוגה לכבוד לומדי תורה, לשמח יולדת או לעודד משפחה במצב קשה. איזו עוגה נערכת יותר במושגי הקדוש ברוך הוא?

שני אנשים עולים לתת דין וחשבון לאחר אריכות ימים ושנים. האחד מספר שבנה מגדל בגובה שלושים קומות, חבירו מספר שפעם ביקר בבית קשיש והחליף בביתו נורה שרופה. פעליו של מי נערכים יותר בבית דין של מעלה?

שור בן יומו קרוי שור

אם היו נותנים לנו למדוד את ערכו של השה לעומת השור, לא היינו נותנים בו ערך ושווי. השה לא שווה כלום למלאכה. התורה מודדת, כי לנו אין יכולת לתפוס ולהכיל ולהגדיר.

כלל הוא ש'שור בן יומו קרוי שור' (ב"ק סה:). לגבי מה 'קרוי שור'? לגבי ערכין ודאי שלא, וכי בן יומו יצלה למלאכה?

גם אינו ראוי לקרבן, עד מלאות לו שמונה ימים. הרי מקרא מלא דיבר הכתוב, מיום השמיני והלאה ירצה, אלא רק לגבי גונב עגל ונעשה שור, נקרא שור. אין כאן שינוי כי שור בן יומו קרוי שור. רק לצורך הגנב שרוצה להרוויח בעסקי גניבותיו ולומר הרווחתי.

זו היא המידה, שאין לנו מידה

ולא באה המלאכה אלא לתת מבט על שאר הערכים בעולמו של עובד האלוקים. בן הי מתפלל (חגיגה ט:) על הלל, כיצד קובע הפרש בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו, זה שנה

פרקו מאה פעמים וזה מאה ואחת פעמים. וכי בשביל פעם אחת לא יקרא עובד אלוקים?

והלל משיבו משוק של השכרת חמורים. לעשר פרסאות, יגבו מחיר של זוז. לאחר עשר פרסאות יגבו מחיר של שני זוזים. וכי בגלל פרסה אחת נוספת, יוכפל המחיר?

אבל כך היא המידה, הערכה ומדידה, אינה בכלים שלנו, אלמלי שרבותינו גילו בן בתורה הקדושה.

נמצאת מחריב את העולם כולו

כל מה שאדם עושה, אל נא תסתכל במעשה היבש שלו. אנחנו מקטלגים את העולם מכנית, מודדים לפי ההבנה שלנו. והלקח שלנו ממאמרי חז"ל, שאנו מבינים שאיננו מבינים.

אם לבלר כותב חומש, סופר סת"ם כותב ספר תורה, ומחסר אות אחת בלבד. כל הספר שלם, רק אות אחת נחסרה, עליו אמר רבי ישמעאל (ערוך יג.) 'נמצאת מחריב את כל העולם כולו'! על מה ולמה?

כי אתה לא יודע למדוד מה באמת פועל כל פועל. אין לך את היכולות הללו. אתה לא יודע מה מצווה קלה ומה חמורה, אפילו לא יודע מה גורמת עבירה בעולמות העליונים ואתה גם לא יכול לדעת איזו חדווה יש בלימוד של משנה או בהטבה של איש לרעהו.

והשור והשה, באים לומר לך שאינך יודע. ואם כל פרשת השור והשה באה רק ללמד שאינך יודע, דיינו.

באים לומר לך שאלמלי התורה הקדושה, אלמלי גילויים של רבותינו בתוך התורה הקדושה, לא היינו יודעים לפשוט ידינו ורגלינו, כלל.

ואתה, דע לך.

נתרם להצלחת
הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
ברוחניות ובגשמיות

לעילוי נשמת
הגאון רבי ציון בהן זצ"ל
ראש ישיבת פורת יוסף – קטמון
במלאת י"ב חודש לסילוקו

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת משפטים

אשר תשים לפניהם - כשולחן ערוך ומוכן

בעזרת ה' יתברך, נראה לעיין ולהתבונן בכמה עניינים בפרשת השבוע, פרשת משפטים.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

רש"י מביא את דרשת רבותינו: אשר תשים לפניהם – אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה פעמיים או שלש פעמים ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, את הסברה ואת ההבנה של כל פרט ופרט, לכך נאמר 'אשר תשים לפניהם', כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם. התורה באה להזהיר את משה, שיפרש וילמד את ישראל את הטעם שיש בכל מצוה ובכל ענין, כי תמיד עיקר העיקרים הוא הטעם וההבנה בדבר, וכמו שאומרת הגמרא (ברכות ה:) 'אגרא דשמעתא סברא', ופירש רש"י: 'שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר'.

ולכאורה, למה דווקא כאן באה ההדגשה למשה רבינו שהוא צריך לבאר ולהסביר לישראל את טעם המצוות? למה זה לא נאמר בפרשות אחרות? אך ההסבר הוא, שהאזהרה הזו באה במיוחד ובפרט בפרשה שלנו, מפני שהפרשה שלנו יש בה ריבוי של מצוות – חמישים ושלוש מצוות, וכולה עוסקת בדיני ממונות. כשאדם מגיע לעניינים של ממונות, תמיד נראה לו שהוא זה שצודק וחבירו טועה, וכמו שאמרו רבותינו (כתובות קה:) שאין אדם רואה חובה לעצמו, ואפילו ביחס לחבר הכי טוב שלו שהוא אוהב אותו אהבת נפש, אם יש לו איתו איזה ויכוח בענייני ממונות – נעלמה האהבה ופרחה לה. וכמו שהעולם אומר 'אהבה – עד הכסף', והכוונה עד ולא עד בכלל... כשאנשים מגיעים לדון עם חבריהם בדיני ממונות, היות ותמיד הם בטוחים שהם צודקים, נעלמת לה כל החברות וכל הידידות.

הסבא מנובהרדוק זצ"ל סיפר שפעם אחת עבר בדרך ושמע שני בני אדם מדברים ביניהם ונאנחים ומצטערים. כיון שעבר לידם, שמע שהם משוחחים על אדם אחר, והם מספרים ומדברים ביניהם על אותו אחד שהיה גביר גדול, והנה עכשיו התרושש וירד מכל נכסיו ומכריזים עליו שהוא פושט רגל, ומסכן אותו גביר שכך ירד מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. כך הם מדברים על אותו אחד ומצטערים ונאנחים, ואז שומע הסבא מנובהרדוק איך שאחד אומר לשני, 'תאמין לי, חצי מהעולם הבא שלי אני מוכן לתת לו, לאותו מסכן, הגביר שהתרושש'.

פנה אליו הסבא מנובהרדוק ושאל אותו, 'שמעתי שאתה מוכן לתת לאותו אחד חצי מהעולם הבא שלך, אבל אני רוצה לשאול אותך: כמה מהעולם הזה אתה מוכן לתת לו? ... זה שאתה מוכן לוותר לו על העולם הבא שלך זו לא חכמה גדולה, הבה ונראה אותך עוזר לו כאן... ומה האמת? שעל העולם הזה הוא לא יוותר... כשאדם שומע שמדברים אותו על ענייני ממון, מיד הוא מזדעק ואומר: 'כולם צריכים לתת לי, למה שאני אתן לאחרים?'

ולכן דווקא בפרשה שלנו שעוסקת בענייני ממונות, מזהירה התורה את משה רבינו שצריך להסביר ולבאר כל דין מדיני ממונות. כי בהיות ודיני ממונות הם מרובים ומסתעפים וכל אחד קרוב אצל עצמו, וכל אחד משוחד בנגיעה האישית שלו שהוא צודק, לכן צריכים להסביר לאדם

בסבלנות ובפרוטרוט טעמו של דבר, להעמיד לו את הדברים כשולחן ערוך, שלא יהיו ספיקות ושאלות והכל יהיה מבורר ומפורט, וכולי האי ואולי.

מעשה דרבי חנינא בן תרדיון

הגמרא במסכת עבודה זרה (י:) מספרת מעשה נורא. תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. רבי יוסי בן קסמא היה אחד מגדולי התנאים, והתנא האלהי רבי חנינא בן תרדיון, שהיה אחד מעשרה הרוגי מלכות ה"ד, הלך אליו בכדי לקיים את המצוה היקרה של ביקור חולים. הן כבר אמרו בגמרא בנדרים (דף מ.) 'כל מי שיכול לבקר את החולה ואינו מבקר כאילו שופך דמים'.

אמר לו, חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבה את ביתו ושדפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לך בחיקך. שאל רבי יוסי בן קסמא את רבי חנינא, הרי אנחנו נמצאים עכשיו בתקופה קשה ונוראה, עת מלכות רומי הרשעה משתעבדת בנו, שרפה את בית המקדש ואבדה את חסידיו של הקב"ה, ואיך זה שאני שומע עליך שאתה יוצא בפרהסיא נגד המלכות הזו, יושב ומקהיל קהילות ברבים? גם אם אתה כל כך רוצה ללמד תורה, תעשה את זה בצנעא, אבל לעשות את זה בפרהסיא קבל עם ועדה באופן שעתיד להתפרסם ולהודע למלכות, היאך ייתכן? והרי אתה רואה שהמליכו מן השמים את האומה הזו.

אמר לו, השיב לו רבי חנינא, מן השמים ירחמו. רבי חנינא שמע את השאלה ואת הטענה, וזו היתה התשובה שלו. 'מן השמים ירחמו'. אמר לו רבי יוסי בן קסמא, אני אומר לך דברים של טעם, ואתה אומר לי מן השמים ירחמו? הרי אני לא שואל אותך שאלה לקנטר חלילה, אלא שאלה נכונה ואמיתית אני שואל, איך אתה מסכן את עצמך, ואיזה מן תשובה היא זו מן השמים ירחמו? הרי זו תשובה שלא מן הענין! תמיה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר התורה באש. אם אתה מלמד את התורה בפרסום, יכול חלילה להגיע גם מצב כזה, שישרפו אותך יחד עם התורה.

אחרי זה מספרת הגמרא: אמר לו רבי חנינא לרבי יוסי בן קסמא, רבי, מה אני לחיי העולם הבא. התנא האלהי רבי חנינא בן תרדיון שואל את רבי יוסי, רבינו, אמור לי, האם אני בן העולם הבא או לא. ומה משיב לו רבי יוסי? – אמר לו, כלום מעשה בא לידך? וכי אני נביא שאוכל לומר לך אם אתה בן העולם הבא? אני לא יכול להגיד לך אם אתה בן העולם הבא, אלא אם תספר לי איזה מעשה שהיה אתך, ואוכל על פי זה לדעת. ספר לי איזו עובדה שהיתה אתך.

אמר לו, מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחילקתי לעניים. ומפרש רש"י: 'סבור הייתי שהארנק הזה של צדקה ולא פרעתי מהארנק של צדקה'. כלומר, היה לי כסף ששייך לי והיה מיועד עבורי לסעודת פורים, אבל הוא התערבב לי עם מעות של צדקה וכבר חילקתי הכל לעניים, אז לא הוצאתי עכשיו את הכסף ששייך לי משם, אלא כבר נתתי את הכל לצדקה.

אמר לו רבי יוסי בן קסמא, אם כן מחלקך יהיה חלקי ומגורלך יהיה גורלי. אם כך אידע עמך וכך עשית, בוודאי שאתה בן העולם הבא,

ולוואי שמחלקך יהיה חלקי. והנה, לא כתוב כאן כמה כסף התערב לו עם המעות של צדקה, אולי היה זה רק חמש שקל, אבל אחרי ששומע רבי יוסי את הפרט הזה שכך התנהג רבי חנינא שלא נגע בכסף אלא השאיר את הכל לצדקה, זה כבר הספיק לו לפשוט לו את השאלה שהוא בודאי בן העולם הבא, ולא די בזה אלא שהוא מתפעל כל כך ואומר 'מחלקך יהא חלקי ומגדלך יהא גורלי'.

מספרת הגמרא את המשך המעשה: לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קסמא, רבי יוסי לא עמד מחוליו והסתלק לעולמו. והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול. יש מפרשים שהכוונה בגדולי רומי כפשוטו ממש, שגדולי האומה הרשעה הזו הלכו והספידו את החכם, ובחזרתם מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שיושב ועוסק בתורה ומקהל קהילות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו, והביאוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות, שמו מסביבו חתיכות עצים, והציתו בהם את האור. שרפו אותו יחד עם הספר תורה. ולא די להם בזה, אלא הביאו ספוגין של צמר ושראום במים, לקחו חתיכות צמר גפן ולחלחו אותם במים והניחו על לבו של רבי חנינא בן תרדיון כדי שלא תצא נשמתו במהרה. בכדי לייסר אותו עוד ולצער אותו יותר. למרות שרק עכשיו הם חזרו מההספד שנשארו בעצמם על החכם, עכשיו הם לוקחים את רבי חנינא בן תרדיון והורגים אותו במיתה משונה שכזו.

אמרה לו בתו, כשראתה בתו של רבי חנינא את אביה נשרף ועולה בסערה השמימה, אראה בכך? – איך אני יכולה לראות אותך נשרף ככה? אמר לה, אלמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי, עכשיו שאני נשרף וספר תורה עמי, מי שיבקש עלבונה של ספר תורה הוא יבקש עלבוני. יבוא זמן ויבוא הקב"ה ויתבע את עלבונה של התורה, ואז הוא יבקש גם את עלבוני.

אמרו לו תלמידיו מה אתה רואה, אמר להם גוילין נשרפין ואותיות פורחות. שהרשעים ישלטו בספר תורה וישרפו אותו – היה לא תהיה כזאת. האותיות פורחות, אך קיימות. הם עצמם לא נשרפות. מפני שאין מציאות כזו שתשתכח תורה מישראל, ולמרות ששורפים אותי, מכל מקום אין להם שליטה בתורה. וגם עכשיו שאני מסתלק לשמי מרומים, יבואו אחרי חכמים אחרים, וילמדו תורה בישראל.

אמרו לו אף אתה פתח פיה ויכנס בך האש, אמרו התלמידים לרבי חנינא, הלא אתה מתייסר ביסורים קשים ומרים, תפתח את הפה ותקרב את מיתתך ויקלו מעליך היסורים הנוראים האלו, אמר להם – לא. מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל אני בעצמי.

מספרת הגמרא: אמר לו הקלצטונירי, אותו תליין, רבי, אם אני מרבה בשלהבת ונוטל את הספוגין של צמר מעל לבך, אתה מביאני לחיי העולם הבא? – אמר לו הן. מיד הרבה בשלהבת ונטל הספוגין ויצאה נשמתו במהרה. אף הוא קפץ ונפל לתוך האור ונשרף. יצתה בת קול ואמרה רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי שלו מזומנין הם לחיי העולם הבא. בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים.

המבחן של האדם הוא בעניני הממון

מכל שורה במעשה הנורא הזה יש ללמוד ולהשכיל, אבל נעמוד על תחילת המעשה, במה שרבי חנינא שואל את רבי יוסי אם הוא בן העולם הבא. והנה זהו פלא עצום ורב! הלא התנאים היו קדושי עליון שאין לנו ציור והשגה כל דהו במעלתם, ויושב כאן רבי חנינא בן תרדיון, קדוש עליון מעשרה הרוגי מלכות, ושואל את רבי יוסי בן קסמא 'מה אני לחיי העולם הבא', האם יש לי חלק לעולם הבא או לא. ולכאורה, הרי הדבר פשיטא! אם נשאל כל יהודי אם הוא בן עולם הבא, הוא ישיב שבודאי הוא בן העולם הבא, ולא רק הוא אלא כל השכנים שלו גם כן... וכאן התנא האלהי רבי חנינא בן תרדיון עומד ומסתפק ושואל אם הוא בן העולם הבא? וכי הוא לא יודע מכל התורה שהוא למד במסירות נפש ומכל קיום המצוות שלו, שהוא בן העולם הבא?

לא פחות מזה מתמיהה גם התשובה של רבי יוסי בן קסמא. רבי יוסי

לא עונה לו, 'תשמע רבי חנינא, אתה שצדיק וחסיד גדול אתה, ודאי מזומן לחיי העולם הבא'. לא. רבי יוסי משיב לו, אני לא יכול לדעת עד שתספר לי איזה מעשה שהיה אתך, ואז לפי המעשה אוכל לדעת. רק אז, כשספר לו את המעשה עם המעות שהתערבו לו עם מעות הצדקה, אמר לו רבי יוסי – וודאי שאתה בן העולם הבא.

כאן למדנו את היסוד הגדול. נכון, אין ספק שלא היה אצל רבי חנינא בן תרדיון חשש של ביטול תורה, ואין ספק שהיו לו זכויות עצומות ונשגבות שאין לתאר ואין לשער. אבל אחרי כל זה, עדיין יש מקום לשאול, 'בן העולם הבא אני? רק בעניני הממון – שם עומדת למבחן צדקותו של האדם, ורק על פיה תתכן הקביעה אם בן העולם הבא הוא או לא.

המסילת ישרים כותב (פרק אחד עשר) דבר מבהיל, שרוב בני האדם טועמים טעם גניבה במעשיהם, מפני שרוב מוחלט של האנשים נגועים בתאוות הממון. אם הכסף אוהב אותם זה כבר שאלה אחרת... אבל הם בודאי אוהבים את הכסף. תמיד דעתם איך אפשר לאסוף עוד ועוד כסף, בדרכים כשרות ובדרכים פחות כשרות חלילה. וכמו שפתחנו את דברינו, עניני ממונות הם רבים ומסתעפים, ואם אדם לא יבחן את עצמו כל הזמן ויבדוק שכל מעשיו ביושר כפי הדין וההלכה, הוא עלול להכשל בממון של איסור, בין בשוגג ובין במזיד.

המבחן של האדם הוא בעניני הממון. אם שם הוא נקי – זה עדות לכל מעשיו ועניניו. ולכן רק כאשר שומע רבי יוסי בן קסמא את המעשה עם מעות הפורים שהתחלפו לרבי חנינא, הוא יכול לקבוע שהוא בן העולם הבא. אבל קודם לכן, עם כל ריבוי התורה והמעשים של רבי חנינא, עדיין יש מקום לשאול ולהסתפק על העולם הבא.

חובת הזהירות בממון של אחרים

זהו היסוד של פרשת משפטים, שבאה ללמד את האדם להיות זהיר בעניני הממון עם חבירו. הגמרא אומרת (בבא בתרא קס"ה) 'מיעוטן בעריות ורובן בגזל'. אף אחד לא חשוד על עריות, אבל מן הגזל קשה מאד מאד להזהר ולהשמר. ואמרו רבותינו שיש הרבה קולות שחביבים לאדם, אבל הקול שהכי חביב לאדם הוא קול הממון. אם אדם שומע רעש של כסף, בין אם של מצלצלים ובין של מרשרשים, הוא כבר פטור מארוחת צהרים... ולא שמענו מעולם על אדם ששומע קול של כסף והוא מבקש שיהיו בשקט...

איוב שקיבל כל כך הרבה יסורים, התווכח והתאונן על כך שיש בו מעלות רבות וצדיק הנהו, ולא מגיעים לו כל אלו היסורים. אחת המעלות שאומר איוב על עצמו היא (איוב לא, ז): 'אם תטה אשורי מני הדרך ואחר עיני הלך לבי ובכפי דבק מאוס'. הרמח"ל במסילת ישרים מביא את הפסוק הזה, ומתפעל ממנו מאוד מאוד. כך הוא כותב בפרק אחד עשר: הבט יופי המשל הזה, התבונן ותפתח את הלב ותראה כמה יפה וכמה נפלא המשפט הזה של איוב, כי דימה הגזל הבלתי נגלה כדבר הנדבק ביד האדם שאף על פי שאין האדם הולך לכתחילה ליטול אותו נשאר דבק מאליו.

זה מה שאומר איוב 'אם דבק ביד מאוס', כי הכסף של הזולת פוגם ומקלקל לא רק אם אתה לוקח אותו, אלא רק אם אתה מניח עליו את היד הוא כבר נדבק בך. אומר איוב, לא די שלא לקחתי כסף של הזולת מימי, אלא כל כך הייתי זהיר שהוא אפילו לא נדבק בי.

ואדרבה, האדם צריך להתחנך ולהתרגל בנתינה. ומה הדרך הראויה בזה? – כתב הרמב"ם בהלכות דעות (ב, ג), שאדם צריך ללכת בדרך הממוצעת. לא יהיה פזרן ולא יהיה קמצן. יש אחד שכל כסף שנכנס אצלו יוצא כאילו היה מסננת, ויש אחר לעומתו שכסף שנכנס לידים שלו נשאר שם עד הנכדים שלו... שני הדרכים הללו לא נכונות, ואדם צריך ללכת בדרך האמצע. ואם אדם רואה שידו קפוצה ויש לו קושי לתת לזולת, רפואתו ללכת לקצה האחרון ולתת ולחזור ולתת שוב ושוב, עד שזה ירגיל אותו במידת הנדיבות, ואחרי שירגיל זמן מה במידת הנדיבות, יאחז את דרך האמצע. וה' יהיה בעזרו.

פרשת משפטים תשפ"ב

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

מנהל חנות שגרם נזק בהתרשלות

שאלה

בעל חנות סופר גדולה, הורה למנהל הקניות שלו שיקנה בתוך יומיים כמויות גדולה של שתיה מתוקה, כי לקראת סוף השבוע מחירם עולה בשני שקלים. כמו כן הורה לו, שלאחר עליית המחירים יעלה את המחיר של כל בקבוק בשני שקלים. אולם עקב עיסוקיו שכח המנהל מהוראותיו של בעה"ב ולא עשה את מה שהתבקש לעשות, ונזכר מכך רק כעבור שבועיים, ובנתיים למרות עליית המחירים בשוק, בחנות שלהם המשיכו למכור שבוע נוסף את בקבוקי השתיה במחיר הישן.

האם מנהל הקניות חייב לשלם עבור ההפסד הממוני שנגרם מחמתו למעביד שלו?

תשובה

א. עבור ההפסד הכספי שנגרם לבעה"ב בגלל שלא קנה המנהל את בקבוקי השתיה כשמחירם היה מוזל - פטור מנהל הקניות מלשלם לו.1

ב. עבור הנזק שנגרם בגלל שמכרו במשך שבוע את בקבוקי השתיה במחיר המוזל - חייב המנהל לשלם. חיובו קיים בין אם הוא זה שמכר אותם לקונים, ובין אם הפועלים האחרים שבחנות שמקבלים את ההוראות ממנו מכרו אותם.2

מקורות

1. כתוב בגמ' בב"מ (עג:) אמר רב חמא, אדם שנתן לחבירו כסף לקנות עבורו יין במקום זול, והשליח פשע ולא קנה, ומחיר היין התייקר - משלם השליח למשלח כמו מחיר היין היקר. וביאר שם הרא"ש (אות טו) שמדובר בציור שהשליח התחייב מראש למשלח, שאם לא יקנה לו את היין - ישלם לו כמחיר יין יקר. אבל אם לא התחייב לו - הרי קימ"ל שהמבטל כיסו של חבירו פטור. כלומר, מי שמונע מחבירו מלהרוויח עוד כסף, למרות שמותר שיהיה לחבירו תרעומת כלפיו, אולם פטור מונע הרווח מלשלם כסף בשווי מניעת הרווח, כי אין כאן הפסד של סחורה או כסף שהיה כבר ברשות חבירו, אלא מניעה ממנו מלקבל רווח נוסף שעדיין לא נמצא ברשותו.

ולדעת רב אשי שם בגמ' שהלכה כמותו, אפילו אם השליח התחייב מראש שישלם את ההפסד שיגרם מחמתו, גם באופן הזה הוא פטור מלשלם, כי יש כאן חסרון בגמירות הדעת של השליח על עצם ההתחייבות, מושג שנקרא בחז"ל - אסמכתא.

שיטת הרא"ש והרמ"א לפטור עובד בשכר על מניעת רווח

והנה הרא"ש לא חילק אפילו לרב חמא בין אם השליח נשלח בחינם, לבין אם קיבל שכר תמורת שליחותו. ולדעתו בכל המקרים כאשר מחמת פשיעת השליח נגרם רק מניעת רווח ממוני, השליח יהיה

פטור מלשלם למרות פשיעתו. וכך גם משמע מפשטות לשון השו"ע בחו"מ (ס' קפג, א) שהביא את הדין הזה ולא חילק אם השליח קיבל שכר עבור שליחותו או לא. אלא כתב שבכל המקרים כשנמנע מחמתו רק קבלת רווח ממון, ולא הופסד הממון שנמצא כבר ברשות המשלח, השליח פטור מלשלם על גרימת מניעת הרווח, ויש למשלח כלפיו רק תרעומת.

וכך גם סובר לדינא הרא"ש בנידון הגמ' בב"מ (טז:) לגבי סבל שנשלח להעביר חבית יין כדי למוכרה ביום השוק, ובגלל חוסר זהירותו שברה הסבל בדרך. שאם במקום השבירה החבית היתה שווה ארבעה זוזים, ובמקום שנשלח להביאה היתה שווה חמישה זוזים, ישלם הסבל ששברה רק ארבעה זוזים, למרות שבפשיעתו שלא הביאה למקום היקר מנע מהמשלח מלהרוויח עוד זוז אחד, וזאת למרות שהסבל עבד תמורת שכר, וכך פסק גם הרמ"א חו"מ (ס' דש, ה) וע"ש.

וכך הכריע הרמ"א (ס' שפז, ג) גם לגבי סופר שכותב שטרות חוב, ששכר אותו לזה שיכתוב עבורו שטר שלווה מאה זוז מהמלווה, ולאחר מכן יתנו למלווה. והסופר כתב בטעות בשטר שההלואה היתה מאתיים זוז, ומחמת השטר הזה, גבה ממנו המלווה בביה"ד מאתיים זוז. כלומר, מחמת פשיעת הסופר שעבד עבור הלווה בשכר, נגרם ללווה שהעסיקו הפסד ממוני בסך מאה זוז. ולמרות זאת כתב הרמ"א שם - שדינו רק כמוזיק בגרמא שחייב רק בדיני שמים, ולא בדיני אדם. א"כ כ"ש כאשר הנזק הוא רק מניעת רווח ולא הפסד ממון שהיה כבר ברשות בעה"ב, שהעובד אפילו תמורת שכר פטור מתשלום לבעה"ב על מניעת הרווח, ויש לבעה"ב כלפיו רק תרעומת בלבד.

לאור האמור בנידון השאלה דנן לדעת הרא"ש והרמ"א שנוקט כמותו - פטור מנהל הקניות שלא קנה את השתיה המתוקה כשנמכרה בזול, מכל תשלום למרות שפשע במלאכתו. כי מעשהו נחשב מניעת רווח מבעה"ב, ולא הפסד ממון מכסף או סחורה שהיתה כבר ברשות בעה"ב.

שיטת הנתיבות והחת"ס לחייב עובד בשכר על מניעת רווח

אמנם שיטת הנתיבות (בס' קפג סק"א, ובס' דש ס"ק ב, ובס' שלג ס"ק ג), וכן משמע בשו"ת חת"ס חו"מ (ס' קמ) שפועל שעובד תמורת שכר חייב לשלם גם עבור מניעת רווח כספי שגרם לבעה"ב. כי לדעתם קיימת התחייבות כזאת מצד הפועל לבעה"ב כאשר הוא נשכר לעבוד, ועל דעת כן שכרו אותו. ולכן לדבריהם בנידון השאלה, למרות שמנהל הקניות רק מנע מבעה"ב רווח ממוני, בכל זאת הוא חייב לשלם לו על הנזק הממוני שנגרם לו. אמנם לדינא לא ניתן להוציא ממון מהעובד שמוחזק בכספו נגד שיטת הרא"ש והרמ"א. ולכן הוא פטור מלשלם על מניעת הרווח שגרם לבעה"ב.

2. כאשר פועל מוכר סחורה של בעה"ב במחיר מוזל ממה שהורה לו בעה"ב למכור, במקרה זה אין הפועל נחשב כמונע רווח מבעה"ב, אלא דינו כאדם המוזיק שחייב גם בדיני אדם. כי כשלקח ממון של

חייב הבעל במזונות אשתו

חז"ל תקנו [ולדעת הרמב"ם, החיוב מהתורה] שבין חיובי הכתובה שהבעל מתחייב לאשתו כלול, שהבעל חייב לזון את אשתו כראוי לה. ולמרות זאת, גם באופנים ששכיחים בזמן הזה כגון, אם האשה הינה המפרנסת היחידה או העיקרית של המשפחה, למרות זאת אמרו חז"ל - מה שקנתה או הרוויחה האשה - שייך לבעלה. ולכאורה ישאל השואל היכן היושר, ולמה לא נאמר שבמקרים שהאשה מביאה את עיקר פרנסת המשפחה, הרווח שייך לה או לפחות שיתחלקו הבעל ואשתו באופן שווה ברווח זה?

והנה כדי להבין מה עומד מאחורי תקנת חז"ל, נתבונן תחילה במקרים דומים כשחז"ל תקנו תקנות דומות, ומהם נקיש לנידון דנן.

למה אדון שקנה עבד עברי נשוי, חייב במזונות אשתו וילדיו

כתוב בתחילת הפרשה לגבי קונה עבד עברי (כא, ג) שאם האדון קנה עבד עברי נשוי - ויצאה אשתו עמו, ע"כ. והקשו חז"ל במכילתא, מי הכניס גם את אשתו של העבד להשתעבד לאדון? ותיירצו, שכוונת התורה הינה הפוכה, שאדון כשקונה עבד עברי נשוי - מתחייב במזונות אשתו וילדיו למרות שהם לא עובדים ואינם משועבדים אליו. נמצא שהאדון הוא זה שנעשה משועבד לאשת עבדו, ולא הפוך. וביאר הרמב"ן שם, שסיבת החיוב על האדון נובעת, בגלל שהתורה חמלה על העבד, על אשתו, וילדיו, שכל זמן שהעבד היה חופשי, היה מוטל עליו לפרנס את אשתו וילדיו, כמו שכל בעל מחויב, ועיניהם נשואות אליו שיפרנסם. ולאחר שנמכר לעבד, אם לא יהיה מי שיפרנסם - מסוגל העבד למות מרוב צער על כך שמשפחתו נעזבה ללא מפרנס. לכן אמרה התורה לאדון, שבקניית העבד, הוא קנה גם את חובות העבד כלפי משפחתו והיינו - פרנסת אשתו וילדיו, וזאת למרות שהם לא יעבדו עבורו, ואסור לו לשעבדם, כי הם נשארו בני חורין.

ומוסיף הרמב"ן, שאי אפשר שהתורה תטיל על האדון חובות ללא קבלת זכויות הדדיות. ולכן אם האשה או ילדי העבד עבדו והרוויחו כסף - רווח זה שנקרא מעשה ידיהם - שייך לאדון בלבד. כי אין מציאות ויושר לתת לאדם חובות מבלי שיקבל במקביל גם זכויות. כי אחרת יאמר להם האדון, כשם שאת הרווח אתם לוקחים לעצמכם, כך תדאגו מעתה לפרנס את עצמכם לבד. והרי יכול להיווצר מצב, שבו יפסיקו להרוויח כסף או שסכום הכסף שירוויחו לא יספיק לפרנסם, ולא יהיה להם מי שידאג להם מעתה לצורכי חייהם ההכרחיים, וישארו בחרפת רעב.

למה רק האשה יכולה למחול על תקנת חז"ל?

אמנם מאחר וזוהי תקנה שנועדה לטובת האשה ולא לטובת האדון, לפיכך האשה היא הבעלים על מימוש תקנה זו. ואם האשה מרצונה תאמר לאדון מעתה - אל תפרנס אותי יותר, ולכן לא אתן לך מה שאני מרוויחה - היא רשאית לכך. כי חז"ל תקנו לטובתה בלבד, ויכולה למחול על תקנה זו. אולם עליה לדעת, שלאחר שמחלה על תקנת חז"ל - יותר אין לה גב כלכלי מצד האדון, ואם יפטרו אותה מעבודתה או שמחמת מחלתה לא תוכל יותר לעבוד - לא

בעה"ב ששוה למשל עשרה שקלים, ונתן אותו לקונה תמורת שמונה שקלים, נמצא שבידיו הפסיד לבעה"ב שני שקלים שכבר היו ברשות בעה"ב בצורה של סחורה, ודינו כאדם המזיק על אותם שני השקלים. ולכן גם בנידון השאלה, לאחר שעלה מחיר בקבוק שתיה משמונה שקלים לעשרה שקלים, נמצא שמעתה בקבוק השתיה שווה עשרה שקלים. וכמו שאם אדם יזיק את אותו בקבוק בחנות, ישלם עבורו עשרה שקלים - כי זהו שוויו. כך גם אם המנהל מכרו לקונה בשמונה שקלים, ה"ז כמו שבידיו הוציאו מרשות בעליו וקיבל בפשיעתו תמורתו רק שמונה שקלים, ודינו כאדם המזיק לממון בעליו, ועליו לשלם לבעה"ב עוד שני שקלים עבור כל בקבוק שתיה שנמכר בשמונה שקלים בלבד.

מנהל החנות חייב גם כשהפועלים מכרו בהוזלה

אלא שמבחינת גדרי ההלכה ישנו הבדל אם המנהל מכר בעצמו את בקבוקי השתיה או שהם נמכרו ע"י הפועלים שעובדים תחתיו. והיינו, אם המנהל מכרם בעצמו - חייב על שני השקלים שהפסיד לבעה"ב מדין אדם המזיק, שחייב מהתורה לשלם את הפסד הממון. אולם אם הפועלים שעובדים תחתיו מכרו זאת או הפקידים בקופה הרושמת חייבו את הקונים רק שמונה שקלים כפי המחיר שמצוין בברקוד הישן שבעטיפת הבקבוק, במקרה זה - הפועלים ודאי פטורים, כי הם לא ידעו מהשינוי במחיר. וגם מצד בעה"ב הם צריכים לפעול כפי ההוראות שיאמר להם מנהל המכירות.

אולם ביחס לחיובו של מנהל החנות, נראה שחייב מדינא דגרמי לשלם לבעה"ב על הנזק שנגרם מחמתו. כלומר, מכיון שאם המנהל היה אומר בפירוש לעובדים שתחתיו למכור בשמונה שקלים, ידע שסומכים עליו ועל פי דיבורו ימכרו במחיר הזה, דינו כמראה דינר לשולחני שמבואר בב"ק (טז): שחייב השולחני מדינא דגרמי לשלם על הנזק שגרם. וכ"ש שחייב השולחני כאשר הוא מקבל כסף תמורת עצתו כמבואר בנתיבות בבאורים (ס' שו, ס"ק יא). וכאן הרי בעה"ב משלם כסף למנהל החנות כדי שיתפקד כראוי.

ומסתבר שלמרות שהמנהל לא אמר להם כעת למכור בשמונה שקלים, אבל מכיון שכך מורה הברקוד הישן שעל מעטפת הבקבוק למכור במחיר זה, ומחיר זה נעשה בשעתו ע"פ הוראת מנהל החנות, והוא לא שינה זאת למרות עליית המחירים, לכן נחשב הדבר כאילו הוא ממשיך לומר למוכרים בקופה, שימשיכו למכור במחיר הזה. ומאחר וידוע שהם סומכים על הוראותיו, ובאופן הזה הם ימכרו את מוצרי החנות, לפיכך חייב מנהל החנות מדינא דגרמי, שלמרות שזה חיוב מדרבנן, אבל חייבים לשלם במקרה כזה גם בדיני אדם.

ואע"פ שלדעת הריצב"א ב"ב (כב:), והש"ך (בס"י שפו ס"ק א) שנקט כמותו, חיוב של גרמי נובע מחמת קנס שגזרו חז"ל, ולכן בשוגג לא קנסו. אולם גם לדבריהם נזק שנגרם מחמת פשיעה ולא בשגגה - דינו כמזיד כמבואר שם בש"ך. ולכן גם לדבריהם בנידון דנן מכיון שפשע המנהל בעדכון המחיר החדש, חייב הוא מדינא דגרמי על הפסד שני שקלים מכל בקבוק שתיה שנמכר בחנות לאחר שמחירו עלה. והנה אע"פ שכתבנו מה שנלע"ד מעיקר הדין, אולם ודאי שיש מקום לנהוג עמו לפנים משורת הדין, ולמחול על החוב או עכ"פ להתפשר עמו, אבל דבר זה צריך להיעשות בהסכמת בעה"ב וע"פ שיקול דעתו.

תוכל לחזור שנית לאדון שיפרנסה, אלא תצטרך לדאוג בעצמה עבור מזונותיה.

והנה מכיון שתקנת התורה, וחז"ל שהוסיפו פרטים לתקנה זו, היתה לטובת האשה בלבד, לכן האדון מצד עצמו לא יוכל לסלק את עצמו מחיובו כלפי אשת עבדו ולומר לה בעל כורחה, שהיא תיקח לעצמה את הרווח מעבודתה, והוא פטור מלתת לה את מזונותיה, כי בעל כורחה התורה הטילה עליו את החיוב לזון את אשת העבד כל זמן שהם ירצו בכך.

גדר חיובו של הבעל במזונות אשתו

וכמו שהתבאר ביחס לחיובי האדון לאשת העבד העברי, כך בדיוק תקנו חז"ל את תקנת חיוב המזונות של הבעל לאשתו. ואלו דברי הרמב"ם (פ' י"ב מאישות, הל' א), והשו"ע אעה"ז (ס' סט, א-ב) כשנושא אדם אשה - מתחייב לה בעשרה דברים, וזוכה בה בארבעה דברים. ואפילו שלא נכתבו כלומר, אפילו אם לא כתבו כתובה או שהיא אבדה. ואלו הם העשרה דברים: מזונותיה, וכסותה וכו'. והמשיך שם השו"ע (סעיף ג) מעשה ידיה - כנגד מזונותיה. ופי' הט"ז שם וז"ל: תחילה תקנו לה מזונותיה, ואח"כ תקנו שיהיה לו מעשה ידיה. וממילא - לטובתה התכוונו חז"ל ע"כ. ולפיכך ממשיך שם השו"ע: אם אמרה האשה איני ניזונת ואיני עושה - שומעים לה. ומבאר הר"ן שמובא שם בקצרה בדברי הרמ"א מהי ההסבר בזה. כלומר, מכיון שתקנת המזונות נועדה לטובת האשה בלבד כדי שיהיה לה גב כלכלי להשען עליו, לכן האשה היא הבעלים היחידים על תקנה זו. לפיכך אם תאמר האשה לבעל בניגוד לרצונו, מהיום אל תפרנסני וממילא אני במקביל פטורה מלתת לך מה שארוויח - ידה על העליונה, והתבטלה כלפיה תקנת חז"ל.

אלא שמוסיף הר"ן, שתדע האשה - שזהו ביטול סופי של תקנת חז"ל עבודה, ולא תוכל להחזירו שנית. ולכן אם כעבור זמן לא תהיה לה עבודה או שלא תרצה להמשיך לעבוד או בגלל מחלה לא תוכל לעבוד - הבעל יהיה פטור מלתת לה מזונות, ותהיה מכאן ואילך תלויה בחסדי קופת הצדקה השכונתית. ולדעת רבינו ירוחם, מכיון שבסיס חיוב מזונות הבעל לאשה חישבוהו חז"ל לפי חישוב שבועי, לכן בכל שבוע תוכל לשנות את החלטתה.

עכ"פ לכל הדעות ברור שעיקר תקנת חז"ל שנועדה לחייב את הבעל במזונות אשתו נעשתה - לטובת האשה בלבד. לכן ממשיך שם השו"ע, שהבעל לא רשאי לומר לאשתו בניגוד לרצונה, לא אפרנס אותך, ותקחי לעצמך מה שתשתכרי מעבודתך, למרות שמרוויחה סכום נאה ביותר שמספיק ברווח לצורכי מחייתה. כי אין לבעל בעלות על תקנה זו שתיקנה חז"ל לטובת אשתו, ורק לה יש את היכולת להחליט האם היא מעוניינת בתקנה זו או לא. וכך הכריעו רוב רבותינו הראשונים והפוסקים לדינא, וע"ש בבית שמואל (ס"ק ד).

כפיית הבעל לתת גט כשאינו רוצה לפרנס את אשתו

לאור האמור, אם ישנה אפשרות לבעל לפרנס את אשתו ואינו עושה כך, ואפילו אם הבעל טוען שאינו עובד מאחר שנפשו חשקה בתורה כבן עזאי, ולמרות שאכן הוא שקוע בלימודו באופן

מיוחד ביותר, בכל זאת אם האשה תעמוד על זכותה - רשאי ביה"ד לכופף את הבעל לגרש את אשתו בעל כורחו, והגט לא יפסל אע"פ שניתן בכפיית ביה"ד. ולדעת הרמב"ם (פ' י"ב מאישות), והשו"ע שם (ס' ע, ג) כפיית הגט קיימת, אפילו אם הבעל לא מפרנס את אשתו מחמת אונסו, בגלל שהוא חולה ולכן אינו כשיר לעבודה או שלמרות חיפושיו אינו מוצא עבודה, אולם מכיון שאין לאשתו מה לאכול, היא רשאית לכפותו לתת לה גט. אלא נציין, שבמקרה של אונס, לדעת בעלי התוס' שנפסקו שם ברמ"א - לא ניתן לכופו לתת גט.

מעלתן של נשות האברכים הצדקניות שבדורינו

אמנם נדגיש שלמרות האמור לעיל, ודאי שרשאות הנשים לאפשר לבעליהן ללמוד תורה, ושהן תעבודנה לפרנסת המשפחה או שיתפתקו ויצטמצמו בהכנסה זעומה כדי לאפשר לבעליהן ללמוד תורה. ואדרבה זהו זכותן ואושרן בעולם הזה, ובעולם הבא. ואשרי דורינו שזכינו בס"ד לרבבות נשים צדקניות כאלו, וכמותן ירבו בישראל עד בלי די.

הסיבה שחז"ל נתנו לבעל את מעשה ידי אשתו

לפיכך לאחר שחז"ל דאגו לאשה שיהיה לה גב כלכלי נצחי שתמיד תוכל לממשו, ושמחויב לפרנסתה, עתה אמרו חז"ל, כמו שביאר הרמב"ן לגבי חיובי האדון למזונות אשת עבדו, שכנגד זה מעשה ידי אשת העבד שייכים לאדון. וכך גם אמר רב יוחנן בב"מ (יב:) לגבי אבא שמפרנס את ילדו שסמוך על שולחנו, שבמקביל צריך הילד לתת לאביו מה שהרוויח מעבודתו או מה שימצא ברחוב. כי לא יעלה על הדעת להטיל על האדם רק חובות ללא זכויות. כי אחרת יאמר האבא לבנו: אם הרווחים שייכים לך - מעתה גם החובות יהיו עליך, ותדאג מעתה לפרנסתך. תקנה שקראו לה חז"ל: "משום איבה". כלומר, שהיא תוקנה לטובת המתפרנס בלבד כדי שיהא סמוך ובטוח שגם כשלא ירוויח מכל סיבה שהיא - הוא לא יזרק לרחוב ללא פת לחם, אלא ישנו אדם שחייבוהו חז"ל לדאוג למזונותיו. והאדם הזה נקרא לגבי אשת העבד - האדון שקנה את בעלה לעבד עברי. ולגבי הבן הסמוך על שולחן אביו - זהו אביו שימשיך לזונו. ולגבי כל אשה נשואה - זהו בעלה שימשיך בחיובו לתת לה מזונותיה הראויים.

נמצאנו למדים, שהאשה קונה עם הכסף שמרוויחה ממעשה ידיה את פוליסת ביטוח המזונות מבעלה לכל חייהם המשותפים, ואפילו בזמנים שלא תוכל או לא תרצה לעבוד. ולכן כשם שאדם רשאי לבטל כל פוליסת ביטוח שעושה, ורק ברצונו תלוי הדבר, כך גם האשה רשאית לבטל את פוליסת הביטוח הזה מתי שתרצה. כלומר, כשאומרת כלשון חז"ל: "איני ניזונת - ואיני עושה" או מילים שדומות לכך. אבל התבאר לעיל, שלדעת רוב הראשונים יש לה בכך סיכון, שלא תוכל לחזור בה מדבריה, ומכאן ואילך בעלה יהיה פטור ממזונותיה, אפילו אם לא יהיה לה ממה לחיות, ותזדקק לחיות מחסדי הצדקה הציבורית.

לפיכך כשם שאדם ביטח עשר שנים את רכושו מפני גניבות תמורת תשלום שנתי ששילם לחברת הביטוח, ולבסוף לא נגנב ממנו בשנים אלו כלום, לא יוכל המבטח כעבור עשר שנים לתבוע את חברת הביטוח שיחזירו לו מה ששילם להם עבור השנים

שחלפו, בטענה שלא הפסידו מאומה מחמתו. מאחר והתשלום ניתן להם עבור הבטחון והשלווה שקיבל המבוטח מהם, שאם ייגנב רכוש, הוא יקבל מהם פיצוי כספי. נמצא שהמבוטח אכן כן קיבל במשך עשר השנים מהביטוח דבר ממשי, למרות שבפועל לא נגנב ממנו מאומה, והוא - הבטחון שהיה לו על רכושו.

כך גם בדיוק המציאות לגבי הרווחים שהרוויחה האשה עד היום שהם נפרדו או עד היום שאמרה לבעלה מעתה "איני ניוזנת ואיני עושה". שאומרים לה חז"ל, עד היום קיבלת מבעלך פוליסת ביטוח שמהותה - בטחון למזונותיך שתקנו לך חז"ל מיד עם הנשואין, ועבור הפוליסה הזאת שילמת במשך השנים במעשה ידיך. ואי עבודת הבעל דומה למציאות שלא גנבו את הרכוש מהבית. דהיינו, שילמת על עצם האפשרות שתמיד תוכלי כשתרצי לממש את חיוב המזונות של בעלך אליך, גם בניגוד לרצונו. אולם כאמור תמיד יש לאשה את האפשרות לבטל את הפוליסה הנ"ל וכפי שהתבאר לעיל. יצוין שהדברים נכתבו לאחר עיון במסקנת המשנה למלך על הרמב"ם (פ' כא מאישות), ודברי הפתחי תשובה באה"ע (ס' פ, ס"ק א), והבאר היטב שם וע"ש.

הליכות והלכות בדף היומי

מועד קטן יט.

כתיבה בחול המועד

במשנה ובגמ' במועד קטן (יט.) מבואר בקצרה באלו מקרים מותר או אסור לכתוב בחול המועד. ופרטי ההלכות מבוארים בהרחבה בשו"ע אור"ח (ס' תקמה) וע"ש. ולתועלת בהירות הדברים, נביא להלן בס"ד את עיקרי ההלכות השכיחות, אבל אין בכך תחליף ללימוד הסימן הנ"ל בשו"ע עם מפרשיו.

א. ישנו הבדל מהותי בין כתיבת מעשה אומן כלומר, אותיות מרובעות או כתיבה אומנותית של גרפיקאים, שמקפידים על כתיבה יפה ואחידה של האותיות. לבין כתיבה שנקראת - מעשה הדיוט, כמו הכתיבה הרגילה שדרך בני אדם לכותבה בזמן הזה עם מכשירי הכתיבה השונים, ושאינם מקפידים על כתיבה יפה במיוחד, אלא כפי המזדמן, ובאותיות שאינן מרובעות.

ב. כתיבת מעשה אומן הותרה בחול המועד במקרים הבאים: א. דבר האבד ב. לצורך הרבים ועבור המועד. ג. לצורך מצוה.

לפיכך ציבור שיש לו רק ספר תורה אחד והתגלה בחוה"מ פסול באותיותיו - מותר לתקנו כדי שיוכלו לקרוא עמו במועד. אולם אם יש להם ספר תורה נוסף, דעת רוב הפוסקים [למעט הכף החיים] שאסור לתקנו, מכיון שיוכלים לגלול את הס"ת השני, אע"פ שיגרם כתוצאה מכך טירחא לציבור המתפללים.

ג. אם תיקון הס"ת הוא רק הפרדה בין האותיות שנדבקו - מותר להפרידן, ואפילו כשיש להם ס"ת נוסף. כמו כן, אם הדיו שעל גבי האותיות נחלש - מותר להוסיף דיו, כי אין זה נקרא כתיבה.

ד. ספר תורה חדש שרוצים להכניסו לביהכ"ס בחוה"מ, אולם הסופר השאיר בסוף פרשת וזאת הברכה מספר מילים שכתב להן רק מסגרת מבלי למלאות אותן בדיו כפי המקובל, והבחינו בכך רק בחוה"מ - בדיעבד מותר למלאות אותן בדיו בחוה"מ, מאחר ואין זה נחשב כתיבה, כי מסגרת האותיות כבר נעשתה, אלא שהסופר ישלים את המילוי בצינעא, כדי לא לפגוע בפרהסיא בקדושת המועד.

ה. בתי כנסת שנוהגים כמנהג הגר"א זצ"ל, וקוראים עם ברכה מתוך הקלף במגילת קהלת [בשבת חוה"מ סוכות], ובמגילת שיר השירים [בשבת חוה"מ פסח], והתגלתה במגילה זו טעות בערב שבת שצריכים לתקנה - נחלקו הפוסקים האם דינם כס"ת ולכן מותר לתקנה. או שאין מגילה זו נפסלת במקרה זה, וממילא אסור לתקנה. וניתן לסמוך על דעת הגר"ח מואלוזין זצ"ל שהתיר לתקנה בחול המועד.

ו. אשה נשואה שאיבדה את כתובתה - מותר לכתוב עבורה בחוה"מ כתובה חדשה גם באותיות מרובעות. אולם עדיף שיקחו כתובה מוכנה מודפסת, וימלאו את הנצרך לכתוב בשורות הריקות בכתב רגיל כנהוג ברוב הכתובות.

ז. כתיבה במחשב או באמצעי תקשורת אלקטרוניים שונים, מבלי להדפיס את החומר המוקלד במדפסת - מותרת. מאחר ואין על מעשה זה שם של כתיבה, אלא הפעלת אלקטרודות חשמליות בלבד.

ח. נחלקו הפוסקים האם איסור כתיבת מעשה אומן חל על עצם מעשה הכתיבה או שחל על התוצאה שמתקבלת מכתובתו כלומר, שאם מחמת פעולתו נוצר מעשה של כתיבת אומן - אסור זאת חז"ל. נפקא מינה לחתום בחותמת, שאם נאסרה הכתיבה עצמה - מותר לחתום, כי אין כאן מעשה כתיבה של אומן. אולם אם נאסרה התוצאה מהכתיבה - אסור לחתום, כי נוצר כאן מראה נאה של כתיבת אומן.

כמו כן תהיה הנפ"מ להדפיס את החומר המוקלד במדפסת, שאם האיסור הוא מעשה הכתיבה - כאן לוחצים על כפתור בלבד וההדפסה נעשית מאליה, ולפי"ז יהיה מותר להדפיס במדפסת חומר כתוב. משא"כ אם האיסור הינו על התוצאה הנאה שמתקבלת - כאן כתוצאה מהלחיצה על הכפתור, מתקבלת הדפסה נאה ויפה כמעשה אומן, ויהיה אסור להדפיס בחול המועד במדפסת חומר כתוב. לפיכך מחמת הספק, יש להימנע מלהדפיס בחוה"מ במדפסת כל זמן שאין את אחד מהתנאים המתירים לכתוב בחוה"מ בכתיבת אומן, וכפי שפורטו לעיל.

ט. מותר לכתוב חידושי תורה בחוה"מ בכתב ידו או להקלידם במחשב, וכן מותר להגיהם, כי זהו בגדר דבר האבד מחמת שתי סיבות. א - שיכול לשכוח אחר המועד מה שחידש. ב - איבוד הזמן בימים שלאחר המועד, שנצרך ללמוד בהם דברים נוספים. אולם אין להדפיסם במדפסת, אא"כ ייגרם לכותב הפסד אם לא ידפיסם בחוה"מ.

י. מותר לכתוב מודעות של השבת אבידה בחוה"מ.

יא. משום קדושת המועד, לא פרטתי את המקרים הנוספים שניתן להקל בכתיבה באותיות רגילות שכותב בידו בחוה"מ, ועיין במשנה ברורה (ס' תקמה ס"ק לה) מה שהתיר על סמך הבית יוסף והט"ז.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה של **אגודת אשכנז** לפקס 052-153 או לטלפון 052-5869690 או דוא"ר **אגודת אשכנז** פקס 052-153 או לכתובת **אגודת אשכנז** וכן למייל rav5869690@gmail.com

מענייני החידוק

גליון 43 | שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

במשפט תפדה ושביה בצדקה והרי דין בחו"מ הוא מברר את טענת הצדדים ומ"ט הגאולה הקרובה תלויה במשפט ועוד מבואר בגמ' שכל דיין שדן דין אמת לאמתו וכו'. ואפ"ל דידוע הגמ' בקידושין שאומרת דכל הקונה עבד עברי כאילו קנה אדון לעצמו והקשו התוס' שם מה הראיה שכאילו קנה אדון לעצמו די שנאמר כאילו הם שווים בשווים כמו שכתוב עמך ותירצו שם התוס' דמיירי שאין לו אלא רק כר אחת והדין שהוא צריך לתת לעבד ומש"ה נחשב כאילו הוא נהיה אדון לרבו ובדאי שההלכה הזאת זה דין מיוחד בעבד עברי שכיון שהוא משפילו ע"י שנעשה עבדו מש"ה הוא צריך הרבה זהירות בכבודו, וידוע דכל עבד עברי הוא אדם שנפל הרבה נפילות כמבואר בגמ' קידושין דזה התחיל בנושא ונותן בפירות שביעית ונפל כמה נפילות עד שמוכר עצמו לעבד עברי וע"ז כתוב כי טוב לו עמך ובדאי עיקר החינוך אצל עבד שע"י שהוא רואה את המשפט היהודי שכל כולו זה חסד ורחמים וכן באמה העבריה שהוא חייב לישא אותה או בנו וזה בודאי מחנך את העבד העברי בשש שנים שהוא עבד להתחזק וכשיצא בסוף שנה שישית הוא מחונך לחזור לשרשים של עם ישראל כמו שכתוב ציון במשפט תפדה

יבואר בגודל הענין דקירוב רחוקים

ראיתי בספרו של הגר"ח ברים זצ"ל [במאמר ארץ ישראל וגאולה] שבשבועות האלו היאצ"ט שלו דהביא בשם התנא דבי אליהו בגודל החיוב לחזר אחרי הבנים התועים ולקרובן להשי"ת ותו"ד היה להם לילך ולקשר חבלים של ברזל במתניהם ולהגביה בגדיהם במתניהם למעלה מאכבותיהן ויחזרו בכל ערי ישראל יום אחד ללבוש יום אחד לבית אל יום אחד לחברון יום אחד לירושלים וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה ובשנים ובשלש עד שיתביישו ישראל בארצם כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כולן שברא מסוף העולם ועד סופו והם לא עשו כן אלא כל אחד ואחד מהם נכנס לכרמו וליינו ולשדהו ואומרים שלום עליך נפשי כדי שלא להרבות עליהן את הטורח עכ"ל. והביא מה שכתב בסדר היום [להרה"ק ר' משה בן מכיר] וז"ל איך לא יעורר אדם את לבו לומר בשלנו הרעה הזאת ואיש את רעהו יעזורו לשוב אל ה' אלוקינו ולא אחד בלבד ולא ב' יעשו זאת כי מה תועלת לעם בשוב יחידים ומה בצע לתשובה אחד שרוב עם אינם חוזרים בתשובה

יבואר בגודל הזהירות של שמירת כבודו של חברו
אנו עומדים בסיומו של פרשת יתרו ורואים את דברי רש"י על הפסוק ולא תעלה במעלות על מזבחי, וכתב רש"י ומה אם אבנים שאין בהם דעת אמרה תורה לשמור על כבודן ק"ו באדם שהוא יציר כפיו של הקב"ה כמה מחויבים אנחנו לשמור על כבודו, ובזה מחזק רש"י את גודל שמירת הכבוד של בין אדם לחברו, ואנו נכנסים לפרשת משפטים ורואים ברש"י שהקשה למה נסמכה פרשת סנהדרין למקדש וכתב רש"י דצריך לעשות סנהדרין במקום מקדש, והשאלה הנשאלת בקשר שבין סנהדרין למקדש ולפי רש"י הנ"ל מתורץ שבבנין המזבח יש את לימוד של זהירות בבין אדם לחברו כמו שכתב רש"י בסוף פרשת יתרו והטעם כיון שהמזבח שעושה שלום בין ישראל לאבינו שבשמים כך הסנהדרין תפקידם לעשות שלום בין איש לרעהו, וידוע שאהרן הכהן שהיה הכהן הגדול בביהמ"ק כל תפקידיו היה לעשות שלום בין איש לרעהו ובין איש לאשתו עד שכתוב במסכת כלה שבזכות אהרן הכהן נולדו שמונים אלף ילדים, ומזה רואים שאהרן הכהן הרגיש בביהמ"ק את הענין של בין אדם לחברו והיה חייב להשכין שלום כדי לחבר את ישראל לקב"ה ביהמ"ק וכבר ביארנו בפרשה הקודמת בגודל החיוב לעשות פשרה את דברי בעל הטורים דכתב דהמשפטים זה נוטריקון דהדין מצוה שיעשה פשרה טרם שיעשה משפט, דהבאנו את דברי המהרש"א בסנהדרין דכתב דכל אחד שיש לו יראת שמים שיעשה פשרה ועי"ז הוא עושה שלום בינו לבין אבינו שבשמים ומי אינו חפץ לעשות שלום בינו לבין אבינו בשמים. וכע"ז איתא במהרש"א בגיטין בסוגיה דקמצא ובר קמצא דאילו בעל הסעודה היה משאיר את בר קמצא בסעודה היה מתפתה ביינו של חברו והיה מוחל לו על עוונותיו ומזה רואים דבין אדם לחברו ובין אדם למקום זה דבר שתלוי זב"ז ומש"ה דוקא לשכת הגזית נמצאת בביהמ"ק שאף שבית המקדש שייך לקרבנות מ"מ ע"י השכנת שלום בין אדם לחברו אז נעשה שלום בין ישראל לאבינו שבשמים. שו"מ דהדברים הנ"ל כתובים בספר גור אריה.

יבואר עוד בגודל המידות שיש במשפט של ישראל ומש"ה פתח הכתוב בואלה המשפטים ב'זכי תקנה עבד עברי'

רבים מקשים מדוע התורה פותחת בואלה המשפטים ב'זכי תקנה עבד עברי' וידוע מה דחז"ל אומרים שציון

אלא כל ירא וחרד את דבר ה' צריך לאסוף אנשים רקים ופוחזים אשר לא ידעו את משפט אלוקי השמים זה עשרה וזה עשרים ולדרוש להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון אמר הכותב ומרמז בזה מה דאמר יתרו למשע ושמתם עליהם שרי אלפים ושרי עשרות (והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה) ולקרבתם אל אביהם שבשמים ובזה תעלה ארוכה ומרפא לכל מכותינו וצרותינו ויתקדש שם שמים בין המרבים ובין המעטים ואילו המחזיקים בדת להקימה ולהרימה הם הנקראים עמודי שמים והם מצוקי ארץ והם המעמידים את כל העולם כולו ויש להם זכות כמשה רבנו עליו השלום בדורו אשר זכה וזיכה את הרבים והם המוציאים יקר מזולל ויש מאין והם שותפין לבורא יתברך בבריאת העולם והעמדתוזה היה דרך החסידים הראשונים עכ"ל, ובזה מחזק הגר"ח ברים זצ"ל ודרש מכל אחד ואחד לאזור מתניו ולקרבת את הבנים ובפרט כאשר קריבים ובאים הימים אשר בן ישי חי שבמהרה יבוא ויגאלנו וכמה נחת רוח עושים לקב"ה כשמחזירים לו את בניו האבודים עכ"ל. ושמעתי כמה מעשים על קירוב רחוקים אחד שסיפר לי ידידי הרב גדליה שיינן שהיה בחו"ל וראה אברך משי שמתפלל בתפילה של יום חול כמו ביוה"כ בדביקות נוראה וכשחקר אותו בענין סיפר שהוא היה רחוק מעבודת ה' ע"י נפילות גדולות עד שברח מביתו וכשיצא מביתו אמו נתנה לו סכום כסף ומפתח שיוכל לחזור לביתו מתי שירצה ונפל עד לתהום ויום אחד של נפילה גדולה חזר לביתו בעלות השחר ומצא את אמו עם נרות דלוקים ואומרת תהילים ואמרה שמאז שהוא עזב את הבית בכל בוקר היא קמה להתפלל עם נרות דלוקים שיחזור בתשובה עד שהתקבלה תפילתה והוא חזר לאיתנו הראשון ומזה רואים שאסור להתיאש משום יהודי וכמה חיזוק יש בזה וגם הקב"ה יושב ובוכה על חורבן הבית ומתחנן לכל נשמה יהודית שתחזור הביתה כמו שידוע שבאות ה' איכא פתח גדול לנופלים ולמעלה איכא חור קטן לחזור בתשובה והקב"ה מצפה מכל אחד לחזור לאיתנו כמו שאומרים בתפילת נעילה אתה נותן יד לפושעים וכל יהודי שמקרב נשמה יהודית לקב"ה זוכה לדברים נפלאים כמו שמבואר בזוה"ק. ועוד שמעתי בבחור שנפל שדפק בביתו של מרן הגרא"ל זצ"ל והתחיל לדבר אם מרן זצוק"ל אודות מאכלים כגון פיצה וכו' ומרן זצוק"ל לא הכיר את המאכלים עד שמרן שאל אותו מה מעיק לך בחיים והוא סיפר שהוא נפל נפילות ברוחניות וכל היום הוא חושב על אוכל וכו' וכשלומד דף גמ' אין לו שום טעם, ואילו מרן זצ"ל אין לו טעם באוכל רק בלימוד ואמר לו מרן זצ"ל שנכנס אליו אדם לביתו וביקש לאכול ונתן לו דבש והוא לא יכול לאכול שהיה לו פצעים בפיו והתורה נמשלה לדבש כמו שאומרים

מתוקה מדבש ונופת צופים ורק יש לנו פצעים בפה ואין לנו את הכוח של והערב נא וקבע עמו חברותא עד שנעשה ת"ח גדול ומזה רואים דלימוד התורה הוא הדבר המתוק ביותר רק צריך לקבל טעם בלימוד ע"י שממתיקים את התורה ובזה כל הבלי העוה"ז נעלמים, וידוע מה דאמר מרן הגר"ד לנדוי שליט"א שמה שמרן הגרא"ל אוכל בשנה אנו אוכלים ביום ומה שלומד ביום אנו לומדים בשנה. ואסיים בסיפור ששמעתי מהמגלה עמוקות שהיה הרב של הקהילה ורצה לעזוב את הקהילה והיו לו הפצרות רבות מצד בני הקהילה לישראל שם וביום שהוא עזב את הקהילה חזר בו וסיפר בשבת בדרשתו דהיה לו דין תורה באותו שבוע בעשיר ועני שהעני היה טורח לפרנסתו בעבודת פרך בחורף ובקיץ בגשם ובשלג והיה מרויח פרוטות זעומות עד שהעשיר פגש אותו והסכים לתת לו יותר מרווחו ובתנאי שיכנס לביהמ"ד ללמוד ועשו הסכם מסודר עד שביום אחד חזר לעבודתו והעשיר הזמין אותו לד"ת אצל בעל המגלה עמוקות שרוצה שהוא ימשיך בלימוד התורה על חשבונו והעני ויתר על ההסכם הנ"ל וזה היה הד"ת הראשון שכל אחד אמר לשני כולו שלך ולא כולו שלי כמו שנים אוחזין בטלית. וכשנשאל העני בסיבת הדבר אמר שכל השנים היה עומד בבוקר ואומר ספר תהילים על פרנסתו וראה כל יום השגחה פרטית בהשגת הפרנסה ומאז שעשה הסכם עם העשיר נשתנה מצבו וכל היום הוא חושב אם העשיר נשאר עשיר או שהוא פשט את הרגל והרגיש מה שאחז"ל ארור הגבר אשר יבטח באדם והוא ויתר על כל הכסף כדי להמשיך להרגיש את הקשר בינו לקב"ה וכ"כ נתלהב המגלה עמוקות מגודל החשיבות של העני עד שנשאר בקהילתו ומזה צריך כל אחד לזכור שבמשפט היהודי יש הרבה גם כשמפסידים ועושים פשרה מרויחים הרבה כמו שידוע מה שאמר החזו"א על המשנה באלו מציאות מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו משום דרבי יצחק דאמר עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ולכן גם לפי אב"י שייאוש שלא מדעת לא הוי ייאוש זכה בזה ושאלו את מרן החזו"א שאם יש ספק אם אדם זה משמש בכיסו אם חייב להחזיר או הרי אלו שלו ואמר החזו"א דגם בזה ההלכה שהרי הוא שלו ומקורו זה דברי הגרע"א בריש אלו מציאות שכתב דגם בספק כיון דהמוצא מוחזק אמרינן המע"ה ואמר החזו"א דלפעמים יותר טוב לבעלים לא להתיאש מהמעות מאשר להתיאש שאם הוא לפני יאוש אז אם חייב לו כסף מגלגלים קודמין אז הוא מקיים מצוות השבת אבידה ואם הוא מתיאש צריך להרגיש דגם אם הוא עושה פשרה הוא שהוא מפסיד שיאמין שפרנסה מן השמים והכל בידי שמים ואם הוא מקבל את הדין באהבה יקוים בו מה שכתוב ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.

לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל חסן להצלחה בכל העניינים ולע"נ אביהם הרב יהושע בן מרים ז"ל

"והשבות אל לבבך"

דברי רבינו בעל ה'קהילות יעקב' בחשיבות לימוד המוסר

מתוך אגרותיו

"צריך מאוד מאוד שיהי' קובע בכל יום חצי שעה לפחות ללמוד בספרי מוסר וספרי יראים, חוק ולא יעבור, ואע"פ שידמה לו כי אינו פועל כלל, מ"מ סוף סוף יראה תועלת עצומה, ובלא לימוד המוסר [בכל יום ויום] ממש יכולים ח"ו ליפול לאין תקומה ר"ל."

[קריינא דאגרתא מהדורה חדשה ח"א ע"ז]

"בדבר לימוד המוסר ודאי מוכרח הוא, עכ"פ כפי הנהוג בסדר הישיבה, טוב ללמוד ספרי מסילות ישרים, שע"ת לרבינו יונה ז"ל, ארחות צדיקים, לא בחטיפה רק במתינות וללמוד על הסדר כל הספר מתחילה ועד סופו, ואח"כ ספר שני ואח"כ ג', ובעה"י יהי' לתועלת." [שם נ"ג]

"כל ספרי מוסר וספרי יראים טוב, ובתנאי שזה יהי' חק קבוע בכל יום ויום ממש, בלא דילוג שום יום." [שם ע"ח]

הדרכתו לאברך שלא מצא זמן ללימוד המוסר

"אברך בן תורה שאל את רבינו... "לא יוצא לי כלל ללמוד בספרי מוסר, כיוון שיש לי חברותא בבוקר ואחה"צ ובלילה, ולא מזדמן זמן. בזמן האחרון אני מרגיש שזה חסר לי, ואיני יודע מה לעשות, ובאתי לבקש עצה. וזאת היתה תשובתו: "בודאי צריך ללמוד מוסר בכל יום, ובלי לימוד המוסר מתקררים ביראת שמים, כל המחלוקת על מוסר היה רק על הלימוד בשטיבל מיוחד ועל שעה. מספרים על החת"ס, שביום שלא למד מוסר הרגיש קרירות. אצלו במצב הקרירות, היה יותר ממה שאצלנו עם לימוד המוסר. עכ"פ לדרגתו היה זה קרירות, כי זה שלא לומד מוסר מתקרר ביר"ש, ונהיה יותר גרוע ויותר גרוע!!! לא צריך שעה מיוחדת, צריך חצי שעה ביום. בצהרים לא צריך לאכול שעה שלמה, אוכלים קצת ואח"כ לומדים מוסר. אבל אולי בצהרים לא, כי צריך לעזור לאשה עם

הילדים, שאז הם בבית, כי זה גמילות חסדים, כי אם לא עוזרים היא מרגישה שזורקים אותה, זהו גמ"ח. אפשר בלילה לפני השינה, ולמעט עם החברותא של הלילה, או לקחת ספר מוסר בכיס, וכל זמן שמזדמן להסתכל מסתכלים, לא להתקרר ביר"ש, וזה גם עוזר כיוון שמסתכלים בענייני יר"ש.

[הליכות והנהגות ממרן בעל הקה"י עמ' ע"ג]

שקידה מופלגת אינה מכריחה מידות טובות

הגר"ש וולבה זצ"ל כותב על הקה"י: "אמר מפורש, שהשקידה המופלגה אינה מביאה בהכרח למידות טובות וכאשר נשאל: הלא התורה מעדנת את הלומדה? השיב: "בודאי, יש כאלו שאילו לא למדו תורה היו רח"ל בגדר חיות טורפות, רוצחים, וע"י הלימוד בשקידה פלט לו מכל זה, אבל עדיין אינו מוכרח שהוא בעל מדות טובות, אלא מי שעובד על זה, בלימוד המוסר הרבה, ובבדיקת מצבו הרוחני תמיד, ובשבירת מדותיו ותאוותיו ורצונותיו, ואז נהיה לבעל מדות טובות!" [פניני רבינו הקה"י] [עלי שור ח"ב עמ' קל"ז]

כך נעשים לגדול וקדוש

הגר"י סגל זצ"ל [ר"י מנצ'סטר] העיד: "וכמה היה חביב הלימוד הזה אצל מרן הסטייפלער זצ"ל, סיפר לי אדם נאמן, כי פעם עת לכתו ברחוב רשב"ס בשעה מאוחרת, וחג הסוכות היה, נשמע לאזניו קול מהדהד. ככל שהלך והתקרב, נתברר לו, שבת קול זו יוצאת ונשמעת מסוכתו של מרן, ושומע הוא את קולו הסוער, מוכיח ומייסר את עצמו, וכך היה אומר, 'מה תדמה בעצמך שלעולם תחיה, הלא יגיע קצך ויניחו אותך בקבר, ומה תדמה, וכי אז תנוח בשלום על משכבך'. והיה הולך ומונה כמה קשה דינה של גיהנם, וכמה גדול ענשם של עבירות. כך היה טוען ומוכיח את עצמו כחצי שעה... כך נעשים לגדול וקדוש." [אשכבתיה דרבי עמ' ל"ב]

דרכי ההשבה אל הלב

הסרת המכשולים מדרך לימוד המוסר
דברי הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל

רחוק מזה בתכלית הריחוק, כי מה התענוגים וההנאות שלי? מאכל טוב, טיול יפה, כבוד... אבל סוף סוף לא בשביל תענוגים אלה אני נברא! אמת, פער גדול יש ביני ובין "התענוג האמיתי והעידון הגדול", אך אולי יש גשר מעל לפער? הרי אני מתענג על חידוש בהיר בגמרא, על סברא טובה, בפרט כשאני בעצמי עמדת עליה, לפעמים יש לי בתפילה הרגשה עדינה - הרי בכל זאת אני יודע מתענוג רוחני, ואם כן למה לא אוכל להגיע ברבות הימים להתענג על השם?

הסיבה לריבוי הטעויות בלימוד המוסר

כמעט אין חכמה בעולם המלווה בכה הרבה טעויות כחכמת המוסר, ויש טעם לזה: עמוק בלב מקננת נטיה להשאיר ענייני מוסר בלתי ברורים. כי אם עומדים על אמיתות דבר מוסר בבירור - זה מחייב אותנו לשנות את עצמנו, ומי רוצה לשנות את עצמו, ועוד להכיר כי דרכו בחיים עד כה היתה בלתי נכונה! ר' ישראל מתריע על זה במכתבו הראשון, וכותב בזה דברים כדורבנות:

"החסרון המורגל שלא לתת לב בעניינים הנוגעים ביראה ומוסר, כי אם להתנהג בהם אחרי התאוה החפשית לפי נטיית הרצון כמעשה הבהמה. הלא תראו בהמנהג הידוע המשוטט על פני תבל, לתת עיון והתבוננות בכל העניינים הגשמיים: הסוחר במרכולתו - בכמה התבוננות ישתמש טרם יבצע העסק, אם לעשות או לחדול, יחשוב בנפשו ויתיעץ עם רעיו הנאמנים לו, יתור על הפרטים, יבקש מקום הטעות, עד יוציא הדבר לאור כפי כחו. כן בלימוד התורה הקדושה, כל אחד לפי ערכו יעיין ויתבונן בה לגלות מטמונה ולחדש חידושים ולפרק היות, לא ידלג בסקירה אחת להחליט הדבר החלטה פסוקה.

לא כן בדרכי המוסר, אשר ההתבוננות בו - החיפוש בכל דרכי ומעשי האדם, להשמר מנטיית הרצון וכו'. ובכל זה עצלות האדם רבה בזה, למעמסה תהיה לו אם יפנה את עצמו זמן קצר לזה, עד אשר לביטול זמן יחשב לו".

"להתנהג אחרי התאוה החפשית לפי נטיית הרצון כמעשה הבהמה!" - אכן, זוהי נגיעה עמוקה שאינה קיימת לגבי כל שאר החכמות, היא הגורמת כל הטעויות שמנינו כאן, ועוד ידינו נטויה בע"ה.

[עלי שור ח"ב מערכת לימוד המוסר עמ' קנ"ו]

"ואמר סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי!" מעתה ננסה להסיר מכשולים מדרך המוסר עצמו. הנה לימוד מוסר הוא לימוד ככל הלימודים בתורה. בכולם צריכים להתאמץ להבין ולדעת - וכן גם במוסר. יש ללמוד ספר חובות הלבבות או שערי תשובה באותו עיון כמו שלומדים חידושי הרמב"ן והרשב"א, המס"י והאור ישראל צריכים ללמוד באותו עיון כמו שלומדים קצות החושן וחידושי רע"א.

רגש אמיתי באחר ההבנה

טעות ראשונה: הפותח ספר מוסר מתחיל מיד למרר בניגון עצוב. הרי עוד לא למד, ועוד לא הבין, ועל מה הוא ממרר? אולי בפתחו ספר מוסר מתעורר מצפנו על עבירות שבידו. אבל טעות היא לגשת כך, ודע, רגש המתעורר בלי מחשבה ועיון - דמיון הוא. רגש אמיתי בא רק אחרי ההבנה!

לימוד בעיון ושימת לב

טעות שניה: לומדים בשטחיות, הרושם הראשון בקריאת איזו שורות הוא: איזה חידוש הוא מחדש, הלא הדברים ידועים ומפורסמים סיבת טעות זו: תופסים הדברים כמליצות, ואין מליצות בספרי מוסר! למשל... המלים הראשונות במס"י "יסוד החסידות ושורש העבודה". "שיתברר ויתאמת" - היינו במוח ובלב. "מה חובתו בעולמו" - לא כתב "מה חוב האדם בעולם", כי לכל אדם יש עולם משלו, ובתוך עולמו עליו להכיר חובתו. זה מכניס מיד גוון אישי לדברים, והלומד בשטחיות אינו מרגיש בזה.

לעמוד על החסר לנו

טעות שלישית: התגובה הראשונה של הלומד היא, כי כל הדברים שהוא לומד כאן ישנם בו מכבר. יראה? בודאי הוא ירא שמים! זהירות? בודאי הוא זהיר! עבודה? בודאי הוא עובד! רק ברבות הלימוד אנו עומדים על החסר לנו באמת מהמידות והמעלות.

להכיר בשייכותינו למעלות

טעות רביעית: אנו לומדים את הדברים ורואים שאנחנו רחוקים מהם, ומגיבים: הדברים אינם אמורים למדריגות שלנו אלא לגדולים וצדיקים. "האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו" - הרי אני רחוק מאד מזה, ולא בשבילי נאמרו הדברים! אבל הדברים כן נאמרו בשבילי! אמת אני

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

משפטים תשפ"ב ♦ גליון תס"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ג. נתן שתי בהמות

תו יש לעיין בגונב שתי בהמות והיתה אחת על השניה, והיו שתיהם קשורות, ואמר הגנב שנותן התחתונה בקנין סודר, והעליונה יקנה המקבל בחצר, שהרי נמצא על הראשונה. אך הא לא קנה הראשונה דהוה לפני יאוש ולא הוי כלל חצר, ונהי דלגבי עצמה חשבינן כאילו מכרו לחייב ד' וה', אך לא יועיל לקנין חצר, ואם כן יהא פטור על השניה.

ד. הקדישו הגנב ונשאל

הנה אמרינן (בבא קמא ע"ו א') שאם הגנב הקדיש הבהמה בקדושת דמים, חייב ד' וה', מפאת דמה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים. וכתבו תוספות (שם ע"ט א' ד"ה גנב) דגם קודם יאוש יתחייב על האי הקדש אע"פ דלא אהנו מעשיו דלא חייל ההקדש, דהרי זה כמו במכר קודם יאוש דחייב אע"פ שלא אהנו מעשיו שלא חל המכר. והנה היכא דהיה לאחר יאוש, דבאמת חל ההקדש משום יאוש ושינוי רשות, הנה אם ישאל קודם שיגיע לגזבר, יפטר מד' וה', דחכם עוקר הנדר מעיקרו. אמנם יש לעיין מהו בהקדיש קודם יאוש ואחר כך נשאל על ההקדש, האם יפטר למפרע.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דחייב ד' וה', דהרי אינו יכול להשאל, דלא שייך להשאל על חולין, וכמו בהקדיש לאחר ל' דיכול להשאל רק כשיגיע שלשים יום, אם כן הכי נמי דכוותה. או דילמא נימא דפטור מד' וה', דכל החיוב במכר לפני יאוש היינו דהוה כאילו עשה, וכאן לאחר שנשאל אם היה של הגנב לא היה כאן הקדש, אם כן שוב יהא פטור. וכן היה נלע"ד לכאורה.

ב. הקדיש בטעות

הנה יש להוכיח כהצד השני הנ"ל, דהרי אם היה קודם יאוש והקדיש בטעות כי לא ידע שהבהמה יקרה מאד, לעני"ד יהא פטור מד' וה' אע"פ דבלאו הכי לא חל ההקדש, דהרי מצד הסברה היה נראה דמכל מקום בעינן צורת מכירה, ואם הגנב ימכור שם ע"ג רגלים ורגל ד' עשה מעץ ורימה את הלוקח בפשוטו פטור מד' וה' אף על גב דהמכירה בלאו הכי לא חלה, מכל מקום אין כאן דעת קונה. והכי נמי דכוותה באופן דנשאל על ההקדש.

ג. מקדיש בעל מום

אך לפי זה במקדיש בעל מום, הרי אם היה בטעות שלא ידע שזה יקר, יהא פטור ממלקות, אך לא שמענו שהמקדיש בעל מום ונשאל עליו שיהא פטור, כיון דלא שייך לישאל דהרי לא חל ההקדש, חזינן דאיכא חילוק בין טעות בגוף ההקדש כגון טעות בהמחיר, לבין שאלה על ההקדש. ואם כן הכי נמי דכוותה. וצריך תלמוד.

ד. הוכחה מדברי הגרע"א

הנה דן הגרע"א (תשובות שב"ס דרו"ח ח"ג שכתב להגאון רבי בונים איגר סי' ג') דאם תרם שלא מן המוקף, דחיילא התרומה בדיעבד אבל יש כאן עבירה, חייב להשאל עלה, ועל ידי זה יתקן האיסור למפרע.

חיוב ד' וה'

כי יגנב איש שור או שה וטבח או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת הששה (כ"א ל"ז)
איתא בקרא חיוב ד' וה', שהגונב את השה או את השור, וטבח או מכר, משלם על השה תשלומי ארבעה, ועל השור תשלומי חמשה. ונביא כמה נידונים בדין זה.

א. מתנה על מנת להחזיר

הנה יש לעיין בנתן הגנב מתנה על מנת להחזיר, האם חייב, כיון דאמרינן (בבא קמא ס"ח א') דילפינן מקרא "וטבח או מכרו" מה טביחה שאינה חוזרת, אף מכירה שאינה חוזרת, ומפרשינן (שם ע"ח ב', ועיין רמב"ם פ"ב מהל' גניבה ה"ב) דאם מכר לשלשים יום אינו חייב ד' וה'. ולכאורה יהא חייב, כיון דהוה קנין לעולם, אלא שיש תנאי שיקנה לו בחזרה, אם כן אם יחזיר לו יתחייב הגנב ד' וה'. אבל אם לא יחזיר לו, אם כן נתבטל התנאי וליכא מתנה, ויהא פטור מד' וה'. אלא כל זה זה לדעת הרא"ש (תשובות הרא"ש כלל ל"ה סי' ב') דהוה קנין לעולם על תנאי ומשום הכי בעי להקנות בחזרה. אבל למה שכתב בקצות החושן (סי' רמ"א סי"ק ד') בדעת רבינו אביגדור כהן צדק (מובא בתשובות הרא"ש שם) דמתנה על מנת להחזיר הוה קנין לזמן ובתנאי שיחזור אליו, אם כן באמת יהא הגנב פטור. [אך בנתיבות המשפט (סי' רמ"א סק"ה) ובחזון איש (אהע"ז סי' ע"ד סק"ה)] כתבו דהעיקר דלא כן].

ב. לא אהני מעשיו

הנה קיימא לן (בבא קמא ס"ח א') דחייב במכירה אף אם לא אהני מעשיו, כגון במכר לפני יאוש, דמכל מקום שנה בחטא, ונמצא דגם לאחר המכירה הוי כמקודם המכירה. והשתא יש לעיין אם הגנב מכר עוד פעם, האם יתחייב שנית. וכן הנידון אם טבח לאחר המכירה.

א. מקדיש בעל מום

הנה אשכחן לאו במקדיש בעל מום למזבח, אע"פ שההקדש לא חל עליה מכיון דאין קדושת הגוף חל על בעל מום, מכל מקום לקי. וראיתי דדן בחזון איש (תמורה סי' א' סי"ק ה') אם הקדיש וחזר והקדיש האם ילקה ב', וקאמר דלא ילקה, דהלאו הוא כאילו הראשון חל ואם כן לא שייך לחייבו שנית. ואם כן יש לומר דהוא הדין בנידון דידן.

ב. פירות שביעית

הנה ראיתי דנים בפירות שביעית שאם מחלל הפירות נתפס הקדושה על השני, אבל הראשון נשאר קדוש, האם יכול לחלל פעמיים.

ג. תמורה

כמו כן אשכחן בתמורה דהראשון נשאר קדוש, ואיתא בגמרא (תמורה ט"א א') פלוגתת תנאי אם מימר וחזר ומימר.

אמנם כתב דבאופן דאי עביד לא מהני, אין על מה להשאל.
והנה בהיתה טעות גם באי עביד לא מהני לא ילקה, ומכל מקום
כתב הגרע"א דאין על מה להשאל. אם כן לכאורה חזינן דלא
כדברינו, דאיכא חילוק בין טעות לשאלה. וצריך תלמוד.

ה. לרבא היאך חייב בד' וה'

הנה תיקשי היאך משכחת לה חיוב ד' וה' לשיטת רבא. ויש
להקדים ג' הקדמות בשיטת רבא.

א. סתם גניבה יאוש בעלים

חדא, דעת רבא דסתם גניבה יאוש בעלים. [א"ה. דהרי איתא בגמרא
קידושין (נ"ב ב') לית דחש להא דרבי שמעון דאומר סתם גזילה יאוש בעלים הוי,
משמע דלהא דרבנן אמרו סתם גניבה הוי יאוש בעלים מיהא חיישין, דלא יתכן
דרבא פליג בין על רבנן ובין על רבי שמעון, דאם כן תיקשי על רבא מהמשנה בכלים
(פכ"ו מ"ח) שנחלקו שם רבנן ורבי שמעון אם סתם גזילה יאוש בעלים או סתם
גניבה יאוש בעלים. ועיין בסוגיא בבא קמא קי"ד א'].

ב. יאוש כדי קני

הנה קיימא לן דיאוש לא קני בגזלן דבאיסורא אתי לדיה, אבל רבא
סבירא ליה דיאוש כדי קני.

[א"ה. דהנה מסתפקין בגמרא (בבא קמא ס"ז ב') אם רבא או רב פפא סברי דיאוש קני,
ועיין בתוספות שם ד"ה רבא שהוכיחו ששיטת רבא דיאוש כדי לא קני, אמנם עכ"פ בגמרא
משמע שמסתפקין בזה, מעתה קושין היא היאך יש צד שרבא סבירא ליה דיאוש קני. וכן
מתבאר בגמרא גיטין (נ"ה ב') שרבא הקשה על עולא שסובר דיאוש לא קני, משמע שסובר
שיאוש קני כרב יהודה שם, ותוספות (בבא קמא ס"ז ב') הוכיחו איפכא ממסקנת רבא שם
דסבירא ליה כעולא דיאוש לא קני, אמנם עכ"פ מבורר דמתחילה רבא לא סבר כן].

ג. יאוש שלא מדעת

הנה איתא בסוגיא בבבא מציעא (כ"א ב') דרבא הוא דסבר דיאוש
שלא מדעת הוי יאוש.

לאור האמור

מעתה תיקשי, אי נימא דרבא סבר דיאוש כדי קנה, היאך משכחת
לה הא דאמר תורה בטביחה ומכירה דחייב ד' וה', הרי על היאוש
כדי קונה הגנב, נמצא דמיד כשגנבו קנאו ביאוש, והרי אמרינן בגמרא
(בבא קמא ס"ח א') דאי נסבור דיאוש כדי קונה אף בלא שינוי רשות, על
כרחיך הא דבטביחה ומכירה חייב בד' וה' איירי כשעדיין לא נתיאשו
הבעלים דאי לאחר יאוש לא מחייב בד' וה' דשלו הוא טובח שלו הוא
מוכר.

והרי להאמור לשיטת רבא ליכא גוונא שעדיין לא נתיאשו, דהרי
בסתם גניבה איכא יאוש בעלים, ואף אם הבעלים לא ידעו שגנבה, אך
הרי רבא סבירא ליה יאוש שלא מדעת הוי יאוש, נמצא דבכל גווני מיד
כשגנבו איכא יאוש, ואם כן היאך משכחת לה חיוב ד' וה'.

תירוצים על קושיא הנ"ל

הנה יש לדון ליישב האי קושיא בכמה אנפי:

תירוצ' א' - מבחין מי הגנב

הנה יש לומר דאיירי שהגנב מבחין מי זה הגנב, ואם כן אינו
מתייאש, דהטעם דסתם גניבה יאוש בעלים, דאינו יודע היכן היא
משא"כ בגזילה דידוע מי הגזלן, ולפי זה בגניבה וידוע מי הגנב אינו
מתייאש.

תירוצ' ב' - אומר שאינו מתייאש

אולי נימא דנהי דסתם גניבה יאוש בעלים, מכל מקום באומר
להדיא דאינו מתייאש [או דחזינן הכין], אמרינן דאין כאן יאוש, ובוזה
איירי קרא דד' וה'.

תירוצ' ג' - סבר שבאמת של פלוני

עוד יש לומר דאיירי שסבור הגנב שפלוני קנה את בהמתו מקודם,
אבל באמת הקנין לא חל והבהמה הוה של הגנב, אלא לפי דמיונו
דבאמת הבהמה שייך להגנב, לא שייך להתייאש דהרי הבהמה אינו
שלו.

והרי בכחאי גוונא יש לומר דלא אמרינן יאוש שלא מדעת, כמו
דכתבו בתוספות (בבא מציעא כ"ו ב' ד"ה לא) באופן שסבור שהשותף לקחו
ובאמת נאבד, דאינו מתייאש. [דקסבר שהשותף לקחה לצער עד זמן מרובה].

[אמנם יש לעיין בסוגיין, דאם סתם גניבה יאוש בעלים, הא שלו הוא
טובח, ולא משני בכחאי גוונא].

תירוצ' ד' - זה אינו רוצה לקנות

הנה איתא בגמרא (שם ס"ז ב') בגזל חמץ ועבר עליו הפסח,

יכול הגזלן לומר הרי שלך לפניך, ולא אמרינן דיאוש כדי קני,
מכיון דזה מתייאש וזה אינו רוצה לקנות. [דהרי חמץ אסור
בהנאה].

מעתה יש לומר דאיירי קרא דחיוב ד' וה' באופן שהגנב אינו רוצה
לקנות דאין שייך לומר שלו הוא טובח.

אך לא אדע, דכיון דמכל מקום לדעת באר יצחק (ווי"ד סי' כ"ג ענף ד')
וחזון איש (בבא קמא סי' י"ח ס"ק ג') והגר"א (מלצר (בהגהותיו על הרמב"ן
בפסחים ב' ב', ל' ב' דמוכחא הכי מרמב"ן) וסיעתם, על ידי היאוש נפקע
מרשותו ונעשה הפקר, אם כן לא אדע אם יהא חייב הגנב ד' וה'.

[אמנם דעת קצות החושן (סי' ת"י סק"ב) ונתיבות המשפט (סי' רס"ב ס"ק
ג'), וכך כתב במקור חיים סי' תמ"ח ס"ק ט') ותרומת הכרי (שם) דיאוש אינו
מפקיע הבעלות אלא רק יהיב כח למזכר. ונפקא מינה שהמייאש יוכל
לחזור מהיאוש לפני שאדם אחר זכה בו. ועוד נפקא מינה שיתחייב
בתשלומי נזקין מפאת ממון המזיק. ואם כן אם הגנב אינו רוצה לזכות
לא יזכה. אמנם רבנן בתראי הנ"ל נחלקו בזה, והעלו דלכולי עלמא
יאוש חייל לאלתר].

תירוצ' ה' - איכא עדים

הנה יש לדון דאיירי באופן שיש עדים מי גנב, והרי ד' וה' בעי עדים
דהוה קנסא ובית דין אין מחייבין קנס רק על פי עדים, ואם כן אינו
מתייאש, ואע"פ שאינו יודע מי המה העדים.

ונהי דבידע שגנב ולא ידע מהעדים, שפיר הוי יאוש, אע"פ דאם היה
יודע שיש עדים לא היה מתייאש, מכל מקום חייל היאוש, וכמו בשור
הנסקל שהוזמו עדיו, דקאמר ר' יוחנן (כריתות כ"ד א') דחל היאוש וכל
הקודם זכה, אע"פ שהיאוש בטעות, [ובירושלמי איתא דריש לקיש פליג דהוה
יאוש בטעות], אבל היכא דלא ידע שגנב ואתינן משום יאוש שלא מדעת
בזה לא הוי יאוש.

ואם כן יהא מוכחא כדברי הגרע"א (בבא מציעא כ"א א') דאף אם יודע
דנפל אבל אינו יודע להיכן נפל, ומתייאש משום דשמא נפל לרשות
הרבים, מכל מקום באופן דאין חיישין שמא לא ידע דנפל, ואנו באים
לדון היאוש מכח דאלו ידע דנפל, ובוזה כיון דבאמת דברשות היחיד
נפל, אלו היה ידוע לו כל ענין הנפילה שנפל ברשות היחיד לא היה
מתייאש, אבל מכח אילו ידע שנפל ולא ידע ברשות היחיד נפל אז
מייאשו, אין אנו דנין ידיעה לחצאין, כיון דהשתא לא ידע כלל דנפל,
וגם אלו ידע האמת שנפל וגם ידע שנפל ברשות היחיד לא הוי מייאשו,
בכחאי גוונא לא הוי יאוש.

והכי נמי בנידון דידן, אין דנים ידיעה לחצאים, דהרי אם היה יודע
כל הענין, היה יודע שגנב וגם דאיכא עדים, ואם כן לא הוה יאוש.

אבל לא אדע דיש לומר דאף כשיש עדים מתייאש דאינו יודע אם
יעידו. וצריך תלמוד.

תו דכל זה אינו, דהרי כתבו תוספות (שם ס"ח ב' ד"ה מה) דכיון דקיימא
לן כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוה יאוש, ממילא כשהבעלים אינו
יודע שגנב, אי אפשר לדון מפאת היאוש לפוטרו מחיוב ד' וה', משמע
דלרבא יש כאן יאוש לענין ד' וה', חזינן דלרבא אף כשיש עדים שגנב
אמרינן סתם גניבה יאוש בעלים מכח יאוש שלא מדעת.

[ולפי זה באופן דהעידו שלא מדעת בעלים, כגון שנים שהעידו שהיין
נסך, אם נימא דמהני שלא בפני הבעלים, והוזמו העדים, לרבא דסובר
דיאוש שלא מדעת לא הוה, כיון דהוזמו העדים לא יחול היאוש, אע"פ
דבעלמא יאוש בטעות הוה יאוש].

ו. חיוב ד' וה' באונס

הנה יש לעיין בשוחט הבהמה באונס, כגון בהיה על הגג וסכין בידו,
ונפל ברוח שאינה מצויה ושחט בהמה הגנובה, האם יתחייב בד' וה'.

א. שורש הספק

הנה תליא האם בקנסות יש דינא אדם מועד לעולם, דהיינו ברוח
שאינו מצויה, דיש לומר דהא דאמרינן אדם מועד לעולם היינו דוקא
באדם המזיק שהזיק לענין לחייבו ממון, אבל לענין לקנסו, הרי אנוס.
מיהו בפשיעה, דהיינו ברוח מצויה, ודאי דחייב קנס והיינו דינא
דשור תם דפלגא נזקא קנסא, והנידון רק ברוח שאינה מצויה. [וגם זה
יש להביא ראיה למאן דאמר דשור תם חייב גם ברוח שאינה מצויה].

ב. היתה אבן בחיקו

הנה יש להביא ראיה דגם באונס חייב קנס, דהנה אמרינן

(בבא קמא כ"ו ב') דבחייתה אבן בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה, פטור מד' דברים ורק חייב בנזקין, חזינן דחשיבא רוח שאינה מצויה.

ואפילו הכי אמרינן דבכחאי גוונא דהרג עבדו בהאבן, העבד ייצא לחירות אליבא דחכמים, והא דלרשב"ג אינו יוצא לחירות היינו דוקא התם דאיכא קרא "וישחתה" עד שיתכוין לשחתה, ואם כן חזינן דקנס דינו ככל אדם המזיק.

ג. קושיית הפלאה

הנה ילפינן (מכות ד' ב') מקרא ד"כדי רשעתו" דאינו לוקה ומשלם, והיינו דאינו חייב שתים, גם מלקות וגם תשלומין.

וכתבו תוספות (בבא קמא ע"א א' ד"ה והא, כתובות ל"ב א' ד"ה דאין, וכך כתב ברין בבא קמא ע"א) דגם בקנס אין לוקה ומשלם, דקרא ד"כדי רשעתו" כתיב בעדים זוממין דלא עבדינן תרתין, ואע"ג דעדים זוממין ממונא, מכל מקום קרא איירי בכל ענין אף באופן דהוה גס קנס, והיינו כאשר בשעת העדות בבית דין טבחו העדים שור של אדם אחר, נמצא דבשעה שהעידו יש כאן מלקות של לא תענה ברעך עד שקר, וגם קנס של ד' וה', וקאמר קרא דלא עבדינן תרתין.

והקשה בהפלאה (כתובות שם) הרי כיון שפסולים לעדות משעת גניבה, נמצא דעדותם בבית דין לאו עדות ואין כאן כלל הזמה, ואם כן אין כאן מלקות.

[והרי חזינן דנפסלו משעת גניבה, דהרי אמרינן (בבא קמא ע"ג א') בהעידו על גניבה ולאחר תוך כדי דיבור על טביחה, והומונו על הגניבה ועל הטביחה, פטורים מהטביחה כיון דעד זומם למפרע הוא נפסל].

ויש לומר דאיירי שעשה תשובה וסובר דהאי בהמה הוא ידידה ולכן שוחט, ובאמת היא הגנובה. ואם כן נמי חזינן דיש קנס בשוגג.

אך באמת יש לדחות הראיה, דיש לומר דהתם איירי בפשיעה דבזה ודאי חייב ואין ראיה לרוח שאינה מצויה.

אך יקשה אם סבור ששלו הוי אונס כהניח להם אביהם, ויש לומר דלא דמי דהתם אין להסתפק שמא שאולח, אבל כאן ידע שיש בהמה גנובה אלא שנתחלף לו, והלכך לא הוה אונס גמור, אבל עד כשר מיהא הוה שהרי עשה תשובה.

עוד תירוצים על קושיית הפלאה

הנה הבאנו לעיל קושיית הפלאה, ויש לדון ליישב בעוד כמה דרכים:

תירוצ' א' - עשה תשובה

הנה הבאנו לעיל לתרץ דאיירי באופן שעשה תשובה ואם כן לא נפסלו לעדות.

אך תיקשי דעדיין לא נתיישב, דהרי נחלקו רז"ה ורמב"ן (בבא קמא ל"ה ב') בגנב שחזר בתשובה והודיע לבעלים על הגניבה ושברצונו להחזירה, האם חשיבא כגנב או כשומר לענין אם יוכל הנגזל להקדישו, דעת רז"ה דהוי פקדון ויכולים הבעלים להקדישו, אבל דעת רמב"ן דהוי גזולה ואינם יכולים להקדישו.

מעתה הרי לדעת הרז"ה דפקע דין גנב, לא יתחייב ד' וה', אלא על כרחך איירי דלא עשה תשובה, ואם כן אכתי פסול לעדות וכקושיית הפלאה.

אלא יש לומר דתוספות סברי כרמב"ן דאכתי הוה גזולה. עוד יש לומר דאתי שפיר גם להרז"ה, דיש לומר דאיירי באופן דנהי דעשה תשובה, אך הבהמה אצלו ואינו חושב להחזירה מפאת דסבר שכבר החזיר. ואכתי יש לעיין דמכל מקום לרז"ה פקע מיניה דין גנב והוה ליה כפקדון שחשב שהוא שלו.

תירוצ' ב' - גנב משום פיקוח נפש

עוד יש לומר ליישב קושיית הפלאה, דאיירי שגנב משום פיקוח נפש, וגם טבח כן, דהנה אמרינן (בבא קמא ס' ב') שהמזיק את חברו משום פיקוח נפש, חייב לשלם, אבל ודאי דאינו נפסל לעדות דהרי הוא מצווה להזיק, ואם כן אתי שפיר.

אלא דיש לומר דאף כד נימא דבשוגג יש לקנס, אבל בפיקוח נפש דמשרא שרי, מנא לן דיש קנס. ובזה נסתפק הגר"א קוטלר זצ"ל. ולפום תירוצא דידן יהא ראיה דגם בזה חייב קנס.

ולכאורה יש להוכיח הכי גם מסוגיא בקידושין (כ"ד ב') דהרי

איירינן ברופא, ויש לו מצוה לרפא, וקא עביד בהיתירא, ומכל מקום חייב קנס. אך אינה ראיה דהתם יש כאן פשיעה, ובכחאי גוונא לא הותר לו, אך בפיקוח נפש הא משרא שרי. ואכתי יש לומר דגם בפיקוח נפש חייב קנס כשם שחייב ממון.

תירוצ' ג' - גנב בשוגג

עוד יש ליישב קושיית הפלאה, דגנב בשוגג, דסבר שהיא שלו, ובאמת אינה שלו, כד נימא דבגנב בשוגג הוי גנב וקנה בשינוי, כדמשמע בדברי קמאי בסוגיא דצנועים. ואם כן טבח אם כן יהא חייב ד' וה'.

[והנה מזה נלמד לכאורה דבגנב במזיד ועשה תשובה וחשב להחזיר הבהמה אכתי הוי גנב אף לקצות החושן, ולא דמי לדינא דהרז"ה הנ"ל, דהרי שמעינן דמחזיק בשוגג חשיב גנב. ולא עיינתי היטב].

ז. יתפוס ד' וה' עבור הקרן

הנה קיימא לן (בבא קמא ע"ד ב') בגנב בחול וטבח בשבת, חייב בקרן ופטור מד' וה', דמכיוון דחייב מיתה על טביחה בשבת, פטור על החיוב לשלם ד' וה', דקם ליה בדבריה מיניה.

והקשה במנחת חינוך (מצוה מ"ב) הרי כיון דחייב הקרן, יתפסנו עבור ד' וה', דמהני תפיסה בקם ליה בדבריה מיניה, והרי מבואר בשולחן ערוך (ח"מ ס' פ"ג סעי' ב' ג') דיכול לתפוס מהתובע לצורך איזה חוב שירצה, ואם כן שוב מגיע לו עוד קרן, אם כן ממילא משלם כל הד' וה'.

א. אין כפל קודם ד' וה'

כתב במנחת חינוך, דלא שייך לגבות כפל וד' וה' קודם הקרן, ואם כן לא יוכל לתפוס הקרן עבור הד' וה'.

אך באמת יש לעיין בזה, דהנה חזינן בגמרא (כתובות ל"ד ב') בגנב וטבח בשבת פטור גם מד' וה', שאם אין גניבה, אין טביחה ואין מכירה, ופירש רש"י (שם) שמאחר שפטור על הקרן משום המיתה, דקם ליה בדבריה מיניה, קנס נמי לא משלם דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה. [אבל קם ליה בדבריה מיניה אמרינן רק לפטור מחיוב ממון ולא מחיוב קנס], שמעינן דלולי האי טעמא היה חייב ג' וד' ולא הקרן.

ואולי כונת המנחת חינוך דלא שייך לייחד כפל בשעה שחייב קרן והוה ממילא קרן. אבל דבר זה צריך ראיה.

ב. בקנס לא מהני תפיסה

כתב במנחת חינוך (שם) דבקנס לא מהני תפיסה בקם ליה בדבריה מיניה, דבעינן שבית דין יחייבו. [עיין שם].

ג. ליתן לבית דין שיהא להחוב

בחדושי הרי"ם (סי' א') העלה דיוכל לשלם לבית דין שיגבו רק על החוב, דבכחאי גוונא לא מהני תפיסה, דאם לא כן תיקשי הא דאמרינן דבושת וצער הם קנס ולא גבינן בהו אלא בבית דין, הרי יתפוס תמיד הנזק עבור הבושת וצער, ואחר כך יגבה שנית בשביל הנזק.

ד. מדין עבד כנעני

לכאורה יש ליישב קושיית המנחת חינוך דישלם הקרן על ידי אחר שיקנה לו ומהני מדין עבד כנעני.

אמנם הרי צידד בחזון איש (נשים ס"ו קמ"ח, הערות למסכת קידושין ט"ו) דאין דין עבד כנעני אלא רק כשמקבל ברצונו בשביל הזוכה, אבל אין לדון מדין עבד כנעני בנתינה בעל כרחו. ואם כן לא שייך לפרוע כך.

אך אולי איירי בחזון איש דוקא בהקטנה של שחרור ולא בפרעון חוב.

ולענין הלכה כיון דהחזון איש לא הכריע אם בנתינה בעל כרחו מהני דין עבד כנעני, הנה אם יפרע חוב מדין עבד כנעני בעל כרחו של המלוה פקע חיובו דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

[הנה דיינינן בגמרא אם לקוחות יכולים לסלקו בזווי, ותיקשי דתיפוק ליה משום דין עבד כנעני. ועיין].

ה. יקנה המעות לאדם אחר

הנה אכתי יש ליישב, דיקנה המעות לאדם שני, ואחר כך ישלם החייב בהמעות, ולא יאמר לו ששייך המעות לאדם אחר וכך יקנה התובע, ולא יכול לומר שתופס עבור חוב אחר דאין לו רשות דהרי הם מעות של השני, ונמצא דהפרעון יחול דהרי קנה התובע.

אך יש לטעון דכיון התובע קנה עבור החוב השני וזה אינו יכול נשאר המעות בחזקת האחר.

ענינים שונים (א)

אמנם יין אחר ששותה לפני נטילת ידים, נפטר על ידי היין של הבדלה.

ויש לדון מהו בשתה היין של הבדלה לפני הסעודה, ושתה גם עוד כוס יין לפני הסעודה שנפטר בהבדלה, האם יצטרך לברך בסעודה על הכוס השלישית. ומצאנו דפליגי בזה רבנן בתראי, ולכאורה שורש הספק, האם כוס השני המתברך, חשיב כבירכו עליו, ואם כן פוטר כוס השלישית. ויש לעיין אם האי נידון דמי לנידון דידן.

ג. אליה רבה דמהני

הנה פלוגתת רבנן בתראי לענין הבדלה, דהנה באליה רבה (ס"י קע"ד ס"ק ז') מבואר דמהני, דהרי כתב דלהסוברים דיין של רשות ששותה לפני המזון אינו פוטר יין ששותה בתוך הסעודה, וטעמייהו משום הפסק נטילת ידים והמוציא, אם כן אותו יין שישתה לאחר נטילת ידים לפני המוציא שפיר נפטר, וכן המברך על יין לאחר נטילת ידים יפטר יין של תוך הסעודה. וכתב דלפי זה באופן ששתה יין לפני נטילת ידים וגם שותה שנית לאחר נטילת ידים, יין השני ששותה אחר נטילת ידים יפטר יין השלישי ששותה לאחר המוציא, דאע"פ שלא בירך על היין השני אבל זה התברך. [אבל יין הראשון לא יכול להוציא השלישי מכיון דאיכא הפסק נטילת ידים והמוציא].

ולכאורה נלמד מזה לנידון דידן ביין של הבדלה ויין של רשות, דיין של הרשות יפטר היין שבסעודה.

ד. תהלה לדוד דלא מהני

אמנם בתהלה לדוד (שם ס"ק י"ב) מבואר דלא מהני, דהרי כתב לענין עצת השולחן ערוך (ס"י קע"ד סעי' ז') לפטור משקין שבסעודה על ידי דבר אחר שיברך עליו לפני הסעודה, דכשרוצה לסעוד אחרי ההבדלה אינו יכול לשתות משקין לפני הסעודה על דעת לפטור המשקין שבסעודה, דאינו יכול לברך עליהם כיון דנפטרו על ידי היין של הבדלה שפוטר שאר משקין.

ותיקשי דישתה המשקין בלא ברכה ויפטר המשקין שבסעודה, אלא חזינן מיניה דאף שהדבר השני נפטר על ידי הראשון, לא הוה כבירך עליו שיוכל לפטור שלישי, כיון שבכח הראשון אינו יכול לפטור השלישי. ואם כן ביין של הבדלה ורשות לא יפטר היין שבסעודה.

ענינים שונים (ב)

מלאכול עוד, אבל אם היה הכל במשך סעודה אחת, ובתוך משך הזה אוכלין פרפראות וכיסנין ושותין, הכל סעודה אחת היא וכלא נתעכל מזון הראשון דמי.

ב. ממשיך באכילת איסור

מעתה יש לדון באכל דבר היתר, ובתוך שיעור עיכול אכל דבר איסור במזיד, האם יוכל לברך על אכילת ההיתר, באופן דבלא אכילת האיסור היה נגמר העיכול.

ולכאורה יש לומר דמברך, והרי אם הכניסו למעיו אוכל תוך שיעור עיכול אף שלא עבר דרך הפה, יוכל לברך, ואם כן אכילת איסור לא גרע.

ג. ממשיך בשתייה שלא לצמא

כמו כן אם שתה תוך שיעור עיכול מים שלא לצמא, לכאורה נמי מברך על השתייה הראשונה.

ענינים שונים (ג)

אמנם תיקשי על המהר"ם שיק, דאיתא בספר חסידים (אות תת"א) מעשה באחד שהיה מתענה ומתפלל על אוהבו שיחיה, והנה בא אדם אחד בערב יום טוב וידע שמת, ושאלו מה עושה פלוני אוהבי שהרי כבר כמה ימים שאני מתפלל עליו, שאל אותו אדם לחכם מה אעשה, אם לא אומר לו שמת הרי יתענה ויתפלל על חנינו תפלת שוא, אמר לו החכם, לאחר יום טוב תאמר לעבד או לנכרי שיאמר לו שמת, ומפני שמחת יום טוב אל תגיד לו עתה.

חזינן דרך מפני שמחת יום טוב לא אמר לו עכשיו, אבל בלאו הכי יאמר לו מכיון שמתפלל תפילת שוא. ואולי שאני הכא מפאת התענית. ודוחק.

האם המתברך חשיב כבירכו עליו

הנה אמרינן (רמ"א סי' רי"א סעי' ה') ומשנה ברורה שם ס"ק ל"ב) שאם בירך על מאכל החשוב, פוטר את שאינו חשוב אפילו בסתמא, והיינו גם אם לא נתכוין בפירוש לפוטרו, אלא היה מונח לפניו על השולחן בשעת ברכה.

אמנם אם היה כנגד דיני קדימה לא מהני בסתמא, ואם כן אפילו היו שניהם לפניו בשעת ברכה בעינן שיתכוין לו בפירוש לפוטרו דאינו בדין שיפטר מי שאינו חשוב את החשוב דרך גררא אלא רק בכוונה. ומקור הדין מהרשב"א (ברכות מ"א ד"ה וק"ל).

נמצא שאם בירך על המאכל הפחות חביב לא מהני בסתמא להוציא היותר חביב.

ויש לעיין מהו כשיש לפניו ג' מאכלים, הראשון, שהוא אוכל מתחילה ומברך עליו, והשני, שחשב להדיא שיאכלנו אחר כך והוא חביב יותר מהראשון, והשלישי, שלא חשב בהדיא לאוכלו, והוא יותר חביב מהראשון אבל פחות חביב מהשני. האם השלישי נפטר.

א. שורש הספק

שורש הספק, מי אמרינן דהשלישי נפטר מכח השני, מכיון שהשלישי פחות חביב ממנו, ואם כן נפטר בסתמא, או דילמא לא נפטר, דכיון שלא בירך על השני להדיא גרע, אלא דנים רק מכח הראשון, והרי הראשון פחות חביב ממנו ואינו פוטר אלא בחשב עליו בהדיא.

ויש לומר דתליא בפלוגתת רבנן בתראי, האם המתברך חשיב כבירכו עליו וכדלקמן.

ב. אם המתברך חשיב כבירכו עליו

הנה איתא בשולחן ערוך (ס"י קע"ד סעי' ד', וס"י רצ"ט סעי' ז') יש אומרים דבעושה הבדלה ואחר כך נוטל ידים לסעודה, הברכה על היין דהבדלה אינו פוטר היין ששותה בתוך הסעודה, כיון שנטל ידיו בינתים, ולא דמי לקידוש שהוא חלק מהסעודה משא"כ הבדלה אינו חלק מהסעודה, וכן לא דמי לסתם יין ששותה קודם הסעודה שפוטר יין ששותה בתוך הסעודה, שהרי סתם יין שותה כדי לפתוח את בני המעיים, משא"כ היין שהבדלה ששותה לשם המצוה דהבדלה.

מאכל של איסור

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' קצ"ז סעי' א', משנה ברורה שם ס"ק ד') שאם אכל מאכל של איסור במזיד, אף על פי שאינו אסור אלא מדרבנן, אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף.

ויש לדון דמשכחת לה שאכילת מאכל של איסור במזיד גורם שיהא ברכה:

א. ממשיך לאכול

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' קצ"ז סעי' ה', משנה ברורה שם ס"ק י"ח) דיכול לברך ברכת המזון עד שיתעכל המזון שבמעיו, וכמה שיעורו, כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה. וכן נמי לענין אכילת פירות ושתיית יין, אם אינו רעב ולא צמא ותאב לאותם פירות, יברך. [אם אינו יודע לשער אם נתעכל].

אמנם כל זה רק אם לאחר שגמר אכילתו הראשונה הסיח דעתו

מוציא דיבה להציל מתפילת שוא

הנה דן בתשובות מהר"ם שיק (ס"י כ"ח) לענין מי שמתפלל על חולה לרפואה ולא נודע לו שמת החולה, ויש לחוש משום תפלת שוא, האם שרי להודיעו.

והסיק דאין לומר לו דהא דאיתא בשולחן ערוך (וי"ד סי' ת"ב סעי' י"ב) דמי שמת לו מת ולא נודע לו, אינו חובה שיאמרו לו, ואפילו באביו ואמו, ועל זה נאמר (משלי י"ח) מוציא דבה הוא כסיל. ואע"פ שהוא מתפלל תפילת שוא, הרי אין אומרים לאדם חטא, והיינו להוציא דיבה, בשביל שזוכה חברך שלא יאמר תפלת שוא.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

גליון מס' 310
שבט תשפ"ב

והנה יש לבאר שיש כאן שני חלקים שונים. א. דין המים שבתעלה בקטע שבתוך החצר. ב. כשרות המחיצה של החצר. הגמ' והשו"ע מדברים לגבי להתיר למלאות מים מהתעלה לחצר, ולא מדברים על איסור הטלטול בחצר, ומבאר הבה"ל (סי' שנו"א ס"א ד"ה אין) שמדובר בתעלה עמוקה י' טפחים בשיפוע תלול [בשיעור שמתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות], ולכן גם אם התעלה אסורה מ"מ החצר מותרת, כי יש לה מחיצות מדופן התעלה, והחצר סגורה בפני עצמה ללא התעלה. אבל אם התעלה אינה עמוקה י' טפחים או שהדפנות אינן משופעים כל כך, הרי החצר פרוצה לתעלה, ואם המים אסורים הרי גם החצר אסורה.

בתעלות בזמנינו בארץ אין המים עמוקים י' ולא תמיד מתלקט אבל שני דינים אלו אינם מתאימים לתעלה המצויה בזמנינו ביישובי הארץ, משום שיש לחלק בין התעלה של השו"ע לתעלות שלנו, שבשרי"ע מדובר בתעלה עמוקה י' טפחים, ובמשנ"ב (סק"ב) מבואר שגם המים שבה עמוקים י' טפחים, ולכן היא חשובה להיות רשות בפני עצמה, והמחיצות של החצר אינם מתירים אותה, והנידון הוא איך להתיר את המים שבתעלה. אבל אם התעלה אינה עמוקה י' כותב המשנ"ב שם שאין צריך תיקון לתעלה, ולא צריך מחיצה שנכנסת במים, כי התעלה בטלה לחצר. ואריך לבאר דבריו, שהרי גם אם התעלה בטלה לחצר, אבל החצר עצמה תהיה אסורה, כי כעת אין מחיצה שסוגרת את החצר, הרי במקום כניסת המים וביציאתם אין מחיצה, וגם אם יש מחיצה מלמעלה הרי זו מחיצה תלויה, שהיא פסולה גם בלי החשיבות של התעלה, וא"כ כל החצר אסורה, ומה כוונת המשנ"ב שאין צריך תיקון.

אלא הביאור הוא שבאופן שהתעלה אינה עמוקה, יש דין עומד מרובה על הפרוץ מהמחיצה שלפני התעלה ואחריה, כיון שהתעלה אינה רחבה י' אמות [מדובר באמת המים שדרכה להיות ברוחב אמה אחת], וא"כ בסתמא הפירצה שבכניסה וביציאה נחשבת סגורה, ורק כאשר היא עמוקה י' טפחים אז מתחילה הבעיה, מחמת שהיא חולקת רשות לעצמה ואינה נחשבת חלק מהחצר, ואז המחיצה שלפניה בגובה החצר אינה סוגרת את התעלה. ואז יכול להיות גם איסור לחצר, אם בקטע מסוים באמצע החצר יהיה שטח רדוד שאין לדופן של התעלה שיעור מחיצה, ואז החצר פרוצה לתעלה, וכל החצר נאסרת, ובאופן שמדובר במתחם או ביישוב, יתכן שכל הישוב יהיה נאסר.

לפ"ז במקרה שלנו שהתעלה אינה עמוקה י' טפחים, אפשר להתיר מדין עומד מרובה מהגדרות שבצדדים, ואין צריך מחיצה בתוך התעלה [עד רוחב י' אמות ובקו ישר, כדיני עומד מרובה]. וכן המציאות בהרבה מקומות בארץ, שהתעלה אינה מתמלאת מים כל כך הרבה, אינה פוסלת את העירוב.

האם התעלה פוסלת או המים פוסלים

אמנם נחלקו הפוסקים בתעלה עמוקה י' טפחים ואין בה מים אלא פחות מ" טפחים. ויסוד השאלה היא האם מה פסול זה עומק התעלה או חשיבות עומק המים. בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' פ"ז) כתב שהיא מחלקת את עצמה מהחצר, והיא פרוצה החוצה ואסורה, [וממילא אם החצר פרוצה לתעלה גם החצר נאסרת], ובשו"ת ישועות מלכו (או"ח סי' כ"ט) כתב שאינה נאסרת, וניתרת במחיצה שלפניה. ובחזו"א (סי' קי"א סק"א) מבואר שדין זה תלוי במחלוקת הראשונים בדין לשון ים שנפרצה לחצר, מדוע אינה אסורה כמו אמת המים, ונקט החזו"א שבכל אופן שהתעלה עמוקה י' טפחים, אפילו אם אין בה מים, אינה ניתרת במחיצות שלפניה, כי הדפנות של התעלה מסלקות ועוצרות את העומד שלמעלה

עשיית עירובים למתחמים עבור ישיבות ברהבי הארץ

בתקופה זו רבו הפונים למוקד העירוב לבקש לסדר עירוב למתחמים שהם שכרו לערוך שבת, ביניהם יש ישיבות ידועות וסמינרים מחוגים שונים, שמבנים שכדי להביא ציבור איכותי למקום כלשהו, חובה לדאוג גם לכשרות של הטלטול בשבת, שיהיה ברמה מהודרת וטובה, כמו כל צורך הלכתי אחר, וזה לא איזה חומרא למעונינים, אלא זה מעיקר שמירת השבת. אחת הסיבות המביאות את הציבור לנסיון שאינם יכולים לעמוד בו.

בשבת האחרונה נתבקשנו להקים עירוב במתחמים מקצוות הארץ, ביניהם היה מתחם בתוך ישוב נווה שנמצא דרומית לרצועת עזה, וכנגד זה לפקח על תיקון מתחם בתוך ישוב גורן שנמצא כמה קילומטרים מגבול לבנון, הגבול הצפוני של הארץ, ועוד מתחמים בתוך הארץ. אנו מודים להשי"ת על הזכות לעמוד בתווך, להיות שלוחא דציבורא לעורר על עניני העירובים, להקים את העירובים ולפקח עליהם, להכניס את המדעות, שאנשים יבררו היכן יש עירוב, ידרשו מהמשכירים להקים עירוב, ויימנעו מלטלטל מחוץ לעירוב או כשאינו ברמה טובה.

אברכים מהשיעורים נותנים מענה בעשיית עירובים

לאור הביקוש אנו מרחיבים בס"ד את הצוות העוסק בשטח, ושולחים את בוגרי השיעורים לבדוק ולבנות את העירובים. האברכים מקבלים מכך תועלת עצומה, שהם משתמשים בלימוד הנפלא לעשייה בפועל ולזכות את הרבים. יחד עם העשייה הם לומדים דינים חדשים, שמים לב לשאלות שואלים ומבררים במוקד את התשובה ואת הטעם ההלכתי של כל דבר. ובצורה זו גם השאלות יותר ברורות, יותר מדויקות, והתוצאה יותר כשרה ומהודרת.

השבוע התקשר אלינו אברך מנתיבות שלמד במסגרת השיעורים בשנה שעברה, ועמד בקשר עם האחראי על העירוב בשכונה שלו, כדי לראות את ההלכות גם בעירוב שהוא גר בתוכו, ולעזור לאחראי כשצריך עזרה. כעת לאור מצב התחלואה, האחראי לא היה יכול לצאת מביתו, ונתן את התפקיד לאברך הנ"ל שיבדוק את העירוב של כל השכונה, ובשבוע זה היה לאברך את הזכות של שמירת השבת של כל תושבי השכונה.

אנו שמחים בזכות שמוטלת עלינו, למרות שכעת קשה לעמוד בכל הביקוש שהולך וגדל, ומשתדלים להגדיל את המערכת ולהרחיב אותה, כדי שנוכל לתת מענה לכל הפונים, לכל השואלים המבקשים לשמוע דבר הלכה, ולכל המזמנים לעשות עירוב כהלכה.

האם תעלת מים פוסלת את העירוב כעת בתקופת הגשמים

באחד מהמתחמים שתוקנו בעירוב זמני מיוחד לצורך השבת שעברה, היתה תעלת מים שעוברת בתוך המתחם מצד לצד. בצד אחד של המתחם היתה גדר רשת שעברה בגובה השווה עם הקרקע שבצדדים, והתעלה שהיתה עמוקה כחצי מטר עברה מתחתיה, והגדר היתה תלויה באויר. וא"כ הקטע שהגדר תלויה, אינו כשר, כי מחיצה שיש תחתיה חלל ג' טפחים פסולה, לפ"ז יוצא שיש פירצה בגדר של כל המתחם, אמנם בסה"כ מדובר בפירצה קטנה באורך של מטר אחד, וא"כ לכאורה אפשר להתיר אותה מדין עומד מרובה על הפרוץ [כשהגדר ישרה ולא משנה זווית].

אבל השאלה כיון שיש תחתיה תעלת מים, ומצאנו בגמ' אמת המים העוברת בחצר, אין ממלאים הימנה בשבת, ולא אומרים בה עומד מרובה על הפרוץ, אלא צריך לעשות מחיצה שיורדת טפח לתוך המים, א"כ גם כאן יצטרך להשלים את הגדר לתוך המים. שאלה זו נפוצה מאוד בימים אלו, שיורדים הרבה גשמים, והתעלות בכל הישובים מתמלאות מים זורמים, האם הן פוסלות את העירוב.

צורת הפתח, ולמעשה מקפידים לעשות צורת הפתח, כדעת החי אדם והחז"א.

זה אחד מתוך עשרות מקרים שהמשכיר אומר שהכל מוקף גדר, ומגלים אחר כך שלפי הלכות עירובין זה לא נקרא מוקף, כי יש פירצה שאוסרת, ואסור לטלטל בין המבנים שבמתחם. לפעמים מסתדרים לתקן כשמגלים את הבעיה, ולפעמים לצערנו נשארים ללא פתרון. לכן חשוב לבדוק את הדבר מראש, ולא לחכות לשבוע האחרון. וק"ו לא לשעתיים לפני שבת.

ראש הישיבה ששמע את הנתונים, ביקש שנשלח מישור מומחה מטעם מוקד העירוב, שיסדר עירוב מהודר כראוי לבחורי ישיבה, זה תנאי ראשון שלי בנסיעה כזו, שהשבת לא תהיה ח"ו עם חילול שבת, אחרי זה צריך לדאוג לאוכל ולשאר התכנית.

פירצה גם בגדר טובה מחמת חול שנסחף מהפינה

פנינו לאחד מהאברכים שלמדו בשיעורים, שרכש גם נסיון בשטח לאחר השלמת מסגרת הלימוד, והתלווה כמה פעמים לעשיית העירובים ביישובים, הוא לקח על עצמו את המשימה, הצטייד מראש באביזרים שצריכים להתקנת עירוב כזה, ויצא לדרך. כשהגיע למקום הוא עשה סיבוב על שאר הגדרות, וראה עוד כמה דברים שראוי לתקן. בשני מקומות היו חורים מתחת הגדר, יותר מג' טפחים, וא"כ הגדר תלויה ואינה כשרה, אלא שאם זה קטע קטן פחות מ"אמות, והעומד מרובה על הפרוץ בגדר שהולכת בקו ישר, הפירצה נחשבת סגורה. אבל במקום השני היה חסר בפינה, ובזה ק"ל שפירצה בקרן זווית פוסלת בג' או ד' טפחים (שו"ע ומשנ"ב סי' שס"א סק"י).

ומ"מ לכאורה נראה שיש להתיר פירצה בגדר כזו, ע"פ דברי החז"א (סי' ע"ב סק"ב) שבפירצה בקרן זווית אפשר להעמיד קנה בפינה, מכון כנגד שתי הצלעות של הגדר, ואז כל גדר סוגרת צד אחד בקו ישר, ואין חיסרון של פירצה בקרן זווית, אלא זה שני פירצות נפרדות שכל אחת בקו ישר. לפ"ז כיון שיש לגדר עמוד פינתי שמחזיק את הגדר, והעמוד מתחיל מהקרע, א"כ הוא כמו הקנה של החז"א, שבדואי נמצא מכון כנגד שני הצדדים של הגדר, שהרי העמוד מחזיק את הגדר.

אבל באמת יתכן שהעמוד אינו כנגד הגדרות, וזה תלוי בסגנון הגדר. יש גדרות שהעמודים משולבים בתוך הגדר, וכך מצוי בגדרות שעשויות כמו סורגים, ויש גדרות שהגדר מחוברת מהצד של העמודים, וכן מצוי בגדרות רשת ולכן אם העמודים משולבים בעובי הגדר, יוצא העמוד כנגד הגדר ממש, אבל אם הגדר מוצמדת מהצד, יוצא שהקו של העמוד מרובה של הרשת הוא לפני העמוד, וא"כ כשתמשיך את הרשת בקו ישר היא לא תפגוש בעמוד. ושםא י"ל שזה נקרא שהעמוד פוגש בעמוד. ולמעשה הוא תיקן את הפירצות, והשלים אותם ע"י קרשים שסותמים את החללים, והמחיצה כשרה ללא שאלה.

מסכת קידונה מפני הקוד השורר בימים אלו

שאלה אקטואלית לתקופה זו שהגיעה אל מוקד העירוב, מאברך שנסע לשבת לשוב דתי ובו מקפידים מאוד שכל הנכנס לבית הכנסת יהיה עם מסכה על פניו, מחשש הידבקות בנגיף הקורונה, אבל אותו אברך לא רגיל לחוש לכך, כנהוג בציבור שהוא בא ממנו, שכעת בחסד ה' עלינו החולי אינו מסוכן, וההוראה שלא לעשות דברים המפריעים בלימוד התורה והתפילה, כל מקום לפי חומרותיו והנהגותיו המשתנים מיום ליום. וא"כ היתה לו בעיה איך יקח מסכה לבית הכנסת, הרי בשוב הוא בדואי לא מטלטל, וכיום שאין לו שום שימוש ותועלת אישית מהמסכה, א"כ הרי זה טלטול בשבת גם כשהיא על פניו. אבל כעת שקר מאוד בחוץ, יש לו תועלת שהמסכה תשמור לו על פה והאף מהקור, אלא שבעיר שלו הוא לא ישים מסכה לצורך כך, האם כעת בשוב זה מציל אותו מדין טלטול בשבת.

והתשובה היא שמותר לו לעטות את המסכה לתועלת זו של שמירה מהקור, כיון שה משמש לו להצלה כלשהיא לגוף, הרי זה שימוש שהופך את המסכה למלבוש. ובפרט שיש רבנים שסברו שכעת דרך הרבה מהעולם לעטות מסכה, זה הופך את הצורה הזו למלבוש מקובל, ואכמ"ל. אבל גם לדעת הפוסקים שצריך שרק אם לובש לתועלת לגוף נחשב מלבוש, כמו שכתוב בגמ' על כ"ס שעשה הזב, מ"מ לא צריך דוקא את התועלת המיועדת לשאר האנשים, אלא כל שיש לו תועלת לשימוש הגוף, זה מועיל להחשיב את הדבר למלבוש.

שלא יסגור את התעלה]. ולפי החשבון הזה יוצא שבמשנ"ב משמע שחולק על החז"א, וממילא הבעיה תהיה רק כשיהיה במים עומק י' טפחים. כאמור בזמנינו בארץ ברוב המקומות אין עומק י' טפחים במים עצמם, אבל בתעלה עצמה יש עומק י' בהרבה מקומות, ולפי האמור זה יהיה תלוי במחלוקת הפוסקים. [יש להוסיף שכל זה נאמר לגבי דין עומד מרובה, ונחלקו האחרונים מה יהיה הדין בצוה"פ שתחתיה עוברת תעלה, ויש בזה כמה שיטות ואכמ"ל, אך בעירוב טוב מקפידים שהצוה"פ לא תעבור על תעלה או כל תל עפר שגבהו או עמקו י' טפחים בשיעור מחיצה].

דין פירצה בצינור פתוח שעובר מתחת הכביש

בצד השני באותו מתחם היה את הצד השני של התעלה, ושם עשו כביש מעל התעלה, ולצורך המים הכניסו צינור גדול כמו צינור ביוב, והמים עוברים דרכו החוצה. כאן הבעיה היא אחרת, שאין גם היתר של עומד מרובה, כיון שהצינור מתחיל בתוך המתחם במקום שאין גדר סמוכה לו בצדדים, ואין עומד מרובה על הפירצה שהמתחם פתוח אל השטח שבצינור, והצינור הוא כרמלית, כי הוא פתוח החוצה [יש בו יותר מג' על ג' טפחים, לכן אינו מקום פטור]. יוצא שהמתחם פתוח לכרמלית בלי היתר של עומד מרובה. ואע"פ שבכביש שמעל הצינור יש מחיצה כשרה או צורת הפתח, זה לא עוזר להתיר את הצינור, כי זה כמו שתי קומות, שהקיר שבקומה שניה, לא סוגר את השטח שבקומה הראשונה שמתחתיו, כי הקרקע מבדילה ביניהם, גם כאן המחיצה שעל הכביש אינה יכולה לגדור את הצינור שעובר מתחת הקרקע.

בעיה זו נראית בהתחלה כדבר מוזר, וזה דבר שאדם סתם לא מבחין בה, כי הוא בדק מסביב וכל הגדרות והפתחים כשרים, מה הבעיה שיש צינור בתוך החצר. אך כאמור לא מדובר בצינור של עשר ס"מ, ולא בור ביוב מכוסה, אלא צינור שיש בו ג' על ג' טפחים, והוא כמו מנהרה או קומה תחתית, שפתוחה מתוך המתחם אל השטח האסור בחוץ, והיא אוסרת את כל המתחם. דין זה שמעתי לפני כמה שנים מהרה"ג יואל שילה שליט"א, וכן הסכימו שאר רבני העירובים. וזה דבר מצוי מאוד בעירובים העירוניים, שדורש שימת לב מיוחדת ומקצועית.

סתימת פי הצינור ע"י לבד

כדי להתיר העירוב, יש כמה פתרונות למקרים אלו, כל פתרון מתאים למקרה אחר לפי המציאות המתאימה לו. א. אם אפשר לסדר שגבול העירוב עובר לפני הצינור או אחריו במקום הפתוח, והתעלה אינה עמוקה י' טפחים, אז אפשר להתיר אותה בעומד מרובה כ"ל, או בצורת הפתח שתעבור על התעלה. ב. אם הפתחים של הצינור לפני קו גבול העירוב, צריך לסתום את הפתח על ידי גדר רשת, שיש בה לבד, והיא גם נותנת מעבר למים. בפתרון זה יש בעיה שהרשת צוברת לכלוכים שסותמים את המעבר של המים, לכן זה פתרון לשבת אחת, אך באופן קבוע זה בעייתי. במקרה הנ"ל הדרכנו את האחראי, לקחת ביום שיש רשת המונחת במקום מסוים, ולהניח אותה בפתח הצינור ולקשור אותה באופן שלא תיפול במשך השבת.

יש להוסיף שברשת הזו לא צריכים שיהיה דין מחיצה דהיינו גובה י' טפחים, אלא מספיק שהיא סותמת את פתח הצינור, כי עכ"פ ע"ז אין פירצה, [ואמרינן לבדו גם בדבר שאין בו דין מחיצה, אבל יש בו דין לסתום].

מתחם מגודר שיש בו פתח גדול שאוסר לטלטל

מתחם נוסף שהעמידו לו עירוב בשבוע האחרון, עבור ישיבה שנסעה לשבת עם קרוב למאתיים נפשות. היה שם שטח רחב מאוד, והכל היה מוקף גדר מסודרת וטובה, באופן שכאשר שוכרים את המקום אומרים למזמין שהכל מגודר, אבל כשפנו למוקד העירוב, ערכו בדיקה ראשונית באמצעות צילומי אוויר, וגילו שיש שני פתחים גדולים למתחם. יצרנו קשר עם המשכיר, והוא אישר שיש שני פתחים גדולים, באחד מהם יש שער שלא סוגרים אותו רק אפשר לסגור אותו, ובשני אין גם שער. כלומר שמבחינת עירוב אין למתחם היקף כשר, כי יש לפחות פירצה אחת שהיא יותר מ"אמות ואין לה צורת הפתח וגם אין בה שער. [בפתח שיש שער, נחלקו האחרונים האם אפשר להתיר שער פתוח בלי

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת משפטים

"מצווה ועושה" - אות של כבוד

ישראלי או עברי?

פרשתנו פותחת בדיני עבד עברי: "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם" (שמות כא, ב). בשש שנים הקרובות, הופך ה"בן ישראל" ל"עבד עברי", המשוועבד לעבוד אצל אחד מחבריו היהודים.

והנה, על אף העבדות הזמנית שבה הוא נתון, האיש הזה הינו יהודי בדיוק כמו כל אחד מאתנו. הוא כשר להעיד ולהשלים מנין כמו כל יהודי אחר. אמנם כעת הוא מתפקד כמשרת קבוע, אבל הוא חייב בכל המצוות. עליו להתפלל שלש תפילות במנין, להתעטף בציצית ולהניח תפילין. כל המצוות וההלכות נוגעות אליו כמו אל כל אחד אחר! ומשכך, נשאלת השאלה: אם דינו כבן ישראל לכל דבר וענין, מדוע התורה אינו מכנה אותו כך?

עלי לוודא שהשאלה מובנת לכם, שכן זוהי נקודת הפתיחה של דברינו כאן: מדוע יוצאת התורה מגדרה כדי לכנותו "עבד עברי", במקום לקרוא לו "עבד ישראלי"? אחרי הכל, נראה כי הוא נחשב בן ישראל לכל דבר וענין, אז מדוע שלא נכנה אותו בתואר הראוי לו?

תואר של כבוד

מי שהשאלה אינה מובנת לו ואינה מפריעה לו, אות היא שהוא אינו מכיר את התנ"ך כראוי. שכן התורה אינה משתמשת בתואר זה, "עברי", כדי לתאר את העם היהודי. הקב"ה העניק לנו תואר מיוחד, תואר של כבוד ותהילה, ממנו איננו מוכנים להיפרד, והתואר הזה הלא הוא, "ישראל".

"ישראל" הוא הרבה יותר מסתם שם - יש כאן נבואה, אותה החדיר הבורא יתברך אל תוך השם הזה. "ישראל" פירושו "אתם תגברו על כל כח שינסה להתנגד אליכם". לכן השם הזה הוא גאוותנו, הוא תהילתנו, אנחנו עם ישראל, עם הנצח שיגבר על כל האחרים.

זו הסיבה שהגויים העדיפו לכנות אותנו "עברים". מאז ומעולם, אומות העולם נקטו בשם זה בהתייחסם אלינו, ובכך ביקשו ליצור תמונה שונה מזו שיוצר השם "ישראל". "אה, היהודים הללו? הם בסך הכל עברים!" השם "עברי" פירושו אדם שהגיע מעברו השני של נהר פרת (על רש"י בראשית יד, יג בשם המדרש רבה). "אבותיהם נדדו מעבר לנהר פרת כדי להתיישב בארץ כנען, אבל הם לא יצליחו לרמות אותנו; הם בסך הכל חלק מהעברים, אלו המתגוררים בעבר השני של הנהר".

במקום להכיר בנו כישות נפרדת, מיוחדת ונעלה, הגויים העדיפו תמיד לראות בנו רק כעוד ענף מצאצאיו של שם בן נח. זו היתה דרכם לנסות לטשטש את האמת של "עם אחד בארץ", האומה הנפרדת מכל שאר אומות העולם, אשר נבחרה על ידי ה' יתברך להיות עם הנצח. הם תיעבו את התואר והמושג של "ישראל" כי זהו תואר של כבוד ותהילה, שפירושו שישנו "עם לבדד ישכון", שידו תגבר לבסוף. "ישראל" הוא תג של כבוד אותו אנו נושאים בגאון, ואך טבעי הוא שאומות העולם אינם מעוניינים לשמוע אודות שם זה.

מדברים בשפה שלהם

זו הסיבה שאנו מוצאים בכתובים, שכאשר אנחנו מדברים אל הגויים, אנחנו מכנים את עצמנו "עברים". כך תיארו משה ואהרן את הקב"ה באזני פרעה - "אלקי העברים" (לעיל ז, טז). הם דיברו אל פרעה, וכאשר מדברים עם הגויים, חייבים לדבר בשפה שהם מבינים. אבל כלפי יהודים, מעולם לא היה משה נוקט בתואר זה "אלקי העברים", שכן יהודים לא השתמשו בכינוי זה.

תואר זה מופיע גם בספר יונה, כאשר יונה הנביא היה על סיפונה של הספינה, מנסה להימלט מהמשימה אליה שלח אותו השי"ת, כאשר לפתע פרצה סערה, שאיימה להטביע את הספינה. המלחים הגויים באותם הימים הבינו את מה שגם יהודים חרדים לפעמים אינם מבינים, שסערות אינן פורצות סתם כך - הם ידעו שאלוקיו של אחד מבאי הספינה כועס - ולכן הטילו גורל כדי לגלות מיהו האשם. וכאשר נפל הגורל על יונה הנביא, שאלו אותו: "אמור לנו מי אתה?", והוא ענה, "עברי אנכי" (יונה א, ט). הוא דיבר עם גויים, ולכן הוצרך לדבר בשפתם. אולם בין יהודים, אף אחד לא ידבר כך - יהיה זה בזיון לקרוא ליהודי "עברי".

שם גזול

בתקופה מאוחרת יותר, כאשר הגויים ראו שהשם "ישראל", נקבע ונקלט בתור שמו של עם ישראל, הם מצאו דרך חדשה להתמודד עם שם נבואי זה - הם ניסו לגנוב אותו מאיתנו! הנוצרים הכריזו על כך שהם ה"ישראל החדש", וכך ממשיך האפיפיור לטעון עד היום, שהוא זה שמייצג את "ישראל" האמיתי, ושהעם היהודי כבר אינו נקרא ישראל.

זו הייתה תכניתם של הנוצרים הראשונים מתחילה. לכן, ממצאי ה"ברית החדשה" המציאו סיפור על שנים עשר "שליחים", תלמידיו של אותו האיש. מדוע שנים עשר? כי

שמכל בחינה אחרת הוא יהודי שלם, התורה שוללת ממנו את השם "ישראל". אדם שמותר לו להתערב עם אשה נכריה, כבר אינו שייך לאצולה המיוחדת הקרויה "ישראל", ומשכך, הוא אינו ראוי להיקרא בתואר זה. אמנם הוא "עברי", אבל "ישראל" הוא לא.

ומכאן אנחנו למדים יסוד חשוב ביותר: הגדולה והמעלה של ישראל היא בזה שיש לנו **שש מאות ושלוש עשרה** מצוות! אולי היה אפשר לחשוב שאם יש לאדם שש מאות ושתיים עשרה זה מספיק טוב - וזה בהחלט אכן דבר נהדר, אולם הוא אינו "ישראל".

כל מצוה ומצוה היא תג של כבוד עבור היהודי, כמו מדליה מפוארת המוצמדת למדיו של גנרל דגול. העבד הזה, עטור הוא בתרי"ב מצוות, שכל אחת מהן היא יהלום נוצץ, ומכריז הוא בגאון: "ישראל אני!" אלם הקב"ה מגיב לעומתו: "לא ולא! חסר לך עיטור אחד! כעת ירדת בדרגה - אתה עברי ולא ישראלי".

ומדוע? משום שאדם המוכן למכור את עצמו או לעסוק בהתנהגות שמאלצת את בית הדין למכור אותו לעבד ולנטוש אפילו אחת מאותות התהילה הללו - המצוות, פירושו של דבר שהוא ירד מתחת למדרגת ישראל. ישראל הוא מי שמכיר בגדולתה של כל אחת מתגי הכבוד שניתנו לו - ולעולם לא יסיר מכתפיו אפילו אחת מהן. גאוותנו היא בזה שה' בחר לצוות אותנו במצוותיו, מצוות העשה ומצוות הלא תעשה, ועל אף שרבות הן, כל אחת מהן היא אות לעצמה, עם גדולה המיוחדת לה - זהו תג שניתנה לנו על ידי בורא העולם. זהו הפירוש של להיות "ישראלי", ומי שאינו מבין זאת - מורד בדרגה, וכעת הוא "עברי".

מצווים ועושים

מהו הלימוד מזה עבורנו? שכאשר אתה הולך ברחוב, רעב וצמא, ואינך מוצא מסעדה כשרה - עליך להרים את ראשך בגאווה, כי זהו תג הכבוד שלך. כשאתה נכנס לצרכניה ופוגש עמודה שלמה המלאה בסכיני גילוח לקבלת פנים חלקות, לבך גואה בקרבך: "אני בן ישראל! איני יכול להשתמש בסכינים אלו - זהו עוד מדליה על כתפי!"

כשאתה הולך לקנות מעיל, אסור לך לקנות כל מעיל שמוצא חן בעיניך - עליך לבדוק מתחילה שאין בו שעטנז, גם אם מדובר רק בדקה אחת של לבישה. נניח שאתה עובד במשרד, ומוכרח לצאת לזמן קצר כדי לקנות דבר מה, אולם השארת את מעילך בחדר אחר בבנין. אין לך פנאי כעת ללכת ולקחתו אותו, אז הגוי שעובד אתך יחד במשרד מציע לך, "הנה, קח את המעיל שלי, השתמש בו למשך שתי דקות, רק כדי לרוץ מהר כדי לקנות מה שאתה צריך". לא, אסור לך לקבל את הצעתו. אסור לך ללבוש את המעיל - יתכן ויש בזה שעטנז! כל כך הרבה איסורים! כל כך הרבה דברים שצריך לדעת להיזהר מהם! וכל אחד מהם היא תפארתנו! כל אחת מהמצוות הינה חיונית כדי לתת לנו שם ישראל.

אין זה משנה כעת מהי הסיבה לכל מצוה ומצוה. כמובן שטוב ללמוד ולחקור את הסיבות למצוות התורה, אולם עיקר גדולתן של המצוות היא בעצם העובדה שאנחנו מצווים. אחזור על הדברים שוב, מפאת חשיבותן הגדולה: גדולתן

שנים עשר תלמידיו הדמיוניים היו אמורים מכאן ואילך "לתפוס את מקומם" של שנים עשר שבטי י-ה.

וכך, השם "ישראל", תהילתו של עמנו, נחטף עתה מעמנו, והוטל על ראשיהם. כמובן, הם אינם משתמשים בשם זה; הוא לא ממש מעניין אותם. מעולם לא קראו לשום אפיפיור "ישראלי", ובכל רשימת ה"קדושים" שלהם לא תוכלו תמצא שום "ישראלי". הם לקחו את השם הזה מאיתנו לא משום שרצו אותו, אלא כדי שלנו לא יהיה אותו, לבל נתפאר בשם "ישראלי", השם בו כינה אותנו השי"ת.

הדבר נכון גם לגבי כתבי הקודש שלנו; הם רוצים שהעולם יחשוב שה' שינה את דעתו ח"ו ודחה אותנו מלפניו, אז הם לקחו מאיתנו את התנ"ך, ועכשיו הם קוראים לזה "התנ"ך הנוצרי". האמת הפשוטה היא, שהם אינם עושים כל שימוש בתנ"ך. האפיפיור עצמו אוכל דבר אחר ולובש שעטנז, למרות שמעשים אלו נאסרו במפורש בתנ"ך. הדבר אינו מפריע להם כלל; העיקר שהתנ"ך לא יהיה שייך לנו.

ואם ישאל השואל, הרי כל התורה היא עלינו! אנחנו אלו שחווינו הכל! "לא, לא", הם אומרים. "הכל היה טעות!" טעות גדולה! חווינו הכל אבל זו היתה רק בדיחה - למעשה התורה נועדה לאלה שאוכלים דבר אחר ושומרים שבת ביום ראשון.

שפתנו אינה "עברית"

אחר חורבן בית המקדש הראשון, כאשר עם ישראל איבד את עשרת השבטים, ונשאר רק שבט יהודה, אימצנו את השם "יהודים" - שגם הוא שם של תפארת, כי "יהודי" פירושו, "אדם שמשבח את ה'". זה התפקיד החשוב ביותר של יהודי בעולם; לדבר על הקב"ה. אנחנו אומה שמדברת תמיד על השי"ת. ולכן, כשאנו מתבוננים בתורה ובנביאים, נמצא בכל מקום את השם "ישראלי", ולאחר החורבן נקראנו "יהודים". אלו שמותינו, ישראל ויהודה. אבל עברים? לעולם לא! אינו עברים. גם השפה שלנו היא "לשון הקודש". לומר ששפתנו היא עברית, היא אמירה שאינה תורנית.

משכך, שבים אנו אל השאלה ששאלנו בפתח דברינו. לאחר שלמדנו שיהודים אינם משתמשים בתואר "עברי" בינם לבין עצמם, ובוודאי שלא היינו מצפים שהקב"ה ישתמש בו - פתאום אנו מוצאים את התורה מתארת את הבן ישראל כ"עברי". ואין מדובר ביהודים המדברים אל גויים - להבדיל אלף אלפי הבדלות - אלא הקב"ה מדבר אל עם ישראל, ומצוה אותם, **"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי"** כך מנוסחת מצוה זו בתורה הקדושה! מה נשתנה?

תרי"ג פחות אחד

הסיבה היא כזאת. למרות שהעבד העברי נחשב בן ישראל לכל דבר וענין, ישנו חיוב אחד שיהודי זה מפסיד כאשר הוא הופך לעבד - הוא מפסיד את האיסור לשאת שפחה כנענית (שמות כא, ד). במהלך שש השנים הללו, לאדונו של העבד ישנה הזכות להשיאו לשפחה, אשר ילדיה ימשיכו להיות עבדים כנעניים גם אחרי שיהודי זה יצא לחופשי.

אמנם ברגע שחלפו שש השנים, היהודי הזה חוזר למעמדו הקודם כמי שאסור בשפחה כנענית, אולם בשנים הללו, למרות

גוי שמקיים מצוה, אולי זו פעולה מוסרית, ואולי מגיע לו תגמול על התנדבותו, אולם הזכות המיוחדת הזו, המתנה הגדולה של המצוות, היא רק עבור אישים מסוימים שבהם בחר ה'. רק ליחידים נבחרים ניתנה הזכות המיוחדת הזו, להיות מצווים.

שמחת בר המצוה

כאשר רב יוסף שמע את המאמר הזה, ש"גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה", חזר בו ואמר: "אדרבה" - להיפך, "מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה" - אם יאמרו לי שנפסקה ההלכה שלא כמו ר' יהודה, ושסומא חייב במצוות, "עבידנא יומא טבא לרבנן" אז אערוך סעודה גדולה לכל בני הישיבה, כי כעת אני מצווה ועושה, ויש לי את תג הכבוד מאת הבורא יתברך.

גמרא זו מובאת בפוסקים כמקור למנהג לערוך סעודת בר מצוה. ילד יהודי שומר תורה ומצוות, ממילא מקיים כבר את המצוות כולן, אולם עד עכשיו הוא לא היה מצווה, ועושה מה שעשה בהתנדבות. עכשיו, כשהוא בן שלוש עשרה, הוא הופך למצווה! כעת הוא זוכה לכל אותות הכבוד, ובזה אנחנו שמחים, כי זו כל תפארתנו - לענוד בגאון את כל תגי הכבוד שניתנו לנו על ידי הבורא יתברך.

כאשר נערה נעשית בת מצוה, הרי שזו שמחה לא פחותה מבר מצוה, אלא שדרך התורה היא שכל כבודה בת מלך פנימה. כל יציאה לפומבי של אשה, גם של נערה צעירה, יותר מן הנדרש - אינה דרכה של תורה. נער הבר מצוה עולה לתורה בבית הכנסת, כולם שומעים אותו ומביטים בו, והוא מוצג לראווה, וזהו מעמד שאינו מתאים כלל וכלל לבת ישראל. האשה היהודייה, הנערה היהודייה, היא בת מלך, אצילית וקדושה, היא מצווה ועושה. היא עונדת את תגי הכבוד של מלך מלכי המלכים, אלא שהיא עונדת אותם מבפנים! אין זה משנה כלל וכלל היכן עונדים את התגים, המצוות הן סמל של כבוד ואהבה שנתן לנו המלך.

מתנות נפלאות

בכל ערב אנחנו אומרים בתפילת מעריב, "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת", ומיד מבארים אנו מהי אותה אהבת עולם, "תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו לימדת". כאשר חתן מבקש להביע את אהבתו לכלתו, הוא נותן לה מתנות, טבעת יהלום או צמיד יקר, כדי להביע את אהבתו, וערך המתנה משקפת את גודל האהבה.

וכך, כאשר הקב"ה הוציא אותנו ממצרים וקירב אותנו אל הר סיני, אמר לנו, "אני החתן שלכם ואני לוקח אתכם להיות כלתי. אני אוהב אתכם אהבת עולם, ולכן אני נותן לכם את המתנה המופלאה, היקרה יותר מכל מתנה אחרת - את התורה הקדושה". התורה, המצוות, החוקים והמשפטים, הן הן המתנות יקרות-הערך שנותן החתן לכלתו.

המצוות כולן, מצוות העשה ומצוות הלא תעשה, הינן ביטויים של אהבתו הגדולה של ה' כלפינו. אלו אינם רק חיובים וחוקים ואיסורים - אלא תכשיטים. כל מצוה ומצוה היא מדליה, היא אות כבוד של "מצווה ועושה".

המופלאה וכבודן הנשגב של כל מצוות העשה והלא תעשה, מונחת בעצם העובדה שהן הוטלו עלינו על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו.

המשתה הגדול של רב יוסף

כדי להבין אל נכון את הדברים, עלינו ללמוד את הגמרא בקידושין (לא, א), שם מסופר על רב יוסף, שהיה עיוור. בעסקו בשיטת ר' יהודה, הסבור שסומא פטור מכל המצוות - מתפילין, מסוכה, וכן הלאה - כל מצוות עשה, אמר רב יוסף כך: "מאן דהוה אמר לי הלכה כר"י דאמר סומא פטור מן המצוות" - מי שיאמר לי שהלכה כר' יהודה הסובר שסומא פטור מן המצוות, "עבידנא יומא טבא לרבנן" - אערוך סעודה גדולה לכל בני הישיבה, "דהא לא מיפקידנא והא עבידנא" - שכן אני חייב במצוות, ובכל זאת אני מקיים אותן.

"אם ההלכה היא כר' יהודה שאיני מחוייב במצוות עשה, ובכל זאת אני מקיים אותן - אני כן מניח תפילין ומתעטף בציצית, אני כן נכנס לסוכה; אני בין כה וכה עושה הכל - נמצא שקיימתי מצוות אלו בהתנדבות. זוהי גדולה - להתנדב ללכת מעל ומעבר לשורת הדין המחוייבת, עבורך השי"ת!" לכן ביקש רב יוסף להזמין את כולם לסעודה זו, כדי לחגוג ולשמוח במדרגה המיוחדת הזו של עבודת ה' שלה הוא זוכה.

אבל אז, יום אחד, שמע רב יוסף אמירה מסוימת של רבי חנינא. רבי חנינא אמר כך: "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה" - מי שמקיים מצוה אותה הוא מחוייב לקיים, גדול יותר ממי שמקיים מצוה בהתנדבות.

במבט ראשון, קשה לנו להבין את ההיגיון שבדבר; אם אדם מתנדב לקיים מצוה מטוב לבו, מבלי שמישהו חייב אותו בדבר, נראה היה שהוא חשוב יותר ממי שעושה דברים שהוא חייב לעשותם. מדוע מי שעושה את המוטל עליו, נחשב גדול יותר ממי שעושה את אותה הפעולה בהתנדבות?

המצווה והמצווה

כדי להבין את התשובה לזה, עלינו להתבונן מי הוא זה שהטיל עליו מצוות אלו. מי ציווה על זה? הבורא יתברך! כל מצוה היא אות של כבוד, שניתנה לך על ידי מלך מלכי המלכים. אתה, הבן ישראל, נבחרת בזאת מבין כל מיליארדי האנשים שבעולם להיות זה שעונד את תג הכבוד של "מצווה ועושה".

וזו מדליה שכל אומות העולם, שלא זכו להימנות על בני העם הנבחר והמיוחד, צריכים לקנאות בה. נניח שגוי יפני או איטלקי יחליט שמעתה ואילך הוא אוכל רק אוכל כשר. זה אינו תג מקורי שניתן על ידי המלך, אלא חיקוי זול. אפשר לנסות ולייצר חיקויים של הדבר האמיתי, אולם אסור להשתמש בהם. היפני אינו יכול ללבוש את זה - אלא אם כן הוא מתגייר.

יש כמה דברים שהוא יכול לקיים אם ירצה; ילד יפני קטן עשוי לכבד את הוריו, למה לא? יתכן אפילו שיקבל איזה שכר על זה, אולם גם אם כן - זו אינה האות המפוארת שניתנה על ידי מלכו של עולם. המצוה, ומי שציווה אותה, היא זו שמקנה לעם ישראל את גדולתם, ומי שלא נצטווה, אינו זוכה להטבה זו.

להעריך את המתנות

כדאי לכם לחשוב על זה מפעם לפעם כאשר אתם מתפללים ערבית: "הקב"ה, אתה אוהב אותנו באהבה נצחית, ונתת לנו כל כך הרבה תגים של כבוד, ועל כן נשמח בדברי תורתך ובמצוותיך לעולם ועד". כל מצוה היא קישוט עבורנו, ואנו מודים לה' על כל אחת ואחת, כי כל מצוה נוספת מבטאת את אהבתו כלפינו. תורה ומצוות, חוקים ומשפטים - כל כך הרבה מדליות, כל כך הרבה כבוד, כל כך הרבה אהבה.

לכן, בכל בית יהודי צריכים להיות מדפים על גבי מדפים של ספרי קודש. זו דרך אחת להראות את הערכתנו למתנה הגדולה הזו, שניתנה לנו מאת הבורא יתברך. בין אם יש לך זמן ללמוד את כולם ובין אם אין לך, דבר טוב הוא להציג את הספרים הללו בביתך, כי זו גאוותו של עם ישראל - זוהי הכרזה בריש גלי שאנו שמחים להיות מצווים ועושים.

ולכן, כשאתה עובר ליד מדף ספרי הקודש, גם אם אתה עסוק מדי בשביל לפתוח ספר, אולם לבך צריך לגאות בקרבך; "אי אי אי, ספרים יקרים!" אנשים ונשים, ילדים וילדות, צריכים לומר את זה! כל הפרטים של תגי הכבוד שלנו כתובים שם - המדף עם הש"ס הוא הסמל לאהבתו הגדולה ביותר של הקב"ה אלינו. ולא רק הש"ס; ספרי הראשונים כולם הם קישוטים עבורנו; כך גם ספריהם של גדולי האחרונים. הנה כאן נמצא הש"ך, כאן יש את הט"ז, ופה ניצב המגן אברהם. כולם תכשיטים יקרים שניתנו לנו על ידי החתן שלנו. החובות הלבבות מעטר את צווארנו יחד עם הרמב"ם, הרי"ף וה"אמונות ודעות" לרס"ג. על כתף אחת מונח הקצות, ועל הכתף השנייה הנתיבות. כל מיני תכשיטים מרהיבים, כל אחד מהם הוא תג של כבוד שהופך אותנו לעם שנבחר להיות מְצוּוֹה.

התענוג הגדול

לאחר שהבנו עד כמה יש לנו להתפאר בכך שזכינו להיות יהודים, להיות מצווים על ידי מלך מלכי המלכים, אנחנו מקבלים מבט חדש לגמרי על תפקידנו בעולם הזה, ויודעים להעריך אותו כראוי. עבור האדם החושב, הופך העולם הזה לאולם אירועים אחד גדול, שכל כולו תהילה ותפארת. איזה אושר הוא זה, ללכת ברחוב ולחשוב מחשבות כאלה: "אני מעוטר בתכשיטיך, ה'; זכיתי לשש מאות ושלש עשרה מדליות של כבוד, ונוסף על זה עוד מאות דינים דרבנן! אה! איזה כבוד והדר!" אז מה אם הגוי שחולף על פני ברחוב אינו יודע זאת! **אתה** יודע זאת, ולכן כל דקה יקרה לך. בידך לשאוב הנאה רבה מכל שניה של חיים בעולם הזה, ולהתענג מכך שזכית להימנות על יחידי הסגולה שנבחרו על ידי הבורא יתברך מבין כל יושבי תבל, להיות מצווים!

אולם, אדם שמגיע אל אולם האירועים המפואר לאחר כמה לגימות הגונות, וכעת הוא בקושי מסוגל לעמוד על רגליו, שלא לדבר על להנות מהתפארת הייחודית לה זכה, אין לנו אלא להצטער עליו! כמה חבל! וחבל גם עלינו! גם אנחנו שיכורים מטרת הפרנסה ושאר דאגות; שיכורים מלרדוף אחר תענוגות העולם הזה! השכרות הזו גורמת לנו להפסיד את הכבוד והתפארת המופלאים הללו! איזו טרגדיה! אנחנו עוברים את חיינו בעולם הזה כמו מלחים שיכורים, ולא מבינים איזה כבוד הוא זה - להיות מצווים!

עולם העשיה

אך לא נוכל לעצור את שיחתנו כאן. אם נעשה זאת - תהיה זאת רשלנות מצידנו, שכן למעשה, אות הכבוד הזה שניתן לנו, אותו אנו עונדים בגאון, האות של להיות מְצוּוֹה, הוא רק תחילתו של הסיפור. כמובן, זו התחלה מאוד טובה ומשמחת! אולם ישנה מילה חשובה ביותר בדבריו של רבי חנינא, שממנה אסור לנו להתעלם: "גדול המְצוּוֹה **ועושה**". מיהו גדול? מי שמְצוּוֹה, ועושה משהו עם הציווי הזה!

ועושה! עשיה! זו התהילה האמיתית של חיינו בעולם הזה - לעשות ולהשיג. וכך אמר לנו הקב"ה בתורתו (דברים יא, יג): "וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם", ונשאלת השאלה - מהי משמעותה של המילה "היום"? האם מחר הקב"ה אינו מצווה אותנו?

אומרת הגמרא (עבודה זרה ג, א), "היום לעשותם ולא למחר לעשותם". הזמן לעשות הוא היום, כי היום אתה עדיין נמצא כאן בעולם הזה, ומחר - אי אפשר לדעת היכן תהיה. ובעולם הבא לא תוכל לקיים אפילו את המצוה הקטנה ביותר. העולם הזה הוא עולם העשיה, המקום בו אפשר לעשות ולהשיג! אם לא עכשיו אימתי! הזדמנות ההוד להיות מְצוּוֹה ועושה היא עכשיו בלבד!

המרוץ אחר הארנבות

ובכלל "היום לעשותם" הוא, שלא נהיה עסוקים יותר מדי עם דברים אחרים. אי אפשר לבזבז את ה"היום" במרדף אחרי תענוגים, כי העולם הזה הוא מסוג הדברים, שככל שתדרוף אחריו, לעולם לא תוכל לתפוס אותו.

סיפרתי לכם בעבר על מרוץ הכלבים, המתקיים בעיירה קטנה לא הרחק מכאן. הכלב משוחרר אל תוך מעין פרודור, בו הוא רודף אחרי ארנבת. אולם, הוא לעולם לא ישיג את הארנבת, שכן מדובר בארנבת עשויה מתכת [עליה מודבקת פרווה], שרצה על גבי מסילה חשמלית, הבנויה בצורה כזו, שככל שהכלב רץ מהר יותר, הארנבת גם היא רצה מהר יותר. ולמרות שהכלב המסכן רודף אחרי הארנבת, וחולם על הסעודה הדשנה הקרבה ובאה, הוא לעולם לא יצליח לתפוס אותה. והאמת היא, שיש לו מזל שהוא לא יצליח, שכן אם הוא יתפוס את הארנבת וינעץ את שיניו במתכת הקשה, תהיה זו חוויה בלתי נעימה...

וזה מה שקורה איתנו בעולם הזה; אנחנו רודפים אחרי הנאות חמקמקות שלא ישמחו אותנו בכל מקרה, ולעולם לא נצליח להגיע אליהן. במילים "היום לעשותם", מלמדת אותנו התורה, שיש לנו דברים חשובים יותר לעשות בעולם הזה מאשר לשבור את שינינו על גבי ארנבות עשויות פח. יש אושר אמיתי שממתין לנו! ולכן עלינו להתעסק בכמה שיותר מצוות! במילים אלו כלולה ההזדמנות לחיות בצורה המאושרת והמוצלחת ביותר!

מערכת של שמחה

אושר אמיתי בעולם הזה הוא רק כאשר אתה עסוק בריצה אחר "ארנבות" אמיתיות - אחרי הישגים אמיתיים, אחרי מצוות, אחרי תורה. שם תמצא את האושר. אין ספק שמי

שמים צריך לשאוף להמשיך ולהתקיים בעולם הזה במשך כמה שיותר שנים, ולעשות כל שלאל ידו כדי שזה יקרה, כי החיים יקרים וחשובים כל כך! זהו הרכוש היקר ביותר שיש בידינו, זו שמחתנו וזו תהילתנו - לחיות חיים של "ישראל"! בכל מקום ובכל מצב, אנחנו חיים עם תכלית, עם משמעות - אנחנו מצווים ועושים!

מי שיפנים את האמת הזו, בוודאי לא ינהג ברשלנות כאשר מדובר בשמירה על חייו. בן ישראל תמיד יהיה הזהיר ביותר בכל הנוגע לבטיחותו ובטיחות משפחתו. הוא לא ינהג במהירות מופרזת, לא יעשן סיגריות, ולא יזניח את אחריותו לשמור על המתנה ששמה חיים, המתנה היקרה מכל. אם נפנים את חשיבותם העליונה של החיים, ונזהה את האושר שניתן להשיג בהם, ולאילו הישגים כבירים יכול האיש הישראלי להגיע אם ינצל נכון את חייו - נבין שעלינו לעשות הכל כדי לשמור על חיים אלו.

אדם שחוצה את הכביש בפזיזות, אינו מסכן רק את הימים והשעות שיכול היה לחיות עוד. הוא מסכן את כל הקריאות - שמע שיכול היה לומר. הוא מסכן את כל ההנחות תפילין שיכול היה להניח. הוא מסכן את כל התורה, כל הברכות, כל השבתות. הוא מסכן את כל הזכירת יציאת מצרים, שמצות עשה לזכרה פעמיים ביום. אנשים אינם חושבים על כך - יש מצוה דאורייתא, לזכור יציאת מצרים, בבוקר ובערב - כל פעם היא מצוה בפני עצמה. ישנם מצוות רבות כל כך, ממש בלי סוף. מי שמזניח את השמירה על חייו, מזניח את כל ההזדמנויות הללו.

האיש הזוכה לחיות עם האושר של "היום לעשותם" - הוא האיש השמח ביותר, והוא ימשיך לחיות עם שמחה זו לנצח נצחים, שכן היום הוא הזמן "לעשותם", ומחר "לקבל שכרם" - שם הוא עולם הגמול והשכר. כשנגיע לעולם האמת, נעריך באמת את האושר הנצחי והאמיתי, האושר שאין למעלה ממנו. האושר שהשגנו על ידי חיים של "מְצֻנָה ועושה!"

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

עשר שניות של התבוננות

העבד עברי איבד את מעמדו כישראל, מפני שהזניח את הזכות הגדולה להיות מצווה בתרי"ג מצוות. אם נרצה להישמר מטעות כזו - נוכל לקחת עשר שניות, לפני ברכות התורה, כדי להתבונן ולהעריך את העובדה שאנחנו מצווים ועושים. "וחיי עולם נטע בתוכנו" - אין מתנה טובה יותר מאשר התורה ומצוותיה!

ששומר שבת, מתוגמל מיידית באושר. שבת היא תענוג אמיתי. ללבוש את מלבושי השבת - זה תענוג. להיות יחד עם בני המשפחה ולסעוד את הסעודות המיוחדות - תענוג! לפגוש את בני קהילתך בבית הכנסת - תענוג! וכמובן ש"שינה בשבת תענוג". אין ספק שהשבת מביאה לנו אושר.

ילדים המכבדים את הוריהם ושומעים בקולם, מלבד העובדה שבזה הם מביאים להוריהם אושר ונחת, הם מועילים **לעצמם**. הציות לסמכות, ויצירת משמעת נכונה, נחוצים ביותר לטובתו של הילד. הוא זקוק להנחיה נכונה, מה מותר ומה אסור לו לעשות. אין ספק שילד המתחנך לכבד את הוריו, חי חיים הרבה יותר בריאים ומאושרים.

בהחלט נכון לומר שמי שחי חיים על פי התורה, הוא המרוויח הגדול. המערכת הכללית של חוקי התורה נבנתה במטרה להטיב עם האדם בחיי הפרט והכלל, ליצור מציאות חיים של בריאות, אושר ושלוש. אין ספק שקיום התורה היא התכנית הטובה ביותר לרווחתו של האדם בעולם הזה.

מתיקותה של הצלחה

אולם אינני מדבר כעת רק על האושר הזה - זהו דבר ניכר לכל מי שעניו פקוחות, זה מובן מאיליו. כאן מדובר בשמחה נעלה הרבה יותר - השמחה האמיתית שמגיעה מתוך הידיעה שימך מנוצלים עבור מטרה ותכלית, המטרה שבעבורה באנו לעולם. זה מה שנותן משמעות לחיים!

האושר הגדול של החיים הוא להניח תפילין. אם זכית להניח תפילין בבוקר - בשביל זה לבד היה שווה לך להתעורר. אם ברכת ברכות השחר - היום הזה היה יום מוצלח. כמה מתוק להיות יהודי! קיום המצוות הוא התענוג האמיתי, כי המתקנות הגדולה ביותר בחיים היא המתיקות של להשיג ולהצליח.

אני מודע לכך שדברי נופלים על אוזניים אטומות, ושהדברים הללו אינם גורמים התרגשות אצל אנשים רבים, אולם זו האמת הפשוטה, אז למה לנו להתעלם ממנה? מדוע עלינו להמשיך להיות "ישנים שוכבים", ולהחמיץ את ההזדמנויות האדירות שמספקים לנו החיים? יום יבוא, ונביט אחורה על חיינו ונצטער על כך שלא נהננו מההישגים הנפלאים אליהם זכינו להגיע בחיי התורה והמצוות שחיינו! כל עוד אתה חי, עליך להתפאר ולשמוח בהזדמנות זו שניתנה לך! היום לעשותם - **עכשיו** זה הזמן לעשות ולהשיג.

שומרים על היקר מכל

לכן אמר דוד המלך (תהילים קיח, יז), "לא אָמַו כִּי אֶחָיָה" - איני חפץ למות אלא לחיות! דוד לא אמר את המילים הללו על ערש דווי, וגם לא רק לעת זקנותו - כך הוא דיבר תמיד, שכן הוא הכיר בייקרותם של החיים עלי אדמות. כל יהודי ירא

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה - ועדי מוסר, ספר לב אביגדור - עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור - פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

"והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי" (ישעיה נז, ז) וכיון שבא דוד באתה תפלה (מגילה יח, א). התועלת והשמחה העקריים בבנין ירושלים הם ההזדמנות להשיב את כיסופי הנשמה לחבור לבוראה. שמחת התפלה היא סימן היכר בדוד ובזרעו ועל כן אחרי ברכת את צמח דוד מגיעה ברכת שמע קולנו.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

אני עובד לפרנסתי במשך שעות ארוכות, אולם אני משתוקק להמשיך ולגדול בתורה, ולצמוח להיות תלמיד חכם. אני מרגיש ששני הדברים אינם יכולים לדור בכפיפה אחת.

תשובה:

עד כאן דברי היצר הרע. הבה ונהיה ישירים: בכל ערב, כאשר אתה שב הביתה מהעבודה, תוכל לחטוף תנומה קלה כדי להתרענן, ואחר כך לשבת וללמוד במשך ארבעים וחמש דקות - הלא כן? אם תקדיש ארבעים וחמש דקות בכל ערב - תוכל להפוך ללמדן גדול. שב ותלמד רק גמרא. אם יש צורך, אפשר גם ללמוד את זה עם תרגום. תלמד פרק אחד שוב ושוב, עד שתדע אותו ישר והפוך. אם תדע את הפרק כמו שאתה יודע לומר "אשרי" - אתה נמצא בדרך להצלחה. ואז תתחיל פרק נוסף, ולאחר זמן מה, תופתע לגלות שאתה יודע מסכתות שלמות!

היצר הרע הוא זה שמדבר מתוך גרונו. מה עם שבת? וליל שבת? ומוצאי שבת? ויש גם חגים לאומיים וימי חופשה! יש הרבה זמן פנוי ללמוד, אלא שצריך להתחיל ולנצל אותו. "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" (אבות ג, ו). מי שמוצא זמן ללמוד, גם כשקשה למצוא לכך זמן, ושם אל ליבו לנצל את זמנו הפנוי עבור לימוד תורה, ה' יקל עליו את המלאכה, והוא ימצא יותר זמן פנוי. נצל את ההזדמנויות שנמצאות בידך עכשיו! תתפלא לגלות כמה ניתן לגדול בתורה, רק על ידי ניצול הזמן הפנוי!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח - אמר צמח, להמשיך בית דוד לאילן מפורסם ומובחר, והרוצה לטעת בפרדסו אילן טוב משתדל לקחת ענף מהאילן המפורסם, כי כבר נבחן והוכיח שמוציא פירות יפים. כשבאים ליסד מלכות באחרית הימים, אין לנו חפץ אלא בצמח מבית דוד. ופירש מעלתו שהוא עבדך, כלומר כל עצמו אינו אלא לעבוד אותך ולעשות רצונך לבד, ואינו עושה כלום בשביל עצמו, כעבד שאין לו כלום משל עצמו. מה שקנה עבד קנה רבו (פסחים פח, ב).

מהרה, כי כל אושר ימות המשיח יהיה תלוי בביאת האיש המובחר הזה אשר יסדר את סדרי העולם, על פי רצון ה', בתקון היותר מתוקן. **תצמיח**, כמו שמצמיח צמח מתוך האדמה משורש הטמון, או מצמיח ענף ממצבת האילן שבה היה טמון, וכן האיש המובחר הזה יהיה טמון, ובלתי ידועה מעלתו, עד שתבוא עת התגלותו.

וקרנו תרום בישועתך - ואמר **בישועתך**, ולא אמר בעזרך כי זה מורה רק על העזר ולא על ההתחברות, אבל ישועה [מלשון שעה, "וישעה ה' אל הבל ואל מנחתו"] מורה על לכת השכינה עמו בכל עת והתחברותה אליו. והוזכרה לשון ישועה ג' פעמים בברכה זו, להורות על גודל השראת השכינה אשר יהיה בימים ההם.

כי לישועתך קוינו כל היום - נותן טעם בעבור מה נזכה אנחנו אל ההצלחה ההיא, לישועתך, שיבוא לנו המשיח מבית דוד. כי קוינו, ורק אנחנו לבד קוינו, ולא אומות העולם עובדי עבודה זרה. אנו קוינו לא לזרוע בשר ודם כי אם לישועתך לבד, ובך לבד בטחנו, וזאת עשינו כל יום, ערב ובקר וצהרים, ולא כל יום אלא כל היום תמיד במשך כל היום, כי ברכותינו ותפילותינו ומעשי העבודה שלנו, שהם המחשבות עליך, ממלאים כל שעות היום. ולא קוינו לכבודנו ולשמחתנו אלא להרמת כבודך אשר יכון בעת ההיא, ועל צפייה זו שואלין לו לאדם ביום הדין: צפית לישועה? (שבת לא, א).

ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה - כי כל הישועה יעשה ה' בעת ההיא והכל תלוי בביאת המשיח. הצמיחה הפתאומית של קרן המשיח תביא שמחה נוראה של התגלות השכינה [ישועה], ומודים אנו כבר עכשיו אף קודם הדבר, כדביארנו לעיל בברכת תחיית המתים.

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

חשבתי לעצמי: איזה פרק מוסר מאלף אפשר ללמוד מכך! וכי כשיהודי מגיע לבית הכנסת כדי לשפוך את שיחו לפני המקום ברוך הוא, הוא אינו בתפקיד?! אם כן, מדוע כאשר ניגש אליו ידידו הטוב באמצע התפילה ושואל אותו "מה נשמע", הוא משיב בשמחה ובחפץ-לב? וכי התפקיד המוטל ברגע זה על המתפלל הוא פחות-ערך מתפקידו של עובד חברת "ברניקס"? מדוע אותה רצינות הנראית על פניו של מוביל-הכספים לא תיראה גם על פניו בעת התפילה, או בעת שאנחנו עוסקים בלימוד התורה, ורוכשים לעצמנו זכויות שערך לא יסולא בפז, שגם אלף אלפי אלפים של דינרי זהב ומרגליות לא ישוו בהן? והרי גם פסוקי דזמרה חייבים להאמר כמונה מרגליות! מדוע התרגלנו להקל כל כך בשיחה בטלה בעת לימוד התורה, ובתוך ארבע אמותיו המקודשות של בית הכנסת? האין זאת בגלל שערך התפילה אינו עומד לנגד עינינו בבואנו להתפלל? אם נכיר את גדלות התפקיד המוטל על כתפיו של יהודי בעת התפילה, נתנהג לכך בהתאם... יש הורים הטוענים שלחנך ילד שלא לדבר דברי חולין בבית הכנסת, זו היא גזירה שהחניך לא יוכל לעמוד בה... והאמת היא, שהדברים אינם נכונים כלל וכלל. אדרבה: הזמן הכשיר ביותר לכך הן שנותיו הראשונות של הילד, אז הוא מוכן לקלוט כל דבר שיאמרו לו. הבעיה מתחילה כאשר מצווים עליו לא לדבר, ומדגימים בפניו את ההיפך הגמור. אם האבא מדבר עם כל מי שניגש אליו, מדוע שהבן הקטן יסתום את פיו? כדאי לזכור שכאשר אדם מנצל את ארבעת כתליו של בית הכנסת רק לתפילה ולתורה, תפילתו נשמעת יותר טוב, ויש לה סיכויים רבים להתקבל לפני שומע תפילה. הסיבה לכך, כותב החיד"א, שאם אדם אינו מדבר דברי חולין בביהכ"נ, אזי לכל מילה של תפילה שהוא מוציא יש משקל-יתר.

בירורי הלכה

אפי' הכי צריכין ליתן חלקן, ויל"ע מ"ש בית חתנות או מקוה שאפי' זקנות חייבות ליתן חלקם אע"פ שאינם צריכים לכך משמירת העיר דת"ח פטורים כיון דאינם צריכים שמירה וצ"ב. ובחתי"ס אור"ח תשובה קצ"ג הביא דברי המהר"י מינץ בתשו' ז' דיהיב טעמא הא דכופין אפילו זקנות לבית חתנות ומקוה, דהוא משום דאפי' זקנות צריכים מקוה עכ"פ בר"ה ויה"כ דטובלים טבילה לתשובה, וכן נמי בית חתנות פעמים שצריכים ליוצאי חלצם, משא"כ הא דת"ח פטורים משמירה הוא משום שלעולם לא צריכים שמירת העיר דתורתם משמרתם עיי"ש. ומבואר מדבריו דיסוד דינא דכופין בני העיר אין זה סתם חיוב שנופל על כל תושבי העיר ולהיות אחראים זה לזה, אלא יסודו דכל בני העיר 'שותפים', וממילא מחייבים זא"ז וכל שיש לו שימוש אפילו מועט נעשה שותף, ומדין שותף כופים אותו בממון המשותף, ולזה חילק דבמקוה אף זקנות שותפות בו דהא נצרך להם פעמים לטבילה, משא"כ שמירת בני העיר דת"ח תורתם משמרתם ואין להם צורך בשמירה אינם שותפים בזה כלל, ובחיובא דשותפות לא תליא במספר הפעמים שכל אחד משתמש, אלא עצם הדבר שמשמש מחשיב אותו להיות כשותף ושוה לאחרים בדבר, ואפילו שמשמש בו פחות מחבריו, והוא משום דסו"ס הוא צריך את המקוה ואת הבית חתנות, והוא יסוד הדין דכופים בני העיר, מחמת דין השותפות שיש להם בדבר. ומיהו בכדי להיות שותף ולהתחייב בעיני תרתי, א. שיהיה שותף בדבר והוא ע"י שימוש בו, ב. להיות מבני העיר, והוא ע"י שדר בעיר בקביעות, אבל אורח לא נעשה שותף בדבר וע"כ אין לכפותו. ומעתה יש לדון בעיר חדשה ורוצים לבנות ביהכ"נ, נופל החיוב על כל בני העיר הדרים שם בקביעות, ולכאורה הוא דוקא באותם שמשתמשים שם ואפילו במקרים ספורים, כגון שכל השנה לא מתפללים שם ורק בימים נוראים קובעים את תפילתם שם דבכה"ג אפשר לכופו בבניית ביהכ"נ דהא

ה'מתפלל בביהכ"נ' וה'עובד בחברת ברניקס' בוצעונו השבוע להביא דברי חיזוק מהספר 'ברכי נפשי' בהבנת האדם המתפלל בביהכ"נ שצריך לידע 'לפני מי אתה עומד' וז"ל: הזדמן לי לנסוע לבית החולים "תל השומר" כדי ללוות חולה אחד. בעת ההמתנה במחלקה נכנסו לפתע שני צעירים חמושים, עם מבט נוקשה ביותר, וכשאקדחים בידיהם ניגשו אלי ואל יתר האנשים שישבו לצידו, וביקשו מאתנו להסתלק מהמקום. פניהם חמורות-הסבר לא הותירו מקום לספקות; ההוראה לזוז מהמקום היא חד משמעית, ואין מקום לוויכוחים. כמובן שקמתי מהספסל וזזתי הצידה אבל התבוננתי במעשיהם. עד מהרה התברר שהשניים הם עובדים של חברת "ברניקס" המובילה כספים מהבנק המרכזי לסניפי הבנקים בארץ ובמקרה הנוכחי החליפו שני הצעירים החמושים את קופת מכשיר ה"כספומט" שעמד לשירות הלקוחות בתוך בית החולים. לפתע התרחש לנגד עיני מחזה מדהים. בעוד השניים עסוקים בתפקידם ומחליפים את הקופה, ניגש יהודי אחד אל הצעיר החמוש, וטפח לו על גבו לאות חיבה, תוך שהוא קורא לו בלבביות: "אהרן, שלום לך, מה שלומך?" היה זה כנראה חברו הטוב משכבר השנים. עובד ה"ברניקס" לא הניד עפעף, הוא הדף את ידידו וסימן לו בידיו להסתלק מיד, ברומזו שהוא עתה בתפקיד חשוב ולא יעלה על הדעת לנצל ברגע זה את היכרותם הטובה ולשוחח בעניינים של מה בכך. מי שלא היה נוכח במקום בשעת מעשה אינו מסוגל לתאר לעצמו את קשיחותו ואימתנותו של האיש שניצב כל העת ואיבטח בנישקו את הורקת ה"כספומט". עכשיו לא מדברים, ויהי מה. רק לאחר שסיים את הורקת הקופה, ניגש אל החבר, התנצל על כך שלא היה באפשרותו להפסיק, והחזיר לו שלום.

בדין כפיית בני העיר על בניית ביהכ"נ והחזקתו

בשו"ע ס' ק"נ כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנות להם תורה נביאים וכתובים, ובפשוטו היינו דינא דהשו"ע בחו"מ ס' קסג סעי' א' כופין בני העיר זה את זה, אפילו מעוט כופין את המרובים לעשות חומה דלתים ובריה לעיר ולבנות להם ביהכ"נ, ולקנות ס"ת נביאים וכתובים כדי שיקרא בהם כל מי שירצה מן הצבור. ויל"ע מי מוגדר כבני העיר להתחייב בחיובים אלו, ומה הם חיובי ביהכ"נ שיש להתחייב בהם. והנה הערוך השולחן כתב, דבכלל האי חיובא הוא אף אם הביהכ"נ צריך תיקון הכרחי כמו שדולף גשמים או נתקלקלו הכותלים וכיוצא ב"כ יכולים לכופו זא"ז שיתנו מעות לתקנו, אבל בשביל יפוי בעלמא אין יכולין לכופו זא"ז, ואם זה אומר שהוא הכרחי וזה אומר שאינו הכרחי תלוי בראיית עיני ב"ד. ומבואר מדבריו דהא דכופין זה את זה אין זה רק לבניית ביהכ"נ אלא גם בדק הבית של ביהכ"נ, וכל צורכי ביהכ"נ, ומיהו לצורכי מותרות אין חייבים, וכשיש ויכוח האם הוא בגדר הנצרך וחיובים כולם לשלם או בגדר מותרות ב"ד מכריעים בדבר. ובשו"ע וברמ"א שם סעי' ב' מבואר דהיינו כל שדר בקביעות בעיר והוא כל שדר י"ב חודש או דעתו לגור י"ב חודש, אבל אם גר בארעי אין הוא בכלל בני העיר להתחייב בחיובי בני העיר. ובפשטות היינו דצורכי העיר נופל על כל דיירי העיר והיינו הדרים שם בקביעות, אולם יש להוכיח דלא כל הדר מחייב, דעיי' שם בסעי' ד' כל הדברים הצריכים לשמירת העיר לוקחים מכל אנשי העיר ואפילו מהיתומים, חוץ מתלמידי חכמים שאין ת"ח צריכים שמירה שתורתן משמרתן, וצ"ב דנהי דתורתם משמרתם מיהו הרי הם בכלל כל בני העיר ומכלל חיובא דבני העיר יש להטיל עליהם חיוב זה, וביותר יל"ע דשם בסו"ס ג' הביא הרמ"א מהמהר"י מינץ שכתב 'כל צרכי העיר אע"פ שמקצתן אינן צריכין כגון בית חתנות או מקוה וכדומה

נעשה שותף, אבל אם לא מתפלל לעולם בביהכ"נ זו, דיוצא לעולם להתפלל חוץ לעיר, ולא משתייך לקהל ביהכ"נ לכאורה א"א לחייבו ודומיא דת"ח דאין צריכים לשלם על שמירת העיר דאינם שותפים לענין חיוב שמירה. אולם נראה דאף דהדברים נכונים בכל חיובי העיר, כמקוה, בית חתנות, שמירה, חיידר וכו' מיהו כלפי ביהכ"נ נראה דאפילו בלא משתמש כלל, נמי אפשר לחייבו מדין כופין בני העיר, דעיין בביה"ל סי' קנא סי"א שמביא שהקשה המג"א דמ"ש ביהכ"נ דלא מועיל תנאי משאר דבר שבקדושה שמועיל תנאי ואפילו מטפחת של ס"ת ומותר בתשמיש חולין, וכתב הביה"ל ליישב דבהכ"נ שאני כיון דמצוה שישאל יהיה להם מקדש מעט בכל מקום שהם כדאיאתא בסימן ק"נ דכופין זה את זה לבנות ביהכ"נ, לכן גזרו חז"ל דביהכ"נ הקבוע לא יועיל תנאי בישובן שישתמשו בה תשמישי חול דא"כ אין שם ביהכ"נ עליו כלל אלא כבית בעלמא משא"כ שם אפילו אם נאמר שאין על המטפחת שם תשמישי קדושה מאי איכפת לן בזה עכ"ל, והוא מלשון הרמב"ם פ"א מתפילה ה"א כל מקום שיש עשרה מישראל צריך להכין לו בית שייכנסו בו לתפילה בכל עת תפילה ומקום זה נקרא בית הכנסת וכופים בני העיר זא"ז לבנות להם ביהכ"נ ולקנות להם ס"ת נביאים וכתובים וכו', ומבואר דהוא מחויב בני העיר לדאוג שיהיה ביהכ"נ, וכן דייק מהשו"ע בס' קנ, ומעתה יש לומר דהשו"ע בחו"מ דכתב חיובי בני העיר הוא כלפי דיני חו"מ, והשו"ע בס' ק"נ חידש שבניית ביהכ"נ שאני משאר צורכי העיר, דבשאר צורכי העיר כל שאין צריך היחיד את אותו צור, אינו שותף בזה ולא מתחייב בתשלומי הדבר, אבל ביהכ"נ

חז"ל הטילו החיוב על כל בני העיר ממילא נעשה שותף אפילו שאינו מתפלל שם כלל דהרי העיר גורמת ומחייבת את כל בני העיר לעשות ביהכ"נ וכולם מחייבים כשותפים, והדרנא דלינא דכל שבונים ביהכ"נ בעיר, אפילו אם אינו רוצה כלל להתפלל שם מ"מ כופין אותו מדין חיובי העיר, והוא בין בניית ביהכ"נ ובין בדק הבית והחזקת ביהכ"נ, דיש להטיל על כולם מיסים בשוה להעמיד את בית ה'. ועיין עוד במשנ"ב סק"ב שהוסיף 'ואם אין בכחם לבנות מחויבין עכ"פ לשכור מקום מיוחד לתפילה'. ולפי המבואר לעיל דרך בני העיר מחויבים, ולהתחייב בחיוב זה בענין שיהיה שותף בחיוב זה, והוא בב' אופנים, או שמשתמש אפילו בפעמים נדירות, או שאין ביהכ"נ בעיר דמוטל על כל אחד ואחד שיהיה לו ביהכ"נ בעיר, לפ"ז באופן שאין בכוחם לבנות ומחויבים לשכור מקום מיוחד חיוב זה יפול רק על אלה המתפללים שם, דאזי נעשים שותפים בדבר, אבל היחיד שאין מתפלל שם כלל בזה א"א לחייבו כלל, דאינו שותף במקום תפילה זה, ואף מצד חיוב ביהכ"נ בעיר א"א להטיל עליו מאחר ואין בזה קדושת ביהכ"נ, ובזה לא מתקיים חיוב בניית ביהכ"נ בעיר כמבואר בביה"ל הנ"ל, ומינה אף פשוט המבואר בערוה"ש דכתב "נ"ל דאפילו יש להם מקום להתפלל במניין ששוכרים בית להתפלל מ"מ אם מצבם מורה שביכולתם לבנות ביהכ"נ יכולים לכופו זה את זה וכו' והוא מטעם הנ"ל דיש חיוב שיהיה בית הכנסת בעיר, ולא סגי במקום תפילה. [נכתב ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

חיזוקים בבתי הכנסת

ונביא חלק מדברי האגרת: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך למען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך... יעדנו הבית תפילה בזה למקום תורה ותפילה שיתקבלו תפילות כל הבאים לפה לפני אדון כל בכל התפילות והבקשות של הכלל ולכאורא בפרט. ולכן נא בכל לשון של בקשה מכל אחד ואחד מבאי בית ה' להקפיד על עצמו וגם על חבריו שלא לדבר בשעת התפילה אפילו במקומות המותרים לדבר מטעם ההלכה הפשוטה. ולכן נא ונא בכל כוחכם לא לדבר מהתחלת התפילה עד סופה וגם בסיום השמו"ע בלחש עד שמתחילים חזרת הש"ץ... ותבוא עליכם ברכה. ובזכות זה תזכו ונזכה כולנו לקבלת התפילות של הכלל והפרט בכל הענינים. כמובא במי-שברך המיוחד מבעל התו"ט ז"ע.... ונזכה בקרוב לגאולה שלימה ולרפוא"ש בביאת גוא"צ בבאכ"ר ידידכם עוז המברכס בלונ"ח. חתימת האדמו"ר שליט"א. יח"ר שיזכו מתפללי ביהכ"נ זה ושאר בתי כנסיות להמשיך להתחזק בשמירת קדושת בית הכנסת.

ביהכ"נ וביהמ"ד דחסידי זידיטשוב, רח' רבינא ב"ב

כל הנכנס להתפלל בביהכ"נ, מרגיש מיד באוירה המרוממת מאוד של 'קדושת בתי מקדש מעט' השרויה במקום עם כל המשתמע בכך, האוירה 'מחשמלת' כפשוטו, לא שייך להעלות על הדעת שישנה אפשרות לדבר בשעת התפילה ח"ו. ניגשנו לבן האדמו"ר שליט"א ושאלנו אותו כיצד הצליחו להגיע לזה? הוא השיב על-אתר, שהחיזוק בביהכ"נ נזקף לזכות אביו האדמו"ר שליט"א שמוסר נפשו על שמירת חומת קדושת ביהכ"נ בכלל ושעת התפילה בפרט, לא שייך שמישהו יעלה בדעתו שישנה אפשרות לדבר בשעת התפילה. והוסיף, שאף בשבתות ויו"ט שמגיעים הרבה אורחים וביהכ"נ מלא עד אפס מקום, בכל זאת שמירת הדיבור בזמן התפילה מורגשת באופן מושלם. כמו"כ פרוסים ברחבי ביהכ"נ מודעות רבות בענין חיזוק שמירת קדושת ביהכ"נ והתפילה, וליד הבימה מוצבת 'אגרת אישית' מהאדמו"ר שליט"א שמבקש מכל אחד ואחד להתחזק בשמירת קדושת ביהכ"נ והתפילה.

סיפור השבוע

מהשמים שאנו צריכים להתחזק בקדושת הס"ת, ועל כן אין מזרזין אלא למזרזין ועל כל אחד לקבל על עצמו בל"נ להתחזק עוד בנושא זה של שיחת חולין בעת התפילה וקריה"ת, ואף לא לדבר בד"ת בין גברא לגברא וכו'.

דברי הרב שליט"א התקבלו בלב השומעים עם הרגשה שהרמזים שקיבלו בר"ה אומרים 'דרשני'. לאחר דברי הרב קיבלו על עצמם בנפש חפצה ובקבלה עזה להתחזק בענין כבוד התפילה וקריה"ת בכלל ובשמירת קדושת ביהכ"נ בכלל.

בצום גדליה (נדחה) אחרי צהרים לפני תפילת מנחה, כינס הרב את גבאי ביהכ"נ לשיחה דחופה: "קיבלתי אות משמים שמעשינו רצויים לפני הקב"ה הודיע, "עכשיו אחרי צהרים קבלתי טלפון ממשפחה בצרפת שאני בקשר איתם מאז שהייתי ר"מ בשיבה שם, והנה שאלו אותי אם אני מכיר ביהכ"נ שצריכים ס"ת, כי הם כותבים ס"ת לע"נ יקיריהם ומחפשים מקום תורה מכובד, כדי שידעו שהס"ת ישמש קהילת אברכים, וכמובן שעניתי להם שבהכ"נ שלנו צריך ס"ת וישמחו לקבל ס"ת מהודר נוסף. הרי שמיד לאחר שקיבלנו להתחזק בנושא זה הראה לנו הקב"ה אות שהוא שמח במעשינו, וזכינו בס"ת", סיים הרב דבריו. בלב שמח יצאו הגבאים להודיע לבני הקהילה את הבשורה המשמחת, ובני הקהילה קבלו על עצמם ביתר שאת את הקבלה שקבלו לאחר דרשת הרב, להתחזק במניעת שיחה בעת קריה"ת ותפילה, ובס"ד תוך שנה הכניסו ס"ת מהודר לביהכ"נ לשמחת כולם. (נמסר ע"י הגבאי הרה"ג ר' מרדכי ברנט שליט"א)

סיפור זה התרחש לפני כמה שנים. היה זה ביום א' דר"ה שחל ביום חמישי, בהיכל בהכ"נ "קהילת שדרות יחזקאל" בשכונת ברכפלד מודיעין-עילית: הדהד קולו של הגבאי בחלל ביהכ"נ, "מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את ר' משה ב"ר ישראל (שם בדוי) בעבור שיעלה להגבהת התורה, בשכר זה... ויכתבם ויחתמם לחיים טובים בזה יום הדין...". עיני הקהל עקבו אחרי ר' משה שעולה לבימה, ר' משה אחז בשתי עצי החיים וכאשר ניסה להגביה את הס"ת נשמע 'קראק', ולתדהמת כולם הידית של הס"ת התפרקה לשתיים באופן שלא היה ניתן לתקנו (ובוודאי שלא ביו"ט), בעזרת הגבאים הגביה ר' משה את הס"ת, כאשר החזיקו בעיגול שמעל עצי החיים, וכך המשיכו בעבודת היום בתקיעת שופר ותפילת מוסף. למחרת, ביום ב' דר"ה, ב"ה תפילת שחרית עברה כתיקונה בכיסופין וערגה להקב"ה, אך שוב קרתה תקלה בעת קריה"ת, כאשר באמצע קריה"ת נמצא פסול בספר השני של הקהילה הק', אשר הצריך להחזיר את הס"ת לארון הק' חגור בחגורה מבחוץ.

בליל שבת קודש "שבת שובה", נעמד רב הקהילה הרה"ג ר' חיים אהרן מן שליט"א ליד ארון הק' לדרוש דרשת שבת שובה, כנהוג בכל קהילות ישראל וכמבואר בקדמונים, "חשבונות שמים איננו יודעים, אך הקב"ה הראה לנו בר"ה שעבר עלינו, איזה שהוא תביעה בקשר לס"ת, כאשר בכל יום של ר"ה אירע איזה שהוא דבר עם ספרי התורה, ואף שב"ה מדקדקים בבית מדרשנו ומקפידים שלא לדבר ח"ו בשעת קריה"ת, אך כנראה שהראו לנו סימן

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

גליון זה נתגבר ע"י
ש.ב.ש.ה.
לע"נ רבינו האבני נור זי"ע יא"צ י"א
אדר
להצלחה בכ"ע

פרשת משפטים תשפ"ב גליון פ"ה שנה ג'

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:

תשלומי חן וחסד ושלמא
רבא מן שמיא ועיניכם
תראנה בניו ובני בניו
כשתילי זיתים סביב
לשולחנכם, חכמים
וגבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומזוני טבי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:

מי שישתדל בהדפסת ספרי
אחיה לו למליץ. וכ"כ הגה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:
הבטיח הנאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורגשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אחיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"י גלוב
עה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) וז"ל:
אם היה מעיק בדבריי מעט
עיון היה מריוה לו טובה
הרבה.

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
ושצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:

הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספרו בשעת הלוייה הכריז:
נצטונו מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים אר"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בניו? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

והגישו אדוניו וגו' ועבדו לעולם. אמרו חז"ל (קידושין כב:): מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה
שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת "כי לי בני ישראל עבדים", ולא עבדים לעבדים,
והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם, ע"כ. וקשה דהיכן מצינו שאמר הקב"ה בשעה שנתנו בני
ישראל מן הדם על המשקוף ופסח הקב"ה על בתי ישראל "כי לי בני ישראל עבדים".

ו"ל ע"פ מה דאמרו (יבמות מו.) דישאל שקונה עבד מגוי, כשמטביל את העבד צריך לתקופו במים. ופירש"י וז"ל: כשמטבילו
לשם יהדות לעבדות, צריך שיתקפנו לתת עליו עול מלאכה במים כדי שטבילת את העבד עבדות, שאפי' יאמר העבד לשם בן
חורין, לא קנה עצמו בן חורין ולא יהא ממשות בדבריו, עכ"ל. והיינו דאם יטבול העבד לשם בן חורין, יקנה העבד את החירות
לעצמו, כי מהגוי כבר נשתחרר, והישראל לא קנה. ונראה דאף כאן במצרים בשעה שישאל קבלו לעצמם החירות מהמצריים
בשעת מכת מכורות, שהמצריים אמרו להם "קומו צאו", הוצרך הקב"ה לתקפם תחת רשותו, כדי שיהיו לו לעבדים ולא יקנו
את עצמם לחירות. וזה מה שאמר הכתוב "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים", והיינו
שבאותה שעה שהוציאם ממצרים מיד קנאם לו לעבדים. וכמו שפירש החכם השלם מ"ו אפרים הכהן זצ"ל הפסוק "ימינך ה'
נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב", שבעוד שהיתה ימינו רועצת האויב בים, היתה ימינו גם נאדרת בכח לתקוף את ישראל לו
לעבדים, עכ"ל.

והיינו דתקף את ישראל לו לעבדים במה שהפחידם שלא יצאו איש מפתח ביתו, שאם היו יוצאים היו מתים גם הם, ואף
בביתם היו בסכנה אם לא היו נותנים את הדם על המשקוף והמזוזה, נמצא שהמשקוף והמזוזה הם העדים על הפחד והשעבוד
שהיה לישראל באותו שעה מהקב"ה, וזה עדות שישראל לא היו בני חורין באותו שעה אלא משועבדים לו, כדי שיתקיים "כי לי
בני ישראל עבדים". וזה שאמרו דלת ומזוזה היו עדים במצרים שבאותו שעה שהגיע הזמן לישראל להיות בני חורין, ישראל
אכן היו משועבדים להקב"ה מיד באותה שעה.

והסירותי מחלה מקרבך. נודע מה שכתב האר"י ז"ל שכל המדריגות מתעלן ע"י האדם, בחינת דומם צומח חי מדבר, והאדם מעלה ניצוצי קדושה שבהם, וכן פירש האר"י ז"ל "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", כי החוקרים חקרו במה תתקיים הנשמה שהיא קדושה ורוחניות בתוך הגוף שהוא חומר עכור. ותיקן האר"י ז"ל, שבכל מאכל יש ניצוצי קדושה, והנשמה ניזונית מניצוצי קדושה שבמאכל, וזהו "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", שהוא ניצוצי הקדושה שבכח המאכל, דהיינו מה שיצא מפי ה' יתברך בבריאה להוציא מן הארץ כל דבר, אותו דיבור הנכנס באותו מזון, ואותו הדיבור הנכנס באותו המזון מחיה את האדם, ולכן צריך לברך על המזון, כי ע"י ברכה מעורר החיות (ע' בליקוטי תורה פ' עקב).

גם נודע מה שפירש האר"י ז"ל על אמרם ז"ל (שבת קמ:): **אנא לא בעניותי אכלי ירקא, ולא בעתירותי, בעניותי משום דגריר, ובעתירותי דאמינא היכא דעייל ירקא, ליעול בשרא וכוורי.** (לא בעניותי אכלתי ירק, ולא בעשירותי אכלתי ירק, בעניותי לא אכלתי משום שמושך ומגדיל את התיאבון, ובעשירותי לא אכלתי משום שאמרת תחת שיכנס ירק יכנסו במקומו בשר ודגים). ופירש האר"י ז"ל, "בעניותי" היינו קודם שלמד כוונת האכילה, קשה להעלות הצומח, שצריך שתי מדריגות להביאו עד מדריגת המדבר שהוא האדם האוכל, [לכן לא אכלתי עוד ירק]. ו"בעתירותי" אחר שנגלו לו כוונת האכילה, מכל מקום ניקל יותר

להעלות ניצוצי החי שאינו חסר רק מדריגה אחת, מלהעלות הצומח שחסרים לו שתי מדריגות, וזהו "באתרא דליעול ירקא ליעול בשרא וכוורי" שאינו חסר רק מדריגה אחת, עכ"ד. לזה אמר הכתוב שאם תעבדו את ה', "וברך את לחמך", אפילו לחם שהוא מדריגת צומח ג"כ יהיה בו ברכה, שניקל יהיה לך להעלות גם שתי מדריגות.

ולהיות שסיבת החללים הוא מסוגי המאכל שמולידן דם מעופש עד אשר יפסידו איברי הגוף, אולם אחר אשר יתעלה המאכל ותעלה אותו לקדושה, יפרדו הסיגים ויהיה כולו קדוש. וזה "והסירותי מחלה מקרבך", "הלחם" אותיות "מחלה" למפרע, כי אם אוכלו כתיקוננו, אז הוא "הלחם", ואם אינו אוכלו כתיקוננו, אז הוא "מחלה".

וממשיך הכתוב: "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה", ומובן לפי דברי האר"י ז"ל הנזכר לעיל, כי אמרו חז"ל (ברכות ו): **הני מאני דרבנן**

לכבוד עורך הגליון מליצי יושר

מוזה אני לכם על הזריזות להעלות הגליון על אתר "לדעת" ו"דרשו" ובעוד מקומות כבר בתחילת השבוע.

אבל רציתי לעורר על מה שאתם הולכים על ציונים של האבנ"ז ומלא העומר וכן לאשרי וחזון יחזקאל עם "קוויטלך" של התורמים, דלדעתי זה מיותר לגמרי, הצדיקים האלו רק בקשו שילמדו ויפרסמו דבריהם, ולזה הבטיחו להמליץ יושר, אבל לא בקשו שיבואו על קבריהם.

ש.ז.וו. לאנדאן

תגובת המערכת

בשלטי הגבורים (סוף ב"ק) כתב, דאע"ג דפריעת בעל חוב מצוה, אבל כל זמן שאין המלוה תובע את הלוה, אין הלוה חייב לשלם לו מאליו, שכיון שאינו תובע, אמרין דכוונתו ליתן הממון במתנה להלוה. והנה אע"ג דלא פסקין כן (ע' נתיבות המשפט סי' ק"ד סק"א), אבל בודאי מועיל יותר אם באים בטענה ותובעים מהצדיקים שיקיימו הבטחתם.

ולתועלת הרבים מעתיקים אנו הנוסח שהשליח של "גליון מליצי יושר" אומר בקברי הצדיקים האלו.

כשנכנס לבית החיים מפריש ג' פרוטות ואומר:
הריני נותן פרוטה לצדקה עבור הנפש שיודיע לנפש של הצדיק... שבאתי אני פב"פ להתפלל על ציונו.
הריני נותן פרוטה לצדקה עבור הרוח שיודיע להרוח של הצדיק... שבאתי אני פב"פ להתפלל על ציונו.
הריני נותן פרוטה לצדקה עבור הנשמה שיודיע להנשמה של הצדיק... שבאתי אני פב"פ להתפלל על ציונו.
ואחר מזמורי תהלים לע"צ הצדיק. אומר:

באתי כאן להזכיר את כל האנשים שנדבו מממונם לקיים צואתך שביקשת שיפרסמו את דבריך, והבטחת להמליץ יושר להם. הם עשו מה שביקשת, ועכשיו הזמן שתקיים הבטחתך ולהמליץ יושר עליהם שינצלו מכל צרה וצוקה, ולראות נחת דקדושה מכל יו"ח, ולראות ברכה מרובה במעשה ידיהם ועושר ואושר וכל מילי דמיטב

דבלו, מחויבא דידהו. (בגדי התלמידים המתבלים מהר אע"פ שאינם עושים מלאכה, זה בא מן המזיקים היושבים אצל התלמידים ומתחככים בבגדיהם). הרי שלסיבת אחיזתן במלבושים, נבלין הבגדים. ואולם הם שהיה להם לחם קדושה ורוחני, מאחר שהגוף ניזון ממאכל קדושה, לא היה להם אחיזה בבגדים.

"וגם רגלך לא בצקה", דהם שהיו מוקפין מענני כבוד, לא היה לקליפות אחיזה, וידוע שעיקר אחיזת הקליפות הוא ברגלים, כמו שאמרו ברכות שם: הני ברכי דשליח מיניהו. (אלו הברכים העייפות של תלמידי החכמים, מן המזיקים הוא, שהם סומכים עצמם על ברכי האנשים). לכן הם שהיו מוקפין מן הקדושה, לכן "רגלך לא בצקה".

לע"נ הרה"ק ר' מיכאל אליעזר ב"ר אברהם משה פארשלענער זצ"ל מבולטימור

ויקח משה את הדם ויזרוק על העם. אמרו בכריתות (דף ט:). מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים, בשלמא מילה, דכתיב: כי מולים היו כל העם היוצאים, הרצאת דמים, דכתיב: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות, אלא טבילה מנלך, דכתיב ויקח משה את הדם ויזרוק על העם, ואין הזאה בלא טבילה, ע"כ.

הרי דבעינן בגר שמתגייר ד' תנאים: א) זריקת דם על המזבח. ב) מילה. ג) טבילה. ד) הזאת דמים עליו. וכמו שהיה במתן תורה, דחצי הדם זרק על המזבח להרצאה, וחצי השני זרק על העם. וכ"כ רש"י (ר"ה לא: ד"ה צריך) וז"ל: מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים והזאת דמים, דכתיב "ויקח משה את הדם ויזרוק על העם", ואין הזאה בלא טבילה. והרצאת דמים - דכתיב "וחצי הדם זרק על המזבח", אף הם לא יכנסו אלא במילה וטבילה והרצאת דמים והזאת דמים, עכ"ל.

וכתב האבנ"ז (י"ד סימן שמ"ז אות ד') וז"ל: באמת לא מצינו בשום מקום שיחיה צריכין להזות על הגר, וצ"ע דהא יליף מישראל ושם היה הזאה. והנראה בזה, דהנה ילפינן (כריתות ט.) מ"לדורותיכם", דאין קרבן מעכב לגירות ששייך בזמן הזה דליכא קרבן ואי אפשר בקרבן, רק לאכילת קדשים דלא שייך רק בזמן המקדש, ואז אפשר בקרבן - צריך קרבן. לפ"ז גם להיכנס למקדש אסור קודם שהביא קרבנו, דקודש ומקדש הוקשו זה

לכבוד מערכת הגליון המפואר מליצי יושר

יישר כוחכם על הוצאה זו שאין דוגמתו. אנחנו לומדים קטעים מהגליון ברבים בסעודת מלוה מלכה כל שבוע לזכות ישועות ורפואות בית ישראל. אם אפשר לשלוח לנו בערך עשרים גליונות בכל שבוע, אודה לכם מאוד, וזכות הרבים תלוי בכם.

מ.ט. - בארא פארק

לכבוד עורכי גליון הנפלא מליצי יושר!

ברוב שבח והודאה להקב"ה מקיים אני בזה הפסוק "בשרתי צדק בקהל רב", מבשר אני בשער בת רבים הצדקה והחסד שעשה עמי הקב"ה בזכות חמשה הצדיקים שאני לומד תורתם כל שבוע בעיון רב, דמצאתי שידוך לבתי שתחי' אחר כמה שנים של צער ותלאה ובושה וכלימה. חבל שלא ידעתי מהגליון שלכם מקודם, אולי כדאי לפרסם בעיתונים וכדומה מסגולה הנפלאה שאין כדוגמתו בעולם, לקיים צוואת הצדיקים תודה ועוד פעם תודה ולזכות לישועות ורפואות וכל טוב.

ישראל ש. שיכון סקווירא

וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו וגו', ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל. מדוע בעין כתיב "את", ובשן לא כתיב "את". ואולי לרמז אומרים ז"ל (קידושין כד:) היתה עינו סמויה וחטטה עבד יוצא בה לחירות, הרי ב' דינים בעין, ביטול הראות, וחטיטת האבר עצמו, משא"כ בשן דאין בו אלא הפלתו, ולכן אמר "את" לרבות ביטול הראות.

על כל דבר פשע על שור על חמור על שה וגו', כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה. ופירש"י וז"ל: פסוק הראשון נאמרה בשומר חנם וכו', ופסוק השני אמורה בשומר שכר, עכ"ל. ויש להעיר מדוע בשומר חנם כתיב "על שור", ומפסיק בחמור, והדר כתיב שה. ואילו בשומר שכר כתיב ברישא "חמור", ואינו מפסיק בין שור לשה, וצ"ע.

לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. ידוע הקושיא, דאם הוא כמעשהו איננו חסד, כי אם שכר, וגם בשר ודם משלם לפועל העובד אצלו. וי"ל, דאם הקב"ה מעניש לעובר עבירה רח"ל תיכף בשעת עשיתו ובמדה כנגד מדה, אז מתעורר בלבו הרהור תשובה בראותו שאין העולם הפקר ויש מנהיג לבירה, וכמו שאמרו לי מחללי שבת דאם היו רואים מי שנוסע בשבת ישבור ידו ורגלו היו לוקחים מוסר ועושים תשובה, נמצא דמה ד"אתה תשלם" עונש "לאיש", וזה "כמעשהו" - מדה כנגד מדה, זה באמת חסד גדול שמציל נפשם מגיהנם, אח"כ מצאתי מעין זה באלשיך הק'.

למען ינוח שורך וחמורך וגו' ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. אמרו בשבת (דף יח.) "תשמרו" לרבות שביבת כלים. ולכאורה משמע שדין אחד לשביבת בהמה ולשביבת כלים, דנכלל ביחד בפסוק. ומסתברא מילתא ששביבת כלים אינו דין שישנו בכלים מחמת שביבתם עצמם, אך דין הוא בשביבת בעליהם, היינו שהאדם מזהר על שביבת שבת שלא יעשה בשבת שום דבר אפי' על ידי כליו. וכן הוא הגדר בדין שביבת בהמתו, כיון שכללם יחד, דכתיב מקודם "למען ינוח שורך וחמורך", והיינו שהאדם מצווה על שביבתו כל כך שלא יעשה בשבת שום דבר אפילו על ידי

שק"ט בדברי האבנ"י בדקדשים גם פחות מכזית הרי אכילה

לכבוד מערכת מליצי יושר

בגליון מליצי יושר פרשת וירא בסופו מביא המערכת לבאר דברי האבנ"י (או"ח סי' תי"ג) דבאכילת קדשים מקיים במצוה בפחות מכזית, כיון דהמצוה הוא שהקרבתו יהא נאכל, ולא שהגברא יאכל. והערתם על זה, דאה"נ דהמצוה אינו על הגברא, אלא על הקרבן שיהא נאכל, אבל סו"ס בעינן מעשה אכילה, והא אין אכילה פחות מכזית. ועל זה תירץ אחד דכיון דהמצוה שיהא נאכלת, לכן נתקיים האכילה ע"י צירוף כהנים.

אבל באמת אין הדבר פשוט כל כך, וכבר נפתח בגדולים וקשה להאריך בזה בהוספה על הגליון, אבל כיון שביקשתם לכתוב מה שיש להעיר, אציין לעיני היטב במנ"ח מכוון ירושלים מצוה קל"ד ובהגהות שם, ויש סמך גדול מן הראשונים לשיטת האבנ"י, ע"ש. והיות דמציינים שם משו"ת חת"ס שנקט בסברות הפוכות, כדאי לעיין בשו"ת חת"ס (הוצאת המאור) ותראו כל הגהות ותשבעו ותתענגו מזה. ובאמת מהרמב"ם ומהרמב"ן (פ' צו) שהחת"ס מציין בס' מ"ט, נראה פשוט דאכילת מנחות הוי בפחות מכזית. וכן ממה שמבאר המנ"ח הנ"ל דשיטת הרמב"ן היא דאכילת קדשים אינו נחשב למצוה בפ"ע, דנלמד מהכתוב "ואכלו אשר כופר בהם" שהקרבתו יהא נאכלת כדי שיתכפרו הבעלים, מבואר אמאי אינו צריך שיעור אכילה, ודו"ק.

ובתגובת מערכת מדמה הדין להא שכתב המחבר (סי' רע"א סי"ד) דאם לא טעם המקדש יטעום אחד מן המסובין, וי"א דטעימת המסובין מצטרפת לכשיעור. וכתב במשנה ברורה שם דהסכימו האחרונים דאפי' שתיית כל המסובים מצטרפת למלוא לוגמיו, עכ"ל. ומביא המערכת שהקשו על המ"ב באפיקי ים דלא שמענו כזה שיעור בב' וג' בני אדם לשתיית רביעית או בכא"פ. ובאמת זהו פסק הא"ר שם שפסק להקל בזה.

ובאמת הסברא מבוארת ע"פ שו"ת הר"ן (סי' נ"ב) שנו"נ בדברי רש"י (עירובין מ:) דטעימת כוס של ברכה שברכו עליו ברכת המצות, אינו רק משום גנאי לברכה, אבל באמת הפרי הגפן הוא חלק מברכת המצוה, ועל כן כיון שהוא רק משום כבוד הכוס, תקנו חכמים שהמקדש צריך לטעום, ועל כן מצטרפין שתיית המסובין לשיעור שתייה, כן מבואר בלהורות נתן על שו"ע סו"ס רע"א, וזהו ממש כעין אכילת קדשים הנ"ל לפי הרמב"ן הנ"ל. ויש מקור מוסמך שהרה"ק הדברי חיים זי"ע עשה קידוש בשבת שחרית על כוס גדול יי"ש וטעם רק מעט, וסמך על שתיית אחרים לשיעור רביעית.

אברהם יוסף יאקאבוריטש
קרית יואל

לזה, ומחוסר כיפורים אסור בשתייהם. והנה אי אפשר להזות עליו כשהוא בחוץ שהדם יפסול ביוצא, ואם יהיה אסור בקדשים קודם הזאה, הוא הדין שיהיה אסור ליכנס למקדש קודם הזאה, וא"כ אי אפשר להזות עליו, ועל כרחק אין צריך כלל הזאה אף לענין קודש ומקדש".

שתי וערב שלובשים על צוארם, אם חשיב עבודה זרה. כתב האבני נזר (ח'מ סימן קי"ט), דהנהו שתי וערב שהגויים לובשים על צוארם, ומניחים אותם עליהם אף כשהם ערומים בבית המרחץ, ודאי לאו עבודה זרה הם, כדאמרינן בע"ז (דף מד:) "כל שעתא ושעתא בזלזולה קיימא", ולכן אף להש"ך (סימן קמ"א) הסובר דרך בידוע שלא השתחוה לו מותר, הכא כיון שלובשים אותם בבית המרחץ, על כרחק דאינם נוהגים בהם משום אלוה. וז"ל: דבר השאלה באחד שבא לידו במשכון צלמים ולא פדאן הנכרי. תשובה. הנה פשוט דברי ראב"ה ורמ"א (יו"ד סי' קמ"א) ודאי מורים כי מותר לעולם אף אם אין לנו ידיעה שלא השתחוה. אך הש"ך שיכל את ידו וכתב דווקא בידוע שלא השתחוה לו מותר וכו'. ולפענ"ד דהנהו שתי וערב הואיל וידוע שהגויים לובשים אותם תמיד אף כשהם ערומים בבית המרחץ וכיוצא בו, ודאי אינם נוהגים בו משום אלוה, כדתנן (ע"ז מד:) גבי מרחץ של אפרודיטי דכשהגוי נוהג בו כן תמיד מותר, ועיי"ש בגמ' שהקשה מהשתין לפניו דלא בטלה בכך העבודה זרה, ומשני התם לפום שעתא רתח עליה והדר מפייס לה, [אבל אם נוהג בה בזיון בקביעות, ודאי דאינו עבודה זרה]. ובנ"ד שתמיד הוא הולך עם השתי וערב ערום, חשוב אינו נוהג משום אלוה, כלשון המשנה שם "אם נותנים לך ממון הרבה אי אתה נכנס לבית ע"ז שלך ערום".

גם יש לדמותו לכלים מבזוים דצורות הנמצאות עליהם ודאי לאו לע"ז אלא לנוי, ה"נ הואיל והולך עמהם ערום ודאי לאו לע"ז אלא לזכר, ושאלתי לאנשים ואמרו לי שראו גוים ערומים בבית המרחץ עם השתי וערב על לבם".

"ובמקור ברק (גיבור, ח"ב סימן ל"ט) מביא מה"ר לייב מילקאמיר שביאר באופן אחר, דאע"ג דבמתן תורה היה הזאה, ומוזה ילפינן דהיה גם טבילה, ולכן גר שנתגייר צריך טבילה, אפ"ה גר שנתגייר אין צריך הזאה. דדון הזאה שהיה במתן תורה לא היה דין על כל יחיד ויחיד, רק היה דין על הצבור, כדכתיב "ויזרוק על העם". וכיון דאין זה דין על היחיד כמו מילה וטבילה, וכבר היה זריקה על העם בשעת מתן תורה, לכן גר שנתקדש בקדושת ישראל גם הוא נכלל באותו זריקה.

ב וע' באגרות משה (יו"ד ח"א סימן ס"ט) שכתב מהא דאמרו (ע"ז שם) "את שנוהג בו משום אלוה אסור, את שאינו נוהג בו משום אלוה מותר", דמוזה חזיון דש היתר לסחור בבולים (-) סטעמפס) שמצויר עליהם שתי וערב, כיון שגועש באופן שמבזין הצורות ומלכלכין אותן ע"י שוחותמים עליה בבית הדואר, ולבסוף נזרקים לאשפה, וכמו כן אין לאסור להסתכל עליהם משעם זה.

נסיעה לסאכאטשוב-פלאצק מוצ"ש תצוה-ב תשא

לרגל יומא דהילולא של בעל האבני נזר זי"ע י"א אדר א'

מארגן מכון מליצי יושר נסיעה קצר של 48 שעה

לציון של האבני נזר בסאכאטשוב, והרה"ק מפלאצק בווארשא, רדומסק, לעלוב, קראקא בציון של הרה"ק ר' ישראל איסר"ל ב"ר יוסף, אבי הרמ"א ביומא דהילולא י"ג אדר, שהרמ"א כתב על מצבתו "זכותו הגדול יעמוד למתפלל על קברו". הג"ר שמעון סופר יא"צ י"ז אדר, מאור ושמש, ליעזנסק. המחיר בערך \$1250

gilyonmy@gmail.com 732-510-0560

אפשר למסור נדבות להוצאות הגליון בקנדה להרה"ג ר' יאיר כהן שליט"א
438-875-5478 אימעיל 2792034@gmail.com

עליו את עולתך ואת שלמך" והיינו דתבא אל ביתי, אז "בכל מקום אשר אזכיר את שמי" והיינו בתי כנסיות ובתי מדרשות, "אבא אליך וברכתך".

זה ספר תולדות אדם. ימי חייו של האדם הם כספר, יום הולדתו הוא הכריכה הקדמית, ויום פטירתו הכריכה האחורית, וכל ימי חייו אלו הדפים שבאמצע - שהאדם בעצמו ממלא את תוכנם, כל יום כותב האדם דף בספר ע"י מעשיו. בידו של האדם למלא את הספר בתוכן רוחני עשיר, וח"ו גם להיפך.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי יושר וועט מען מודיע זיין ביי די ציונים פון די פלאצקע גאון - ווארשא, אבני נזר - סוכאטשוב, בן לאשרי און חוון יחזקאל - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!
gilyonmy@gmail.com 732-510-0560

סגולת אריה"ק ע"פ הדרת הרה"צ מ'אראד - אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים

א ת"ח ויר"ש וועט טון פאר אייך די סגולה בנאמנות, די אריה"ק איז מבטיח "ייער לבו לשמים לטובה, ותראה פלאים".
שטרענג קאנפידענשעל. מיקען עס געבען פון מעשר מכוון דורות ישרים 917-635-3883
dorosyesharim@gmail.com

בהמתו. ולפ"ז כיון שאיסור מלאכתם היינו רק מחמת שביתתו של הבעלים, לכן אם הוא בערב שבת במקום ששם היום ארוך, ובהמתו במקום אחר אשר שם היום קצר, אינו מצווה על שביתת בהמתו כל זמן שלא שבת עליו היום ונאסר הוא במלאכה. וכן איפכא, אם הוא במקום שהיום קצר, ובהמתו במקום אחר אשר שם היום ארוך, כיון ששבת עליו היום, נאסרה שם גם בהמתו במלאכה.

ודל לא תהדר בריבו. בדרך דרוש אפשר לפרש "בריבו", היינו בריבו של הדל עם הקב"ה, דהכתוב אומר לעשיר לא תתנהג באופן כזה שתהדר את הדל בריבו עם הקב"ה, דהיינו שלדל יהיה פתחון פה אצל הקב"ה - שיוכל לומר להקב"ה: אם אני הייתי עשיר כמוהו הייתי מתנהג בצורה אחרת ממנו.

שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה'. איתא בתוספתא (סוכה פ"ד ה"ג): הלל הזקן אומר [בשעת שמחת בית השואבה], למקום שליבי אוהב, לשם רגלי מוליכות אותי. ומפרש המהרש"א (סוכה ג.), דהלל אמר על עצמו דכיון שהוא אוהב מקום המקדש, לכן רגלי מוליכות אותי שם. והוסיף בחזון יחזקאל (שם), דהלל אמר דלא רק דרגלי מוליכות אותי, אלא גם כוונתי ומחשבותי הוא לזה, ולא כמו שאמרו חז"ל (מדרש רבה ויקרא לה:א) על דוד המלך שאמר: בכל יום ויום הייתי אומר למקום פלוני אני הולך, ולבסוף רגלי מוליכות אותי לבית המדרש מתוך ההרגל, עכ"ל.

עוד אמרו בתוספתא שם, דהלל אמר: אם אתה תבוא לביתי, אני אבא לביתך, אם אתה לא תבוא לביתי, אני לא אבוא לביתך, שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך. ופירש בחזון יחזקאל, דהקב"ה אומר דאם תבוא אל ביתי דהוא בית המקדש, דנקרא "ביתי" כדכתיב (זכריה א:טו) "ביתי יבנה בה", אז אבוא אני אל "ביתך" וזה בית המדרש ובית הכנסת שבנית אתה מעצמך. והלימוד הוא מדכתיב "וזבחת

לכבוד המערכת מליצי יושר

רציתי להודות לכם על עבודה המפוארת. כל התורות נכתב בלשון צה ובהיר, וניכר העמל והיגיעה שאתם משקיעים לבחור דברים נאים ונחמדים, וגם לרבות הביאורים והערות שאתם מוסיפים כדי לבאר כל חמירא.

אבל דא עקא, לדעתי העניה איני מבין מדוע יטרחו הצדיקים להתייצב לפני ב"ד של מעלה לבטל הגזירות שיש לנו כאן בעוה"ז, הלא הם למעלה רואים חומר העונש של גיהנם, והם יודעים דע"י מעט צער בעוה"ז, בפטרים מהרבה שנים של עונשי גיהנם כידוע, רק אנו כאן אינם יודעים הטובה העצומה שיהיה לנו ע"י היסורים בעוה"ז, וא"כ הצדיקים שיודעים הטובה הטמון בזה, מדוע יטרחו לבטל הגזירה. אולי זה שאלת תם, אבל כבר שאלתי מכמה אנשים ולא קיבלתי מענה.

נא לענות, תודה למפרע

י.י.ק. מאצטריאל

תגובת המערכת

שתי תשובות בדבר: (א) נכון דהצדיקים למעלה רואים התועלת העצומה של יסורים וצרות כאן, אבל הם גם רואים שכר הנפלא שמקבלים מכל מצוה, וחילוק גדול יש ביניהם, לעונשים יש גבול וקצבה (בדרך כלל משפט רשעים בגיהנם הוא י"ב חודש), לעומת זה השכר של כל מצוה הוא נצחי. לכן אם הצרות מונע האדם מללמוד ולהתפלל ולעסוק במצות כראוי, יצא שכרו בהפסדו, ואין זה יסורים של אהבה כיון דיש בהם ביטול תורה ותפילה. ולא לחינם המקטריגים טרודים ועסוקים כסדר לקטרג ולהביא עלינו ח"ו צרות ויסורים, כי הם יודעים השכר של כל מצוה ומצוה.

(ב) ידוע מאחד שהיה רגיל בכל שבת לעבור הגשר מאיט סיד לוויילאמסבורג להתפלל ביחד עם הרה"ק מסטאמאר, וטענתו בפיו כי בעת שיבוא לב"ד של מעלה, אז יתנו בכך המאזנים בצד של המצות - הגשר, וזה בודאי יטה המאזנים לצד זכות. וענהו הרה"ק מסטאמאר: "להווי ידוע לך כי ראייה אחת אסורה, שוקל יותר מכל הגשר". ולענייננו, מי יודע גודל העונש של מי שקורא תגר או מתרעם ח"ו על מדותיו של הקב"ה², ולכן רק לצדיקים מייסר אותם הקב"ה בעוה"ז, אבל לסתם אנשים - יצא שכרו בהפסדו³.

^א מובא בספרים דאין הולכים לקברי אבות להתפלל עד תום י"ב חודש, ובפשוטו הטעם כי הם עדיין טרודים בדינם, ואין להם פנאי להתפלל על בניהם. אבל יש לומר עוד, כי מקום שנכנסו לגן עדן, הם אינם רוצים להתפלל על בניהם, כי אז הם רואים רק התועלת של היסורים וצרות בעוה"ז. אבל לאחר י"ב חודש שכבר נכנסו בגן עדן וראים השכר העצומה של כל מצוה, אז הם מבינים התועלת של חיים של טובה וחיים בלי טירדות ודאגות, ואז הם מתפללים על בניהם שיהיה להם חיים טובים ומתוקנים, כדי שיהיה להם אפשרות לקיים המצות כראוי.

^ב כדכתיב (פס"א אות קע"ד) "הבועט ביסורין עונשו גדול". וכונתו למה שאמרו חז"ל (אליהו רבה פרשה ב') "הבועט ביסורין כופלין אותן עליו". וע' בחיד"א (פני דוד ויקרא, וכבר רמז לזה האבן עזרא) דגם על מהשבה קלה כגון זה צריך כפרה, וז"ל: בקרבן עולה ויורד שאלני נכבד אחד דכתיב "ואם לא תשיג ידו יקריב שתי תורים אחד חטאת ואחד עולה", דמה טעם הצריך לעני עולה, והלא חטאת הוא חייב, שכן העשיר מביא כשבה או שעירה לחטאת, ולעני תיטג' בתור אחד לחטאת ותו לא. והשבתי לו, כי העני מהרהר ואומר אילו היה לי ממון הייתי מקריב שעירה או כשבה, ויהרהר בלבו על מה עשה ה' ככה, הרי ה' תקצר שאהיה עשיר כאחרים, ומה חטאתי, לכן בא האלקים תחפץ לזכות בריותיו וצויה שיביא עולה לכפר על הרהורי לבו על דלותו.

^ג ואם תשאל והרי בדלי דלות, הגם דשכיח יותר ויותר להתרעם עלי דלותו, אפ"ה אינו מביא עולה, וכתב החיד"א שם משום דלפי קושי העניות, לא יחשוב ה' לו עון על דברים שבלבו. [וכעין זה כתב באלשיך (דברים טו:ה, כד:ד), דאע"ג שאמרו חז"ל (ב"ק צג. ר"ה טו.) המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה, אבל אם הוא עושה כן מצער עמוק הנוגע עד הנפש, אין בו חטא, כי אין אדם נתפס על צער כזה]. וא"כ אם סובל הרבה, ומתוך כך מתרעם על מדותיו ח"ו, הרי אינו נחשב לעון. תשובתך בצידך: אם הוא סובל כל כך, אז בודאי זה מונע לו קיום התורה והמצוות, ואז שייך תירוץ הראשון שהבאנו.

אוצר החידות והדיעות לפרשת משפטים

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. היכן מרומז בפרשה העניין של חרם דרבינו גרשום לא לישא ב' נשים.

תשובה. לכא' ממאי דכתיב ואם אחרת יקח לו וגו' דמה ענין זה לכאן, כה"ק בפנים יפות בהאי קרא, וכ' דבא ללמד שאין הדבר לכתחילה אבל אם יעשה כן לישא ב' נשים אז יזהר בעונה וכו' שלא יגרע כי בב' נשים הדבר קשה לימלט מגריעת עונה וכו'.
חידה. איזה איש ישראל שמת וכלבים אכלו את בשרו, ולא היה צריך להרחיקם מפני כבוד המת, [ואיך זה קשור לפרשה].

תשובה. ראה לעיל בחלק השו"ת בדין המאכיל במזיד את הציבור נבילות- ירושלמי מפורש ב מסכת עבודה זרה פרק ב בזה"ל מעשה בטבח אחד בציפורין שהיה מאכיל את ישראל נבילות וטריפות פעם אחת ערב יום הכיפורים עם חשיכה שנה יין הרבה ונשתכר ועלה לראש הגג ונפל ומת התחילו הכלבים מלקקין בדמו אתון שאלון לרבי חנינה מהו מיעברתיה מן קומיהון אמר להן כתיב [שמות כב ל] ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכו אותו זה גזל את הכלבים והאכיל את ישראל נבילות וטריפות ארפון לון מדידהון אינון אכלין. והנה לשון הירושלמי הוא גם על נבילות וצ"ע מדוע הרי המידה כנגד מידה הוא רק על טריפות.

חידה איך יתכן שור שנגח וישלם ג' רבעי נזק?

תשובה. א. בספר מעילו של שמואל מובא שהגאון רבי שמואל אהרן יודלביץ השמיע חקירה זו לחידוד התלמידים. והוא: שור שהיה מועד לקרן אחת, קרן ימין למשל, שנגח בה שלוש פעמים-נעשה מועד לקרן ימין, ועדיין הוא תם בכל הנוגע לקרן שמאל, ונגח בשני הקרניים יחדיו, הרי הוא כשור תם ומועד שנגחו יחדיו ויש לו לשלם שלשת רבעי נזק.

ב. [תשובה מהספר חשוקי חמד -בבא קמא ד' מה ע"ב] וז"ל שם, וגסי הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר עוד היכי תמצא דשור משלם ג' רבעים. והוא כששותפים בו ישראל ונכרי, והוא נגח תם, הנכרי ישלם נזק שלם כמבואר במסכת ב"ק דף לו ע"ב שור של כנעני שנגח שור של ישראל בן תם ובין מועד משלם נזק שלם ולכן משלם חצי, ואילו הישראל בתם משלם חצי נזק נמצא דסך הכל משתלם מן השור ג' רבעים.

ג. [הנה מבואר בב"ק ט"ו שיש אופן של אכילה שהיא דין קרן, והיינו כלבא דאכל אימרי ב"ק י"ד ב'. ודינו קרן כיון שהוא משונה. והנה מבואר עוד בב"ק כ' א' שאם בהמה אכלה ברה"ר שאינה חייבת משום שן משלמת עכ"פ מה שנהנית, והנה יש לדון שבאופן הנ"ל בכלבא דאכל אימרי שהוא משלם ח"נ, שישלם גם את החלק של הנהנית, ובס' ברכת אברהם כותב שהוא שאל להגרי"ז שאלה זו, ואמר לו הגרי"ז שאין מקום לזה, כיון שהתורה אמר חצי נזק, וא"כ דינו כאן לשלם על הנזק ולא על ההנאה, אלא שיש לדון שמ"מ ישלם נהנית משום החצי שאינו משלם עליו נזק, ואמר הגרי"ז שזה אינו אלא הגדר הוא שמשלם חצי נזק על כל הנזק ואין לחייבו עוד על נזק זה, ובאמת בחזו"א דן בזה. אמנם יש נדון אחר דהנה משכח"ל שההנאה היתה יתור משיעור ח"נ, ובכה"ג שיש לדון שיאמר הניזק איני רוצה תשלום הנזק אלא רק תשלום ההנאה, ובס' אור הנר כ' בשם החזו"א שבכה"ג ישלם את ההנאה ומשכח"ל קרן ח"נ, ושמעתי שהגר"ר חיים שלמה לייבוביץ אמר להגרא"י סולובייצ'יק שהוא שמע את הגרי"ז שואלו [את הגרא"י] איך משכח"ל שישלם בקרן יתר מח"נ ואמר הגרי"ז ההיכ"ת הנ"ל.

ד. מדובר בהיכי תימצי של שור תם ושור מועד שנגחו זה את זה, והשור המועד שוה חמישים והשור התם שוה מאה, וא"כ בעל השור המועד משלם לבעל השור התם נזק שלם מאה, ואילו בעל השור התם משלם לבעל השור המועד חצי נזקו חמישים, א"כ יוצא שבעל השור שילם ג' רבעי נזק.

חידה. ראובן חפר בור ברשות הרבים הבור היה עמוק עשרה טפחים הוא רצה לכסות את הבור ועל כן הלך לביתו המרוחק והתעכב מספר שעות עד שהזר למקום בצהרים כבר נפל שור ומת בכל זאת יהיה ראובן פטור מתשלום מדוע [באופן מסויים].

תשובה: נפילת השור לתוך הבור היתה ביום כפי שמוכיח הסיפור והרי שור פיקח שנופל לבור ביום פטור בעל הבור דהוי כמו אונס דאי בעי ליה לעיוני ומיזל ב"ק נ"ד ע"ב שור פקח, וכו', רמב"ם נזק"מ פ"ב טז'

חידה: מהיכן יש להוכיח בפרשתנו לגבי חקירת המנ"ה האם מצוות כיבוד אב הם ממצוות של בנ"א לחבירו או ממצוות של בנ"א למקום.

תשובה. [כא יז] ומקלל אביו ואמו מות יומת, נכתב דין המקלל בתוך דיני בין אדם לחברו ויש מזה לצדד בחקירת המנ"ה בפרש יתרו במצות כבוד את אביך וכי בייסוד דין כבוד או"א אי הוי בין אדם למקום או בין אדם לחבירו ואולי שאני איסור מקלל ממצות כיבוד בענין זה דכל מקלל הוא כמזיק את השני בדיבורו.

חידה: מהיכן יש להוכיח (מאחד מהראשונים המפרשים בפרשתנו) שבמצוות פדיון הבן יש איסור בל תאחר.

תשובה. כתב בעל הטורים פרק כב פסוק כח לא תאחר. בכור בניך. אלא תתן מיד בתוך ל' יום:

חידה: היכן מצינו שמותר להרוג את הגנב אף כשלא בא במחתרת ואין חשש שבא להרוג.

תשובה: הגנב את הקסוה קנאין פוגעין בו. ראה סנהדרין פא ע"ב.

חידה: איך מצינו גנב שמשלם לבעלים למרות שלולי הגניבה לא היה החפץ שייך לגנב.

תשובה: ב"מ לג ב נמצא הגנב משלם וכו' למי שהפקדון אצלו, ובגמ' ל"ד ע"א נעשה כאומר לו לכשתגנב פרתי קנויה לך מעכשיו.

נמצא שלולי הגניבה לא היה החפץ שייך לבעליו אלא למפקיד.

חידה: איזו עדות מצינו שהורגין על פיה אבל אין מוציאין ממון על סמך עדות זו.

תשובה: אף דבן נח נהרג עפ"י ע"א, מ"מ כ' הרא"ש פ"א דב"ק ס"ט שאין גובין ממנו נזקין רק עפ"י שני עדים (עיין חזו"א ס"י).

חידה. האם יתכן שגנב נפש ומכרו ואינו חייב ע"ז מיתה. (היה עדים והתראה).

תשובה. גזל אותו ולא גנבו עיין מנ"ח.

במס' סנהדרין ובסה"ת ל"ת רמג ובספר החינוך דגניבת גוי או ע"כ אינו חייב, וכן הגונב את בנו אליבא דחכמים או מלמד שגנב אחד

מהקטנים הלומדים אצלו, או הגונב את אחיו הקטן והאפוסטרופוסים שגנבו את היתומים ובעל הבית שגנב אחד מבי הבית, הרי הם

פטורים מפני שמצויים בידו.

חידה. מהיכן ניתן לפשוט שאף שהעבד התחיל במריבה עם רבו והוא הוציא לו שן ועין יוצא לחרות.

תשובה. החתם סופר בספרו תורת משה כתב בשם הריב"ש דנסתפק בזה, ובחנוכת התורה מביא ספק זה בשם רב האי גאון ובספר

רב ייבי בפ' משפטים בשם הגאון ר' נטע מדובנא. והחת"ס פשוט ספק זה, וכ"ה בשו"ת צפנת פענח (סי' עב) מהא דאחז"ל (ברכות ה ע"א)

יסורין ממרקין עוונותיו של אדם, ק"ו משן ועין, ומה שן ועין שהן אחד מאיבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות, יסורין שממרקין כל גופו

של אדם לא כל שכן. והנה דבר פשוט וידוע שהיסורים שהקב"ה מביא עלינו הם בשביל עוונותינו, ואנו גרמנו לעצמינו כל היסורים,

ואעפ"כ לומדת הגמ' ק"ו משן ועין דממרקין עוונותינו, א"כ מוכח שגם בשן ועין, אף שהעבד גרם בעצמו שרבו יכה אותו, אפ"ה יוצא

לחרות.

חידה. היכן רמזו בפרשה גלות ארבע מאות שנה במצרים.

תשובה. בתוס' (קדושין כב ע"ב) כתבו בשם מדרש, וכ"כ בדעת זקנים מבעלי התוספות, שטעם ורצע אדוניו את אזנו במרצע, לפי

שמרצע בגימטריא ארבע מאות, אמר הקב"ה אני הוצאתי אתכם משעבוד ארבע מאות שנה במצרים, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים,

והלך זה וקנה אדון לעצמו לפיכך ירצע במרצע.

חידה. היכן מצינו הכרת הטוב לבעל חי מהמת ששמר על בעל חי אחר.

תשובה. בדעת זקנים מבעלי התוספות, כתב כי הכלב זכה יותר משאר בעלי החיים לתת לו את הטרפות, כי דרך העולם להעסיק

כלבים שישמרו על הצאן מפני הזאבים, והוא שומר על שאר הבהמות בעדר שלא ייטרפו. וגם על בהמה זו שמר עד שנטרפה, בדין הוא

שלא יהא אדם כפוי טובה לכלבו, ולא יקופח שכרו של השומר הנאמן.

חידה. היכן יש רמז בפסוק שיש איסור להלוות בלי עדים.

תשובה. במדרש הגדול איתא את עמי את העני עמך, מכאן שלא יתן אדם מעותיו בלא עדים, אלא במעמד עדים. ובעיני יעקב הביא

לפרש שלכן אמר הכתוב אם כסף תלוה את עמי היינו שילוהו בפני עמי, דהיינו בפני עדים.

חידה. היכן יש רמז בפסוק לדין שכתב הרמב"ם [עבדים ג, ג] שאף בנו של האדון יכול לתת לעבדו שפחה

כנענית.

תשובה. הגרא"ז מלצר בספרו אבן האזל (הל' עבדים פ"ג ה"ג) מפרש כי הכתוב כתב בלשון נוכח, כי תקנה עבד עברי וגו', והמשיך

בלשון נסתר, אם אדוניו יתן לו אשה, הלא לכאורה היה צריך לכתוב, אם תתן לו אשה. וכתב שהתורה באה לרמוז את דינו של הרמב"ם,

מי שמכרוהו בית דין יש לרבו ליתן לו שפחה כנענית, בין האדון בין בנו של אדון אם מת אביו, הרי זה נותן לו שפחה וכופהו על זה. שלכן

כתבה התורה בלשון כללית, אם אדוניו יתן לו אשה, להורות שלא רק מי שקנהו נותן לו שפחה כנענית, אלא גם בנו של האדון רשאי

לכפות עליו דין זה.

חידה. היכן מוכח [כשיטת הרמב"ן] שאשה גדולה יכולה למכור עצמה לאמה עבריה

תשובה. בקובץ שיעורים (קידושין אות קטו) הביא ראייה מהא דאיצטריך קרא למעוטי אמה מרציעה, שאשה גדולה יכולה למכור את

עצמה כשיטת הרמב"ן, שהרי הרציעה הוא קנס שעבר על כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים, ואם היא קטנה הרי אינה בדין קנס, ולמה

הוצרך למעט אשה מרציעה, ובהכרח שיכולה למכור עצמה בזמן שהיא גדולה, ולכן צריך מיעוט שאינה נרצעת. והגרא"ל שטיינמן הביא

ראיה מהפסוק בפרשת ראה כי ימכר לך, שכתוב או העבריה לרבות שאף היא תצא בשש, ולא שמכרוהו ב"ד שאין האשה נמכרת בגנבתה,

וא"כ נתמעט שב"ד לא מוכרים אותה, ומ"מ משמע שגדולה יכולה למכור את עצמה, וזו ראייה לשיטת הרמב"ן שאשה גדולה יכולה למכור עצמה לאמה עבריה.

חידה. מהיכן ניתן להוכיח האם האדון חייב לפרנס את הילדים של העבד רק אלו שהיו בשעת קנייה או גם אלו שיולדו לאחר הקניה.

תשובה. החתם סופר כתב יש להתבונן מדוע ביציאת שש שנים נזכרה רק אשתו של העבד המשתחרר, ואילו בפרשת בהר ביציאת היובל - נאמר ויצא מעמך הוא ובניו עמו. מדוע בפרשת משפטים לא נזכרו בני העבד. והנה רש"י כאן פירש, ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתצא. אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו. והטעם זאת הרמב"ן, כי חמלה התורה על האשה והבנים שחיייהם תלויין להם מנגד מצפים לידי הבעל, ועתה שנמכר יאבדו בצרתם, ולכן צוה את האדון אשר הוא לוקח מעשה ידיו להיות להם במקומו וכו' כאשר יעשה הבעל וזון ויפרנס. ולמדנו מדבריו שבאופן שהבעל נפטר מחיוב מזונות לבניו, כגון לאחר שנעשו בני שש שנים, אף האדון נפטר מן החיוב לפרנסם. ועוד מדויק שהאדון מחויב לפרנס רק את הבנים שנולדו קודם מכירת אביהם לעבד. ולכן בפרשת משפטים שמדובר על יציאת שש שנים, לא יתכן שיהיו לעבד בנים שנמכרו עמו ועתה הם פחותים מבני שש, שהרי עברו שש שנים מיום הימכרו, ולכן לא מוזכר שיש חיוב על האדון לזון את בני עבדו. אך בפרשת בהר שמדובר על יציאת היובל הרי יתכן שנולדו בנים לעבד טרם נמכר לאדון והיובל הופיע בטרם תמו שש שנות העבדות, ובאופן זה חייב האדון לזונם, ומשום כך מזכיר הכתוב גם את בני העבד.

חידה. איסור בשר בחלב. לאחד מן הראשונים שביארו את איסור בשר בחלב מובן מאוד מדוע בבשר עוף זה רק איסור דרבנן, איזה ראשון ומה פירש?

תשובה. הרמב"ם בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות ה"ד כתב הטעם שגזרו בבשר חיה ועוף, כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי איסור בשר וחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב. ולפי"ז מובן מדוע איסור בשר בחלב בבשר עוף זה רק מדרבנן שהרי כל גזירת הכתוב שלא יבואו לידי איסור בב"ח של תורה. ועי' בספר באר מים חיים לרבינו חיים אחי המהר"ל דפירש טעם נוסף למה בשר בהמה של עוף אסור רק מדרבנן.

גונב נפש. צ"ע. יל"ע בגונב נפש ונתנו במתנה האם חייב?

תשובה. בחידושי הרשב"א (ב"ק ע"ב ד"ה גנב בקושייתו) כתב שחיוב מיתה הוא רק במכירה, אך בנתנו במתנה אינו מתחייב. והובא ברעק"א וכן נקט המנחת חינוך (מצוה לו אות ז) והגרי"פ פערלא כתב לדקדק מדברי הרמב"ם (הל' עבדים פ"ד ה"י) שאף במתנה שייך הלאו של ימכרו ממכרת עבד, וא"כ אף לענין גניבת נפש אם נתנו במתנה חייב, ובמנחה חדשה הביא מהירושלמי (מעשרות פ"ב ה"א ומע"ש פ"א ה"א) שמבואר שלדעת חכמים מתנה כמכר לענין חזרה ביובל, וא"כ ה"ה לכל מילי הרי היא כמכר. אולם האדר"ת בספרו חשבונות של מצוה כתב שלענין גונב נפש לכו"ע אין מתנה כמכר, שהרי אין שייך גדר מכירה כלל באדם הנגנב, ואין ההקנאה חלה, אלא שחייבתו התורה, אם עשה בו מעשה מכירה, ואין לחייבו אלא באופן שמכרו ולא במתנה.

רפואה.

יש לעיין. ורפא ירפא "מכאן שניתנה רשות לרפוא לרפאות. הקשה ה"ר יעקב מאורלייני"ש פשיטא למה לא ירפאו הרופאים הרי כתוב והשבותו לו ודרשינן זו היא השבת גופו וכתוב לא תעמוד על דם רעך?

תשובה. כן הקשה בתוס' הרא"ש, ותיירץ שניתן רשות לרפאות בשכר, דסד"א שחייב לעשות בחינם מהאי טעמא. וכתב ולי נראה דחולאים הבאים מחמת אדם דין הוא שירפאם, אבל חלאים הבאים מעצמן אי לאו קרא הוה אמינא שאין לרפאותם שנראה כמבטל מצות המלך.

שור בן פקועה שהרג.

יש להקור. שור בן פקועה שהרג את הנפש וסקלו אותו האם הבשר שלו מותר לאכילה?

תשובה. לדעת מושב זקנים מבעלי התוס' עה"ת (שמות כא, כח) בן פקועה שניתר בשחיטת אמו חשיב כנשחט קודם גמר דין ומותר בהנאה, וכ"ה בשיטמ"ק (ב"ק מא ע"א) בשם רבינו ישעיה בתירוץ השני. וכן נקט הרשב"א. ותוס' רבינו פרץ ורבינו ישעיה בתירוץ הראשון סוברים דגם בן פקועה אם שחטו אחר שנגמר דינו אסור, וכ"ד הרא"ה בשיטמ"ק. ועי' אתון דאורייתא סי' יד.

גנב בהמה ושחט לצורך חולה מסוכן

יש לעיין. מה הדין מי שגנב בהמה ושחטה לצורך חולה מסוכן [והיה מחויב לשחוט לו משום פיקוח נפש] האם חייב בדו"ה?

תשובה. בספר מנחת סולת (ח"ב מצוה נד אות א) כתב דאם א' גנב בהמה ושחט לחולה שיש בו סכנה פטור מדו"ה דלא אשתרש בחטא מכיון שהיה חייב לשחוט. אולם בשו"ת צילותא דשמעתתא (סי' ה) כתב להוכיח דחייב, מהא דפריך במס' ב"ק (קו ע"ב) לר' יוחנן דאמר

דטוען טעגנט גנב חייב בכפל, טבח ומכר חייב בדו"ה, מהא דהיכן שורי, נגנב, משביעך אני ואמר אמון, והעדים מעידים אותו שאכלו משלם תשלומי כפל, תשלומי כפל הן תשלומי ארבעה וחמשה לא. ואי נימא דבשוחט לצורך פקו"נ פטור מדו"ה מאי פריך דלמא איירי בכה"ג שגנב באיסור ואח"כ הטביחה היתה ברשות דמצוה לצורך חושיב"ס ולכך פטור מדו"ה, וע"כ ש"מ דגם בטבח לצורך חושיב"ס נמי חייב בדו"ה. והגר"א קוטלר בשו"ת משנת רבי אהרן הביא ראיה שחייב בדו"ה, מהא דאמרינן בב"ק (עו"ע"א) בשוחט תמימים בפנים לשם בעלים חייב דו"ה, למרות שהקרבת מוכרח להישחט, ואמאי נחייבו, דהרי אי החזרה אינו גורם החיוב רק הטביחה מחייבת דו"ה, והטביחה הרי היתה כדין שחיטת הזבח וגם עלתה לבעלים ולמה חייב דו"ה, ומוכח מזה להדיא דבכל אופן כל ששחט אחר הגניבה, אף בהיתר חייב דו"ה. וראה בחשוקי חמד לב"ק ובספר דף על הדף שכתבו לחלק ולדחות דבריו.

הבא במחתרת.

חידה. כמה מקרים יש בבא מחתרת שאין את הדין של אין לו דמים, ויהיה אסור להרוג אותו (לפחות 4)?

תשובה. א. אם ברור הדבר שגנב זה אינו בא על עסקי נפשות, אין היתר להורגו, לכן אם נכנס אדם לבית בנו כדי לגנוב ממנו, הואיל וברור שאף אם יעמוד הבן כנגד אביו כדי למונעו מן הגניבה, לא ירצח את בנו, אין היתר להרוג את האב. ב. אסור להרוג גנב הנכנס למקום שבדרך כלל אין הבעלים מצויים שם כגון הנכנס לגינה ולשדה, לפי שבמקרה זה הוא לא בא על עסקי נפשות, שהרי לא עלתה על דעתו שהבעלים יהיו שם. ג. הקיפוהו אנשים ואינו יכול להרוג את בעה"ב אסור להורגו. ד. כתב הראב"ד שביום אינו רשאי להורגו שאין גנב בא ביום אלא לגנוב ובורח מיד ואינו בא להרוג.

הכ"ת שבהמה אחר שהזיקה שוב נפטרה גם מהפעם הראשונה

חידה. היכי תמצוי שבהמה שהזיקה פעם אחת חייבת ואם הזיקה פעם שניה תפטר?

תשובה. בחשוקי חמד על בבא קמא (ג ע"א) כתב עפ"ד הסמ"ע (סי' שצא סק"ד) דמיירי בבהמה שנתחככה בחברתה ברשות הרבים והזיקה אותה, חייבת מדין קרן ברשות הרבים. ואם אח"כ הלכה להתחכך בכותל ברשות הרבים והזיקתו פטורה דהוי שן ברשות הרבים. ושוב אגלאי מילתא דהחיכוך הראשון בבהמה היתה גם לשם הנאה ופטורה גם עליו כיון שהיה ברשות הרבים. ועיי"ש.

שומר דבר איסור.

יש לעיין. כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים, יל"ע במי שהפקיד אצל חברו דבר איסור אי מותר לנפקד להחזיר לו [הגם שיודע שהמפקיד יעבור בזה איסור], או שאסור משום לפני עור?

תשובה. אם המפקיד חשוד שיעבור בו איסור מסתבר דאינו חייב להחזירו לבעליו, מהא דאמרינן בב"ק (פ ע"ב) דדרש רב חתול רע שמזיק לקטנים מותר להרגו ואסור לקיימו ואין בו משום גזל ואין בו משום השבת אבידה לבעלים, אלא כל המוצאו הורגו וזוכה בדמיו. והיינו טעמא משום לפני עור. אמנם בכה"ג ייתכן שמותר להחזיר כמ"ש בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקונטרס אחרון (אות קמה) שאין איסור לפני עור במקום הפסד ממון, מהא דמבואר ביו"ד ס"ס שלד שאין חיוב למחות בעוברי עבירה במקום הפסד ממון. וא"כ גם כאן שיש לו הפסד ממון ייתכן דשרי. אולם החזו"א נקט שאין היתר של לפני עור בהפסד ממון. וצ"ע אי מיירי באופן שהוא עשוי לקחת ממקומות אחרים דיתכן דבכה"ג נמי שרי דהוי כמו שיכול להגיע לאיסור בלא שיושיט לו שאין בו איסור לפני עור. ומ"מ גם בכה"ג יש בו משום מסייע עוברי עבירה.

תורת ההשתדלות

בענייני אמונה וביטחון והשתדלות
מפי הגאון הגדול רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א ראש ישיבת באר התורה וחבר נשיאות 'השתדלות'

הצטרפות לגמ"ח אל מול השתדלויות אחרות

מרבה נכסים מרבה דאגה

בסיפא של שאלתך התייחס לעניין ההשקעה בדירות, שהיא דבר אשר הפך בשנים האחרונות לחזון נפרץ בציבור האבר-כים, מה שלא היה מקדמת דנא. באשר להשקעה בקניית דירות והשכרתן לאחרים, הנה כבר אמרו לנו חז"ל (אבות ב, ז) 'מרבה נכסים מרבה דאגה'. וכפי שרואים בעיניים, כי הרבה פעמים, כאשר אדם רוכש דירה להשקעה, הדבר גורם לו לטרדות רבות. החל מעצם הרכישה, אשר כידוע למבינים, הרבה פעמים נכשלים בעסקה לא מוצלחת אשר לא מביאה את התועלת המצופה ממנה. וגם אם העסקה מוצלחת ועובדת כראוי, קיימות דאגות רבות סביב הנכס, בהתעסקות מול השוכרים, תיקון נזקים, התמודדות מול רשויות ושכנים וכדומה. אין כוונתי לומר לא לרכוש דירות להשקעה. אמנם זאת יש לדעת, שהרוצה לעשות כן, עליו לאמוד קודם לכן את כוחותיו, האם לפי טבעו הוא מתאים להיות 'מרבה נכסים' וממילא 'מרבה דאגה', ויש לשקול הפסד כנגד תועלת.

טרדה מלימוד תורה

ויתירה מזו, עצם התופעה אשר אנו עדים לה, שאברך שיש לו שניים או שלושה ילדים כבר הופך להיות 'סוחר נדל"ן' אינו דבר פשוט ומובן מאליו, אשר על כן כל מי שנכנס לדבר מעין זה, ראוי שיתיעץ קודם לכן עם רבו, אשר ישקול בפלס, את הרווח שיש לכאורה במהלך, אל מול ההפסד של הטרדה והיציאה מן הלימוד הכרוכים בכך. וכאן מן הראוי לספר, שמועה מוסמכת ששמעתי. לפני כשמונים שנה, היו בירושלים שני בחורים נדירים בכשרונותיהם בתורה, אשר ששניהם השתדכו וקיבלו נדוניות גדולות ומכובדות. מכרים וידידים הציעו לשניהם, להשקיע את הנדון-ניה שקיבלו, בהשקעה מסוימת, עם קרן קיימת ופירות שניתן להתפרנס מהם בכבוד, כך שבאופן זה יוכלו להמשיך ולהגות בתלמודם, ולהתגדל בתורה כפי שאיפתם. אחד הבחורים, לאחר שבירר כמה שימת לב להשקעה המדוברת תדרוש ממנו, הגיע למסקנה, למשוך ידיו מן העניין, בכדי שהדבר לא יפריע לו מתלמודו. במקום להשקיע את הכסף, הוא אכל את דמי הנדוניה, במשך כמה שנים, בהן

בשורות הבאות נציג שאלה שנשאל ראש הישיבה שליט"א ואת התשובה אשר השיב:

לכבוד נשיא גמ"ח השתדלות ראש הישיבה הגאון הגדול הרב גבריאל יוסף לוי שליט"א, שמעתי, שבמענה לשאלה שנשאל מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, מהי ההשתדלות הראויה שיש לעשות עבור חיתון הילדים, השיב מרן, לתרום עבור יחידות בגמ"ח המרכזי. ברצוני לדעת, האם השמועה הנכונה. ובאם אכן כך השיב מרן, אבקש להבין, שאם כבר מפרישים מדי חודש כסף מתוך השתדלות עבור חיתון הילדים, האם לא עדיף להפקיד את הכסף בתכנית חסכון מניבת רווח בבנק, וכפי שאומרים לי רבים? ובכלל, אם בהשתדלות עסקינן, אולי בכלל כדאי לרכוש דירה להשקעה, כפי שרבים וטובים עושים? ומהיכי תיתי ש'ההשתדלות' הטובה ביותר היא הצטרפות לגמ"ח אשר בבוא העת יעניק הלוואה לזוג הצעיר? והיות וראיתי שבגיליונות 'השתדלות' מובאים פרקים נבחרים המבררים לפי דרכה של תורה את סוגיית ההשתדלות, אשמח לקבל תשובה על שאלותיי. בברכה

תשובה ראש הישיבה שליט"א:

באשר לעצם השמועה, גם אני שמעתי בשעתו שכך השיב מרן זצוק"ל לאחד השואלים. ואולם היות שהדברים לא הגיעו אליי מכלי ראשון, הרי זה אצלי בגדר שמועה בעלמא ולא יותר מכך. אולם, אנסה לפרש שמועה זו, כי אפשר בהחלט להבין את דעת התורה בזה, כי השתתפות בגמ"ח חברים, כדוגמת 'הגמ"ח המרכזי' או 'גמ"ח השתדלות' (אשר נותן אפשרויות להצטרפות להורים לילדים מבוגרים יותר) ושאר מסגרות דומות, נחשבת ל'השתדלות' ראויה וטובה, יותר מאופני ההשתדלות האחרים, בין אלו שהצגת בשאלתך, ובין כאלה שלא הבאת, וכפי שאפרט להלן בס"ד.

השקעות נפסדות

למרות שלא התייחסת לכך בשאלתך, אני רואה צורך להתייחס גם לעסקאות השונות אשר מוצעות חדשים לבקרים לציבור האברכים. ובקצרה אומר מה ששמעתי בשם חכם אחד, כי אם ניקח את כל הכסף אשר הציבור הפסידו בהשקעות לא חכמות, הרי שמדובר בסכום שניתן היה להחזיק בו את כל עולם הישיבות, ודומני שדי באזהרה זו, כדי להרתיע מהשתתפות בכל אותן עסקאות בלתי אחראיות ולהתרחק מהן כמטחוני קשת.

השתתפות 'בגמ"ח חברים'

מכל האמור, מובן מאד, מקרא ומסברא, כי הפקדה ב'גמ"ח המרכזי', 'גמ"ח השתדלות' ודומיהם, היא הטובה ביותר מבחינת 'השתדלות'. שכן דבר ברור הוא, שכן אדם הרוצה לעשות איזו השתדלות, אשר מחד תהיה 'גלאט כשר' ומאידך לא תפריענו מלימודו, זו הדרך הנכונה. השתתפות ב'גמ"ח חברים' מן הסוג האמור, ראשית כל הינה מצווה רבתא, וכמבואר בספר 'אהבת חסד' למרנא החפץ חיים, שהמפקיד כספו בגמ"ח, זוכה במצוות ההלוואה עבור כל ההלוואות הניתנות באמצעות הגמ"ח. והסברא בזה, שמאחר שהגמ"ח נצרך לכלל הכסף המופקד בו, הרי שלכל מפקיד יש חלק בכלל ההלוואות.

וכאשר נוסף לדברים, את אשר פורסם בשם מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, כי השתתפות בגמ"חים כדוגמת 'הגמ"ח המרכזי' או 'גמ"ח השתדלות' ודומיהם, למרות שהיא נעשית שנים רבות לפני חתונת הילדים, בכל זאת, היות ומטבע הדברים מדובר בהשתדלות שיש לנקוט שנים רבות לפני כן, היא השתדלות ראויה, ואינה בגדר 'השתדלות לזמן רחוק' אשר אינה ראויה לפי גדרי מצוות האמונה ומדת הביטחון, הרי שכאשר יחד עם עשיית ההשתדלות הראויה מקיימים מצוות חסד, הרי זה דבר נפלא ביותר.

ולאמיתו של דבר, המפקיד כספו בגמ"ח, גם אם הוא עושה זאת בשביל שבנו יקבל בעתיד הלוואה, דבר זה הוא רק בבחינת הפירותיהם של הדבר, בעוד שה'ק'רן' היא ההשקעה בתפוח בעשיית החסד של הגמ"ח.

ואגב, זו גם הסיבה להזדרז ולהצטרף לגמ"ח, ולא לדחות זאת לפעם אחרת, כי בעוד שכלפי השיקול למתי הלוואה לבן נצרכת יש אולי מקום לדון אודות דחיה, אבל כלפי המצווה שזוכים בה בכל עת, כמובן שלא כדאי להחמיץ אפילו יום אחד שהכסף יהיה מופקד בגמ"ח, שבכך מפסידים מצוות עשה, וכמבואר, שבכל רגע שהכסף מופקד בגמ"ח, זוכים בכל עת למצוות חסד עבור ההלוואות הניתנות על ידו.

סייעתא דשמיא בחיתון הילדים

חז"ל אומרים (סוטה ח, ב) 'אף על גב דמדה בטילה במדה לא בטיל'. כלומר, שבמצב של הסתר הפנים שאנו נמצאים בו, מדותיו של הקב"ה, היינו הנהגותיו, כביכול בטלות, שכן לא רואים אותן כאן בעולם. אולם הנהגה של 'במידה שאדם מודד מודדין לו' לא בטלה, וגם היום רואים אותה. כך שמי שמטיב עם אחרים, הרי ש'מידה כנגד מידה' ייטיבו עמו גם כן.

ולענייננו, מי שמפקיד את כספו בגמ"ח ומקל על חבריו להשיא ילדיהם, יזכה במדה כנגד מדה מן השמים, לזכות להשיא את ילדיו בקלות. וכפי שאמר החפץ חיים, שטבע האנשים לחפש סגולות, בעוד שהסגולה הבטוחה ביותר היא מה שאמרו חז"ל, שמי שעושה חסד מטיבים עמו.

מכל המבואר, תוכל להבין היטב, כי מכל הבחינות, הצטרפות ל'גמ"ח המרכזי', 'גמ"ח השתדלות' ושאר הגמ"חים, הינה ההשתדלות הטובה ביותר, שכן מדובר בהשתדלות שהינה מצווה וסגולה יקרה, כשרה למהדרין מבלי שום חששות ופקפוקים, תואמת במיוחד לבני שבט לוי ונטולת טרדות ועגמת נפש.

(נכתב ע"י הרב א. פ.)

המשיך להגות בתלמודו ללא שום מפריע, ולאחר שנגמר הכסף, התקבל לאחת הישיבות להרביץ בה תורה, ומני אז כלכל את משפחתו מן המשכורת שקיבל. לעומתו, הבחור השני, קיבל את ההצעה והשקיע את סכום הנדוניה. ואכן, כפי שציפו, ההשקעה הצליחה והוא היה לאדם אמיד. סופו של סיפור, שהבחור הראשון, נעשה לאחד מגדולי הדור, פוסק הלכה נודע, ואילו חברו, אף שהמשיך ללמוד והיה תלמיד חכם חשוב מאד ובקיא בש"ס, אין להשוות את גדולתו בתורה לזו של חברו.

הנהגת שבט לוי

ובאמת שכן מבואר בתורה הקדושה.

לגבי שבט לוי נאמר בתורה (דברים יח א) "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". ובטעם הדבר כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל פי"ג הי"ב), כדי שהם יהיו פנויים לעבודת ה' המוטלת עליהם.

והנה יש להתבונן, הרי העבודה בבית המקדש התחלקה בין הכהנים לפי סדר של עשרים וארבע משמרות כהונה, אשר כל אחד היה מחולק לשבעה בתי אב, כאשר מלבד ימות הרגלים, לא היה יכול כהן לעבוד בבית המקדש שלא בזמן המשמר ובית האב שלו. נמצא אפוא, שלמעשה, כל כהן לא זכה לעשות עבודה בבית המקדש, כי אם פעמיים בשנה. ואם כן, מה טרדה תהיה בכך אם בשאר הזמן יהיה לכהנים שדות וכרמים?!

אלא על כרחך, שעבור אותה עבודה של פעמיים בשנה, נצרך הכהן להיות פנוי מכל ענייני נחלה ואחזקת שדה וכרם.

והטעם לכך הוא לפי מה ששינוי במשנה באבות (ב, ה) 'ולא כל המרבה בסחורה מחכים'. ובגמרא (עירובין נה, א) אמרו על הפסוק (דברים ל יב) "לא בשמים היא ולא מעבר לים היא": רבי יוחנן אמר, לא בשמים היא, לא תמצא בגסי רוח, ולא מעבר לים היא לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים, ע"כ. וכלשון הרמב"ם (תלמוד תורה פ"ג ה"ח): כתוב בתורה, לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה ולא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך אמרו חכמים 'ולא כל המרבה בסחורה מחכים', וצו חכמים 'הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה', ע"כ.

והיינו שכדי להיות שקועים בתורה ועבודה כבני שבט לוי צריכים להיות פנויים לגמרי מענייני מסחר.

ועל כן מסקנת הדברים, שאף אם הרוכש דירה להשקעה יש לו על מי לסמוך, כמובן וכמובן שכאשר שואלים מהי ההנהגה לכתחילה, וודאי שההשתדלות בתרומה ל'גמ"ח חברים' אשר מנותקת לגמרי מטרדות, עדיפה מהשתדלות מן הסוג אשר הביא אלינו את התופעה של אברכים צעירים 'מומחי נדל"ן'...

הימנעות מהזדקקות ל'היתר עיסקא'

וכלפי מה ששאלת אודות הפקדת הכסף בתכניות חסכון, יש לדעת כי כל חסכון בבנקים בנוי על היתר- עיסקא אשר חשוב שנתייחס אליו כאל דבר שאינו לכתחילה.

בפוסקים מבואר, שאפילו כאשר מדובר בהיתר עסקא מושלם לכאורה מבחינה הלכתית, מכל מקום ראוי להימנע ממנו. ובעיקר כאשר מדובר בבנקים, אשר אינם מתייחסים אליו יותר מאשר למין 'הצגה' ודבר הנעשה לפרוטוקול בלבד.

ואמנם נכון שרוב הציבור כיום נאלץ לקחת משכנתא ולהסתמך על היתר עסקא, אמנם כל עוד הדבר לא נצרך ויש ברירה אחרת, עדיף לוותר על מקצת הרווח שתכניות החיסכון מניבות, ולא להיכנס לדבר שאינו 'גלאט'.

וכן התפרסם בשעתו בשם מרן הגרש"ז אויערבך זצוק"ל, כי השתדלות של הפקדה בגמ"ח ראויה יותר מאשר הפקדה בתכנית חסכון.

ועוד יש להוסיף, כי מעשים שבכל יום, שרואים להדיא, שלמעשה, המפקידים את כספם בגמ"ח ולא בתכנית חסכון, למעשה לא מפסידים מן המהלך ורואים ברכה בממונם.

יו"ל על-ידי עמותת כלכלה נבונה * מתוך עלון 'השתדלות' המכיל תוכן רב מעשי ומועיל עבור הורים המשיאים או עומדים להשיא ילדים

לקבלת העלון במייל יש לשלוח בקשה לכתובת: cn580718682@gmail.com

הגאון הגדול רבי אריה לייב מאלין זצ"ל ראש ישיבת 'בית התלמוד' בארה"ב שישים שנה להסתלקותו • תשכ"ב – תשפ"ב

על משמר צורת הישיבה

בתשרי תש"ב שלח הגאון רבי לייב משנחאי מכתב לרבי אברהם קלמנוביץ בו הוא מסביר לו מדוע הבחורים לא נסעו לאמריקה כבר בערב ראש השנה וחפצים להישאר ליום הכיפורים בישיבה בשנחאי: הטעם העיקרי מפני שבאמת כולנו בעלי הויזות נפשנו קשורה בנפש כל בני הישיבה ומשאת רוחנו וחיי נפשנו ומגמתנו הוא לראות ולהימצא בקרב ישיבתנו הקדושה בכל שלמותה וגם בנסענו לקנדה אין אנו נפרדים ח"ו ממקור מים חיים מכלל ישיבתנו הק', אלא אדרבה ואדרבה אנו חושבים שכאשר נבא לקנדה על ידי זה יוקל וקשה עלינו הפרידה מהישיבה הק'. ואשר על כן לנסוע בערב יום הכיפורים חלק חשוב מהישיבה בימים אלו אשר ראוי ונכון להתאסף מכל קצווי תבל לבוא לישיבה ולזכות בזכותה הרב היום הגדול והקדוש, נחשב זה כהירוס לגבי הנשארים כאן וגם נגד רוחנו אשר הורגלנו כמה שנים רוח הישיבה הק', לעזוב את הישיבה הק' ביום גדול וקדוש כזה, כזאת לא נעשה.

כשהסתיימה גלות שנחאי, היה קשה לרבי לייב להיפרד מרוח הישיבה וכך הוא כותב באותם ימים:

"השעה רבת האחריות ורבת המעשים. עבודה זו הגדולה והכבירה מוטלת על כולנו ליצור אותם הד' אמות שבהם ישתמר צורת הישיבה שנקודתה העיקרית היא שתורה ממלאה את כל החלל ואין עוד מלבדה, ומה גדולה החובה לשמור על אותם ד' אמות של ישיבתנו הק'".

בעת שפליטי ישיבת מיר הגיעו אחרי המלחמה משנחאי לארצות הברית, באמריקה של הימים ההם לא היה שום מושג מה זה תורה, ת"ח אחד סיפה כי בנעוריו לאחר המלחמה כשהלך ברחוב צעקה לו אשה אחת: "באנק קווערד".... בזלזול האומר איך שווה כלום... זו היתה האוירה.

פסגת ההצלחה היתה, לקבל תואר מאוניברסיטה וגם עשירות. כמעט ולא היה בחור שהיה מסוגל ללכת לאוניברסיטה ולא הלך, זו היתה המנטאליזציה.

זו היתה אמריקה של אז. שם בחרו רבי לייב וחבריו להקים מקום תורה בדיוק כמו במיר בצילו של רבי ירוחם. בתחילה נפתח כולל

רבי לייב מלין זצ"ל. כל מי שהתקשה בלימודו פנה לשם והם ביארו את הלימוד בטוב טעם. עוד ישבו בספסל זה הגאונים הגדולים רבי מיכל פיינשטיין, רבי חיים ויסוקה, רבי זיידל סמיאטיצקי, רבי שמואל וילנסקי (חרקובר).

במיר כיהן באותו הזמן, מרן המשגיח, גאון המוסה, המחנך הגדול **רבינו ירוחם ליבוביץ** זצ"ל. ר' אריה לייב דבק בתורתו והיה מהבחורים הקרובים לו ביותר. הוא היה רושם את השיחות של המשגיח ומבאר אותם. לצעירי התלמידים שהתקשו לרדת לסוף דעתו של רבינו ירוחם, לימים לאחר פטירת המשגיח היה ר' אריה לייב חוזר על השיחות בבהירות ובדייקנות של ר' ירוחם לפני תלמידי הישיבה, לאחר

בודדים זכו להתפרסם בעולם התורה והישיבות כגאונים גדולי תורה – עוד בהיותם בחורים קודם נישואיהם, אחד ומיוחד שזכה לכך היה הגאון רבי אריה לייב מאלין זצ"ל, ראש ישיבת 'בית התלמוד' בארה"ב.

ר' אריה לייב נולד בעיירה מילייצייץ הסמוכה לביאליסטוק בשנת תרס"ו לאביו ר' אברהם משה מאלין הי"ד, שכינה כמו"צ בעיה. נין להגאון ר' איסר יהודה מאלין ראב"ד בעיר בריסק אשר לעת זקנותו עלה לירושלים ושימש כאב"ד בעיר.

בצעירותו למד בישיבתו של הגאון רבי אלחנן בונם וסרמן הי"ד בברנוביץ. לאחר מכן עבר ללמוד בישיבת "כנסת יצחק" בקמניץ אצל בעל הברכת שמואל,

הגאון רבי ברוך בער לייבוביץ זצ"ל. בהמשך למד בישיבת "אהל תורה" בגרודנה, אצל הגאון ר' שמעון שקאפ זצ"ל, ר' שמעון אהב והעריך מאד את תלמידו אריה לייב עד כדי כך שהרצה לפניו את השיעור בטרם יאמר בישיבה, בכדי לשמוע את דעתו.

הארי שבחבורה בישיבת מיר

באותם הימים הייתה ישיבת מיר' אכן שואבת לטובי הלומדים בליטא, בחורים מבוגרים שכבר עלו ונתעלו בישיבות ליטא, שמו את פעמיהם למיר, להתבשם מהרמה הלמדנית הגבוהה של הישיבה. כך הפכה ישיבת מיר למעוז ומגדול של לומדות ועבודת ה'.

מיד עם הגיעו למיר, בה שאגו מאות כפירי אריות, הפך ר' אריה לייב להיות הארי שבחבורה. יחד עם רעו ר' יונה מינסקער (קרפילוב), היו לתל תלפיות לבחורי הישיבה, לפנייהם היו מציעים הלומדים את קושיותיהם, ובכוחם הגדול היו משיבים ומבארים בטוב טעם ודעת.

ספסל היה בישיבת מיר בפולין – סיפר הגאון רבי שלום צבי שפירא זצ"ל. היה זה דווקא ספסל אחורי במערב בית המדרש בו ישבו חשובי הישיבה. היושב ראשונה היה הגאון המובהק רבי יונה קרפילוב זצ"ל הי"ד ובשורה המקבילה ישב הגאון המובהק

מכן ערך את חלק ב' מספרו של ר' ירוחם "דעת חכמה ומוסר".

בחודש חשון תר"צ נערכה חנוכת הבית לישיבה ב'קלעצק' בראשותו של ר' אהרן קוטלר. לרגל המאורע החשוב הגיעו ראשי ישיבות ונכבדים מכל רחבי ליטא, אורח הכבוד היה מייסד הישיבה שהגיע במיוחד מארץ ישראל, הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל. בין הבאים היה גם מרן ראש ישיבת מיר, הגאון החסיד **רבי אליעזר יהודה פינקל** זצ"ל. בשיחה שהתפתחה בין שני גאוני עולם אלו, הציע ר' איסר זלמן לר' אליעזר יהודה לשלוח קבוצה של בחורים מופלגים לבריסק לשמוע שיעורים מהרב מבריסק.

ואחר כך ישיבת בית התלמוד שהעמידה תלמידי חכמים ומרביצי תורה מופלגים.

החבורה הראשונה היתה רבי לוי קרופני, רבי לייב שחה, רבי שמחה זיסל ליוואוויץ, רבי שמואל חרקובה, רבי חיים ויסוקה, רבי בנימין פאלעה, רבי אברהם ליבוביץ, רבי בנימין ציילברג, רבי ישראל פרקובסקי ורבי שלום מנשה גוטליב.

במאמרו המפורסם ב"התבונה" כותב: רבנו הגה"ח מרן רבי ירוחם הלוי זצ"ל שהיה רבן ומנהיגן של הישיבות בתקופה האחרונה היה מרגלא בפומיה לומה: ישיבה בזמן הזה צריכה להיות כבימות רבינא ורב אשי. הוא היה שומר על צורת הישיבה כאישון עינו שלא תשתנה ח"ו מצורתה, כמו שאי אפשר ח"ו איזה שינוי בתורה כך אי אפשר ח"ו איזה שינוי בישיבה.

שני בחורים באו ובקשו להצטרף לישיבה בעת יסודה והם נסעו שעתיים להיבחן אצל רבי לייב. בסיום המבחן אמר להם שישונו עוד יומיים. הם באו אחרי יומיים ושוב בחנם וחזר לבקש שישונו עוד יומיים... כשחזר הדבר בשלישית קפץ אחד הבחורים ושאל: הראש ישיבה התקבלו או לא? רבי לייב ענה: בוודאי התקבלתם, כבר בפעם הראשונה. אם כן תמהו הבחורים מדוע באנו שוב? ורבי לייב השיב כי אתם לא ביקשתם וכשלא מבקשים אסור לתת...

כך היה גם בשיעוריו פעם ביטל 'חבורה' באמרו שלא ראה ביקוש לשמוע כראוי. בהזדמנות אחרת טען כי מחיובי הביקוש של תלמיד לרב מותר גם להחניף לרב כדי לקבל ממנו תורה.

מאסף תורני מיוחד בשם "התבונה" הוא הוציא בכל מאסף פורסמו שיחות ממרן המשגיח רבי ירוחם "מני אז שנסתלק מאיתנו נגנז ארון הקדש וספר תורתו תורת המוסר עמו" ולבני החבורה שיגלו את יצירותיהם בד' אמות של הלכה כדי שידגל עמלה של תורה.

כמו שיש צורת תפילין המקובלת ממשה מסיני כך יש צורת ישיבה המקובלת ואסור לשנות מטבע של ישיבה אפילו כי הוא זה. טלפון ציבורי לא הרשה רבי לייב להתקין בישיבה כי אין זה מצורת הישיבה בעבר.

בשמועס האחרון שאמר בישיבה בשבת פרשת שמות תשכ"ב דיבר על: "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" כי חכמה שלא יוצא ממנה מעשה אינה שווה כלום. הנוגע למעשה הוא כי מי שלומד מאוחר בלילה ולא בא בבקר לתפילה "איז דאס א גויאישער תורה! – תורה של גוי" כי מתורה כמו שצריך להיות צריך לצאת מעשה ותפילה בציבור זה עיקר חשוב מאד.

(תודתנו נתונה להרב אברהם ארנטריו על סיועו בהכנת המאמר).

ציונו בהר המנוחות

בטוחה והאדמה בוערת מתחת לרגליהם, הנהלת ישיבת מיר קבלה החלטה לעזוב את ליטא ולנדוד דרך ברית המועצות לכיוון יפן. בעזרת עסקנים, החלו בחורי הישיבה ורבניה לפנות אל הקונסול היפני בקובנה, צ'יאונה (סמפו) סוגיהארה' שהוכר לאחר המלחמה כחסיד אומות העולם, ולבקש ממנו אשרות מעבר ליפן.

על אף שעדיין לא היה נשוי, היה ר' אריה לייב בין חברי הועדה שטיפלה בנושא והחליטה למי יש לחלק את הוויזות ליפן. מדובר היה בשאלות ובהחלטות קשות הנוגעות להצלה, שהצריכו שיקול דעת ואחריות מרבית.

לאחר מסכת של ניסים, הצליחו רוב בחורי הישיבה ורבניה להגר ליפן ומשם הוגלו על ידי היפנים לעיר שנחאי בסין. במשך כל שנות שהות הישיבה בסין היה ר' אריה לייב לאחד ממנהיגי הישיבה. כאשר עלה הפולמוס בשאלת קו התאריך היה ר' אריה לייב בין אלו שדנו בנושא להלכה, והתכתב על כך עם גדולי הדור בעניין.

בתום המלחמה היגר ר' אריה לייב לארצות הברית, ושם נשא לאשה את בתו של הגאון ר' דב קרייזר שהיה לפניו ראש הישיבה לצעירים בעיר קלעצק.

בניו יורק הקים ר' אריה לייב את ישיבת 'בית התלמוד' ועמד בראשה, הוא שאף ואף הצליח שהישיבה, הן בהיבט הלימודי והן בהיבט המוסרי תהיה במתכונת ובדמות הישיבות בליטא, לשם כך אסף וקיבץ תלמידי חכמים פליטי שואה שילמדו בישיבה.

ר' אריה לייב הוכר כאחד מגדולי ראשי הישיבות בארה"ב, לדאבון כל לב, בכ"ט לחודש טבת תשכ"ב, לאחר שהשתתף באסיפת רבנים, חש ברע, לקה בליבו ונלב"ע והוא בן נ"ו שנים. בהלווייתו, אמר הגאון רבי אהרן קוטלר "יהדות ארה"ב אבדה מי שהיה יכול להיות מנהיגה בדור הבא"

הוא נטמן למנוחות עולמים בהר המנוחות בירושלים, בסמוך לקבר רבו הגרי"ז הלוי סולובייצ'יק, רבה של בריסק.

לאחר פטירתו יצאו לאור שיעוריו על הש"ס "חידושי ר' אריה לייב" וכן "מתורתו של הגאון ר' אריה לייב". ר' אריה לייב לא זכה לזרע של קיימא, אולם תורתו וחידושי המתבדרים עד היום בהיכלי הישיבות, הן הם תולדותיו.

מרן רה"י הגרא"י נתן את הסכמתו וברכתו למהלך, ואף לקח על עצמו את האחריות הכספית של הבחורים.

הקיצוץ נקרא 'תלמידי ישיבת מיר בבריסק'. במהלך השנים עשו את דרכם טובי וחשובי התלמידים ממיר לבריסק, הם שמעו שיעורים בסדר 'קדשים' ולאחר זמן מה חזרו לישיבה. בשנת תרצ"ה נסע לבריסק ר' אריה לייב, במשך שנתיים שמע וספג מתורתו של הרב מבריסק, הוא הפך לחביבו של הרב מבריסק ואף הורשה לעיין בכתבים של אביו ר' חיים. עד כמה הפכה שיטת הלימוד הבריסקאית לחלק בלתי נפרד מר' אריה לייב, תעיד העבדה הבאה: כאשר חזר ר' אריה לייב לישיבת מיר לקראת חודש אלול והימים הנוראים, שלח מכתב ברכה לשנה החדשה לרבו בבריסק, למכתב צירף מערכה של חידושי תורה מפרי עמלו, כאשר קרא הרב מבריסק את חידושי התורה, התלהב מאד ואמר "זהו ממש כ'שטיקל תורה' משל".

תלמידי ישיבת מיר בשנחאי

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, נדדו הישיבות מפולין ורוסיה הלבנה, לעבר ליטא והתרכזו בערים וילנה וקובנה, אולם הכל ידעו שגם ליטא אינה

בצעירותו

לְקַרְאָתְךָ

לקראת סוף השבוע הבא יוצא לאור הספר החדש והמיוחד - 'לְקַיִם' - של מרן הגאון רבי **יצחק זילברשטיין שליט"א**, שנכתב ונערך ע"י **מ. מ. צורן**. ■ הספר הנוכחי נושא את השם 'לְקַיִם', בהיותו מוסב על 'ספר המצוות הקצרי' של מרן החפץ חיים, שהתמקד כידוע רק על המצוות המעשיות שאפשר לקיימן גם בתקופתנו ■ הספר החדש מכיל כ-900 עמודים, וגם הוא, ככל קודמיו, מלווה במאות סיפורים ועובדות חדשות מגדולי הדור, ונידונים הלכתיים מרתקים במיוחד ■ גדולי המחנכים מעידים על התועלת המרובה שהביאו ספרים אלה, וזאת בשל ייחודיותם של לקחי-המוסר וסגנון הדברים המתאים לבני הדור הזה

בשמחה ובטוב-לבב, ומתוך רגשי-הודיה להשם יתברך, אנחנו מודיעים על הופעתו של ספר חדש, שייקרא 'לְקַיִם', עם פניניו המוסריים המופלאים של מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן, וחבר מועצת גדולי התורה. הקטעים בספר החדש, שנכתב ונערך ע"י הרב משה מיכאל צורן, מסודרים על פי 'ספר המצוות הקצרי' של מרן החפץ חיים. הספר החדש מכיל אף הוא, ככל קודמיו, דברי אמונה ובטחון, מידות טובות, הדרכה בקיום המצוות, וביצור-מעמדו וחשיבותו של כל יהודי בפרט, בתוספת מאות סיפורים חדשים.

בבואנו לערוך הפעם את כתביו של רבנו הגאון שליט"א, חיפשנו רעיון מקורי שיאפשר לנו שוב לעצב ולסגן את הדברים בתבנית יעילה וקריאה, שהלימוד בה ייצור אפקט תועלת. והנה, לאחר שזכינו להוציא לאור את שני הכרכים 'מצוות

הרעיון המופלא לבש עור וגידים, וכך אנחנו זוכים להגיש את הספר החדש, כשהוא בנוי אכן על המצוות המעשיות. אין צורך לומר שכל הקטעים המובאים בספר זה הם חדשים לחלוטין, ואף אחד מהם אינו חוזר על דברים שנאמרו בכרכים הקודמים. כך יוכל אבי-המשפחה לספר לילדיו על המצוות המעשיות, ולהסתעף מזה אל רעיונותיו המוסריים וסיפוריו המאלפים של הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. כי החלק המעשי של המצוות, הוא-הוא המשפיע כיום ופועל את פעולתו יותר מכל דבר אחר.

בבואנו לערוך הפעם את כתביו של רבנו הגאון שליט"א, חיפשנו רעיון מקורי שיאפשר לנו שוב לעצב ולסגן את הדברים בתבנית יעילה וקריאה, שהלימוד בה ייצור אפקט תועלת. והנה, לאחר שזכינו להוציא לאור את שני הכרכים 'מצוות

זו הסיבה אפוא שמסריו של 'ספר המצוות הקצר' כל-כך מתאימים ומותאמים לבני הדור שלנו, שהתרגלו לחיות רק על פי העשייה בשטח!

קטעים רבים המופיעים בספר זה, הן בפן ההלכתי והן בחלק המוסרי-סיפורי, התחברו בתקופת הקורונה שעברה, ושעדיין עוברת עלינו, על כל קשייה ובעיותיה, ועל כל המצוות המעשיות שהתחזקו בה ביתר-שאת וביתר-עוז. קטעי החיזוק

המתפרסמים בספר זה מתאימים כמובן גם לכל יום ויום, ולכל תקופה ותקופה.

בספר החדש מובאים מאות סיפורים חדשים שעדיין לא ראו אור, וכן לקחים מוסריים המובילים את האדם למידות טובות ולהנהגות תרומיות. המעיינים - מבוגרים וילדים גם יחד - יוכלו ללמוד כמה מאושר הוא האדם הסולל נתיבותיו ע"פ מצוות התורה המסורה לנו מדור דור.

הספר נכתב בסגנון 'רץ', מושך ומרתק,

והוא מתאים לכל הגילאים. כך יוכלו אישי-החינוך, וגם ההורים והילדים, להפיק מהספר החדש תועלת עצומה, בצירוף רעיונותיו המלהיבים והמרגשים של הגר"י זילברשטיין. ברבים ממוסדות התורה והחינוך, לבנים ולבנות, וגם בבתי המדרשות בכל רחבי תבל, יש שיעורים מסודרים ב'ספר המצוות הקצר', וספֶּרְנוּ זה השופך אור חדש על דברי החפץ חיים, יעמיק את העיסוק בו, ויעודד פתיחתם של שיעורים נוספים.

בכך נפתח בס"ד שער חדש להעברת המסרים מהורים לילדיהם, וממלמדים לתלמידיהם, והוצבה רגל נוספת בשולחן-המצוות של כלל ישראל. כי מלבד העובדה שאין כמו דברי החפץ חיים ב'ספר

המצוות הקצר' לפרוס בפני האב-המלמד-המוקד רעיונות חינוכיים, ניתנת כאן אפשרות-פז להנחיל את מצוות התורה, ושורשיה, בפני הילדים, ולהתמקד בציווּיֵין של הבורא יתברך לעמו ישראל, תוך חידוד המסרים הנובעים מתוך המצווה.

בספר החדש מתייחס מן הגר"י זילברשטיין גם להלכות אקטואליות רבות ומגוונות, כמו למשל הלכה מסוימת שהתעוררה במכירת שדות בישובי

הדרום שסבלו מבלוני התבערה, או שאלה שנשאלה בשוב בצפון הארץ שבו נקברו חללים בשדה פרטית, האם יכול בעל השדה למנוע מבני המשפחה לפקוד את הקברים? בשאלות האקטואליות נכללים גם נידונים רבים שעלו ובאו בענייני הקורונה, ועוד ועוד.

השתדלנו לשלב הרבה דברי אמונה, וחיזוק בבטחון בהשם יתברך, כיון שזו המידה הדרושה לנו ביותר בתקופה זו. מי שמרגיש בכל רמ"ח ושס"ה שלו שכל מה שעושה השם יתברך, לטובה הוא עושה, יכול להעביר את חייו, גם

בתקופה הסוערת העוברת עלינו, במנוחה ובשמחה, ובניצול כל כוחותיו לעבודת השם.

כמו-כן שְׁלֶכְנוּ קטעי התעוררות מעשיים בענין החיוב הגדול המוטל על כל יהודי לשמור מכל משמר על שלום-ביתו, וזאת על-ידי מידת הוויתור וההתאפקות לבן-הזוג השני. כי במיוחד בימי-הסער החולפים עלינו, אפשר לשאוב הרבה-הרבה מנוחת-הדעת ושמחה מתוך כותלי ביתנו.

הספר החדש - 'לקיים' - יופיע בעז"ה לקראת סוף השבוע הבא, וניתן להשיגו בכל חנויות הספרים, וגם ברחוב הרב עטיה 6 ברמת אלחנן. ובטלפון: 053-310-3388

פנינים מדברי הרב

בואו נדבר קצת במעלתו של ה...כלב, כפי שהסביר החפץ חיים

**נתקלתי פעם במחזה תמוה, בראותי
בחור שומר-מצוות צועד ברחוב עם כלב...
ניסיתי ללמד עליו זכות, אולי הוא מתכוון
לקיים איזושהי מצוה במעשה זה, ולשמחתי
לא טעיתי.**

הבחור סיפר לי שבהליכה שלו עם הכלב הוא מקיים מצוות... כיבוד אב ואם, והסביר שהכלב שייך לאבא שלו, וכפי ש'מקובל' בעלי-הכלב יוצאים איתו מדי ערב כדי 'לשחרר אותו לאוויר'. היום אבא שלי מרגיש שלא בטוב, וביקש ממני לקחת את הכלב שלו לטיול, ולכן למרות הבושה הגדולה שהיתה לי בכך באופן אישי, ואולי זה גם לא מתאים כל-כך לאדם דתי, החלטתי להתגבר על רגשותיי ולקיים מצוות כיבוד אב. זו הסיבה שהינך רואה אותי כאן, ברחוב, עם הכלב...

ביקשנו למצוא למעשה זה מקור בחז"ל, ומצאנו זאת בגמרא נדרים (ט' ב'), ובמהרש"א. הגמרא מספרת שם את המעשה הידוע 'פעם אחת בא אדם אחד, נזיר מן הדרום, וראיתו שהוא יפה-עינים וטוב-רואי, וקוצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שְׂעָרְךָ זה הַנָּאָה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז עלי יצרי, וביקש לטורדני מן העולם. אמרתי לו: רשע, למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה? העבודה, שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו. אמרתי לו: בני, כמון ירבו נזירים בישראל וכו'.

המהרש"א במקום מתקשה: 'יש לעיין, מה לו להזכיר שבא מן הדרום? גם שהיה רועה לאביו בעירו? גם מה שפרש"י שפחו עלי יצרי להביאני לידי הרהור עבירה הוא דחוק, מה ענין מתגאה לזה?

'ונראה, שרמז שבא מדרום שהיה חכם, כמ"ש הרוצה להחכים ידרים, ואמר שאע"פ כן היה רועה לאביו, במצות כבוד אב, ואמר גם "בעיר", במקום שהיה מכירין בו ובמעלתו, ואמר מצורף לזה כשהיה מסתכל עצמו בבבואה, שהיה גם יפה-עינים, פחו עליו היצר הרע להתגאות, וכי איש כמוהו במעלת החכמה יפה-עינים יהיה רועה? וזהו שאמר שביקש לטורדו מן העולם - לעבור על מצות כבוד אביו שנאמר בו

למען יאריכון ימיך גו'! עיין עוד בדבריו הנפלאים של המהרש"א.

דהיינו, שאביו של אותו נזיר ביקש ממנו לרעות את הצאן, והיה הנזיר ההוא אדם חכם, ולא נשמע לעצת-היצר שביקש לטורדו מן העולם שלא לקיים את המצוה, שעליה נאמר 'למען יאריכון ימיך'!

למדנו מכאן שיש לקיים מצוות כיבוד-אב אפילו שמדובר במעשה לא-הכי-מכובד כמו רועה צאן, וגם אם המעשה מתרחש במקום שמכירים את הבן, כך שהבושה שתיגרם לו תהיה עוד יותר גדולה. ולכן חשבנו שגם במקרה של הבחור שומר-המצוות שהלך עם הכלב ברחוב, היה בכך משום קיום מצוות כיבוד אב.

הכלב מכיר את קונו!

וגם אם ננסה לומר שכל זה כאשר מדובר ברעיית צאן, אבל ללכת עם כלב ברחוב?! - בואו נשמע מה כותב מרן החפץ חיים בענין מעלתו של הכלב. על הפסוק 'ישם ה' לקין אותו' אומר המדרש (בראשית רבה ד') - כלב מסר לו. ובחפץ חיים החדש על התורה מובא שרבינו תמה: הכלב שומר ומגן על בעליו, ולפיכך ניתן לקין 'לבלתי הכות אותו כל מוצאו', אבל המדרש מכנה כאן את הכלב בשם 'אות', סימן ומופת. מה הוא אפוא האות שבכלב?

אלא, הסביר הח"ח, שמצאנו (בהקדמת ברייתא של פרק שירה) ששירת הכלב היא 'בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו'. ורבי ישעיה, תלמידו של רבי חנינא בן דוסא, התפלא שהכלבים שנאמר בהם 'והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה', יזכו לומר שירה שכזו?

התענה רבי ישעיה שמונים וחמש תעניות כדי שיסבירו לו זאת מן השמים, ושלחו לו מלאך שהשיבו, שהואיל וכתוב בהם 'וכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו', זכו לומר שירה, וזכו שְׂמַעְבָּדִים בצואתם עורות ליריעות ספר תורה תפילין ומזוזות. והענין, הסביר הח"ח, שחז"ל הודיעונו שהקב"ה הטביע תכונות ייחודיות בבעלי חיים כדי שנלמד מהם, וכמו שאמרו שאלמלא ניתנה תורה היינו לומדים צניעות מחתול, וגול מנמלה וכו'. ומה היא תכונתו של הכלב? - אמרו חז"ל (הוריות, י"ג א'), שהכלב מכיר את קונו, והיינו מכיר טובה לבעליו שומככלו, ומסור לו לחלוטין ומגונן עליו, ומצטיין בנאמנותו זו ללא סייג.

ללמוד הכרת-הטוב מהכלב

ומתוך התנהגותם של הכלבים במצרים למדנו שיותר משמסור הכלב לבעליו, הוא מסור ליוצרו, ולפיכך לא מנע יציאת עבדי אדוניו, אלא חרצו את לשונם. לפיכך נצטוונו לנהוג כלפיו במידה כנגד מידה בהכרת טובה, ולהיטיב עימו. והתורה מצווה אותנו 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו, לכלב תשליכו אותו'. למדנו שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

גם אנחנו יש לנו ללמוד מהכלב שני דברים אלו, הקשורים זה בזה, הכרת הטוב לזולתנו, וממנה - הכרת הטוב לבוראנו. ולכן שירת הכלב היא 'בואו נשתחוה ונכרעה' וכו', שאם נלמד ממנו מסירות מתוך הכרת הטוב, נגיע להכרת השתחויה והתבטלות לפני ה'.

והנה, גילו לנו חז"ל (במדרש שם) שהבל היה גיבור מקין, וגבר עליו והפילו וביקש להמיתו. קין התחנן על נפשו, ונעתר לו. ואם כן, כשהרגו לאחר מכן לא היה כאן עוון רציחה בלבד,

אלא גם כפיות טובה, שלא זכר רחמי הבל עליו. לפיכך מסר לו הקב"ה כלב, לא רק כשמירה אלא גם כאות וסמל, להזכירו חובת הכרת הטוב וחסרון כפיות הטובה שהתגלו בו.

כיצד הוכיח ה"ח את עצמו?

עוד מובא בחפץ חיים החדש, שהגאון רבי משה מאיר אלכסנדרוב סיפר, שפעם במוצאי שבת קודש, לפני הסליחות הראשונות, שמעתי את רבינו מוכיח את עצמו בגערה, בבכי ובזעקה: 'ישראל מאיר, ההנך מכיר טובה להקב"ה שנתן לך שכל ובינה לסדר את הספר חפץ חיים? ההנך מכיר טובה על כך, שרבים הלומדים בספר חפץ חיים ומתעוררים לשמירת הלשון? ההנך מכיר טובה על כך שמכבדים אותך וקוראים לך בשם חפץ חיים? - אם אינך מכיר טובה על כך, הרי טרם הגעת למדרגתו של... כלב!!!'

הגאון הנ"ל לא התבייש וניגש אל החפץ חיים וביקש שיסביר לו למה התכוון באמרו שלא הגיע למדרגת כלב. והח"ח הסביר לו ככל הנ"ל, שהכלב הוא ה'אות' והסמל להכרת הטוב, וממילא מי שאינו מכיר טובה, גרוע יותר מן הכלב.

נציין כאן גם את המעשה המופיע בירושלמי במסכת תרומות, עם בעל-בית אחד שהזמין את אחד האמוראים למסיבה, ובבוא האורח לשם מצא ב'מזרח' גם את כלבו של בעל הבית...

האיש הסביר שעשה כך מפני שהכלב הציל פעם את אשתו ממעשה מכוער, ולכן החליט לכבדו, ובכל פעם הוא מושיבו ב'מזרח', והירושלמי אינו מוצא בכך פגם כלשהו.

וממילא גם בענין הבחור שהלך עם הכלב ברחוב, צריך להסתכל על כל התמונה, ולהתבונן במעלתו של הכלב.

המעשה הנורא שסיפר לנו מרן הגרי"מ פיינשטיין בשם הח"ח

הגיעה אלינו שאלה קשה מאברך בן תורה, שאביו השתמד רח"ל והפך בהתנהגותו לגוי גמור, אבל המשיך לתמוך בבנו ונתן לו כספים כדי שיוכל ללמוד תורה. כשהאבא מת, שאל הבן האם צריך לקרוע עליו ולשבת 'שבעה', או לא - בגלל השתמדותו!

והנה, זכינו שבמשך עשרות שנים יתגורר בשכונתנו מרן הגאון רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל, שסיפר לי דבר נורא בשם מרן החפץ חיים. פעם גזרה המלכות שכל בתי העסק של היהודים יולאמו, אלא אם כן ימיר בעל העסק את דתו, רח"ל. הח"ח סיפר שלא היה יהודי אחד שהסכים להמיר את דתו, ולכן כשהתעוררה לאחר מכן שאלה כיצד להתייחס אל היהודים הללו, פסק הלכה-למעשה שלמרות שהם מחללי שבת בפרהסיא, ומצד ההלכה הם נחשבים כגויים לכל דבר, אי-אפשר להחשיבם ככאלה, שהרי הם הצהירו בריש-גלי שלא ימירו את דתם, למרות ההפסד הכספי העצום שנגרם להם.

ואם כן, גם בשאלה שלפנינו של האברך שאביו-המשומד מת, אפשר לפסוק באותה צורה, שהרי למרות מעשהו המחפיר

של האבא הוא המשיך לתמוך בבנו הלומד תורה, והדבר מוכיח שההשתמדות נעשתה רק כפעולה חיצונית, אבל בתוך ליבו הוא נותר נאמן לה' ולתורתו.

ואם ננסה לחלק ולומר שהאב מסייע לבנו רק מצד אהבת-אב לצאצאיו, אין הדבר כך; כיון שמסתבר אם היה הופך באמת למשומד, לא היה מסייע לבן, אע"פ שהוא יוצא-חלציו!

שאלת שלום-הבית שהגיעה בעקבות המעשה המופתי

בגליון שנערך פרסמנו מעשה מופלא שאירע בתקופת השואה, ועתה נוסיף שאלה הלכתית שהתעוררה בעקבות המעשה.

המעשה היה כאמור בימי השואה כאשר משפחה שלימה נרצחה ע"י הנאצים ימ"ש, ורק ילד צעיר בן 15 שרד יחד עם אחותו הקטנה. בשלב מסוים חטפו הנאצים את האחות, והנער אזור עזו ותעצומות ורץ אל המפקדה ודרש' בצעקות להשיב את אחותו.

הרוצחים כבר שלפו אקדחים כדי להרוג אותו, אבל המפקד ששמע את הזעקות, והתעניין במה מדובר, אמר לנער בהלצה: "אם יצמחו לך שערות בכף-היד תקבל את אחותך". והנה, הנער הרים את חולצתו והראה לראש הרוצחים שעל כף ידו הפנימית צומחות שערות... הקצין כמעט והתעלף, וציווה לשחרר את הילד ואת אחותו.

מה התברר? - הקב"ה, קל מלא רחמים, הרואה מראשית אחרית, הכין את הרפואה כבר לפני המכה. בימי ילדותו תקע הנער את כפות ידיו בעיסה חמה מאוד בשעה שיצאה מהתנור הבורער, ועורו נשרף. בימים ההם היה מנהג הרופאים לקלף עור מהרגליים ולהשתילו בכפות הידיים, וזה מה שעשו בזמנו לילד. השי"ת הכין תרופה לפני המכה, ברוך הוא וברוך שמו.

עכשיו מגיעה השאלה ההלכתית. הנער ואחותו גדלו, והקימו בתים בישראל, ואשתו של הנער-המציל טענה שהשערות על כף ידו מפריעים לה מאוד, וביקשה מבעלה לפנות לגדולי הרופאים, להסיר את ההשתלה, ולשתול במקומה עור רגיל.

הבעל מצדו טען ואמר, שהוא רוצה להסתכל תמיד על המראה הזה, ולהודות ולשבח את בוראו, ולכן הוא מעדיף להשאיר את השערות. מי צודק? האם האשה האומרת שהמראה של כף היד מגעיל אותה, או הבעל הרוצה להודות כל העת להשי"ת?

והשבנו כדלהלן. שאלו המפרשים: מדוע משה רבינו לא התפלל לה' יתברך שירפא את כובד-הפה שלו, ואז היה נותר מיד לשליחות ה' לגאול את ישראל ממצרים, ולא היה טוען "לא איש דברים אנכי"? ובאמת, למה לא ריפאו הקדוש ברוך הוא כדי שידבר בלשון צחה?

הרמב"ן [שמות ד' י'] השיב: "נראה בעיניי, שלא רצה [משה] להסיר ממנו כובד-הפה, בעבור שהיה בו ממעשה הנס שסיפרו רבותינו שאירע לו עם פרעה". כלומר, משה רבינו רצה להישאר כבד-פה כדי לזכור את המעשה הנסי שאירע לו,

כאשר פרעה הושיבו על ברכיו כשהיה תינוק, והוא הסיר מהראש של פרעה את הכתר והניחו על ראשו.

אמרו החרטומים לפרעה, שממעשה זה אפשר ללמוד שכאשר יגדל משה הוא יטול ממך את המלוכה, ויעצו להביא לפני משה התינוק שתי צלחות, על אחת מהן יהיו דינרי זהב ועל האחרת גחלים בוערות, ונראה מה יטול. על פי זה נחליט, אם הוא חכם או לא.

הביאו לפניו דינרי זהב וגחלים בוערות, והוא רצה ליטול את הדינרים. בא מלאך ודחף את ידו של משה אל הגחלים, והקריבן לפיו, ועקב כך נהפך לכבד-פה. ואז אמרו כולם שהוא נער שוטה, והשאירוהו בחיים.

זו היתה הסיבה, אומר הרמב"ן, לסירובו של משה להתרפא! כדי שלא ישכח את הנס שבזכותו נשאר בחיים.

לפי זה לכאורה גם בענין המחלוקת בין הבעל לאשה בענין הסרת השערות מכף-היד, אין להסיר את השערות, כדי לזכור את חסדי השי"ת. אולם יש לומר, שהכבוד שהבעל חייב להעניק לאשתו הוא חיוב מהתורה, כמו שנאמר [בראשית י"ב, ט"ו]: "ולאברהם הטיב בעבורה"; ונאמר במסכת בבא מציעא [נ"ט.]: "אוקירו נשייכו כי היכי תתעשרו" [תכבדו את נשותיכם כדי שתתעשרו].

ולגבי זכירת חסדי השי"ת אפשר להמציא פתרונות אחרים, כמו למשל לכתוב את הנס על גבי קלף, להכניסו במסגרת ולתלותו על קיר הבית. אבל להשאיר את השערות במקומן, זה לא כתוב במפורש בתורה.

לכן ייתכן שעדיף להסיר את השערות, כבקשתה של האשה, ולא לצער אותה, ולפרסם הנס על קירות הבית.

הפקיד ביד הבלן חבילה דולרים וזה השליכם לאש

ראובן הגיע למקווה בערב-שבת, ומסר לבלן חבילה רכה שהיתה עטופה בנייר, וביקשו לשמור לו אותה עד שייצא. הבלן הסכים, אלא שבדיק בשעה ההיא היו רעמים, והבלן לא שמע בבירור מה אומר לו המפקיד, והיה נדמה לו שהוא נותן לו "חלה", כדי לשורפה באש של תנור המקווה... עשה הבלן כפי ש'התבקש' והשליך את החבילה אל האש.

לאחר שראובן טבל ויצא מהמקווה, ביקש מהבלן שיחזיר לו את החבילה, וכששמע שהשליך אותה לאש, התעלף. כשהתעורר, סיפר בבהלה שבחבילה היתה כמות עצומה של דולרים. ראובן תובע מהבלן את כספו, אך הבלן טוען שבגלל הרעמים והרעש הגדול שהיה באותה שעה גם במקווה עצמו, לא שמע היטב, והיה נדמה לו שהמפקיד אמר לו שזו "חלה" ויש לשורפה. מי צודק?

ונראה, שאם רוב ההפקדות שהטובלים מניחים אצל הבלן הן של חלה לשריפה, ולא דולרים לשמירה, היה צריך ראובן להודיע בבירור לבלן שחבילה זו מכילה כסף. ואם לא הודיע, אין זו אשמתו של הבלן, והוא אינו חייב, וראובן הוא שהפסיד

כספו. ואם אין רוב כזה, הרי שזו היא אשמת הבלן, כי שלח ידו במלאכת רעהו, שלא ווידא מה יש בחבילה לפני שהשליכה.

ויעוין בספר שיעורי הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל [על מסכת בבא קמא, סי' י"ב] שדן בשאלה זו ולאחר שהאריך סיים ה"ל: "ולמעשה כיוון שלהמפקיד לא היו עדים ששמעו שאמר לו בשעת המסירה שישמור לו את החבילה, לענ"ד המוציא מחברו עליו הראיה, והבלן פטור מלשלם לו, כי הוא בטוח בעצמו שמעולם לא שמע ממנו, ואף שהמפקיד הוא איש מהימן, והוא אומר שאמר לו שישמור את החבילה, ייתכן שאכן אמר זאת, אלא שהבלן לא שמע, וזה נחשב כמו שלא אמר לו, וממילא א"א לחייבו מצד קבלת שמירה, אלא בתורת אדם המזיק, ובאונס כעין זה מסתבר שהוא פטור. עכ"ד.

והנה, אם הזכרנו שבמקווה היה רעש מהברקים והרעמים, נציין דבר חידוש של הנצי"ב. נאמר בפרשת וארא [שמות ט', כ"ג] "וה' נתן קולת וברד ותהלך אש ארצה", ובפסוק כ"ו נאמר: "רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד".

וכתב ה'העמק דבר', "אבל הקולות נשמעו גם שם, וכדאיתא בברכות [נ"ט.], שקולות של רעמים באים לפשוט עקמומיות שבלב, וזה היה נדרש אז הרבה". דהיינו, שרק ברד לא היה בארץ גושן, אבל הרעמים כן נשמעו, כדי לפשוט עקמומיות שבלב, שדווקא באותה עת נצרכה לבני ישראל.

כיצד נעויר את התלמידים הרכים בענין רוממות התפילה?

שאלות רבות מגיעות לאחרונה ממחנכים, וחלקם מבקשים לדעת איך לעורר את תלמידיהם בענין התפילה, וכיצד להביאם למצב שירגישו רוממות בעת עמדם להתפלל.

אחת הדרכים להגיע לכך היא לתאר בפני התלמידים לאיזה מעלות אפשר להגיע באמצעות התפילה. אפשר לשטוח בפניהם, במלים מתאימות, את דברי הגמרא במסכת חגיגה ("ד' ב') המתארת בפנינו קטע מסוים מהתפילה שאנחנו אומרים אותו בכל יום ויום, ואם היינו יודעים במה מדובר, אין ספק שההשקעה במלים אלו בעת התפילה היתה גדולה הרבה יותר.

הגמרא מספרת שם על רבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור, והיה מהלך בדרך, ורבי אלעזר בן ערך מחמר אחריו. אמר לו, רבי, שְׁנָה לי פרק אחד במעשה מרכבה; אמר לו, לא כך שְׁנִיתִי לכם - ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו?

אמר לו, רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלימדתני. אמר לו, אמור: מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור, ונתעטף וישב על האבן תחת הזית. אמר לו, רבי, מפני מה ירדת מעל החמור? אמר, אפשר אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עמנו, ומלאכי השרת מלין אותנו, ואני ארכב על החמור?

מיד פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה המרכבה ודרש. וירדה אש מן השמים, וסיבבה כל האילנות שבשדה. פתחו כולן ואמרו שירה. מה שירה אמרו? - הללו את ה' מן הארץ

תנינים וכל תהומות עץ פרי וכל ארזים הללו-ה. נענה מלאך מן האש ואמר: הן-הן מעשה המרכבה!

דהיינו שהמלים אותן אנחנו אומרים מדי בוקר בתפילת שחרית, הן-הן מעשה מרכבה. ולמרות שאין אנחנו מבינים הרבה בדברים אלה, אבל עצם העובדה שאנחנו יודעים שהפרק הזה הוא-הוא מעשה מרכבה, אמור לחדד בנו את ההרגשה שמדובר בדברים נעלים עד מאוד.

וכך אפשר לרומם גם את נפשם של התלמידים הרכים, ולהמחיש בפניהם באיזה עניינים אנחנו עוסקים בתפילה.

כיצד באה לידי ביטוי בדורנו 'מידת ההתהפכות' של האדם? בעל 'התניא'?

אנשים באים ושואלים כיצד אפשר להפיג את חרון אף ה', ולפייס אותו, כדי להרחיק מאתנו את הגזירות הנוראיות המתרחשות לאחרונה. והשבנו להם בדברים שראינו בספר 'עצי יער', המצטט את דבריו של בעל 'התניא'.

'התניא' (בפרק י') אומר שאפשר לרצות את השי"ת במידת ההתהפכות, ומסביר את דבריו על פי הפסוק בו מובא ציוויו של הקב"ה לשאול מהמצרים 'כלי כסף וכלי זהב ושמלות', ורש"י אומר שהדבר החשוב נמנה לבסוף, דהיינו כלי כסף הם הדבר הפחות-חשוב, לאחר מכן כלי זהב, ולבסוף שמלות.

והדבר לכאורה אינו מובן, כיצד 'שמלות' שהם הבגדים שלבשו המצרים יהיו הדברים החשובים ביותר? הרי אם בימינו יביא אדם לביתו בגדים שמצרי התלבש בהם, מן-הסתם אף אחד לא ירצה אפילו להסתכל עליהם. במיוחד שידוע שהמצרים עשו בבגדים אלה את כל התועבות שבעולם, ובכלל זה עבודה זרה ועריות! ואם כן איך הופכים הבגדים הללו לדבר החשוב ביותר שעם ישראל צריכים לשאול מהמצרים?

ואומר 'התניא', שכאן רואים את מידת ההתהפכות, דהיינו שאדם לוקח את הדבר המתועב ביותר ומקדש אותו והופך את הבגד לחפץ טהור, על ידי עשיית מצוות והתעסקות בקדושה!

אם נתרגם זאת למלים שלנו, ולמציאות-ימינו, נוכל לומר שמידת ההתהפכות עליה דיבר בעל 'התניא' תבוא לידי ביטוי נמרץ כשאדם לוקח נער שירד מן הדרך, ועל אחת כמה וכמה אם הוא לוקח תחת חסותו משפחה שלימה שאינה שומרת מצוות, ומקרב אותם לתורה ועבודת השם - זו היא מידת ההתהפכות בת-ימינו, שאודותיה אומרת הגמרא (בבא מציעא, פ"ה א'):

'אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל המלמד את בן חבירו תורה, זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד, וכל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה מבטלה בשבילו, שנאמר ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה'. ובכלל לימוד התלמידים, הוא כמובן גם קירוב הרחוקים שתעו ותהו אחרי

הבלי העולם, ומצוה עלינו לקרבם ולהביאם תחת כנפי השכינה.

ממש בימים אלה הגיע אליי מעשה במשפחה שלימה שהתקרבה לשמירת מצוות באופן מופלא, על ידי יהודי ת"ח שקבע ללמוד כמה דקות עם אבי-המשפחה מדי ליל שבת, ולאט-לאט התקרב הבעל למצוות, ועל ידי כך המשפחה כולה חזרה למוטב. עד כדי כך שאחד הבנים נחשב כיום כבחור הטוב ביותר באחת הישיבות המובחרות בארץ ישראל.

זה הוא יישומה המזהיר של מידת ההתהפכות עליה דיבר בעל 'התניא'.

עוד מובא בספר 'עצי יער', שכאשר ראה השי"ת שפרעה מקשה את ליבו, נאמר בתורה 'ואני אקשה את לב פרעה', דהיינו אם הוא הקשה את ליבו - אני אקשה אותו עוד יותר, ואביא אותו לידי מפלה.

אפשר ללמוד מכך שאם האדם מתאמץ ללכת בדרך טובה, אזי מידה טובה מרובה פי חמש מאות, והשם יתברך יוליכנו מצדו בדרך טובה יותר ויותר, כפי שאיפתו ורצונו.

אם משה רבינו שהנהיג את העם 40 שנה, נענש על שפגע בכבודם בדבר קל - מה יאמר מי שפגע בחבירו?

כולנו יודעים שלפגוע ביהודי ולצער אותו, הוא אחד העוונות החמורים ביותר, אבל כאשר החתם סופר אומר זאת, ומסביר את הדבר בלשונו הקדושה, צריך להאזין לכך בשתי אחניים.

לאחרונה הופיע ספר בשם 'משה ידבר' עם 'גילויים נפלאים' ממין החתם סופר, ובהם חלק מתוך כתבי-ידו. וכך מובא שם, תחת הכותרת 'שערי אונאה לא ננעלו':

בואו ולימדו ממש, רבן של כל הנביאים והחכמים, אשר 40 שנה פרנס את ישראל, וכשפגע בכבודם בדיבור קל, לא נתלה לו ולא הועילו לו כל זכויותיו. בתחילה היה זה כְּשֶׁחֲשַׁדָם במצרים, 'הן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי', ואז הצטרע, אע"פ שהיו אז עובדי עבודה זרה, רובם לא ידעו את ה', והוא כבר היה צדיק כתמר, וה' נגלה אליו, אפילו הכי לא תלה לו שעה אחת.

ובמי מריבה, שאמר 'שמעו נא המורים', מת. אע"ג שפירשנו טעם אחר בחטא זה, מכל-מקום פשטיה דקרא משמע על שאמר שמעו נא המורים, וְכַעַס, כמו שפירש הרמב"ם בשמונה פרקים (פרק ד') שהיה עיקר החטא על שכעס.

אם כן, מה יעשו אזובי הקיר, שאינם נשמרים מגנות חבריהם, שנאת חנם, ולשון הרע ואונאת דברים, ועוברים על לא תונו איש את עמיתו, והוא לאו חמור בתורה, כאשר חכמים הגידו שכל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה, והקב"ה לא שְׁקִייה (לא המתין) לאונאתו דמלך אדום (כמובא במסכת

בבא בתרא, כ"ב א'), מכל-שכן לאונאה ד'ישראל עם קדשו, הנברא בצלמו צלם דמות תבניתו.

דבריו: 'ובזכות זה זכה למה שלא זכו האבות'. בזכות שמסר את נפשו על העם, זכה להיות יותר מהאבות הקדושים.

יולדת המקשה לילד, האם לפנות תחילה לחכם או לרופא?

יולדת המקשה לילד, והיא ועוברת מצויים בסכנת נפשות, וצריכים לפנות לחכם שיברך, ולרופא שירפא, אל מי לפנות תחילה?

שמעתי מכ"ק האדמו"ר בעל 'דברי יציב' זצ"ל, שאמר, שיש תחילה ללכת לחכם, ואח"כ לרופא, כדי שהחכם יתפלל תחילה וימתיק את ה'דינים', לפני שהרופא יפסוק את פסוקו, ואז יתכן שיצטרפו נס גלוי כדי להתרפא. אמנם נראה פשוט, שכל זה כאשר אין הזמן לחוץ, אבל כאשר הזמן לחוץ, ואין פנאי לפנות גם לחכם וגם לרופא, ודאי שיש לפנות תחילה לרופא, שהרי לרופא מותר לחלל שבת כדי לרפא, אבל כדי לפנות לחכם אין רשות לחלל שבת, וכמו שהארכנו ב'תורת היולדת' (פט"ז הערה ה').

ויער"ש שהבאנו את דברי המהרש"ם (ח"ג סימן רכ"ה), שאסר בתכלית לחלל שבת כדי להתברך מצדיק. וכן הבאנו שם את דברי ה'שפת אמת' (הובאו דבריו ב'כלי חמדה') שדן לגבי מי שרצה להתיר לחלל שבת ברפואה סגולית, וכתב שהרפואה הכי טובה היא 'הייתם לי סגולה', דהיינו שלא לעבור על דיני התורה, משא"כ בהצלה טבעית, שהתורה התירה לחלל עבודה שבת, אם כן פשוט שזה קודם לברכת הרב.

פדיון פטר חמור - בזמנו או ברוב-עם?

פדיון פטר חמור עושים ביום השלושים להולדת החמור. והנה, באחד מימי ה'בר בי רב' בחולון תכננו לערוך טקס פדיון פטר חמור, והשאלה שעמדה בפנינו היתה: האם להמתין עד אחר יום השלושים כדי לקיים את הטקס ברוב-עם, או שמא רצוי לפדות בזמן?

מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל אמר לנו, שאמנם כתוב ש'ריון מקדימין למצוות', אולם אין זה איסור לאתר. לעומת זאת כאשר יש ציבור גדול, זה 'ברוב עם הדרת מלך', וכך עדיף. כאשר שאלנו את מרן זצ"ל, כיצד מניחים על החמור כלי כסף וכלי זהב, והרי הוא אסור בהנאה, ואין להשתמש בו? השיב הרי אנחנו מקיימים פדיון פטר חמור וזכר ליציאת מצרים, שאז בני ישראל הוציאו איתם כסף זהב לרוב, ונושאי המשא הזה היו החמורים, ולכן יש ענין להניח את התכשיטים על החמור. יתכן שיש מקור למה שמקשטים את החמור בתכשיטים, על סמך הכתוב בפר' מקץ (בראשית, מ"ג כ"ה) "ויכינו את המנחה עד בוא יוסף בצהרים", ומפרש רש"י "ויכינו - הזמינו, עטרוהו בכלים נאים". תורתנו הקדושה מלמדת אותנו דרך ארץ, שכאשר מביאים מנחה לאדם חשוב, צריך לעטרה בכלים נאים. אם כן כשמביאים פטר חמור למשרת אדון הכל, על פי ציווי, צריך לעטרו בכלים נאים. כך נוהגים גם בפדיון הבן, שמעטרים את התינוק הנפדה בשרשראות זהב.

אם נרצה לסכם את דבריו של מרן החת"ס, אפשר לומר שאם משה רבינו שהיה במשך 40 שנה מנהיגם של ישראל, נענש על שפגע בכבודם בדיבור קל, ולא הועילו לו כל זכויותיו למרות שהם עבדו עדיין עבודה זרה, והוא היה כבר צדיק יסוד עולם - מה נאמר ומה נדבר אם אנחנו מצערים את חברינו ומבזים אותם ברבים?

ואם השי"ת לא סלח כאשר ציערו את מלך אדום, על אחת כמה וכמה כשמצערים אדם יהודי, כמה חמור הדבר!

החת"ס ממשיך ומסביר, שהטעם שלא זה של אונאה חמור כל-כך, הוא אולי משום ש'למדנו שחמור מי שמחטיא את חבריו יותר מההורגו. והנה, כל הכועס כאילו עובד ע"ז, ואם כן זה שציער את חבריו, הביאו לכעוס, וכאילו הביאו לעבוד ע"ז.

ואם גורם לו בכיה, אזי כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות, הלא דמעות תדמו עינינו מאין הפוגות, כי חטא זה מרקד בנו מאוד, כי לשוננו כעיר פרוצה אין חומה. ואמרו חז"ל בענין שנאת חינוס, מריבה רבה בתוך ביתו של אדם, ובניו ובנותיו מתים כשהם קטנים.

ועל דרך זה פירשנו, אומר החת"ס, את הפסוק 'מְלֹאֲתָךְ ודמעך לא תאחר, בכור בניך תתן לי', שהרי כעס נקרא מילי בכל מקום, כמו 'מלא המן חימה', ובלשון חז"ל (גיטין, ע' א') 'לכשתכעוס תעמוד על מילואך'. והיינו דקאמר 'מלאכתך', שאם מלאך אדם כעס על ידי אונאות דברים, ו'דמעך' שגרמת לו דמעה, ושני השערים הללו אינם ננעלים, לכן 'אל תאחר' מלבקש מחילה מחבירך, 'כי בכור בניך תתן לי', כ"ל, שבניו ובנותיו הקטנים מתים בעוון זה, עכ"ל החת"ס.

נספר כאן שאכן כאשר באו אלינו זוג הורים ששקלו כמה מילדיהם רח"ל, ושאלו אולי אוכל להצביע בפניהם על מקור בחז"ל מדוע מתו ילדיהם, הצבענו בפניהם על דברי החת"ס הנ"ל, והם הזדעזעו עד עומק נפשם, והודו שלפני זמן-מה ציערו את אחד מחבריהם, ועשו עימו מריבה.

אלא שאם דיברנו קודם על מסירותו של משה רבינו לעם ישראל, והנהגתו אותם במשך 40 שנה, ולמרות זאת נענש על שציערם בדבר קל, ובואו ונראה גם דבר טוב המובא בדבריו של החת"ס בספר 'משה ידבר'. על מה שאמר משה רבינו 'למה זה הרעות לעם הזה, למה זה שלחתני', כתוב לאחר מכן 'ידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה', ורש"י מפרש ואומר 'דיבר אותו קשות'.

ונראה, אומר החת"ס, שאף על פי שדיבר איתו קשות, מ"מ שכרו איתו ופעולתו לפניו, כי משה רבינו הבין וידע שלא נכון לדבר כן עם הקב"ה למה הרעות וכו', למה זה שלחתני, והרע לעם הזה והצל לא הצלת, וראוי היה להיענש על זה, אך להיותו מוסר גופו וגם נשמתו עבור ישראל להצלתם ולרחם עליהם, השליך נפשו מנגד ודיבר קשות והטיח דברים. עכ"ל לשונו הקדושה של החת"ס. כלומר, משה רבינו ידע שהוא ייענש על הדיבורים הללו, אלא שבגלל שמסר גופו ונשמתו להציל את עם ישראל, השליך נפשו מנגד, ואמר מה שאמר. ובואו ושמעו את 7 המלים האחרונות בהן מסיים החת"ס את

מתי קרה שעם ישראל נתן מתנות לגויים, ולא עבר על 'לא תחנם'?

נאמר בתורה "לא תחנם" (דברים, ז' ב') כלומר, שאסור ליתן לנכרים מתנה. וידוע, שכשמן הרב מבריסק היה בשווייץ והיה צריך לנסוע במונית ממקום למקום, היה מתחשב עם הנהגה על הפרוטות, כדי לא לעבור על איסור "לא תחנם". מתי קרה בכל זאת שעם ישראל חילק מתנות גדולות לנכרים?

נאמר בתורה (שמות ט', ה'): "וישם ה' מועד לאמר מחר יעשה ה' הדבר הזה (דָּבָר) בארץ. ה'משך חכמה" (פרשת וארא, פרק ט', פסוק ה') מתקשה, שלכאורה צריך ביאור, למה דחה הש"ת את מכת דָּבָר לאחר? ומתריך: 'במקון עשה השם יתברך הדָּבָר הזה, כדי שימכרו המצרים את בהמתם לבני ישראל (ומסתמא נתנו רק פרוטה אחת כדי שיחול קניין כסף), ולא ימותו. וכן היה, כי מכרו את כל בהמותיהם לבני ישראל, ובני ישראל נהגו בהם טובת עין, ונתנום אח"כ למצרים. ולכן בולשו אחרי זה להשיב פניהם ריקם בשאלם מלבושים וכלי כסף וזהב' שהבקר והצאן היו של יהודים ונתנום חנם למצרים.

ומה באמת היה ההיתר לתת מתנות לנכרים? כנראה ההיתר היה ע"פ הנפסק בשו"ע [יור"ד, סימן קנ"א סעי' י"א]: "אסור ליתן מתנות חנם לעובד כוכבים שאינו מכיר", וכתב הט"ז [ס"ק ח']: "אבל אם מכירו, לא הוה עליהו שם מתנה, אלא כמכירה, שהרי ישלם גמולו".

ידוע המעשה שהיה אצל רבינו ה'נודע ביהודה', שראה ילד גוי יושב ובוכה, וכששאלו לפשר בכיו, אמר הילד, שהוא עובד אצל אופה ומוכר כעכים, וכעת גנבו ממנו את כל הכסף. ריחם עליו ה'נודע ביהודה', ונתן לו צדקה. כעבור שנים, האופים הנכרים בעיר הכניסו רעל לחממים, שעתידיהם היו להימכר מיד לאחר הפסח. אותו ילד, שבינתיים התבגר, החליט לגמול טובה עם ה'נודע ביהודה', וגילה את אשר זממו האופים. הכריז ה'נודע ביהודה' בחכמתו, שיש טעות בלוח, ויש להמשיך את הפסח עוד יום נוסף, כדי שידחו ביום נוסף את אכילת הלחם.

וראים, שכאשר לפנינו אדם הנמצא בצרה, אפילו כשמדובר בנכרי, והוא מבקש מאתנו לעזור לו, עלינו לנהוג עימו ברחמים, כי 'רחמיו על כל מעשיו'. ויתכן, שתהיינה בכך גם צדקה והצללה לישראל, כדכתיב 'שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו' [קהלת י"א א'].

בספר 'משוש דור דור', על מסכת חיי המופלאה של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, מסופר: בעל ה'לשם' ז"ע, הפליג עם בתו, חתנו ונכדו הצעיר יוסף-שלום, ופניהם היו מועדות לחון את עפר ארץ הקודש. כאשר התקרבה האנייה לארץ ישראל, ביקש בעל ה'לשם' להכיר טובה לרב החובל, ששירתם נאמנה באופן מיוחד, וחילץ ליתן לו מתנה מכובדת. הפריט המתאים ביותר שמצא, היה השעון המהודר של נכדו-רבינו, שאותו העניק לנכד לא מכבר כמתנה לרגל היותו בר מצוה. הציע אפוא לנכדו, שיעניק לרב החובל את השעון, שהיה יקר-המציאות בימים ההם. הנער עשה כמובן כפי שנצטווה, והעניק במתנה את שעונו לרב החובל, כאות הכרת הטוב. וראים את חשיבותה של הכרת הטוב, אפילו כלפי נכרים.

דבר נוסף שחשוב להדגיש: כיום, מן הסתם יהיו כאלו שיאמרו, שבקשה מנער צעיר לוותר על המתנה שקיבל לבר המצוה לטובת אחרים, עלולה לפגוע בנימי נפשו וכו'. עלינו ללמוד מכאן, שלפעמים רצוי לבקש מנער לוותר על דברים כאלו, אלא שיש לדעת כיצד לבקש, וממי מבקשים...

איך יתכן ששני רבנים, שהנהגתם בדרכי הציבור שווה, ואחד נחשב לצדיק והשני לחוטא?

נאמר במסכת שבת [נ"ו]: "כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה, שנאמר: 'ויהי כאשר זקן שמואל, ולא הלכו בניו בדרכיו', בדרכיו הוא דלא הלכו מיחטא נמי לא חטאו, אלא מה אני מקיים 'ויטו אחרי הבצע', שלא עשו כאביהם, שהיה שמואל מחזר במקומות ישראל ודן אותם בעריהם, והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן".

והיקשה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (ב'הערות'): הלא באמת היו להם הוצאות לתת לחזניהן ולסופריהן, ומה שייך דבר זה לחטא, ואף שלא הלכו בדרכי אביהם, בצדקות ובחסידות, מכל מקום קיבלו ממון שמגיע להם בדיון? ותיירץ על פי המאירי שכתב וז"ל:

"אף על פי שמידת חסידות בנטיה אל קצה אחרון מידה יתירה היא, ולא ניתנה לכל, עד שייעשה הנמוג ממנה, מכל מקום מי שנתפרסמו אבותיו במידה זו באיזה עניין, ובא הבן למלא מקומו באותו עניין, הרי אותה מידה שָׁבָה אצלו, כמידה ממוצעת שכל אדם ראוי לאחוז בה, עד שאם יניחנה ראוי לו ליענש עליה".

כלומר, שהדין בכל אדם הוא, שצריך לקיים את התורה בדרך הממוצעת, ואין צריך להחמיר על עצמו יותר מדי, ולא יתבעו אותו אם ינהג כן; אמנם יש אנשים שקיימו את התורה בקצה האחרון, כמו שמואל שהחמיר על עצמו לסובב בעצמו בלא חזנים ושמשים, על אף שהתורה לא דרשה זאת, מכל מקום על בניהם של דיינים אלה יש תביעה למה אינם הולכים בדרכי אביהם, כי מסתמא אביהם חונכם גם לדרך זו! עד כדי כך, שהתורה כותבת עליהם 'ויטו אחרי הבצע'.

וכתב מרן הרב אלישיב זצ"ל על כך, שהוא דבר חידוש, אך מפשטות הגמרא משמע כן, והוסיף, שכל זה בהנהגות כלליות, אבל בהנהגות פרטיות בדרך מקרה, אינו חייב להחמיר כאביו, כמו שמצינו בגמרא, שאמרו 'אני לגבי אבא כחומץ בן יין'. עוד כתב, שזה באב ובנו, אבל תלמיד ורבו, אין להחמיר.

ואם כן זה פתרון החידה: שני דיינים הנוהגים כדן, ולמשל שפתחו בית דין בעירם, ונוטלים שכר עבור פתיחת תיק, שהוא לצורך תפעול המשרד. שניהם נוהגים כדן ומרבים שלום בישראל, אך אחד הדיינים, שאביו לא נהג כן, אלא נהג לבוא לערי ישראל והיה דן אותם ללא משרד וללא עלות של פתיחת תיק, צריך לנהוג כאביו, ויש עליו תביעה על כך שאינו נוהג כאביו.

אל יארש

מה שמתרחש בשוליים – משפיע על רבים מאתנו לחשוב שגם הציר המרכזי של מחנה היראים לדבר ה' מצוי בהתדרדרות גדולה, 'וכבר אין מה לעשות', רח"ל ■ זו היא גם מטרתה של התקשורת – לייאש אותנו, ולגרום לנו לחשוב שגם אנחנו, לפחות בתחומים מסוימים, מצויים במצב שאין לו תקומה, חלילה ■ מטרתו של מאמר זה הוא להצהיר בריש-גלי שזה פשוט לא נכון! רוב גדול מאוד מבין האנשים הניצבים במרכז ההוויה של הציבור החרדי, הנקראים אנשי-שלנמו, שומרים על עצמם מכל משמר, ויודעים אנה פניהם מועדות, ובטוחים שהקב"ה ברא אותנו דווקא בדור זה, ובתקופה שכזו, כדי שנעשה דווקא כאן, ודווקא היום, את מה שהוא, השי"ת, רוצה שנעשה, ונקדש את שמו ברבים ככל האפשר ■ חובת השעה היא לזקוף את קומתנו בגאווה ולהכריז בריש-גלי שאנחנו נמנים על נאמניו-של-השם-יתברך, וכל מה שייאמר לנו, מפי גדולי הדור, לעשות – נעשה

וצריך לדעת שהרברים אינם נכונים כלל ועיקר. נרצה, או לא נרצה, הסטיגמה הזו שאומרת 'זה המצב, ואין מה לעשות', נלקחת גם היא מהאטמוספירה החיצונית שלנו, המשפיעה במידה זו או אחרת גם עלינו.

בין אם אנחנו חשופים למצב-הרוח שיוצרת התקשורת, ובין אם לא, זה משפיע כמעט על כל אחד. וכיון שהאנשים שמחוץ לבית המדרש חושבים שגם אנחנו, ציבור היראים לדבר ה', מצויים במצב של התדרדרות, ואין בנו כוח להתמודד מול אתגרי התקופה, המסר הזה חודר למחננו, ומשפיע עלינו באפקט שלילי, עד שבאמת אנחנו חושבים שכבר 'אין מה לעשות'!

בשיחות שקיימנו לאחרונה עם נושאי-תפקידים רוחניים בכירים, טוענים כולם שזה בדיוק הזמן לצאת מהאפרורית העוטפת אותנו, ולראות את הזוויות הכל-כך חיוביות ועֶרְכִּיּוֹת שנותרו בציבור שלנו, בכל התחומים ובכל הפרמטרים.

יש במאמר שלפנינו מסר חשוב מאוד, כדי לחזק את השרידים אשר ה' קורא, השומרים עדיין על 'צורתו של יהודי' בכל רמ"ח ושס"ה שלהם, עושים את רצון השי"ת, ואינם מתחשבים ב'מה יאמרו' מצד אחד, ובלעגי התקשורת וצחקוקיה מצד שני.

אתה הולך ומדבר עם אנשים על ענייני-העולם, ועל ההתדרדרות הנראית בראש-חוצות, ומתבטאת בדברים שלא שערם אבותינו, והתגובה הנשמעת בדרך כלל היא: 'אין מה לעשות... זה הדור שבו אנחנו חיים... צריכים להתרגל למציאויות אחרות, לִפְלִגָּטָה אחרת, וזהו. זה המצב. מה אתה רוצה שנעשה... שנפתח במלחמה? שנצא למאבק נגד כל הדור?'...

התגובות המְכָרוֹת הללו מלמדות על הלך-מחשבה שנשאב גם הוא מהאווירה השוררת בחוצות. כאילו כולנו נמצאים כבר במצב שאין לו תקומה... רחמנא-ליצלן. כאילו אין כבר מה לעשות, לפחות בתחומים מסוימים.

עדיין יש בדורנו עמלי-תורה אמיתיים; עדיין יש בימינו מי שהתפילה נטועה עמוק-עמוק בליבם; עדיין יש מי שאינם מכניסים לבתיהם אף כלי-תקשורת שאיננו מפקח; ועדיין יש אלפים ורבבות הנאחזים ב'אמונת חכמים' באמת ובלב שלם!!!

ולמשל: כשמדברים על הצורך בשימוש במכשירי טלפון כשרים, בגלל הסיאוב הנורא-מכל-נורא השורר במכשירים שאינם-כשרים, יש כאלה המניפים ידיהם בביטול ואומרים: 'הביטוי ימינה ושמאלה, לכל הכיוונים, ותראו כמה אנשים חרדיים משתמשים במכשירים פסולים; אז על מה אתם מדברים בכלל!'

הדברים הללו, המחלישים את שומעיהם, אינם תואמים את המציאות, ודוברים מבטאים את מה שהם רוצים שיקרה... אבל זה לא קורה... והנתונים ניתנים לבדיקה.

נכון הוא, ואי אפשר להתעלם מהמציאות שמספרם של משתמשי הלא-כשר גדל ועלה, אבל עדיין אפשר לראות ריבי-רכבות של יהודים חרדיים, וגם כאלה הנושאים בתפקידים בכירים ביותר, שאינם נוגעים במכשירים הנוראיים הללו.

נפגשו לאחרונה עם ראש-עיר חרדי במרכז הארץ המציג בפנינו את המכשיר הכשר שלו, ומצהיר שאין לו שום מכשיר אחר, והוא משתמש רק בזה הכשר. לדבריו,

אין בכך כל בעיה, ושום קושי, וכל הקשיים נוצרים מכך שהאדם חושב שזה קשה... אבל ברגע שהוא יודע שזה מה שצריך לעשות, וכך מודים כל גדולי הדור, מכל החוגים והעדות, הוא לא נתקף בשום קושי.

והוא לא היחיד. גם בעלי-תפקידים אחרים,

מנכ"לים הממונים על משרדים רבי-היקף ועומדים בראש מערכות ציבוריות גדולות, משתמשים רק במכשירים כשרים. ואחרי הכל, ולמרות הכל, ולמרות אווירת ההפקרות השוררת בחלקים נרחבים של הציבור, יראי-השם מצייתים לרבותיהם ומתרחקים מכל קשר עם האיפונים למיניהם.

ועל זה באנו במלים אלו! כדי שנלמד להסתכל על הטוב והיפה שעדיין משתקף במחנה היראים, ולדעת שצריכים להתגאות ב'חזות הגלותית' שלנו, להתפאר שאנחנו משתייכים ל'דור הישן', ל'דור הקודם', ולא 'מתקדמים' אל הפטנטים והחידושים הדיגיטאליים שרק הִרְעו לנו, והרסו את מבצרינו ופרצו את חומותינו.

היום כבר לא צריך לומר שככל שנשתייך יותר לדורות הקודמים, כך ייטב לנו בזה ובבא... כן, כן, גם בעולם הזה! מי שלא נצמד אל כל השכלולים הנכלוליים, ואינו מתפאר ב'דור 5', אלא 'מתקדם אחורה' לְעֵבֶר דורות-העבר, הוא האדם שחי טוב גם כאן, בעולם הזה. והדברים ידועים ופשוטים כיום לכל בר-בי-רב.

ולא שלא צריך להיאבק מול פורצי-הגדר. בוודאי שצריך לקדש מלחמה ולצאת לקרב על קדושת המחנה

וטהרתו; אבל יחד עם זאת לא צריך לחשוב שאנחנו, באי בתי המדרשות די בכל אתר, מצויים במצב כל-כך קשה, שכבר אין ממנו נסיגה.

זה לא כך, ומי שמנסה להחדיר במוחנו את הדבר, הוא יצר הרע בעצמו, המעוניין להחליש את כוחנו ולהביאנו למצב של ייאוש וחדלון, כדי שנתרפה במלאכתנו, מלאכת הקודש, בהיותנו בטוחים שאין כבר מה לעשות.

אז כדאי לדעת: עדיין יש בדורנו ובתקופתנו עמלי-תורה אמיתיים, שרצונם היחיד ושאיפתם הבלעדית היא אך ורק ללמוד תורה, ולשקוע בעמלה.

עדיין יש בימינו מי שהתפילה נטועה עמוק-עמוק בליבם, והם באים לבית הכנסת בהדרת-קודש, כדי לשאת צקון-לחש טהור לפני בוראם. ומאמינים שכל מילה שהם מוציאים מפיהם בעת התפילה נשמעת בשמי-שמים, ומתקבלת במרומים.

למרות כל הסיאוב האיום-והנורא הנראה מחוץ לכתלי בתי המדרשות, ולמרבית הצער חודר גם לשולי המחנה

המתרחבים והולכים, למרות כל זה - עדיין יש בתוכנו המון-המון בני תורה שיכולים להתגאות במנוחת-הנפש שלהם, הנובעת היישר מהסיפוק והאויש העצום של עמל-התורה הקדושה.

עדיין יש במשפחותינו רבים-רבים שאינם מכניסים לבתיהם אף כלי-

תקשורת שאיננו עומד תחת עיניהם הפקוחות של גדולי הדור. הגם שעניינה של התקשורת שאיננה-מבוקרת נפרץ מאוד לאחרונה, אבל עדיין יש משפחות רבות, מהשורשים אשר ה' קורא, השומרים על כתי-בתייהם, ועושים כל מאמץ לקדש את דל"ת-אמותיהם, ומכניסים בבית רוח-של-שמחה והשראה, תוך יצירת קשר בריא עם כל ילדיהם, בכל הגילאים. קשר שהופך לבריא במיוחד, דווקא בגלל היעדרה מהבית של תקשורת לא-מפוקחת.

למרות הפרצות הגדולות במושג הכל-כך מקודש של 'אמונת חכמים', והעיוותים החמורים הנשמעים בעניינינו, יש עדיין אלפים ורכבות הנאחזים ברבותיהם באמונה-רבתי, ואינם מקבלים שום החלטה משמעותית מבלי להתייעץ איתם. ולאחר שהרב אמר להם מה לעשות, הם הולכים ועושים כדבריו, בלי להתלבט ובלי להתבלבל - כי הרב/האדמו"ר אמר.

תגידו: לשם מה הדברים נכתבים? וכי באמת אנחנו סבורים שהמצב הגיע עד לדיוטא כזו שכבר אין מה לעשות?! מה פתאום?! - נענה ונאמר, שהאנשים הקרובים לתחושותיו של הציבור, ואלה שיודעים לזהות ו'להריח'

נלמד להסתכל על הטוב והיפה שעדיין משתקף במחנה היראים, ולדעת שצריכים להתגאות ב'חזות הגלותית' שלנו, להתפאר בכך שאנחנו משתייכים ל'דור הישן', ל'דור הקודם', ולא 'מתקדמים' אל הפטנטים והחידושים הדיגיטאליים שרק הִרְעו לנו, והרסו את מבצרינו ופרצו את חומותינו

ראשונים ואחרונים, שהאדם צריך להלך ברוח נמוכה ובנפש שפלה, ולחשוב על אפשרויות. זה לא סתירה, בגלל שכוונתם של ספרי המוסר היא שהאדם צריך להרגיש כך ביחס לאביו-שבשמים, ארון-האדונים וגיבור-הגיבורים.

אבל כאשר מדובר בהתייחסות אל פורקי-העול למיניהם, ובכלל זה כל אלה הנמנים על 'מהרסיין ומחריבייך', צריך כל אחד לאזור עוז ותעצומות, ולהלך בגאות-אמת ולהרגיש שהחברה בה אנחנו חיים מורכבת מהאנשים הכי-מסולאים-בפז, עידית-שבעירית, ואף אחד לא יצליח לגזול מאתנו את ההרגשה הזו.

רק לחשוב מה גדול ערכו, ומה עצום שוויו, של כל מי שנשאר בתומתו, ומהלך במשעולי-הדרך שמתווים לנו גדולי הדור. רק לחשוב באיזו הערכה יתקבל אדם כזה אצל משיח-צדקנו שיבוא במהרה. ולא נשאר לנו הרבה זמן להמתין.

ומה שברור, שדווקא היום, כשברור לנו שפעמי משיח כבר כאן - כדאי ללכת בדרכי-ישראל, ולא להיסחף אחר כל המסיתים. ולדעת, כפי שאמרנו, שעדיין יש גם בדור זה אלפים ורבבות העושים רצון קונם, ומייחלים לגילוי כבוד שמים מהרה.

ומסקנת-המסקנות צריכה להיות שעלינו להתנתק מהתקשורת בצורה מוחלטת. לדעת שאנחנו לא שייכים אליה כלל וכלל, ומסריה אינם מתאימים לנו בשום צורה.

את תגובות-האמת של קהלי-היעד החרדיים, יעירו בפניכם שכל מה שנכתב לעיל - שריר וקיים.

כי מה שמתרחש בשוליים, שכאמור מתרחבים-והולכים, משפיע על רבים מאתנו, שאולי לא נסחפים למעשיהם של השוליים הללו ומתנערים מהם באופן מוחלט, ואף מתרחקים מכל מה שהם מייצגים, אבל, כל זה מעניק להם הרגשה שגם הציר המרכזי של הציבור שלנו (מה שקרוי כיום 'מיינסטרים'), לוקה מאוד בעניינים אלה.

מטרתו של מאמר זה הוא להטמיע בלבנו ובהרגשותינו את הידיעה שזה פשוט לא נכון! רוב גדול מאוד מבין האנשים הניצבים במרכז ההווה של הציבור החרדי, הנקראים אנשי-שלומנו, שומרים על עצמם מכל משמר, ויודעים אנה פניהם מועדות, וגם אם אי-אפשר להתעלם מ'ידידת הדורות' המורגשת במעשינו, ובאישיותנו, אבל הם יודעים שהקב"ה ברא אותנו דווקא בדור זה, ובתקופה שכזו, כדי שנעשה דווקא כאן, ודווקא היום, את מה שהוא, השי"ת, רוצה שנעשה, ונקדש את שמו ככל האפשר.

אנחנו חיים בדור שחובת השעה שלו היא לזקוף את קומתנו בגאווה (לא כיהירות ובשחצנות, אבל בגאווה יהודית אמיתית!), ולהכריז בריש-גלי שאנחנו נמנים על נאמניו-של-השם-יתברך, וכל מה שייאמר לנו, מפי גדולי הדור, לעשות - נעשה.

עם טלפון כשר בלבד בנקיקי המדבר

לאחר שתתוודעו לסיפורו המופלא של מדרין הטיולים מ'יסודות', ושל עמיתו הטייס, וכמה אישים נוספים, המתעקשים כולם להשתמש רק בטלפון כשר, תבינו שאפשר להוריד מעל סדר-היום את המחשבה הלא-וכונה הזו, ולצאת בקריאה מהדהדת שאין אף אחד, יהיה מי שיהיה, שאינו יכול להסתדר עם טלפון כשר בלבד. מזה כ-20 שנה מדרין ר' זאב גנוט טיולים בכל רחבי הארץ, ותתפלאו לשמוע שהוא משתמש רק במכשיר כשר, ורק במפות פיזיות מ...נייר; אין לו אינטרנט, ולא 'ווייז', וגם לא וואטצפ, והטיולים שלו הרבה יותר מעניינים...

'מורי הדרך והמדריכים של ימינו כל-כך שעברו את עצמם למכשירי הניווט, שאיבדו כבר לחלוטין את חוש-הניווט העצמי שלהם, ואם תבקש מהם לאתר נקודות אורך-ורוחב במדבר, ובמקרה המכשירים שלהם יתקלקלו, הם לא ימצאו שם את ידיהם ורגליהם. לעומת זאת, מי שלא מצויד במכשירים אלה, התרגל לפתח גישות מקצועיות, והוא מכיר ומזהה בחושים אלה את כל התוואים וההצטלבויות'. הרב גנוט, בן ה-43, מתפקד מזה כ-20 שנה במקצועו כמדריך טיולים, והוא

ר' זאב גנוט עם הג'יפ שלו במרומי החרמון

מנהלי הת"תים, וגם מאות בתי-אב פרטיים, מכירים אותו בין היתר גם באמצעות העובדה שבניגוד לכל יתר עמיתיו אי אפשר להשיג אותו אלא במספר הנייד הכשר שברשותו - 05276-19635. 'כשר' זה כשר למהדרין; בלי 'סים' משותף, בלי וואטצפ, כלום. זאת למרות שתוכנת הניווט המצויה כיום במכוניות רבות הנעות בכבישים היא כאין-וכאפס לעומת החידושים הטכנולוגיים המצויים בניווט-מדברי, שהוא גם לכאורה 'נצרך' יותר, כדי לא לטעות ולתעות בנקיקים המדבריים.

מעריך מאוד - תשמעו טוב - את העובדה שאני משתמש רק בנייד כשר, מהיום והלאה הוא יעביר לי עבודות שאוכל להתפרנס מהן.

בשלב מסוים פרץ האיש בכבי, ואמר שכל הילדים שלו ידרו לגמרי מן הפסים בגלל המכשירים הללו, ולכן אני מאוד מעריך ומכבד את מי שאינו נסחף אחריהם, ובמיוחד במקצוע שלנו, כשרק אני יכול להעיד עד כמה זה נחוץ, ובכל זאת אתה מתגבר על עצמך, ומשתמש רק במכשירים כשרים. כל הכבוד.

הרב גנוט מוסיף עוד נקודה מעניינת, ואומר: 'אני מטבעי אדם סקרן מאוד, ורוצה לראות הכל מול העיניים, וזו גם אחת הסיבות שנמשכתי למקצוע הדרכת הטיולים, הפותח בפני אפיקים חדשים ומרתקים שאחרים אינם נחשפים אליהם. וככזה, הייתי אמור למצוא את עצמי בתוך המכול... של שטף המידע הנמצא באיפונים. הנני מעיד על עצמי שמדי יום יש לי נסיון חדש בנושא, וברוך השם שאני עומד בכך.'

מה שצריך להדגיש הוא, שהעובדה שאני-שיחני אינו משתמש במכשירים לא-כשרים אינה פוגמת בכזה-זה את איכות ההדרכה והטיול. 'מה שאצלם לוחצים על כפתור, ומגיעים לכל מקום, ומיד, אצלי זה עובד עם מפות פיזיות, המשוורטות על נייר. מה שאצלם פועלת הלחיצה שהמכונה יודעת להסדר לבר, אצלי צריך לכוון בידים כל פעולה ופעולה... אבל אם אתה שואל אותי, זה מה שעושה את הטיול יותר נעים ומקורי, כשאנשים רואים שאתה מתאמץ עבורם, ולא רק לוחץ ולוחץ על כפתורים דיגיטאליים.

ואם הוא מתמצא במקומות מרוחקים, ה'המצאות' המרתקות שלו באזור נחל שורק, שם שוכן מושב 'סודות', הן בכפלים. מי שחושב שכדי ליהנות מנוף יפה צריך דווקא להצפין הרחק-הרחק עד לקצה הגליל העליון, יגיע אל גנוט וישמע שגם באזור 'סודות' יש נופים המזכירים את צפון הארץ, ולא צריך להתעייף ולנסוע רחוק.

'הנחלים והמעיינות שאני מכיר כאן באזור, מזכירים את עמק החולה, ויש אפילו מצפה גבוה המזכיר את מצפי הגליל', הוא אומר, והסיבה שאנחנו מצטטים אותו באמירות אלו היא אך ורק כדי להמחיש לציבור הקוראים שלא צריך להיות מצויד בטלפונים לא-חכמים כדי להכיר אתרים. והראיה, שהעמיתים שלו אינם מכירים את כל מה שהוא מכיר... וגם לא חצי מזה...

וזו ראייה ניצחת לכל מי שבא וטוען 'שהעבודה שלי מחייבת לעשות כך וכך, ואלו הן פעולות שאי אפשר

מעיד על עצמו ש'מאז ומתמיד אהבתי לטייל, ולהכיר כל פינה בארץ'. הוא נולד ברכסים לאביו הרב"ג רבי יגאל גנוט שליט"א, מאברכה המופלגים והוותיקים של הישיבה בכפר חסידים, ומתלמידיו המובהקים של מרן המשגיח הגה"צ רבי ר' יפה זצ"ל (שנהג במשך עשרות שנים לאכול את סעודת הפורים שלו אצל משפחת גנוט).

בשל היותו יהודי חרדי בכל רמ"ח וש"ה, מוצף ר' זאב בהזמנות על בסיס יומי ע"י משפחות, יחידים, וגם כמובן מוסדות חרדיים גדולים, המעוניינים להיות מודרכים על ידו בטיול, בכל מקום שהוא על פני הארץ. בנוסף להדרכה עצמה הוא מחזיק חברת לטיולי-ג'פים, הכפופה למשרד התחבורה.

כאשר אנחנו מגיעים לענין הזהירות המרובה, והראויה להערכה, שהוא נוהג בכל מה שקשור לתקשורת, מקדים גנוט ואומר שאינני מתכחש לכך ש'מדובר בנסיון מאוד

גדול מצדי. דהיינו, אל תחשבו לרגע שהדבר קל. נכון שאני עושה זאת בהכרה מוחלטת, אבל עמיתי בהדרכת טיולים אינם יכולים להאמין שאני מנותק לחלוטין מכל מגע עם תקשורת שאינה כשרה.'

הוא מציג בפנינו, למשל, את המפה הגיאוגרפית שלו עם כל אתריה של ארץ ישראל, והמפה הזו עשויה מחומרים פיזיים, כלומר: מפה מנייר... כמו פעם... כמו כל המפות בהן השתמשו מורי הדרך והמדריכים לפני עשרות שנים... 'אינני מחזיק בשום מכשיר דיגיטאלי הפועל באמצעות התקשורת המקוונת', מזהיר גנוט, וחוזר שוב לציין ולתאר כמה שזה קשה, מכמה וכמה סיבות, וברור גם

שמפסידים לקוחות שהתרגלו לחפש רק ברשת. אבל יחד עם זאת, ועוד לפני שהוא מפרט מדוע בעצם לא מפסידים מאומה, מדגיש גנוט שהציות לדברי חכמים, והזהירות מהסכנות הגדולות הנעוצות באינטרנט, הוא חובה גמורה לכל יהודי חרדי מצד אחד; ומצד שני מהווה הציות סיפוק של ממש לכל מי שצועד בדרך זו. ומי שמאמין באמת בכל מילה היוצאת מפי רבותיו יודע שלא יתכן שייגרם לו נזק מהליכה בדרך האמת.

אבל, ההפתעה הגדולה היתה כאשר הגיעה שיחת טלפון מאחד הקיבוצניקים המתגורר ביישוב סמוך, הידוע כקיבוץ שמאלני, וגם האיש עצמו אינו שומר מצוות. כשהרמתי את השפופרת, לא האמנתי למשמע אוזניי, ואמר גנוט. האיש ביקש לדעת האם אני אכן משתמש רק בטלפון כשר, וכאשר 'הודיתי באשמה', הודיע לי הקיבוצניק שגם הוא עוסק באותו מקצוע, בהדרכת טיולים, וכיון שהוא

למעלה: ר' זאב גנוט מעלה לג'יפ שלו בני ישיבה. למטה: בחציית אחד מנחלי הגולן

לעשותן ללא איפוף. שכן, כאמור, אין לך מקצוע הרוש לכאורה היצמדות למכשירים המסואבים יותר מהדרכת טיולים, ולמרות הכל עומד לפנינו יהודי המעיד על עצמו שהוא מסתדר בלי זה...

מסר נוסף הוא מעביר תדיר לנוסעיו, וזאת על ידי הצגת שאלה: אם השימוש בתוכנת הווידאו וביתר הפרויקטים הממוחשבים האמורים להקל על הנסיעה, הוא אכן גורם לנהגים להרוויח זמן בעמידה בפקקים, ומותיר להם אפוא הרבה זמן פנוי, מדוע אנחנו לא שומעים על יותר ויותר 'סיומי ש"ס' הנעשים בעולם על ידי הנהגים 'הפנויים' הללו?... אם כל-כך הרבה זמן נותר לנהגים, מדוע הם אינם מנצלים אותו לערכים רוחניים, ולהספקים גדולים יותר בלימוד תורה?

על-כרחנו שאין זו אלא עצת-היצר, הנותן לבני האדם להבין שאם ישתמשו בתוכנות הממוחשבות בנהיגתם, הם ירוויחו זמן, ובמציאות - פני-הדברים שונים לחלוטין. גנוט מסביר לנו גם את ה'שקר' שבתוכנות אלו, ולמשל: כאשר יש פקק באזור רחוב 'אלנבי' בתל אביב, 'מסיעה' אותך התוכנה לרחוב מרכזי אחר, כמו קינג-ג'ורג' ורחובות מרכזיים אחרים. אבל מי שאינו נזקק ל'ווידאו' מלמד את עצמו להתנווט על ידי השתחלות מהירה לרחובות צדדיים וקטנים, שם אין פקקים...

גם אם אתה, המבוגר-האחראי, סבור שהאינטרנט לא יזיק לך - ואין דבר כזה בעולם!!! אין אדם שיכול להעיד על עצמו שזה לא יזיק לו - כדאי לך מאוד להימנע מכך ולרכוש בצורה זו את ההערכה הגדולה של הילדים ובני-הבית. אני מעיד על עצמי, מספר גנוט, שהילדים שלי יודעים להעריך את ההתגברות שלי בעניין.

לפעמים הם-עצמם פורצים בשאלה ואומרים לי 'אבא, איך אתה מסתדר בדרכים', וכשאני משיב להם 'ילדי היקרים, זה מה שציונו רבותינו, וזה מה שכל יהודי צריך לעשות', הם מקבלים מכך את המסר המוסרי הגדול ביותר שאפשר לקבל בדורנו. מסר חד ונוקב על 'אמונת חכמים' צרופה, שאינה תלויה בדבר.

ואני יכול לספר לך בשמחה, הוא אומר, שהדברים משפיעים על הילדים, עד כדי כך שהם כבר מנסים להשפיע על חבריהם וקרוביהם שיתנוזרו לחלוטין מכלי-המשחית הזה... מה-גם, ממשיך גנוט ואומר, שכאשר אינך צמוד למכשירים המסואבים הללו, יש לך הרבה יותר פנאי להיות

עם הילדים ולחנכם, ולהעמיס עליהם תובנות ומסרים חינוכיים. לך ובדוק בכל הבתים שבהם האבא משתמש במכשירים אלה, ותמצא שגם בזמנים שהוא בבית, ליבו אינו שם, והוא אינו פנוי לילדיו

במלים אחרות: ההתגברות שלך הבאה לידי ביטוי בהתנתקות המוחלטת מכל מה שקשור לאינטרנט, היא השקעה לא רק בכ-עצמך, ולא רק בילדיך-שלך, אלא בכל הדורות העתידיים לבוא. גם הצאצאים שלך יחנכו כך את ילדיהם, וכן הלאה, ורק לנסות ולחשוב על הרווח האמיתי שיש בכך, מול רווח מפוקפק של שימוש במכשירים שנאסרו גדולי הדור.

כשהילדים שלך רואים שהטיולים מתוכננים ע"י מפות פיזיות, ללא וויזו, או טלפונים 'לא-חכמים', הם לומדים שאפשר להסתדר גם בלי המכשירים הללו, ומסרבים להטות אוזן לכל המפתים והמסיתים הבאים ואומרים להם שכיום אי אפשר בלי המכשיר הזה, ובלי המכשיר הזה, אי אפשר... ואני מהווה את אחת העדויות שבהחלט אפשר. ולא רק אפשר, אלא החיים נעשים יותר נוחים, יותר שלווים ויותר שמחים. אני אומר זאת באופן חד-משמעי!

כדי להמחיש בפנינו עד כמה אפשר ואפשר להסתדר בלי המכשירים הלא-כשדים מספר לנו גנוט שממש באלה הימים פגש חבר טייס, בעל תשובה, שעד לפני תקופה קצרה תיפקד כטייס בחיל האוויר, ועתה הוא טייס אזרחי. כשסיפרתי לו שאני משמש כמדריך טיולים ויש לי רק מכשיר כשר, הוציא הלה את המכשיר שלו, וגרם לתדהמה.

מכשיר פשוט לחלוטין, עם סים כשר בלבד, בלי שום הוספות. והוא - כבר אמרנו - טייס!!! 'למדתי להסתדר עם המכשיר הזה, ואינני זקוק לשום דבר אחר', אומר הטייס. 'כמי שמחובר לעולם הטייס, מוסיף גנוט, אני יודע כמה שזה קשה לכאורה, אבל רק לכאורה... כי מי שמחליט שהוא אינו רוצה מכשירים אחרים, מסייעים לו מן השמים'. בכלל, הטלפון הכשר הפך למושג שהכל מכירים בו, וממילא לא צריכה להיות שום בעיה באף מקום. גם כאשר הינך נכנס לעסק שהחוק מחייב אותו בתו ירוק, ומבקשים ממך להציג אפליקציה, ואתה אומר שיש לך מכשיר כשר, כל השוערים יודעים כבר מה זה, ומבקשים להציג את התו שהורפס על נייר.

והבא ליטהר מסייעין בידו.

למעלה: בפתח מנהרה במדבר יהודה. למטה: עם המפה הפיזית שלו, העשויה מנייר, בשעת לילה

שַׁבְּתִי בן ה-105 שֶׁב לְבֵית הַכִּנְסָה

ועכשיו הוא עמד שם, על הבימה, ובכה... קול בכיו הגיע למרחקים, עד שהחברים שהתהלכו ברחבה שָׁמְעוּ ל'מחסן', מיהרו לרדת ולראות מה קרה.

שבתי בכה ובכה. אי אפשר היה להרגיעו. נקל לתאר גם את הדמעות שנקו בעיניהם של יתר חברי הקיבוץ שהגיעו לבית הכנסת. רק לאחר כמה דקות הצליח להוציא מפיו את המשפט 'אתם לא יודעים מה צריך לומר עכשיו, בתפילה זו שלפני שבת?!' - אני אלמד אתכם מה שלמדתי בחיידר, בפולין' - - - ושוב פרץ בבכי, בכי כזה שרק יהודי יכול לו, גם לאחר כל-כך הרבה שנים שבהן לא זכה לעמוד בתפילה לפני בוראו - - -

הקיבוצניק הקשיש, כך מתברר, נולד בעיר קראקא בפולין, ולמד שם כמה שנים בחיידר. בערבי-שבתות היה הולך עם אביו לאחד השטיבלעך החסידיים בעירו של הרמ"א, ולאחר מנחה היו מתכנסים כל ילדי החיידר באחד מחדרי השטיבל ואומרים 'שיר השירים', כאשר כל ילד קורא, לפי תור, את אחד הפרקים.

90 שנה לאחר מכן - לאחר שעברו על שבתי חרינוביצקי כל-כך הרבה הרפתקאות - הוא ניצב שוב בערב-שבת לפני הסיידור, והנה שיר השירים לפניו. מי יוכל לרדת לעומק-סְתָרֵיהָ של הנשמה היהודית הזו, שבמשך תקופה כה ארוכה שכחה את בוראה, והנה עתה גָּלְגַל מגלגל-כל-הסיבות ששבתי זה שב לבית ה', וצריך ללמד עתה, כמו מלמד בחיידר, את חבריו בקיבוץ איך קוראים שיר השירים...

הוא מתחיל לקרוא ודמעותיו מלחלחות את דפי הסיידור. 'ישקני מנשיקות פיהו...' משכני אחר כך נרצח... אל תראוני שאני שחרחרות ששזפתני השמש'... והוא אינו מאמין ששלולת-הפסוקים הקדושות יוצאות לו מן הפה, ועוד בהברה החסידית לה הורגל בחיידר בפולין. 'מעולם לא האמנתי שעוד אזכה לכך', יתייפח שבתי בגמר התפילה.

אחד מגדולי הרבנים ששמע על מה שהתרחש בתפילה ההיא ב'גברעם', התבטא ואמר שאין ספק

לא רבים השתתפו בהלווייתו של הקשיש בן ה-105 שנפטר במהלך החודש בכית אבות באשקלון. שבתי חרינוביצקי קרא לו, ובמשך כל שנותיו חי בקיבוץ החילוני 'גברעם' בעוטף עזה. רק לפני שנים ספורות הוא הגיע לבית האבות בו סיים את חייו, והסיבה שבחרנו להעלות את זכרו היא העובדה שלמרות במשך 75 שנה לא זכה האיש לקיים מצוות, בשנים האחרונות הוא התקרב מעט לאביו שבשמים.

15 חברי הקיבוץ שהגיעו בערב-שבת למחסן הבגדים הנטוש שהפך לבית כנסת מאולתר, הרגישו שהם עושים היסטוריה. 75 שנה, מאז ייסודו של קיבוץ 'גברעם', 10 ק"מ דרומית לאשקלון, לא התקיימה כאן תפילה, והנה לראשונה הם זוכים להקים בית-מקדש-מעט בתוככי קיבוץ, ובהסכמת ההנהלה.

למרות ההסכמה, הם הגיעו בחשאי, כמעט במחתרת; השתדלו לא לעורר תשומת-לב יתירה. לא רצו שמאן-דהו יתעקש לטרפד בכל זאת את התפילה הראשונה. חלקם אפילו החביאו את הכיפה בכיסם, ורק בהיכנסם לבית הכנסת הוציאוה, והניחוה על ראשם.

ההתארגנות לתפילה באה לאחר פעילות מאומצת ביותר של משה [מויש] גלנטי. המתכנסים הראשונים, שהגיעו בערב-שבת לתפילת מנחה, וקבלת-השבת שלאחריה, לא ידעו אפילו את סדר-התפילה, ומה צריכים לומר מתוך הסיידור. הם פתחו את הסיידורים שסופקו להם על ידי 'אילת השחר', והחלו לבהות במלים. לא ידעו מה עליהם לעשות. כך נמשכו להן כמה דקות של אי-בהירות, ואי-נעימות, שנמוגה כאשר הקשיש בן הכמעט-100 קם מכסאו, ועלה לבימה המאולתרת שהוקמה בבית הכנסת.

אי אפשר היה להרגיעו

שבתי חרינוביצקי קוראים לו, והוא אכן התקרב אז לשנת ה-100 שלו. לתפילה ההיסטורית בקיבוץ הוא הגיע במסירות נפש, וגם לאחר שילדיו ונכדיו ניסו להשפיע עליו שלא יתאמץ כל כך, הוא הגיע, ירד את כל המדרגות עד למחסן הנטוש,

סיפור מופלא, מרגש ומרטיט על קשיש, שַׁבְּתִי חרינוביצקי שמו, שנפטר בימים אלה בבית האבות באשקלון והוא בן 105 ■ בקיבוץ גברעם

בעוטף עזה עוד זוכרים כיצד בכה בילד קטן כאשר חננו את בית הכנסת, וכשאף אחד לא ידע איך להתפלל פרץ שבתי בזעקה, ואמר לכולם: 'אני אלמד אתכם מה שלמדתי בחיידר, בפולין' - - - ושוב פרץ בבכי, בכי כזה שרק יהודי יכול לו, גם לאחר כל-כך הרבה שנים שבהן לא זכה לעמוד בתפילה לפני בוראו ■ ואגב נספר כאן את תהליך ההתקרבות ב'גברעם', שהגיע לשיאו עם הכנסת ספר תורה, תהליך שהחל בזכותו של איש אחד, משה גלנטי שמו, שחיפש את הדרך, ומצא, וסחף בעקבותיו עשרות חברים המגיעים לתפילות במניין שלא התקיימו כאן מאז ייסוד הקיבוץ לפני כ-80 שנים

גם תנאים כלכליים נאותים ומשופרים, גם מיקום טוב הסמוך פחות או יותר למרכז הארץ, והטבות נוספות שאינן נופלות בחלקו של כל קיבוץ וטוב. דבר אחד לא היה, ואיש לא חלם שיהיה: בית כנסת. כ-80 שנה לא התקיימה תפילה בגברעם, גם לא ביום הכיפורים. הצעד הראשון שהביא לכך היה לפני כ-20 שנה, בעת שמשא גלנטי עשה את הצעד הראשון לעבר הקיבוץ.

משה, שתמיד 'חיפש את עצמו', לא פסק לרגע מלתור אחר דרך האמת, חיפוש-אחר-חיפוש. בדרכו הגיע לכל-מיני 'אמונות' טפלות ונידחות, שמקורן במוזרח הרחוק, עד שיום אחד הזדמן לו להאזין לשיעור ב'ערכים', ומאז השתנו חייו.

זה לא קרה בהורו, גם לא בסין וביפן, אלא בשדות החיטה שבין אשקלון לשרדות. נפשו היהודית קיפצה אל מעבר לגדרות-התיל המקיפות את הקיבוץ, ובדרך-לא-דרך מצאה את הדרך... די היה לו ב'חברותא' טלפונית מטעם 'אילת השחר', ובשיעור של אחד מרבני 'ערכים', כדי להגיע אל המסקנה הבלתי-נמנעת שהאושר הגדול קרוב מאוד אליו, כיהודי.

הסיפור המדהים עם הממטרות

מאז שהגיע לתוכנה זו, צועד גלנטי חדר-אמונה, ואינו מתחשב בקשיים הניצבים בדרכו. הוא מחליט לחבוש כיפה, ואינו חושש מ'מה יאמרו' חבריו בקיבוץ; הוא מחליט לשמור שבת, גם אם בביתו-שלו לא בדיוק שומרים.

והקב"ה, כמו שכולנו יודעים, מאיר לו פנים, והבא ליטהר מסייעים לו. גלנטי מרגיש את היר המושטת לעברו מן שמיא. כדוגמא הוא מספר לנו על דבר-פלא שאירע עימו בעת ההשקיה בשדות הקיבוץ, עליה הוא אחראי מזה כמה שנים. עד שלא שמר שבת, היה מפעיל את הממטרות בשבת. משקיבל על עצמו שלא לחלל שבת, הפעיל בערב-שבת את השעון שיפתח את הממטרות בשבת. הוא מכין את השעון כנדרש, ופונה לקבל את השבת.

למחרת, עם אור ראשון, הוא מבחין שעננים שחורים החלו לכסות את השמים, מה שמגלה שעוד מעט קט יירד גשם זלעפות ארצה, והפעלת הממטרות תהיה מיותרת. ברם, כמי שקיבל עליו לשמור שבת, אסור לו כמובן לנטרל את פעולת השעון ולבטל את ההשקיה. גלנטי עמד בפני נסיון עצום, שכן כאשר יראו חברי הקיבוץ את הממטרות פועלות, בד בבד עם הגשמים שיורדים, יצעקו עליו ויאמרו ששמירת השבת שלו עולה לקיבוץ באלפי קוב מיותרים של מים. הוא החליט להתגבר ויהי מה. והנה, אכן, ארוכות

שהדבר דומה ל'תפילת הקוקוריקו' של האיכר היהודי בפולין שבא לבית הכנסת ולא ידע צורה של תפילה מה היא, וכשראה את כל הקהל מתפלל, החל להוציא מפיו, מרוב התרגשות, את קולות התרגולים שהוא שומע בחצר-ביתו. וכך עמד במשך שעה ארוכה וצעק 'קוקוריקו', כשרמעות שוטפות את עיניו. וכששמע זאת הבעש"ט אמר שהתפילה התמימה של האיכר עשתה רושם רב בשמים.

וכאשר הכניסו ספר תורה לבית הכנסת בקיבוץ גברעם, שנתרם על ידי ארגון 'אילת השחר', כרכר שבתי סביב הספר כמו ילד-חידוד קטנטן, ושוב שטפו הדמעות את עיניו, ושוב הוא נזכר, וסיפר לכולם, על השמחה, שמחתה-של-תורה, שהיתה בשטיבל בקראקא במשך כל השנים.

אנטיזה נגד כל התקשורת

7 שנים לאחר האירוע ההוא, הלך השבוע שבתי חרינוביצקי לבית עולמו בבית האבות באשקלון, ונקבר בקיבוץ גברעם, לא לפני שבנו אמר 'קדיש', ואף נאמרו כמה פרקי תהלים ע"י משה גלנטי, מי שהביא את בית הכנסת לקיבוץ. מאז שנפתח בית הכנסת בגברעם הוא השתתף בכל התפילות, ולמרות גילו המבוגר היה 'הרוח החיה' בין המתפללים. סיפור זה יוכיח שלא יעזור להם, למסיתים, שום דבר. הנשמה היהודית חיה וקיימת, וצריך רק להסיר ממנה את ה'קליפות', והגחלים ימשיכו לבעור.

ההתרגשות שהיתה בעת בכיו של שבתי בבית הכנסת, היא האנטיזה המובהקת ביותר נגד כל התקשורתנים המנסים להבהיל את נפש העם הזה, ו'להוכיח' לו באתות ובמופתים ש'רוב העם' אינו מעוניין בשמירת מצוות. הנה, רק הביאו אותם לבית הכנסת, וקשיש בן 100, המתייפח למול ארון הקודש, מרגש אותם עד עומקה-של-נשמה...

הכנסת ספר התורה לקיבוץ גברעם, היה שיאה של פעילות במהלכה התקבצו כ-15 חברים למנין קבוע, הוקצה מבנה לבית כנסת, וילדי הגן של הקיבוץ הגיעו אל בית הכנסת על מנת להתבשם ממראהו של ספר התורה, כמותו לא ראו מעולם!

גם אם באשר לכל הקיבוצים בישראל עוד אפשר היה להאמין שיבוא יום וגרעיני התשובה ייקלטו באדמותיהם, 'גברעם' שבמישור החוף הדרומי היה מעט שונה מכולם, ולו בשל העובדה שבשנותיו הראשונות היו במקום כמה משפחות דתיות, שבסופו של דבר לא נקלטו והחליטו לעזוב. איש לא יכול היה להאמין שבתוככי קיבוץ כזה, יגיעו ילדי הגן, כשהם חבושי כיפה, ויאזינו לדברי-ההסבר של איש הקיבוץ על ספר התורה...

גברעם משתייך לתנועת 'הקיבוץ המאוחד' והוא נוסד לפני כ-80 שנים. הכל היה כאן,

שלא לראות את הניצוץ בעיניים, שלא ככה גם לאחר שנות דור ודור שלא ראו כאן צורתו של ספר תורה.

בשבת שאחרי, הגיעו מתפללים נוספים שידעו על הימצאו של ספר התורה. שבתי חרינוביצקי התכבד בהוצאה-והכנסה, ובעומדו לפני ההיכל התפרץ שוב בבכי נסער, ולא יכול היה להוציא את הספר... הוא הסתובב ופניו אל הקהל, ואמר בבכיה 'מי האמין שעוד אזכה להגיע למעמד כזה בחיים שלי'!

הימצאו של ספר תורה בשטח הקיבוץ, גרמה אף לכך שכשהגננות בגן הילדים הקיבוצי רצו להמחיש בפני הקטנטנים את קבלת התורה בהר סיני, הן התקשרו לגלנטי ושאלו האם אפשר להביא את הילדים אל בית הכנסת על מנת לשמוע הרצאה שתכלול את מושגי היהדות.

גלנטי נענה ברצון, וגם התמונה הזו של ילדי הקיבוץ כשהם חבושי-כיפה, יושבים ליד ספר התורה ומאזינים לדבריו על ספר התורה - תיכנס ללא ספק לספר דברי-ימיו של גברעם.

ראה הקב"ה כך, והחליט לזכות את המתפללים בספר תורה קבוע, משלהם. ולא סתם ספר תורה, אלא ספר מהודר שבמהודרים שנתרם על ידי 'אילת השחר', באמצעות משפחה חרדית המתגוררת בבני ברק.

המשפחה הבני-ברקית שתרמה את הספר התלבטה בתחילה באשר ליעד התרומה.

מחד גיסא, הרצון היה להעביר את הספר המהודר לאחת הקהילות החרדיות ברמת בית שמש, אבל מאידך - לאחר ביקור שערכו אצל אחד מגדולי הדור המפורסמים שליט"א, והציגו את ההתלבטות האם לתרום את הספר לקהילה החרדית או שמא כדאי לתורמו לקיבוץ גברעם, השיב הגדול שהזכות שלכם תהיה יותר גדולה אם תעבירו את הספר לקיבוץ החילוני, שכן כאשר לקהילה החרדית בבית שמש - אם אתם לא תתרמו, יהיו עשרות תורמים אחרים, אבל אנשי הקיבוץ לא ימצאו ספר תורה כה מהודר במקום אחר.

הכנסת ספר התורה המהודר, והקבוע, התקיימה אפוא בגברעם, לא לפני סיום כתיבת האותיות שנערכה בבני ברק. האירוע בקיבוץ נערך ברוב עם ובהמון חוגג, כשרבים מתושבי הקיבוץ נאספים בכדי שבת ליום חגה של התורה. בגברעם, למי שלא יודע, יש מפעל 'מעטפות'. מעתה לא יודקו שם 'מעטפות'; יוכלו להתפלל באופן ישיר.

השמים נפתחו ומטר עז ניתך על פני שדות הקיבוץ. ליבו ניתר בקרב, אבל הוא מתחזק באמונה ששמירת השבת לא תפגע בו ולא תזיק למעמדו בקיבוץ. והנה מגיעה השעה שהמטרות צריכות להיפתח על ידי השעון הממוחשב.

מחלון ביתו הוא משקיף אל השדות, ואינו מאמין למראה עיניו. המטרות אינן פועלות. עוברת עוד שעה, ועוד שעה, ואף ממטרה לא זזה ממקומה. הוא אינו מבין איך זה קורה; הרי כמו-ידיו הפעיל את השעון בערב שבת. איזו תקלה יכולה כבר להיות שם, שלא קרתה מעולם?!

במוצאי השבת הוא ממחר אל חדר הפיקוד הממוחשב ומשפשף עיניו מול המצג. הכל תקין, הכל פועל, ולמרות זאת המטרות לא הופעלו... אין זאת אלא שמלאך טוב משמים הגיע לכאן, ומנע את ההפעלה... הסבר אחר, אין לו. בניגוד לקיבוצים אחרים, בגברעם לא התקיימה תפילה אפילו ביום הכיפורים. גלנטי מתחיל לגשש, במלוא הרגישות.

ההפתעה הראשונה היתה ברמותה של ההיענות חסרת-המעצורים של החברים לבוא ולהתפלל. בין-לביין נזכר גלנטי שסמוך לביתו יש מקלט ששופץ לאחרונה על ידי משרד הבטחון, ופנייה למזכיר הקיבוץ ולקב"ט הביאה בעקבותיה את ההסכמה על הקצאת המקלט כבית כנסת זמני.

בינתיים הקצה הקיבוץ לבית הכנסת מחסן בגדים נטוש, ששימש בעבר כמכבסה. המתפללים ביצעו את הנקיון הראשוני, ונכנסו להתפלל בבית הכנסת הקבוע בגברעם. מספר ימים לאחר מכן מתקשר הרב שלמה רענן, העומד בראש ארגון 'אילת השחר', אל גלנטי, ומבשר על כך שהצליח לאתר עבור בית הכנסת ארון-קודש, כמו גם בימה ותיבה לחזן.

מיד לאחר חזרתו לקיבוץ, והכנסתם של הארון, הבימה והתיבה אל בית הכנסת, מתקשר גלנטי אל הרב רענן ואומר לו: 'ארון קודש כבר יש; גם בימה ותיבה. רק ספר תורה חסר לנו'. הרב רענן שומע את הדברים, ומורה לו להגיע לביתו ברחובות, שם יוכל לתת להם ספר תורה בהשאלה, עד להשגת תורם קבוע.

קבלת הפנים עם הגיעו לקיבוץ וספר התורה בידו, היתה מאוד מרגשת. עשרות חברים עמדו בשער, ו...וזרקו סוכריות על הטנדר שבו היה ספר התורה. אי אפשר היה

וארטים ל**פרשת השבוע**

כא א ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. לפניהם הכוונה לפני הדיינים. הדין ידוע שבספק ממון יש 6 סוגי הכרעות לדיינים והן רמוזות במילה משפטים^[מחזק. שוא], פשרה, טענין, יחלוקן, מונח עד שיבוא אליהו. והנה יש הכרעה נוספת שלא מוזכרת והיא הכרעת **כל דאלים גבר**, ובשלמא לתוס' דסי"ל דכל דאלים הוא סילוק והיינו שהדיינים לא מכריעים אלא רק מסלקים את ידיהם נוחא, אלא לפי הראי"ש דסי"ל ד'כל דאלים' הוא הכרעת הדיינים למה המעלים מעה. וי"ל דהוא בהמשך הפסוק **אשר תשים לפניהם**, היינו לפי הרא"ש, יש עוד הכרעה, והוא שתשים לפניהם והם יריבו ביניהם.

כא ג. אנו בגפו יבוא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו. הנה בפרשת כתב כתיב ויצא מעמך הוא ובניו עמו. ואילו כא לא כתב בניו ומדוע? וא"כ אומר החת"ס, דהנה רש"י והרמב"ן כאן כותבים שהאדון חייב בפרסת האישה והילדים במקום האב, והרי חיוב האב במזונות בנו הוא עד גיל שש. וא"כ כאן שמדברים על יציאת העבד לאחר שש, ממילא אין לדים שהוא זן כעת וא"כ לא ויצאים ילדים מרשותו, משא"כ בפרשת בהר שמדברים שם על יובל זה יכול להיות גם אחרי שנתים, אז יש דין שיוצאים גם חיובי בניו מעמו.

כא ו. ורצע אדוניו את אזנו במרצע. וברש"י הביא מקדושין את אזנו הימנית, אז אינו אלא של שמאל ת"ל שהרצעה היא באוזן ימין דילפינן אזן און ממצורע. ובחנוכת התורה ביאר בדרך דרוש את רש"י מה ההוי"א לומר שהוא אוזן שמאל הלא כל מצווה היא בימין? ותירץ דאיתא בחז"ל שאת עשרת הדיברות אמר הקב"ה בימין וזה היה לשמאל של ישראל, וא"כ אוזן שמאל שמע ברב סיני שאסור לגנוב וכו' ולכן היה צד שהיא האוזן שתירצע. ומובא באבני שוהם רבי שמעון משה מלמד שהביא בדרך מליצה בשם אחיו רבי יהושע זלג דביאר דמדוע למעשה אוזן ימין הרי אוזן שמאל שמעה לא שמונה? ועי' י"ל כיוון דסי"ח הוא גנב סימן שזה נכנס באוזן שמאל ויצא באוזן ימין ולכן האוזן שהוציאה אותו היא צריכה להירצע.

כא יד. וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, מעם מזבחי תקחנו למות. הגמ' בחולין יא. אומרת מהיכן יודעים שאזלינן בחר רוב, ומשני מייאחרי רבים להטות. ופרכינן ה"מ ברובא דאיתא קמן, ברובא דליתא קמן מניל? ומשני דיליף **מעולה**, (שכולה למזבח וא"א לדעת אי טריפה היא או לא) שהיה לנו לחשוש שמא היא טריפה וא"כ הקרבן פסול, קמ"י שהולכים אחרי רוב ורובם לא טריפות, ע"כ הגמ'. ומכאן גם לומדים שמי שהרג במזיד נהרג ולא יכול לומר הרגתי אדם טריפה, כי רובם לא טריפה. וכעת מובן הפסוק: וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, היינו שאדם יהרג בתמזיד ויאמר (בערמה) הרגתי טריפה, ימעם מזבחי תקחנו למות, היינו מביאים לו ראיה מהמזבח שמצינו בו שלא חוששים לטריפה, וממילא הוא יצטרך למות. חיד"א וחת"ס

כא יט. אם יקום ויתהלך בחוץ וגו' רק שבתו יתן ורפא ירפא. מכאן רמז לדין שפסקו הרמב"ם והשו"ע שאף שאין דנים דיני אדם בחו"ל מ"מ ריפוי ושבת גנם. ורמז לזה בפסוק זה: אם יקום ויתהלך בחוץ והיינו חוץ לארץ. רק שבתו יתן ורפא ירפא. אך שאר נזקי אדם אין דנים. קח הכהן רבתי אברהם יצחק.

כא כ – כא. וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחי' נקם ינקם. אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא. יש להקשות אם הטעם הוא כי כספו הוא אז מה אכפת לו אם מת מיד או עמד ליום או יומיים? וי"ל, אומר רבי מנדל מקוצק, דהנה יש דין המפקיר עבדו ויצא לחירות, א"כ אם הבעה"ב הרגו במזיד ומת מיד אין לך מפקיר גדול מזה כי אנו רואים שרוצה להורגו ובודאי לא חפץ בעבדותו, וא"כ יש לעבד דין בן חורין ונקרא שהרג חברו יהודי ויחייבים ע"כ מיתה. משא"כ אם יום או יומיים יעמוד, אז אין הוכחה שפקיר עבדו, ואדרבה הוא חי, והאדון נזהר שלא ימות מיד כי כספו הוא ולא מפקירו, ומכה עבד פטור ממיתה.

כא לו. כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו המשה בשר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. והטעם בקר נותנים ארבע אלא חמש כבשור, ואמרת הגמ' שבגביה שר הוא התבזה ע"י שנטל את השה על הכתפיים, ובגלל הבזיון מורידים לו שה אחד ובמקום חמש ישלם 4. והטעם שמורידים לו כשעור הזה? **אפש"ל** טעם שמורידים לו רק חמישית מהקנס – דהא אמרו חז"ל "טוב אחד בעצר ממאה שלא בעצר" ועוד אמרו חז"ל "מידה טובה מרובה פי חמש מאות ממידת פורענות", וממילא יוצא שאם לענין השכר אדם מרויח כתוצאה, מהצער פי מאה – אז לענין העונש אדם צריך להרויח כתוצאה מהצער חמישית. דהא עונש לו מידת פורענות שהיא אחת מחמש מאות ממידה טובה, ומאה לחלק לחמש מאות שווה חמישית. ולכן מובן למה במקום שללם חמש בשר – הוא מביא ארבעה

כיון שזה מה שהוא מרויח מהצער – הנחה של חמישית מהעונש. שלחו לעלון.

כב כב. אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו. הלשון כי **אם** צעוק הוא קשה, כי היה צריך להיות כתוב או צעוק יצעק אלי. וי"ל עי"פ ב"ב כי היה דפניה לש"ש נחנונה במה שצערה לחנה כי היא רצתה שחנה תתפלל, ובכ"א נפטרו לה הילדים. ומוכיחה מכך הגמ' שאסור לצער אדם אפי' לשי"ש. וזה מה שכתוב כאן בפסוק אם ענה תענה אותו בשביל (כי אם) שיעצק אלי, שמוע אשמע צעקתו, ואז המשך הפסוק וחרה אפי' והרגתי אתכם, ר"ל.

כב כד. אם כסף תלווה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה. יש לפרש את הפסוק כך: אם כסף תלוה את עמי הכוונה שהלוואה צריכה להיות עם מעל היינו ב"ב עדים והוא ע"פ ב"ב מה עה: שיש לאסור הלוות כסף שלא בעדים. אבל 'את העני עמך' הכוונה כשנותן צדקה לעני, זה יהיה עמך היינו בינך לבין עצמך, ולא תהיה לו כנושה שמביא עדים.

כב ל. לכלב תשליכון אותו. יש לעיין למה כתוב תשליכון ולא תשליכו? וי"ל, אומר רבי חיים קניבסקי, שבא לרמז לדברי הגמ' בשלהי שבת, דאיתא שם דדרך העולם להשליך שאריות הבשר לכלב והני"מ במדבר, אבל בעיר לא יעשה זאת כי הכלב יסרח אחריו. והנה איתא בב"ב כה. מרחיקין הנבילות מהעיר נ אמר. ולכך כתיב לכלב תשליכון והיינו שתשליחו נ אמה כדי שלא ילך אחריכם.

כג ד-ה. כי תפגע שור אויבך או חמורו תעה השב תשבנו לו. כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגו' עזוב תעזבו עמו. הנה במצוות השבת אבידה כתוב **אויבך**, ואילו במצוות עזוב תעזוב כתוב **שונאך**. צ"ע למה שינתה התורה בלשון בין שתי המצוות? וי"ל מה שחילקו חכמי הלשון בין אויב לשונא. אויב הוא מי ששנאתו בסתר וכלפי חוץ נראה כאוהב, ואילו שונא הוא מי שמראה את שנאתו כלפי חוץ. וכעת הכל כמין חומר. דבפרשת אבידה שהבהמטה תועה בדרך ואין בעלים שרואים ד"ז אז זה הזדמנות לאויב שכלפי חוץ נראה כאוהב לנקום את שנאתו לבעלים, ואותו ציוותה התורה להשיב. משא"כ בעזוב תעזוב שם האויב לא יעני לא לסייע כי כלפי חוץ הוא משקר אוהבו, והבעלים כאן רואים אותו ובודאי יעזור, ולכך הציווי הוא על השונא ששנאתו היא כלפי חוץ ואותו ציוותה התורה לעזור. פרדס יוסף.

כג טז. וחג האסיף בצאת השנה באספך את תבואתך מן השדה. וקשה כאן קושיה עצומה, הא חג האסיף הוא חג הסוכות, וככות כאן שהוא בצאת השנה, היינו באלול ולהלן בפרשת כי תשא כתוב חג האסיף לתקופת השנה ופרש"י בתחילת השנה הבאה? וי"ל, אומר ה'אור שמח' עי"פ המדרש הידוע (ילקוט פרשת פנחס), שמעיקרא הקב"ה רצה לעשות ר"ה בחודש תמוז, יו"כ בחודש אב, וסוכות בחודש אלול, ובגלל שעשר חילקי העגל הקב"ה ביטל הכל, ובתשרי נתפייס ופרע להם את כל החגים הנ"ל בחודש תשרי. וא"כ פרשתנו שהיתה קודם חטא העגל – סוכות היה אמור להיות באלול, ואילו ביכי תשא' שהיה אחר חטא העגל סוכות נהיה בתחילת השנה. ויובן ג"ל למה ביכי תשא' כתוב ג"פ יראה כל זכורך יולא יחמוד איש את ארצד', ואילו כאן (כג כז) לא כתוב את המשפט ולא יחמוד איש את ארצך על הפסוק שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך. וי"ל ע"פ עירובין נד. שקודם שנשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון שולטת בהם, וכאן הוי קודם שנשתברו הלוחות לכך לא הוצרכו בברכה של לא יחמוד איש את ארצך, משא"כ ביכי תשא' לאחר שבירת הלוחות הוצרכו להבטחה ולא יחמוד איש את ארצך.

כג יט. ואשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך לא תבשל גדי בחלב אמו. וקשה מה הקשר בין ביכורים לאיסור בשר וחלב? וי"ל עי"פ מה שמספרים על הגאון שכשהוא היה בבית הכסא, כדי שלא יבוא להרהר בלימוד הוא היה קורא בספרי כהמה של גוים, יום אחד הוא רואה שכתוב שאם אחד מערעב בשר וחלב יחידו, ולוקח את החלב ומשקה עם זה את האילן צומחים פירות מאוד מיוחדים.. אמר הגאון כעת אני מבין את הקשר בין ביכורים לבשר וחלב, היינו שהתורה אומרת לנו שכשתביא ביכורים לא תערעב בשר וחלב ותשקה עם זה את האילן, כי זה אסור בהנאה. (מאז הוא הפסיק ללמוד בספריהם כי הוא מגיע עי"כ לדברי תורה).

כג כז. לא תשתחויה להם וגו' כי הריס תהיהם ושבר תשבר מצבותיהם. יש לעיין למה לא הובא גם ו'את' ו'אשר' מחדש? או יתשרפו באש' כמו שכתוב בכי תשא ובדברים: וי"ל, אומר רבי יחזקאל אברמסקי, עי"פ ע"ז נ: ששם מבואר שגוי לא יכול לאסור דבר של יהודי וא"כ ליחודי נח בזה, וכגון שהיהודי בעצמו עובד ע"ז אז גם הגוי יכול לאסור את החפץ של היהודי, ואומרת הגמ' שאחרי שישראל עבדו לעגל נאסרו כל האשרות בארץ כנען אע"פ שארץ כנען היא ירושה מאבותינו וא"כ אין גוי אוסר דבר שאינו שלו, בכ"א זה נאסר כי מתברר

פרשת משפטים תשפ"ב

שניחא להם לישראל העבודה לעגל, וא"כ י"ל דהכא הוא קודם חטא העגל לכן כתוב לשבר רק את המצבות שזה תלוש ושייד לגוי אבל אשירה שזה מחובר זה שייד לישראל ואת זה לא צריכים לשרוף אז להשמיד זה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ורק אחרי חטא העגל שהתברר שניחא לנו בזה אז שליחותיהו קא עבדי ונאסרו גם העצי אשירה, לכן בכי תשא התווסף דינא שאשריהם תשרפו באש.

כג כה. ועבדתם את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימין. יש להבין מדוע פתח בלשון רבים ועבדתם, וסיים בלשון יחיד לחמך ומימין? וי"ל דהנה מצינו בתהילים כע"ז שכתוב יאמר נא ישראל בלשון יחיד ואח"כ כתוב יאמרו נא בית אהרן בלשון רבים, ואמר ע"כ הגר"א שכשהפסוק מתייחס לכל ישראל הוא אומר בלשון יחיד וכשמתייחס ליחידים אומר בלשון רבים. וא"כ ממילא כאן נאמר כך: ועבדתם שם את ה' שאפי' אם תעבדו רק מעט אנשים את ה' אז יהיה ברכה לכל ישראל בפרנסה, וכמו שאמרו חז"ל כל העולם כולו ניוזן בשביל חנינא.

הלכות

בפרשתנו לא תבשל גדי בחלב אמו. מובא בחז"ל (מדרש שוחר טוב תהילים ח) שעיקר קבלת התורה היתה בשביל שנכשלו בבשר בחלב, והלכות בשר בחלב זה הלכות שיש בהם הרבה דינים בבית היהודי, כגון ביטול ברוב, טעם כעיקר, נ"ט בר נ"ט, כבוש כמבושל, אינו בן יומן, דבר חריף, בריה, דבר פגום, ועוד הרבה דינים. לכן עניין גדול לכל מי שמנהל את ביתו כהלכה ללמוד הלכות אלו מתוך השו"ע ונו"כ וכך יוכל לדקדק בהלכות המורות אלו. **נביא כאן דין המבשל מאכל פרווה בסיר חלבי (נ"ט בר נ"ט)** האם מותר לאכול אח"כ עם בשר? כשהמאכל הוא אף חריף (והיינו כשהוא ללא הרבה תבלינים שעושים את כל המאכל חריף), אם הכלי הוא בן יומן (דהיינו כשבישלו בו חלב בתוך כ"ד שעות) לכתחילה לכוי"ע לא יבשל בשביל לאכול עם בשר, אך כשבישל לשו"ע מותר לאכול עם בשר וכן נהגו הספרדים. ולרמ"א אסור לאכלו עם בשר אך מותר לאכלו בארוחה בשרית עם כלים שבירים אף כשהם חמים וכן נהגו האשכנזים. וכשהוא לא בן יומן דהיינו כשעבר יותר מעשרים וארבע שעות מאז שבישלו בו חלבי, לספרדים מותר לבשל בו לכתחילה פרווה כדי לאכול עם בשר, ולאשכנזים אסור לבשל לכתחילה ע"מ לאכול עם בשר, אך כשישיל יכול לאכול עם בשר. **אבל כשהמאכל חריף** (אין שיש טעם של חריף בכל המאכל כגון בצל מטוגן או הרבה תבלינים חריפים וכדו'). (למעט מרק שיש בפנים גם בצל וכדו') לכוי"ע המאכל הפרווה הנפך לחלבי ויש לו כל דיני חלב. כי הוא בולע את כל הטעם מהסיר (אפי' כשהסיר לא בן יומן כי החריפות מחזירה אותו לטעמו המקורי).

שוחד: כל ממונה של הציבור אסור לו לקחת שוחד בשביל כל עניין לקדם צרכי היחיד וכדו'. המקבל שוחד חייב להחזיר לנותן כשהנותן מבקש זאת חזרה. במקום שהחיידר שייך לו ובשל כך יש לו סמכות להחליט וסמכות לקבוע כללים, אזי כשיש שניים שמתמודדים על מקום אחד יכול לקחת שוחד. כשנותן שוחד להצליא את שלו וא"א בענין אחר נמי שרי. תפתי תשובה ח"מ ט' וכו'.

הפסרת משפטים. הפסרת משפטים זאת ההפטרה היחידה שבסוף ההפטרה צריך לחזור כמה פסוקים לפני"כ. והנה בשו"ע ובמשנ"ס קמ"ז א הביאו שיש איסור לקרוא בנביא למפרע. והבעיה גדולה יותר שקוראים בנביא מקלף (חזו"א). כה"ק בטעמא דקרא, ותכח שראוי באמת לקרוא מהפסוקים שאחרי בשביל לסיים בדבר טוב. אך הביא שהסטיפלצר הורה בלדרמן לקרוא כמו שכתוב ולא לשנות מהנהג. וכן משנ"ב דרשו

הלכות שביעית ערוך מתוך שיעורי רבי דוד שריבר שליט"א. **פירות נכרי** (כל ההלכות המוזכרות כאן דינם שונה אחר שגזע זמן הבעיה ויבואר מע"ה בנפרד). **שאלה**: קניית חסה שכתוב עליה 'יבול נכרי' מה המשמעות המעשית של כיתוב זה בשמיטה? **תשובה**: כידוע נחלקו אבות העולם וממנה להלכה למעשה, האם נוהגת קדושת שביעית ביבול הגדל בקרקע בבעלות גוי. הנוהגים כדעה הוסברת שיש קדושת שביעית בפירות הגדלים בקרקע של גוי, צריכים לנהוג בהם קדושת שביעית כמו בשאר פירות הקדושים בקדושת שביעית. עם זאת, ישנם כמה חילוקים בין פירות נכרי לפירות ישראל: **א**. אין איסור ספיחין בפירות של נכרי. **ב**. לכוי"ע אין איסור על יבול הנעבד או הנשמר בשביעית, בשונה מיבול ישראל שנחלקו הפוסקים האם השמור והנעבד נאסר באכילה. **ג**. איסור סחורה בקדושת דמי שביעית נאמר באופן חלקי וכפי שיבואר בשובעו"ת הבאים א"ה.

המשך הלכות שבת מתוך מנחת איש לרבי א"י'ש שפירא שליט"א: המשך בורר: קדירת בשר או קערה של דגים שיש בה מעט רוטב בשוליה, נראה שאין הרוטב נחשב כמין אחר ומותר להוציאו מן הקדירה בכל אופן, אבל אם יש בה הרבה רוטב המעורב עם החתיכות יש להחמיר להחשיב את הבשר והרוטב כשני מינים. **שכבת שומן** שנמצאת מעל הבשר או שכבת שומן הנמצאת בשולי קדירה שיש בה בשר, הרי היא כמין אחר מן הבשר ואין להפרידה מן הבשר אם הבשר באופן המותר, וכל זה הוא באופן שישנו שומן רב וכדומה, אבל מעט שומן אינו נחשב למין אחר מן הבשר ומותר להפרידם זה מזה בכל אופן.

מדבר שקר תרחק:

בגנות מידת השקר מצינו בתורה ובחז"ל לשונות חמורים בגנות מידת השקר: "מדבר שקר תרחק". "שקר שנאתי ואתעבה", "יתועבת ה' שפתי שקר" הדגשה מיוחדת זו לא מצאנו בשאר איסורים. מכך אנו למדים, כי האיסור של שקר, הוא לא רק עצם שינוי בדבור מן האמת, אלא המידה הזו של שקר, היא מה שאדם משקר בנפשו את עצמו או את אחרים. אדם הרגיל בשקר נהיה שפל ובזוי. בספר החינוך מתוארת מאיסותה של מידת השקר וכך כתוב שם: כי השקר נתעב ונאלץ בעיני הכל. אין דבר מאוס ממנו והמארה והקללות בבית כל אהביו. השל"ה הקדוש כותב שהרוצה שבניו ילכו בדרך הישרה גם כשאנים תחת פיקוחו יחדיר בהם את מידת האמת. וישרשי בהם את חומר השקר אפי' בשיחה בטילה. וידוע מה שכתבו חז"ל שהמשפט רק מפסיד מהשקר כי זה היה ההסכם של השקר עם ההפסד כשהתחתנו ביניהם בבואם להיכנס לתיבת נח, וכך הם שיכמו שכל השקרים ילכו להפסד. ומאז כל מי משמקר הרווח שיש לו הולך להפסד וכן רק ניוזק ומפסיד מהשקר כי משקר א"א להרוויח ואם הרוויח אז זה על חשבון בריאות וחיים רח"ל. **הח"ח בשפת תמים כותב:** צא ולמד שלא נאמר בשום עבירה לשון הרחק כמו בזו, והעיר לנו על ההרחק הגדולה והבריחה הגדולה שצריך לברוח מזה. אפילו מנרדא דשקר, דהיינו שאין מוציא בעת מעשה מפיו שום דבר שקר, רק שטמון בתוכו איזה ענין של שקר, גיכ צריך להתרחק. ואחד מן העמודים שהעולם עומד עליו, הוא האמת. אם כן שדובר שקר, כאלו הוא הורס סידור של עולם. וההפך מזה, מי שהיה באמת, כאלו מקיים יסודו של עולם. ולבד כל אלו, מי שיש בו מדה רעה זו, הוא חרפת אדם ובזוי עם לעיני הכל, שדרך הוא שיתגלו שקריו, וקונה שם רע לעצמו שהוא שקרן ואין פניהו נכונה. וכל קבל דאן המדבר אמת, קונה שם טוב לעצמו, ואם לפעמים ישנה מפני השלום וכדומה, יהיו דבריו נשמעין. ואפילו לבניו הקטנים מצוה להזהירם תמיד שיתרחקו מדבורי השקר, כמו שנאמר חנוך לער על פי דרכו. וכבר הזהירו רז"ל (בסוכה מ"ד) לא ללמד אינש ללוקא לעשות לו או לקנות לו שום דבר, ולבו לא כן יחשוב, כדי שלא ילמדו לשקר. אלא אם הבטיח להם, יקיים. וממנו יראו שמפסיד על דבר אמת, וכן יעשו. ויעמוד על המשמר עליהם תמיד שלא ימצא בפייהם לשון שקר ותרמית, ויגדיל בעיניהם עון השקר, באופן שיחרדו בנים ויהיו מאוד, עד שיעשה להם טבע שלא לדבר שקר. **בחז"א** באמונה ובטחון כותב כך: "ראוי לקבוע הדיבור במידת האמת המתוקנה ולא במדת השקר המקולקלת, כי חז"ל החמירו בה מאד וקלקלה מצוי מלא והפסדה עצומים". "בן אדם שדיבר שקר לשעתו, צורתו צורת אדם, ויש בו חטא, אך המתמיד בשקרו צורתו שקרן, ואישיותו נעדרת". "תכונת האמת היא אצל חכם תכונת נפש ויורש מציאותה, וכל אבקת שקר ממנו והלאה". עוד היה אומר החז"א מי שמחליט לעבור את העולם הזה עם האמת אז הוא יצליח בכך כל ימיו.

עוד הוסיף הח"ח שם וכמה גדולה היא מעלת האמת שהיא אחד מן העמודים שהעולם עומד עליהם כמו שאמרנו חז"ל, והמתחנך בזה הוא כאילו מקיים את העולם, ומרבה בזה טובה לעולם, כדאיתא בילקוט תהלים מזמור פ"ה על הפסוק אמת מארץ תצמח: בזמן שהן אמת בארץ הקדוש ברוך הוא עושה צדקה עם הבריות ומציל אותם מפורעניות וטובה באה לעולם. והוא מקיים בזה המצוות עשה דוהלכת בדרכיו וכדאיתא בספרי על הפסוק ללכת בכל דרכיו: אלו דרכי הקדוש ברוך הוא, ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת וגו'. וידוע שכשהיו באים להרב שטיינמן לקבל ברכה לפני בר מצווה והיו שואלים איזה קבלה לקבל היה אומר לקבל ע"ע לומר רק אמת כל החיים. ומקורו מהמדרש שמסופר על בחור שעשה כל החטאים בעולם ובא לבקש תשובה מרבי שמעון בן שטח, ורבי שמעון אמר לו תקבל ע"ע רק לומר אמת וכך לא תכשל לעולם וישעב לו על עניין "קטן" זה. והי' היום ושכנתו יצאה מבייתה והוא נכנס והחל גונב מכל הבא ליד, כשגמר לגנוב הכל, אמר לעצמו אילו תחזור וישאלו אותו האם יודע משהו מהעניין יאלץ לשקר, ואיה שבועתו? מיד החזיר הכל. ומובא גם בחז"ל שהדובר אמת אינו מת קודם זמנו וכל ברכותיו מתקיימות, וכסיפור הידוע על עיר קושטה שמעולם לא מת שם אדם כי כולם שם היו דוברי אמת. ומכאן הן אתה שומע לאו ר"ל. לפיכך היא אדם להרגיל עצמו לאמת את דבריו בכל ענין שיוכל, ויודע על המצב בכל מה שעבור עליו בין לטוב בין לרע [לבד שלשה הדברים שהתירו חז"ל לשנות: במסכת, ובפרייה, ובאושפיזא, וגם מפני השלום מותר לשנות]. שאלו פעם את רבי יעקב קמינצקי מהו הסוד של אריכות ימים, והשיב: מהרגע בו עמדת על דעתי לא הוצאתי מפי דבר שקר. (ואמנם עניין הזהירות מדבר שקר כבר הוזכר פעמים רבות בעלון, אך כיוון שהעניין הזה נכתב בתורה שצריך להתרחק ממנו באופן מיוחד

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

נביאו שוב - והפעם עם סיפורים שלא פורסמו בעלון בעבר). נביא כאן כמה סיפורים על גדולי ישראל כמה נהרו מאוד בכל היוצא מפייהם וכמה נהרו שלא לדבר שקר.

סיפר השפע חיים מצאנז על רבי רפאל מבערשאד שכל ימיו עבד על עצמו שלא לדבר שקר רח"ל. בעירו היה מוסר אחד שמסר את ממונו הציבור וסיכן את חייהם, והיתה צעת הקהל לדון אותו כדון מוסר שניתן להצילו בנפשו, ובדרך ערמה הכניסו אותו אל המוקד והשליכו אותו אל דוד הרמה הרותחים, וכך העבירו אותו מן העולם. כאשר נתפרסם הדבר, הלשינו בני משפחתו על הקהל, ושוטרי העיר חבשו בבית האסורים כמה מחשובי הקהל, ובתוכם יהודי שעליו הלשינו שהרג את אביהם. כמובן שלא היו שום עדים על הדבר, והם הכחישו את הדבר מכל וכל. בהיקבע זמן המשפט שבו יפסקו עונש מיתה על אותו אדם שהרג את המוסר, טענו באי כוחם של בני משפחת המוסר שכל תושבי העיר משקרים ואי אפשר להאמין להם במה שהם מכחישים את המאורע, ורק יהודי אחד רבי רפאל הוא אכן אמת, ואם הוא יבוא לבית המשפט ויעיד שאותו יהודי לא עשה זאת יאמינו לו וישחררו אותו מבית כלאו. כל בני העיר חשבו שבודאי ימהר רבי רפאל להעיד ולהכחיש את הדבר, שהיה על פי התורה מוטל עליו לעשות כך, בפרט שאותו אדם עשה כן ברשות והיתר. הלכו בני העיר אליו לבקש ממנו שיבוא להעיד לזכות את היהודי הנידון למוות, אך לפליאתם נענה להם רבי רפאל ואמר שאינו יודע איך יוכל ללכת ולהעיד שקר, והלא הוא יודע את האמת שאדם זה אכן הרג את המוסר. מיד התחילה האמת הנידון לבכות במר נפשה לפניו, שירחם עליה שלא תישאר אלמנה וילדה יתומים, והרי בעלה עשה את מעשהו על פי הלכה ובהוראת הקהל. כך במשך הימים הבאים באו כל אנשי העיר לבקש ממנו שיחוס וירחם על היהודי, והוא באחת, שכל ימי חייו היתה כל עבודתו להישמר שלא להוציא מפיו דבר שקר, ואיך יוכל לעת זקנותו להעיד עדות שקר. כל העיר רעשה על הדבר, והביאו אליו ברבים שיבואו ויכחיחו לו שמונתו לו להעיד בדבר עבור הצלת נפשות, עד שנמה אליהם רבי רפאל ושאל אותם, אם יעדר ולא יוכלו למצוא אותו, מה עשה בנינו של אותו אדם. הלכו וביררו את הדבר ומצאו שאם לא יוכלו השופטים לשאול את רבי רפאל, אזי בלית ברירה ובהעדר ראיות יוציאו את היהודי ההוא להוציא. נענה להם רבי רפאל ואמר להם, שיתיישב בדעתו עד המשפט ויחליט כיצד יעשה. בהגיע הלילה שלפני המשפט צבאו הרבה אנשים לפני הבית לראות מה עולה בסופו של דבר, וכן משפחת הנידון עמדה מחוץ לבית ומיררו בבכי, ובתוך הבית הלך לו רבי רפאל אנה ואנה ואמר לעצמו, מה אעשה, הרי מצד אחד איני יכול להניח בשום אופן שיהרגו יהודי, ומצד שני הרי הבורא כל עולמים יודע ועד שבכל ימי חיי לא הוצאתי מפי דבר שקר, והאם לכן הגעתי לימי יוקנה ושיבה שבזקנותי אצטרך להעיד עדות שקר. אז נעמד ואמר, רבש"ע, אבקש ממך שתקח ממני את נשמתו והנני רוצה לחזור למקור מחצבתי. בתוך כך השכיב עצמו על המיטה וקרא שמו ישראל וגו', ויצאה נשמתו בטהרה.

באחד הלילות הופיע החפץ חיים לפתע בישיבה בראדן וחפשי הרב כהנמן גאב"ד פוניבז'. כמובן שמיד הוא הגיע ואז סיפר לו הח"ח שהוא מכר קצת ספרים, ויש לו כסף בבית. כרגיל באים אליו יהודים לבקש גמילות חסד, ובהיות שאינו חייב להלוות למי שאינו בטוח שיפרע את חובו, הוא מטכס עצה שלא יהיה חייב להחזיר שאין לו כסף ויכשל בדבר שקר, ולכן ברצונו להקנות לו את כספו בקניין גמור. **פעם באה קבוצת** גבירים לשיבה בראדן לטובת הישיבה, ובה השתתפו כמה אנשים שבעבר הטיבו רבות עם הישיבה. כשנכנסו לאחד חדרו של החפץ חיים, פנה אליו מהם אל הח"ח ואמר בודאי זוכר רבינו את ביקורי הקודם במעונו כאשר פעלתי ועשיתי למען הישיבה כך וכך. השיבו הח"ח אינני זוכר, אני כבר אדם זקן וחלוש וכח הזיכרון אינו כמקודם. ביקש אחד מאנשי הבית לעורר את זכרונו, אך הדבר לא עלה בידו. חשש האיש, כי האורח שהטיב עם הישיבה ייפגע, ולפיכך ניסה ליצור את הרושם כאילו הח"ח כן זוכר מיהו האיש. אולם הח"ח בשלו אינני זוכר. לאחר שעזב האורח את החדר, התנצל האיש לפני הח"ח על שניסה ליצור רושם מוטעה, כאילו הוא זוכר את האורח. עשיתי זאת למען הישיבה - טען. אך הח"ח אמר שטובת הישיבה לא מתירה לשנות מהאמת. **האמרי אמת** לפני הרב מצוה שלו והחליט לקבל על עצמו לומר רק את האמת במשך כל ימי חייו! הוא הסביר את הנימוק לקבלתו זו, משום שזה הדבר הקשה ביותר לעבור את כל החיים בלי לשקר! ודווקא בשל הקושי שבכך קיבל זאת על עצמו. ואכן לבסוף עם ישראל אמת! אותו בשם "אמרי אמת" - כמי שכל אמריו אמת! **רבי עזריאל היללסיימר** היה מסתובב הרבה במסדרונות הלטלון והיה מצליח בכוחו הגדול למנוע גזירות מעל אחינו בני ישראל. ויהי היום ואל רבי עזריאל הגיע שליח מטעם

קהילה רחוקה ובפיו מסר מאת פרנסי אותה קהילה, להתיר מעליהם גזירה נוראה. היה זה בשבת קודש. בגלל קושי הגזירה רבי עזריאל יצא ביום שבת קודש לפעול לביטולה של הגזירה. רבי עזריאל נהג לעשן סיגריות שבתקופתו עדיין לא נודעו כמויות, ועל כן כאשר הופיע בפני השר, כיבדו בסיגריה משובחת שהחזיק עמו. רבי עזריאל חשש להשיב את פני השר ריקם, ועל כן השיב לו: האם אינך יודע שאיני מעשן? השר ששמע זאת השיב את הסיגריה למקומה, ורבי עזריאל החל לשלוח עמו על אודות אותה קהילה רחוקה. מה עלה בגורל בני אותה קהילה אין אנו יודעים. עכ"פ, מאותה פגישה שאירעה בשבת קודש, פסק רבי עזריאל מלעשן כל ימי חייו. הוא לא הכניס לפיו סיגריה, לאחר אותן מילים שהשמיע בפני השר!

מספרים, שהסבא מקלם עבר פעם על יד בית שנשמע בו קול נגינה, וביודעו את הניגון הזה, הרגיש שהמנגן לא כיוון לאמיתות. הסבא דפק על דלתו של המנגן והעיר לו על שגיאנותו, כי ראה בכל טעות סתיה מן האמת. **סיפר רבי** משה מיינצברג שליט"א: כשהגעתי לגיל בר מצוה הלכתי עם סבי רבי עמרם בלוי להתברך אצל הרב מבריסק. ושאל הגר"ז את סבי אם יש לי דרשה לבר מצוה, ענה סבי: כן. פנה אלי הגר"ז ואמר: איני מרגיש בטוב, אבל קצת מיתוהרה' שלך אשמע. ופתחי בדברי השאגת אריה, הוא הקשיב ושאל על דברי קושיא אחת, עניתי לו, והוא המשיך לשמוע. כעבור זמן מה, תחב את שתי אצבעותיו לשתי אצבעותיו, ואמר: איני רוצה להיות בגדר דובר שקרים, הלא אמרתי שאיני מרגיש בטוב ואשמע דבר מן הדרשה, והנה תיכף אתה משלים את דברך, על כן איני רוצה לשמוע עד תום... **סיפר רבי בן ציון אבא שאול**: בעת מאורעות הדמים ששטפו את העיר העתיקה בירושלים במלחמת השחרור, גלתה ישיבת פורת יוסף לבית הכנסת צופיף. ראש הישיבה רבי עזרע עטיה התנורר אז בשכונת הבוכרים. נכנסו אצלו שלושה בני ישיבה להיבחן בהלכות איסור והיתר, והצליחו במבחן. ביקש לתת להם תעודה. כשבא לחתום על התעודה, הבחין שבכורת הדף נדפס: "ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה". אך יחתום, והוא בעיר החדשה! שמה תאמר ילך לעיר העתיקה, הרי עת מלחמה היא, והדרך לישיבה עוברת בשוק הערבי המסוכן. הרבנית לא נתניהו. זילה בכך שהולך הוא וחוזר פעם ביום. מצד שני הבחורים מצפים, ומגיע להם. מה עשה, לא התעקף בגלמית החכמים, כדי שלא לעורר תשומת לב הרבנית, לקח עמו את שלוש התעודות, הלך לעיר העתיקה ועלה לישיבה, חתם שמו וחזר לביתו, להעניק את התעודות. כדי שיהיה זה כתב אמת!

סיפר רבי שלום שבדון שפעם דיבר עם רבי אליהו לאפריסי על התפילות בימים הנוראים, ובתוך הדברים אמר לו ר' אליהו שהוא כשהיה מתפלל לפני העמוד בימים הנוראים לא היה אומר מה שכתוב במחזורים תפילה לחזן הנני העני ממעש נרעש ונפחד מפחד יושב תהילות ישראל. כי היאך יכול לומר "נרעש ונפחד וכו'" - הלא אין זה אמת, וכתבי "דובר שקרים לא יכון לגד עניני". ופעם הוסיף ר' אלי ואמר: בימים הנוראים אנו אומרים בתפילה "כי אתה אלוקים אמת ודברך אמת", פירוש: שפת שמים הוא 'אמתי' ואם האדם ח"ו אינו מדבר אמת, אין שומעים אליו כלל, כי שם אין שפה אחרת זולת "אמת"! נר' שלום עצמו היה לו רעיון משלו - הוא אמר בקול "הנני העני ממעש", אך הוסיף בשקט שתי מילים - צריך להיות - ומיד המשיך בקול "נרעש ונפחד", והציבור לא ידע את סוד השתיקה הקצרה. אף בשנים מאוחרות יותר היה מדלג על המילים הנני העני ממעש נרעש ונפחד. ומתחיל רק מהמילים לכן אבקש ממך אלוקי אברהם. **סיפר רבי משה** אהרן שטרן שכשהיו שואלים את רבי אליהו לאפיקאן מה השעה; חשש שמא לא יאמר את השעה המדויקת, ועל כן היה אומר תמיד, בערך כך וכך. **פעם הוא תפס** שבחור מסוים שיקר אותו, ומאז הוא כבר לא היה מסוגל יותר לדבר איתו, וכשהיה צורך, הוא שלח תלמיד אחר לדבר עם אותו בחור.

רבי יחזקאל אברמסקי התכבד בקריאת התנאים בארוסי תלמיד, ותוך כדי הקריאה המקובלת והכתובה בכל הנוסחאות, הבחור "המופלג" וכו', אמר בזה הלשון: החתן המופלג, ואני אומר שזה בחור מופלג באמת, שאם לא היה כזה לא הייתי קורא תיבה זו לומר שקר, והייתי מדלג על תיבת "מופלג". כל זה אמר באמצע קריאת התנאים לעיני כל הנוכחים, ואחר כך המשיך בקריאת התנאים. **במשך תקופה קצרה** נהג רבי יעקב קמינצקי להפעיל במשיכון של הטלפון שהיה בעברתו "שרות הודעות אוטומטי", היה זה בין השעות שלוש לחמש אחר הצהריים, כל מי שהתקשר באותן שעות שהיו שעות המנוחה של רבי יעקב זצ"ל שמע הודעה מוקלטת שיכול הינו לשלוח ולהתקשר אחר השעה חמש. אולם, לאחר זמן קצר חדל להעביר את הטלפון למצב של משיכון, מפני ששלטענתו כל מתקשר הבין מההודעה כאילו אפשר אז להשיגו, ולא תמיד אכן נשאר

בביתו לאחר השעה חמש, וניתן היה לפרש את ההצהרה להתקשר שוב בשעה זו כשקר.

אחד מתלמידיו של רבי שלמה זלמן אויערבאך הקשה בפניו קושיא בלימוד, ורבי ש״י ראה שאין כאן מקום לשאלה כלל, ואמר לו: אני מצטער אך תוך כדי דיבור, תיקן את עצמו, ואמר: סליחה, אני לא מצטער, אבל אינני מבין את שאלתך. שהרי לפי האמת לא חש צער בלבו, ואף שמטבע לשון זו הפכה למקובלת ושגורה בפי הרבים, תיקן מיד וגילה דעת: אינני מצטער. **פעם הגיע** רבי שלמה זלמן אויערבאך להשתתף בשמחת נישואין שהתקיימה מחוץ לירושלים. והנה, עם היכנסו לאולם, ניגש היישר אל המחותרן שהיה ראש ישיבה חשוב, וגילה לו: עלי להודיע את האמת, לא הגעתי לעירכם בכדי להשתתף בשמחתכם, אלא להשתתף בשמחה אחרת.

פעם התקשר רבי שלמה זלמן אויערבאך לאברך ת"ח, וסיפר לו על קשיש חולה שהיה מאושפז בבית-חולים, וכיון שהרופאים אמרו שאין דרך לסייע לו, הוציאו אותו מבית החולים, ועכשיו הוא נמצא ללא השגחה רפואית. ביקש רש"י מהאברך שיחשוב על עצה כלשהי כיצד ניתן להשיב את החולה אל בית החולים, כיון שמדובר בפיקוח נפש אמיתי. האברך לקח את הדברים ברצינות רבה, והפעיל את מוחו כדי להוציא לפועל תוכנית פעולה שבעזרתה יחזיר החולה לבית החולים. הוא הכניס את החולה למונית, וכשהגיע לשערי בית החולים הוציא את החולה ונשאו על גבו היישר לחדר המיון, השכיב אותו על אחת המיטות, והודיע לצוות הרופאים שמצא את האיש ברחבו יפו בירושלים, ואין לו מושג מי הוא, ועל כן עליהם לטפל בו. הרופאים שמעו את הדברים, וניגשו אל החולה ואבחנו שמצבו אכן דורש אשפוז מיידי, וטיפלו בו במסירות רבה, תוך שהם מגישים לו את התרופות והטיפולים הדרושים. כך הסתדר העניין על הצד הטוב ביותר. האברך, שהיה שבע רצון מהצלחת המשמיה שהוטלה אליו בא אל רש"י בפנים מחויכות ושמחות, ובישר לו שמילא את התפקיד שהוטל עליו, תוך שהוא מתאר את דרך הפעולה שעשה כדי לאשפז את החולה. הוא היה בטוח שרש"י ילחץ את ידו בשמחה, ויברכו בחום, אלא שביקום זה הראה לו פנים זעופות ואמר לו שאינו מרוצה ממנו. לא ידע האברך על מה ולמה מגיע לו שיפעסו עליו, ואז אמר לו רש"י אני אמנם מודה כך על מה שעשית, אבל מדוע אתה בא אליי בפנים מחויכות שכאלה, הרי לכאורה עשית זאת על ידי איסור שקר, ולמרות שהיית מחויב לעשות זאת בגלל הפיקוח נפש שהיה בדבר, אבל מי התיר לך לומר זאת בשמחה כה גדולה? היית צריך לספר לי את העניין מתוך בכוֹלֵא מתון שמחה. **סיפר רבי אליהו אבא שאול**: פעם דיבר איתו אבי רבי בן ציון אבא שאול על גנות מידת השקר. היה זה כעשרים וחמש או עשרים ושש שנה לפני פטירתו. ואמר: אני מעיד על עצמי, שעשרים ושתים שנה לא הוצאתי שקר מפִּי. **סיפר רבי אליעזר טורק** בהזדמנות מסוימת זכיתי להיות במעונו של הרב שם. על הפרק עומד אף שאלה מסוימות הנוגעת לפעילות עסקנית כלשהי. אך הפעולה הזאת דרשה איזושהי הערמה. הרב שך ראה בעין טובה את הפעילות החשובה הזו, ונחיצותה והשפעתה הטובה על ענייני הכלל לא הייתה בעיניו מוטלת בספק, אך למרות זאת דחה את ההצהרה בשתי ידיים, כיוון שאין כאן ישירות.

תלמידיו של רבי אברהם יעקב זלזניק מעידים על מידת האמת החזקה שהייתה טבועה בו, עד שכל הוויתו היתה אמת צרופה. כל דיבוריו היו מחושבים ומדוקדקים לבל ישתמע מהם שום דבר שאינו אמת מוחלטת. פעמים אף התבאר בפני תלמידיו: "מיום עומדי על דעתי לא הוצאתי דבר שקר מפִּי, חוץ משתי פעמים שהוצרכתי לשנות מהאמת בענייני הישיבה לצורך גמור. רבי אברהם יעקב נזהר ופחד מאד לחתום על טפסים או מסמכים, ובכך לאשר את נכונות הדברים הרשומים

בהם. תלמידיו מספרים שכאשר נצרך לחתום על טפסי דיחוי מהבא לתלמידי הישיבה, היה מוחק את המילים תוכו כברו שהיו רשומים בטופס, באומרו: היאך אפשר לחתום על דבר כזה? כמו כן כאשר ביקשו ממנו מכתב המלצה או בקשת תרומות וכיוצ"ב, היה מבטל בדקדוק ובעיון בטופס, ובוחן ומוודא את נכונות הנתונים ביראה ופחד. לעתים נצרך לקחת את המכתב אתו הביתה, כדי לעיין בו ולחשוב שוב האם החתימה פה נכונה. **על רבי משה שמואל שפירא** מסופר, שפעם הגיע נגיד עשיר אשר נאות לתרום אך ורק בניינים למוסדות, ואמנם באותה עת לא היה חסר בניין לשיבת באר יעקב, אך התפתחות הישיבה היתה צפויה, והיה ברור שתכף יזדקקו לבניין, ולכן יוזמי הפגישה באו בפני רמ"ש ואמרו לו שישכים לקבל בניין, שכן אינו שקר שמעוניינים הם בבניין, שכן מה ההבדל אם זקוקים לבניין היום או מחר. אמנם כשהגיע הנגיד לבית ראש הישיבה, קיבל רמ"ש במאור פנים ובחביבות נפלאה, ובשיאה של הפגישה נענה הנדיב ואמר: שמעתי שאתם זקוקים לתרומה, ובכן הנני מרים בזה את תרומתי לבניין חדש לשיבת באר יעקב. כמו כן הוא הבחיר שאין בכוונתו לתרום מאומה זולת הבניין. רמ"ש השיבו: מה נעשה, תודה לכבודו, אך איננו זקוקים לבניין... **בדרכי החיים** על רבי מיכל יהודא ליפקוביץ מסופר על אחד שביקש מכתב המלצה עבור הכנסת כלה, רבי מיכל יהודא אמר לכתוב לו את נוסח ההמלצה, והוא יעבור עליו. לאחר כתיבת הנוסח, הוא עבר עליו ואישר, בהקלדה הוסח המקלד את המילים "מעומק הלב". כשראה את זה רמ"ל הוא אמר שזה שקר לכתוב מעומק הלב, כי אינו מכיר אישית את מי שאוספים בשבילו או זה לא מעומק הלב.

לאחר שהרב אליעזר עבר ניתוח בליבו וחולשתו היתה רבה, נכנסו לביתו גבאי קופת ועד הרבנים בכדי להתברך מפיו לרגל השנה הבעל"ט. כאשר עמדו לצלם את הביקור, מיהר אחד הנוכחים להניח לפני הרב אלישיב גמרא פתוחה, כדי שיראה בתצלום כיושב ולומד, אולם הוא הסית את הגמרא מלפניו, כשהוא קורא בחלחלה: "זה שקר!". **באתה הבריתות** בהן כובד הרב אלישיב בסנדקאות, ביקש אבי הבן לכבדו גם באמירת הברכות. אך מאחר והוא התקשה לעמוד על רגליו, הפכו את הכיבודים כך, שמי שכובד בעמידה לברכות התכבד עתה באמירת הברכות, ואילו הרב אלישיב התכבד לשאת את התינוק בעת אמירת הברכות. וזאת מפני שהמתכבד בעמידה לברכות רשאי למעשה לשבת, בניגוד לאומר הברכות המחויב לעמוד בשעה שמוציא את תיבות הברכה מפיו. כאשר המוהל הכריז על הכיבודים וקרא בקול רם: "מֶרֶן הַגִּרְיָ'שׁ אֱלִישִׁיב מְכוּבָד בַּעֲמִידָה לְבִרְכוּתֵי!" דעתו של הרב אלישיב לא הייתה נוחה מן ההכרזה, ועל כן הוא ביקש מן המוהל לשוב ולהכריז: בישיבה לברכות! כאשר מלוויו שאלוהו על מה ולמה הקיד על כך, השיב מרן בפשטות: "הרי זו אינה אמת! אני יושב ולא עומד!". **סיפר רבי יצחק זילברשטיין**: פעם הגיעו עסקנים אל הרב אלישיב עם בקשה מיוחדת בנוגע למעצרו של תלמיד חכם שהעלילו עליו ליללה שפילה, והמשטרה עצרה אותו. העסקנים שטיפלו בנושא ביקשו לארגן הפגנה כדי לשכנע את המשטרה לשחררו, ובאו אל הרב אלישיב ואמרו שאם יחתום על השתתפותו בהפגנה, יגיעו לשם מן הסתם רבבות אנשים, והמשטרה לא תוכל להשתלט על העניינים, ותאלץ לשחרר את העצור. השיב להם הגר"ש כיצד אני יכול לחתום על השתתפותי בהפגנה, אם אני יודע שבמצאיאות לא אוכל להגיע מפאת חולשתי. איך אוכל להוציא מפי מילה שאינה נכונה? ואם תבואו ותטענו שהרי דבר הוא לטובת העצור, אבל צריך לדעת שלא יתכן דבר כזה שמשקר יצאו דברים טובים!

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל. ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: בפרשתנו מובאת מצווה להלוות לצורך. עד כמה המצווה הזאת מחייבת אותנו? **תשובה**: החפץ חיים באהבת חסד כותב שהלואה היא חיוב דאורייתא ואין שום היתר לסרב בנתינת הלואה, ואפי' כשיש חשש שהלווה יעשה הרבה כאבי ראש עד שיחזיר את ההלואה. ורק באדם רמאי שוודאי שלא ישלם אף פעם שרי לסרב. הפנים יפות בפרשתנו כותב שבהשאלת חפצים שיש בהם קלקול וכדו' לא נאמר חיוב הנ"ל, אבל הח"ח באהבת חסד ס"ל שיש עשה ולאן גם בהשאלת חפצים אפי' שמתבלים ע"י"ו וכע"י? באור שמח נדרים ו טו. והנסיון בזה הוא גדול מאוד, והתשלום מהשמים בהתאם. ובפניני פרי"ש הביא סיפור שהתרחש לפני כשנתיים וחצי בתחילת שנת תש"פ. רבי הלל קופרמן, שהוא מנהל גמ"ח הכספים הגדול בעולם, התפלל בבית כנסת משכן באב"ד בגבעת שאול בירושלים, ולפתע באמצע שמונה עשרה נפלה על ראשו מגובה עצום מחיצה

רבי דב יפה היה מיוחד במידת האמת, וכבר בצעירותו התבטא עליו מרן ה"חזון איש", זצ"ל שהוא 'איש האמת'. הוא היה נזהר מכל סרף שקר ואף מאבק של שקר, וכפי שניתן ללמוד ממה שסיפר מאמנו רבי אברהם ישעיהו דנציגר שליט"א: הרבנית היתה מסמנת על הכובעים של שבת 'אות ש', ועל של חול - אות ח', בכדי שלא יחליפם. לפני כמה שנים קנו לו כובע חדש גדול ויפה, שלא היה סיבה לטעות ולהחליפו בשל חול, ואעפ"כ ביקש המשגיח שישנו את הכובע ששימש לשבת והועבר לשמש בחול מאות ש' לאות ח'. תמה הרב דנציגר ושאל את המשגיח - הרי אי אפשר להתבלבל בכובע ולהחליפו? אמר המשגיח: "מדבר שקר תרחק!" כעת הכובע שמשש לחול, ראוי שהיה מסומן חול". **בפעם הראשונה** שהתכבד הרב שטיינמן זצ"ל להיות המסיים בסיום הש"ס במעמד רבבות ולומר ה"הדרן", אמר למקורביו אם אני אומר הדרן עלך מסכת נדה וכי' יהיה זה שקר שנשמע מהנוסח כאילו סיימתי נדה וזה אינו נכון שהרי לא סיימתי. לכן אחרי שהזמין,ו, במשך תקופה זו התחיל בלימוד מסכת נדה עד סופה כדי לסיימה באמת עד חגיגת הסיום כדי שלא יהיה דובר שקר, ולמחזור הבא בדף היומי התחיל ללמוד כל הש"ס, אי חשש שאם אומר הדרן על סיום הש"ס מבניגש שגם הוא סיים הש"ס, ועשה קביעות לזה וביקש מתלמיד חכם שצעיר ממנו בחמישים שנה בערך שיבוא כל בוקר ללמוד עמו שבעה דפים כל יום מלבד שבת, וכך לסיים את הש"ס במהירות תוך שנה וחודשיים בערך. ובהמשך היה אותו תלמיד חכם מקריא לפניו שבעה דפים פעם בשבוע אחרי ותיקין כדי שסיים הש"ס ביחד עם הציבור. **סיפר רבי הלל קופרמן**: פעם כשעמדתי להוציא את אגרת המוסר הרמב"ם, סיפרתי זאת לרב שטיינמן. ומיד שאלני: מה שהוא כותב על האמת והשקר ראיתי? וכי חושבים שזה כל כך קל?! אני אינני מכיר אדם אחד שאומר רק אמת כל ימי חייו, כשהוצאתי את הספר לאור, כתבתי בדברי ההקדמה את שאמר לי הרב שטינמן אך מעט בשינוי 'ש"כמעט" אין היום אדם בארץ שהינו דובר אמת בתכלית. כשראה את ההקדמה מה שכתבתי בשמו הוא מיד נדרך ואמר זה שקר אני לא אמרתי 'כמעט', אני אמרתי ש"אין כלל יהודי בדור הזה שאומר רק אמת"...

מטבע הדברים, כראש רשת ישיבות וכוללים שמונים אלפי אברכים הוזמן רנ"צ פינקל לאירועים רבים. הוא היה מקפיד להופיע לאירוע בדיוק בזמן שנאמר לו, למרות שהדבר ידוע שהמנהג הוא שלא לדייק, האמת הפנימית שלו לא סבלה חכמות, והיה מופיע בזמן, גם אם לצורך דיוק זה נדרשה המתנה ובזבזו של זמנו היקר. לא אחת אירע שהבטחי שישתתף בשמחה מסויימת, ולאחר מכן ראו שבשעה זו מתקיים אירוע אחר, שהיה נחוץ יותר לטובתו או לטובת הישיבה שישתתף בו, למרות זאת הקפיד שלא להפר את הבטחתו והתאמץ במאמצים רבים לקיים את דבריו, גם אם הדבר היה קשה מאד. **גם כשנאלץ** לוותר על השתתפותו בשמחה אליה הסכים להגיע, עשה כל מאמץ שלא להפר את דברו. פעם נכנס אחד מאברכי הישיבה להזמין את רנ"צ לשמש כסנדק בשמחת ברית מילה לבנו, רנ"צ בדק בזימונו וראה שבאותו בוקר לא הוזמן עדיין לשמש כסנדק, ואמר לו שבעז"ה יבוא. למחרת נודע שלא יוכל לבוא, שכן באותה שעה נקבע לו תור אצל רופא שימן רב חיכה רנ"צ להתקבל אצלו. התקשרו מביתו של רנ"צ והתנצלו על כך שלא יוכל להשתתף בשמחה. הלה סבר וקיבל, וכיבד את אחד מגדולי הדור בסנדקאות. ביום הברית כששב רנ"צ מהפגישה עם הרופא, זכר את הברית ושאל את נהגו, אם נראה לו שעדיין לא סיימו את סעודת המצווה, אמר לו אנהג להערכתך עדיין לא גמרו. או אז בחולשתו הרבה נסע לבריית כדי לקיים הבטחתו. מלוקט מספר אוצר פנינים ועובדות להרב ברוך גרשוני.

מוזכוכית במשקל 300 קילו גרם, כמובן גופו נשבר לגמרי, וראשו ספג חבטה עזה ופוצעת בעומק כמה ס"מ עד שהמוח עצמו נמצא חשוף לאוויר. רבי הלל קרס ואף אחד לא העזי לטפל במוחו השותת דם, בהשגחה פרטית מופלאה בתוך 20 שניות הופיע במקום פרופסור המומחה הגדול בארץ לפגיעות ראש ומיד הצליח לקבץ את המקום לפני המוות הבטוח של רבי הלל. התברר שהפרופסור הגיע לשם ממש במקרה ובאקראי, ואם לא הוא, היה נקבע מוות בטוח לרבי הלל. לימים כשרבי הלל התעורר הוא סיפר שבאותו רגע הוא הבין שהוא הולך מהעולם ואז התחלתי לומר ווידוי ובד בבד נזכרתי בדברי המסילת ישרים שהעוסק בחסד גם מידת הדין נוהגת עמו בחסד, והזכרתי לפני הרבש"ע שאני עוסק כל ימי בחסד בגמ"ח הגדול בארץ, ומיד הרגשתי שמישהו נלחם על חיי.. ובנס גדול ניצלתי. וכל השאר היסטוריה

לכל העניינים.

שאלה: במה אדם צריך להשקיע כדי לבנות את עצמו כרצון ה' **תשובה:** כידוע פרשתנו כהמשך לקבלת התורה מרחיבה מאוד במידות טובות ואצילות ולא בשאר מצוות חשובות. ואומרים חז"ל שהטעם לזה הוא משום שעיקר מטרת התורה היא לעדן את האדם במידות טובות ואצילות. רבי מיכל יהודה ליפקוביץ כותב בזה"ל: אני אומר לכם מתוך עובדות קיימות ומנסיון של עשרות שנים, שיסוד הבניין של האדם, איך שבונה את עתידו ומעמידו לכל החיים, לא הכשרונות ושאר הדברים קובעים אלא רק המידות! אם יש לאדם מידות טובות לא יש לו עתיד מזוהר, ואם ח"ו המידות הם אחרות, הוא רחוק מהכל. מקובל אצלנו במשפחה שהסטיפלער היה אומר בשידוכים לבדוק בעיקר את המידות. רבי דב רפה היה אומר שלחיות עם מידות טובות זה גן עדן בעולם הזה והאדם הוא הראשון שמרוויח מזה כי אין כסף, אין קנאה, אין עצב, אין דאגה, אין שנאה וכו'. וידוע שכמעט תמיד יוצא היארצייט של רבי ישראל מסלנט בפרשת משפטים משום שכל חייו טרח להשריש עניין זה של מידות טובות.

שאלה: איך מצליחים בחיים גם למי שיש לו מזל רע? **תשובה:** בפרשת השבוע מובא ועבדתם את ה' אלוהיכם וגו' והסירותי מחלה מקרבך לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, את מספר ימך אמלא. ידוע שאמרו חז"ל שחיים מאושרים תלויים במזל, אך יש דבר אחד שיכול לשנות גם מזל הכי גרוע שיש והוא תפילה מעומק הלב, ובלב נשבר. וזה מה שכתב הפסוק ע"י ועבדתם שם את השם שעבודה הוא תפילה אז והסירותי מחלה מקרבך... את מספר ימך אמלא, ועוד דברים נפלאים שהפסוק מביא. וזה הסוד לכל ההצלחות בעולם וגם למי שמזלו רע מאוד. אז רבותיו באו נמצא זמן להתפלל. פעם רבי חיים קניבסקי אמר לאחי הר"י הדבר הכי פשוט הוא להתפלל, אחי שמח הלא זה הכי קל, אך לפעם הוא ראה שהיצה"ר מוצא לו כל רגע תרוץ אחר למה לא להתפלל וזה הכי קשה למצוא זמן לתפילה. אך באמת הכי מועיל. ויש להוסיף כשקורה לנו משהו הוא מגיע מהבטא ויש לזה מטרה אחת שנושב בתשובה, אז אמנם התפילה מועילה אך אם לא שבים בתשובה עלולה לצוץ לנו צרה אחרת. אז בוודאי שבכל פעם שבא עלינו משהו עלינו להתחזק בעשיית רצון ה'. וכך נפטר מהצרות.

שאלה: מה הסגולה של רבי חיים ויטאל לער"ח ור"ח אדר שחל השבוע? **תשובה:** מקובל בשם ר"ח ויטאל שסגולה גדולה לומר כל התהלים בער"ח אדר ויש אומרים גם להתענות אז. ויש בזה עניינים נוראים. וכותב רבי אלימלך בידרמן בבאר הפרשה שדברי ר"ח

ויטאל לגמור התהלים הוא גם **בראש חודש אדר** וכ"כ החוזה מלובלין. והאהבת שלום כתב שכל החודש הינו עת רצון לתפילה ותחנונים.

שאלה: משנכנס אדר מרבנים בשמחה, ממתי ובמה מקיימים את זה? **תשובה:** דבר ראשון יש להקדים ולומר שיש שיתוס שמתחיל באדר א' ויש שיתוס שמתחיל באדר ב'. וראוי להחמיר או להקל (כ"א לפי טבעו) ככל השיטות. רבי חיים קניבסקי אומר שזה מתחיל מב' דראש חודש אדר (י"א שמהמולד זה מתחיל) ומקיימים זאת ע"י הוספה בשמחה. רבי חיים עצמו שותה ויין כדכתיב ויין ישמח לבב אנוש. ועוד אומר רבי חיים שסאם יש לאדם שמחה או סיום ישתדל לקיימו בחודש אדר. ומי שאין לו שמחה ביין שישמח עצמו בדברים אחרים כגון בגד נאה וחדש וכדו'. ובכ"א חודש זה הוא זמן מסוגל לתפילה וישועה. **ויש להוסיף** מה שמובא במעשה איש ח"ה קל. פעם הגיע רבי שלום שברדון לחזו"א ואמר לו שהוא אומר בדרשותיו כל מיני בדיחות ואנשים עוררו אותו שזה ליצנות האם להמשיך בכך או לא? אמר לו החזו"א דע לך שרק כך צריך למסור את השיעורים. והוסיף החזו"א שאילו בזמנו בליטא היו מרבנים ככאלו דברים היו פחות ופחות נתפסים להשכלה רח"ל. ותפקידנו היום להרבות שמחה וחיות בעבודת השם.

שאלה: איזה דברים נסתרים מתבררים מידי פעם על חיסון הקורונה? **תשובה:** בעיתונות התפרסם על גבר חודי בשנות החמישים שהיה בשיא כוחו ולפני כ-5 שנים הוא עבר תאונת דרכים קשה מאוד ומאז הוא שוכב בבית חולים סיעודי כשהוא משותק בידיו ורגליו וכן אינו יכול לדבר. בשבוע שעבר הוא התחנן בחיסון קורונה ויממה לאחמ"כ הוא קם והלך כאחד האדם ואף חזר לדבר כרגילו... מן העיתונות.

שאלה: מה התקנה הטובה שנעשתה בארץ ישראל בשנים האחרונות בנושא הטלפונים הניידים? **תשובה:** עד לפני חמש עשרה שנים כלולו היה לנו פלאפונים לא כשרים, המכשולים שיצאו מהם היו רבות. אמנם לא היה אז סמרטפונים וכדו' אך גם בשרות הודעות רבו המכשולים, ולפני כחמש עשרה שנים תוקנה הפירצה הזאת ומאז רוב רובם של בני התורה מחזיקים מכשירים שאמנם הם מיושנים ודומים אך כשרים וזה המסירות נפש שלנו. בימים אלו עומלים ראשי ישיבות אדמו"רים ורבנים למצוא פתרון לבעיה שייצר כאן שר התקשורת שרוצה לבטל את הפלאפון כשר. ואמנם ישנם מגדולי הדור שמעוניינים להכניס שיפורים בוועדות שמפקחות ע"ז. אבל ברור הוא שכולם מעודדים מאוד עניין נשגב זה שיהיה פלאפון כשר, וברור שדעת כל גדולי ישראל

חידות:

ואסור לשתות ממנו והוא לא יום צום וכו' וכו'. י. איך יתכן עשה עבירה ובגלל זה הרבה מקבלים מלקות שלא חטאו? **חידות לשאל את הילדים:** יא. המשך המילה לאנטי לפחות 6 אפשרויות? יב. איזה רהיטים נפתחים? לפחות 3. ג. איזה רהיט כתר הופך אותו לפשוט? יד. על מה יושבים והוא לא כסא? טו. מתי יושבים על כסא נמוך? יז. אמור למעלה מעשר סוגי כסאות:

תשובות: א. השבת אבידה. כי תצא אש ומצאה קוצים. אם לא ימצא הגנב. ב. לשנה. ג. הגונב שה משלם 4 ולא 5 בגלל שהתבזה. ד. כד לו. כג. כ. ה. במשכון. ובהשבת אבידה. ו. כא. ז. אם אחרת יקח לו, וברש"י. י. שחרם דר"ג. אי זה היה ביום ושוור הפקר רמב"ם נזק"מ ב טו. ע"פ ב"ק נד: ח. שו"ע ר"א נכון להיזהר לא לאכול גרגר ענב שהוא בריה ואין בו כזית כי חוששים לשיטות שבריה חייב בברכה אחרונה. ט. שו"ע רעג ד. המבדל הגפן לאחרים והוא לא אוכל עמה אסור לו לטעור כי צריך קידוש במקום סעודה. י. אחד מבני החבורה ששחט פסח על החמץ כל בני החבורה עוברים על לאו זה. משנה ורש"י פסחים סג. יא. אנטיוירוס. אנטיוכוס. אנטישמא. אנטידתי. אנטיוביטיקה. אנטגן. יב. שולחן. ארון. מיטה. יג. כסא כתר. יד. ספסל. טו. אבליים. טז. כסא מסתובב. כסא נח. כסא עם ידיעות. כסא מרופד. כסא של רופא שיניים. כסא של אדמו"ר. כסא של מלך. כסא כתר. כסא פלסטיק. כסא הכבוד. כסא בתי ספר. כסא משרדי. שרפרף.

חידון נושא לזריזים: א. מה זה חצי חצי חציל? ב. איך נקרא הגפרור האחרון שנשאר בקופסת גפרורים? ג. איך מערבבים כוס שוקו פג תוקף? ד. לימון שאוכלים אותו בלי לקלף? ה. מה משותף לאבות, אמהות, בנים? ו. מה

ואין בזה מחלוקות כלל וכלל שכל אחד יעשה הכל בשביל להישאר במצב הזה כי המכשולות רבים כחול אשר על שפת הים.

שאלה: מה הפתרון של הסטיפלער לכאב ראש? **תשובה:** הסטיפלער היה אומר למי שכואב לו הראש להשים את הראש מתחת ברז מים קרים למשך שתי דקות ונרע הכאב. (בחוץ זה לא גורם לצינון כי הראש הוא עצם). עוד רעיון של הסטיפלער הוא לסגור פה ולנשום עמוק דרך האף כמה פעמים. ואם בצינון עסקינן היה ממליץ הסטיפלער למצוננים לשבת באמבטיה כששדרת הגב מכוסה במים חמים וע"כ נרפאים מצינון. אפשר גם ע"י טוש חם על השדרה במשך כמה דקות.

שאלה: איך בונים בית שמח? **תשובה:** יאמר לפחות פעמיים ביום מחמאה לבן הזוג וכן לילדים, ורואים פלאות. יש לבדוק כל יום שאומר לפחות פעמיים.

שאלה: האם לבחור מתמודד יש לתת לו כל הדרישות שלו? **תשובה:** כתב רבי משה הלל הירש בהסכמה לספר בוסר המלאכים 'ידוע לדאבוננו על לא מעט מקרים שיש בנים ובנות שבעוה"ר עוזבים בית הוריהם ועוזבים דרך היידישקייט לגמרי, ולפני שזה קורה בדרך כלל יש מצב בבית של מחלוקות, שהבן או הבת דורשים לעשות דברים שלא מתאימים לדרך הבית, וההורים מקפידים שאי אפשר להתנהג בצורה שונה מהבית, ויש בזה כל הזמן ריב וכעס... וכל זה נגמר עם סוף טראגי של עזיבת הבית והדת... לדעתי (בלי להיכנס בפרטים וחילוקים בכלל) בשלב שלפני היציאה ויותר מוקדם, צריכים לתת לבן או לבת לעשות מה שרוצים, ובמלוא גיבוי וחוס ואהבה מההורים ועל ידי זה הם יחזרו'. אמנם אין זה כלל קבוע ויש להתנייע בכל מקרה עם רב פוסק גדול, אבל זה אני יכול להעיד ששמעתי מ-25 משפחות שמעידים שהדרך הזו עזרה להם. עכ"ד. ויש להוסיף שכשאין כסף לצרכים שלהם אל תתנו להם כסף שאין לכם. פשוט תסבירו להם שאין לכם את התקציב. זו לא בושה. מה שאין - אין. ואם הם עדיין רוצים את הפינוקים שלהם, שיתכבדו ויעבדו לפרנסתם בזמנם הפנוי (שהרי אין הם עוסקים בתורה כל היממה...) ויטעמו קצת את הטעם של 'בזיעת אפיק תאכל לחם'. לא ריבוי הכסף יחזיר את הנערים הביתה, אלא פתיחת הלב. אם תרחיבו את הלב ותפתחו אותו, זה יחזיר אותם הביתה. רבי יחיאל פליסקין.

שאלה בחושן משפט: קטן שהזיק האם חייב לשלם כשיגדיל? **תשובה:** רוב הפוסקים כתבו שפטור. ומעט כתבו שחייב. וכתב הרע"א בשו"ת קמא קנו שזה דעת יחיד וע"כ פטור.

משותף לחשמל, נפש, דין? ז. שני אחים טועים ביער, אחד יהודי ואחד גוי? ח. איזה רופא עובד רק במרחב הפתוח? ט. מי שותה מים בלי לבלוע? י. איך אפשר לחלק עשר ש"ח לשלושה? י"א. גשם שיוירד על הארץ ולא מרטיב את האדמה? י"ב. ברק שאינו נראה ברקיע? י"ג. ספר שלא כתוב בו כלום? י"ד. מי עולה ועולה ותמיד נשאר במינוס? ט"ו. איזה ציפוי לחלה קטן משומשום? ט"ז. מבושל שאינו מבושל? י"ז. מר שאינו מר? י"ח. מי קורא לגנב?

תשובות לחידון לזריזים: א. רבע חציל. ב. גפרור. ג. עם כפית. ד. קרטיב לימון. ה. ארבע. (ארבעה אבות נזיקין, ארבע אמהות, כנגד ארבעה בנים דברה תורה). ו. חשבון. ז. אחים לצרה. ח. רופא שיניים עובד בפה הפתוח. ט. צמחיה. י. נותנים עשר ש"ח לשלושה ילדים? י"א. גשם שיוירד על אדמה רטובה. י"ב. ברק בן אבינועם. י"ג. ספר שגוזה שערות. י"ד. מפלס הכנרת. ט"ו. פרג. ט"ז. פרי בשל. י"ז. מר. אדון. י"ח. פירצה קוראת לגנב (סוכה כו).

חידון משמעותי מילים לפרשת משפטים: ו' משמעותי למילה שואל: שואל - אחד מארבעת השומרים. לוקח חפץ בשאלה. 'וכי ישאל איש מעם רעהו' (שמות כב ג). **שואל - תובע.** 'ונעתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך' אונקלוס: תבע (דברים י יב). **שואל - רוצה.** 'מה ה' אלקיך שאל מעמך' תרגום יונתן: בעי (שם). **שואל - שואל אלה.** 'כי ישאלך בנך' שואל **מבקש.** 'מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך' (אסתר ז ב). **שואל - מתעניין.** שואל בשלומן.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com

או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 0361803383

השגחה פרטית

דברי
התעוררות
וחיזוק
וסיפורי
השגחה
מופלאים
המתרחשים
בימינו
מתוך
"קו השגחה
פרטית"

פרשיות משפטים - תרומה תשפ"ב ♦ עלון מס': 82

השגחה שבועית

שלחו לי הזמנה לנופש

אומר לי יהודי: אני לא בעל מדרגה, אלא בעל הרבה מדרגות. כל הזמן עולה ויורד, הולך לפה והולך לשם. לפעמים אני מרגיש שטוף כולי ביומיום הדוהה. בקושי יש לי זמן לחשוב. לפני זמן לא רב השתוקקתי לאיזו חופשה, והחופשה היתה צריכה כמובן להיות משהו ששווה לצאת אליו. כך שעל טרדות היומיום נוספו לי גם טרדות החופשה, ואני מוצא את עצמי מסתובב בעולם כמו סוס דוהר במלחמה.

זה היה עד לפני כמה חודשים, אבל היום המצב אחר, כי משהו גילה לי שיש קו 'השגחה פרטית', ואם אני רוצה קצת מנוחה כדאי לי מאוד להקשיב. אמנם הייתי די מאוכזב לשמוע שהקו מציע רק קצת מנוחה, כי אני הרי צריך הרבה מהדבר הזה, אבל גם קצת זה משהו.

ניסיתי וגיליתי עולם חדש. גיליתי שלא חייבים לשלוט על כל מה שקורה כי הקב"ה מתכנן את הכול כך שיהיה הכי טוב בשבילי, ואפשר להיות קצת יותר רגועים. אפשר להשיג חופש גם באמצע החיים ואפילו בתוך הבית, ולא חייבים לברוח לקצה העולם כדי לנשום אוויר. פשוט מקישים את מספר הקו ונותנים לדם חדש לזרום בעורקים. פחות לחץ, פחות כעס, והרבה יותר יישוב הדעת. צריכים לנסות את זה כדי להבין, איך זה יכול להיות שאני כבר כמעט לא מתעניין בנופשים.

התרגשתי מאוד לשמוע את המסקנה שלו, כי זה התאים לי בדיוק עם דבריו הנוקבים של ה"שומר אמונים":

"ולכן אלו המטורדים אשר נפשם ומחשבותיהם לא נחים ולא שוקטים מצער, עמל, טרדות, נסיונות רבים וקטנות הדעת, אז הסגולה להעמיק דעתו בספר המדבר מאמונה ושמחה ובטחון וחיות אלוקות, ויכריח מוחו ומחשבתו לזה כי אצל רוב האנשים קשה להם העיון ממחירות ובהלה, אבל דע כי זה תכלית הבריאה, להעמיק דעתו ומחשבתו בעבודת ה'".

אני חושב שזאת היא הסיבה שהיהודי שפגשתי הרגיש את ההקלה הגדולה בהקשבה לקו. זאת פשוט הסגולה של ה"שומר אמונים", ליישב את הדעת באמצעות אמונה, שמחה ובטחון. צריכים בסך הכול להקיש את המספרים ואתה שם, נושם אוויר חדש, מטוהר ומלא תקווה.

והחשיבות של זה היא כל כך גדולה, כי "עיקר האדם - יישוב הדעת".

אני מאחל לכם שעות טובות ומיטיבות של יישוב הדעת. תתקשרו לקו ותראו בעצמכם מה זה עושה לכם.

שבת שלום ומבורך,

פינחס שפר

דברים שולב

על פי השיעורים בספר חובות הלבבות "שער הבטחון"

אשרינו שזכינו!!!

קרא לו אביו ואמר: שמע בני, יודע אני שאין בך כוח לאותן שתי סעודות שהיית מביא לי כסדרן. מבקש אני ממך שתשמע את דרשתי בבית הכנסת שתי פעמים ביום, והוא יהיה ערב לי כאותן שתי סעודות שהיית מעלה לי בכל יום. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: לשעבר הייתם מקריבין לי שתי פעמים ביום, שנאמר **"את הכבש אחד תעשה בבקר"** וגו', וגלוי וידוע לפני, שבית המקדש עתיד להיחרב, ומכאן ואילך אי אתם יכולין להקריב קרבנות, אלא מבקש אני תמורתן של קרבנות, שמע ישראל בבוקר ושמע ישראל בערב, **ועולה לפני יותר מכל הקרבנות**, ע"כ. חז"ל הקי' מתחננים לקרוא קריאת שמע כמו שצריך לקרות, במתניות ובמדויק ולבטא היטב כל תיבה ותיבה. והוא מדינא דגמרא, כמובא במסכת ברכות (ט"ו) תני רב עובדיה קמיה דרבא: **ולמדתם - שיהא למודך תם** שיתן ריווח בין הדבקים. כגון על לבבך. וכן להוציא את שבעת המתים מקריאת שמע, כגון: **ושמתם את ולא ושמת מת**. הן חפצי חיים אנחנו. ואז נזכה לדברי רבי חמא ברבי חנינא: **דכל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם**. ומי הוא זה שאינו רוצה לזכות בברכה עשירה כזאת. חכמי המסורת בדקו ומצאו שצריכים לכל הפחות מאה וחמישים שניות, כדי לקרוא קריאת שמע בדקדוק. ביממה יש שמונים ושש אלף וארבע מאות שניות. בואו חשבון! האם לא שווה להשקיע פעמיים ביום מאה וחמישים רגעים, בכדי לזכות לסגולות רמות ונפלאות כאלה?! כשיהודי זוכה לקרות קריאת שמע כהלכתה, יש שמחה גדולה בפמליה של מעלה, והקב"ה אומר: אשרי האב שהוליד זרע זה בארץ, ואשרי הבנים שמעטרים את אביהם כך, באותה שעה פותחים כל צבאות שמים את פיהם ואומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (זוהר, שם). יהי רצון שנזכה לקיימה כראוי, וכל המוסיף הרי זה משובח. **אשרי העם שכחה לו**.

(מתוך מלחמת השיעורים בענייני רפואה 100-104)

לו יצויר שמצוות קריאת שמע היתה נדירה ביותר, כמו ברכת החמה שמברכים רק פעם בעשרים ושמנונה שנים. כמה היינו מצפים בכללות הנפש לקיים מצוה זו, כמה חולים היו נושאים עיניים אל הסגולה הכבירה הזאת, כמה אנשים המייחלים לישועה בכל העניינים, היו משליכים יתבם על אותו יום גדול ונפלא שבו יזכו לקרות "שמע ישראל". שהאר"י הקדוש גילה שאלף האותיות שבכל שלוש הפרשיות של קריאת שמע מכוונות כנגד ברכת משה רבנו, שבירך את ישראל **"יוסף עליכם ככם אלף פעמים"**. כל כלל ישראל היו מתכוננים ולומדים איך לבטא כל מילה בצורה מדויקת, כדי לא להפסיד את כל סגולותיה, ומתיעצים עם רבנים שילמדו אותם ויגידו להם מה בדיוק לכוון. אנשים שזקוקים לישועה דחופה היו מבקשים להגיד קריאת שמע כבר עכשיו, אבל אז היו אומרים להם שהסגולה המיוחדת היא דווקא כשזאת מצווה מדאורייתא, ורק בעוד עשר שנים יוכלו לקיים אותה...

מסופר על הרזה"ק המהר"ם שיק תלמידו המובהק של מרן החתם סופר, בתקופה האחרונה לחייו בעת אשר חלה לפני פטירתו היו כל איבריו מכף רגל ועד ראש נפוחים, רח"ל. נענה ואמר: מתחנן אנכי לחיות, אפילו נגזר עליי לשכב במיטה כל ימי כמו כעת, ולא יהיה בכוחי לעשות מאומה, בכל זאת מרוצה אנכי בזה, רק שאזכה לקרות פעם אחת ביום "שמע ישראל".

הנה אנחנו זוכים פעמיים ביום לקיים מצוות עשה מדאורייתא, לקרוא את שמע! כל מי שרוצה לזכות יבוא ויטול. אשרינו מה טוב חלקנו, שגילו לנו חז"ל הקי' את הסגולות הנפלאות של קריאת שמע, ככתוב בזוהר הקי' (רות צה): **הקורא קריאת שמע כתקונה כל אבר ואבר נוטל תיבה אחת ומתרפא בו**. איתא במדרש (ילקוט שמעוני ואתחנן, רמז תתל"ה): משל לחכם שבנו היה מעלה לו שתי סעודות בכל יום, אחת בבוקר ואחת בערב. לאחר ימים ראה החכם את בנו שהעני, ולא יכול לכבדו בסעודות כמקדם.

הצטרף גם אתה לרבבות היהודים מכל העולם ששינו את חייהם, חייג:

מארגן ישראל 02-30-11-300 • מארה"ב 151-86-130-140 • מאנגליה 00-330-3900-489 • מבלגיה 00-380-844-28

מדרום אפריקה 087-551-8521 • מארגנטינה 03988-4031 • מאוקראינה 0380-947-100-633 • קו לנשים - שלוחה 4 בתפריס הראשי

קו השגחה פרטית

איי.ש. ענבית. אנגלית.

ניסיון שבכל יום

סיפורי השגחה מופלאים שסופרו ב"קו השגחה פרטית"

שיחת חיזוק בדרך לעבודה

ביום ראשון השבוע היה לי מצב רוח ירוד מאוד. אין זה נעים לי לשתף, על מה ולמה נפלו פניי, אבל מה שאני כן יכול לומר, זה שאפשר לדעת מה הם התנאים החיצוניים של האדם, אבל לא מה הוא מרגיש. תראו אותי, ה' חנן אותי באשה טובה ובילדים נהדרים. לפני הצהריים אני עובד כרי"מ בישיבה ויש לי פרנסה כדי הצורך, ועם כל זה הרגשתי מועקה גדולה בגלל כמה עניינים. דברים שהם לא סוף העולם, אבל כידוע גם דברים שבאמצע העולם עשויים לבלבל את הראש כהוגן, להעצבי ולצער.

הייתי טרוד כל כך עם המועקות שסבבו אותי, עד שעזבתי את הכולל של אחרי הצהריים באמצע הסדר. לא הייתי מסוגל להתרכז. המיני-דיכאון הלך ונמשך, ולמחרת, במקום לקום כהרגלי בחמש לפנות בוקר, לא היה לי כוח לקום, ורק בשעה שבע התנתקתי בכוח מהמיטה.

יש לי מנהג קבוע, להדליק בכל יום נר לעילוי נשמת רבי שלמה בן יוסא מקרלין זי"ע. אני מרגיש קשר מיוחד לצדיק, והוגה בדברי תורתו בתדירות גבוהה. ביום שני כשהדלקתי נר שטחתי תחינה, "ה' תעזור לי. תאיר לי את העיניים ותשמח אותי".

כך יצאתי מהבית.

ליד הבית שלי פועל בית הכנסת אורחים. יהודים נכנסים רעבים ויוצאים שבעים, וזאת חינוג אין כסף. לפני חצי שנה הבחנתי שיש בחור מבוגר כבן ארבעים, שמגיע לשם בקביעות ולוקח לו צלחת אוכל למקום העבודה שלו. מכיוון שאני גר קרוב ורואה אותו הרבה, התחלתי להקדים לו שלום. "בוקר טוב אח יקר", אני קורא לכיוונו, אבל הוא טומן ראשו בצלחת, לפעמים מסתכל לעברי ונד בראשו ולפעמים גם זה לא.

לא התייאשתי. חשבתי לעצמי, מי יודע איזו נפש קרובה יש לבחור הזה? כדאי שידע שיש מישהו בעולם ששמח לראות אותו.

והנה באותו יום שני אני יוצא מהבית, פוגש את הבחור המבוגר והצלחת בידו, וקורא לעברו כמו תמיד: "בוקר טוב אח יקר!" והוא, מה הוא עונה לי? "בוקר טוב ומבורך!"

כל כך התרגשתי מהשינוי, שאמרתי לו, "איזו זכות יש לי שאתה עונה לי".

"תביק", ענה לי הבחור, "זה לא שיש לי משהו נגדך, זה פשוט עניין של מצב רוח. אתמול לא היה לי מצב רוח לענות לך".

"וכי אינך יכול לענות בוקר טוב כשאין לך מצב רוח? גם כשמרגישים פחות טוב, עדיין אפשר לברך לשלום".

הוא הסתכל עליי ככה מלמעלה למטה, ואמר לי, "אתה מדבר? תראה אותי ותראה אותך. אני לוקח אוכל מבית התבשיל, בלי בית ובלי משפחה, ואתה יש לך הכול. בית, אשה וילדים. אתה גם ר"מ בישיבה. איך בכלל יש לך רשות לדבר על מצב רוח?"

לא עניתי לו ישירות לשאלה. אחד הסודות הגדולים של בני האדם, זוהי העובדה שהם עשויים לכבד בשיא ההצלחה ולסבול ממצב רוח איום ונורא. אני חושב שהרשות להיות מסכן שמורה רק לאנשים מסוימים, אבל לבחור אמרתי: "אתה צודק, אבל תדע שיש כל מיני דברים שיכולים לצער".

"אם אתה מדבר ככה", עונה לי הבחור, "זה סימן שאף פעם לא למדת מה זו אמונה. לך תלמד מה זו אמונה ואז כבר לא תדבר שוב על דברים קטנים שמוציאים לך את המצב רוח. תראה אותי. התחלתי ללמוד קצת אמונה, וכבר יש לי מצב רוח".

המפגש הקצר בינינו הסתיים. אני חושב שכל השיחה הזו לא ארכה יותר משלוש דקות, אבל בשבילי זה היה מענה מושלם

המכונה חזרה לעבוד

במוצאי שבת ניגשתי אשתי כדרכה אל מכונה הכביסה ומפעילה אותה. עוברות דקות ספורות, והנה מרפסת השירות מוצפת מים. במקום שהמים ינקו את הבגדים שבתוך המכונה, הם נפלטים החוצה ושוטפים את כל הנקרה בדרכם. היא כיבתה את המכונה וקראה לי, שאבדוק ואראה מה אפשר לעשות. בחנתי את המכונה מכל הכיוונים ולא מצאתי שום בעיה. מכיוון שכך, לחצתי שוב על מתג ההפעלה והנה הסיפור חוזר על עצמו: מים זרמו בלא ששון, והמבוכה היתה גדולה.

אינני עשיר, וגם לא קרוב לזה. אני אברך כולל שחי בצמצום ברוך ה', ולהוציא עכשיו כסף כדי לשלם לטכנאי היה נראה בעיניי כדבר בלתי אפשרי. ההפסד הצפוי גרם לי צער גדול, והבנתי שזה לא הגיע אליי סתם. הקב"ה מדבר אלי, ומי יודע אם התקלה אינה קשורה לתקרית שהיתה בערב שבת.

ביום שישי פגשתי אדם שהפריע לי מאוד בעניין מסוים, ולכן נתתי לו מנה אחת אפיים. דיברתי אליו בצורה פוגעת, ואני חושב שהוא נעלב. מי יודע, אולי הדמעות שזלגו מעיניו, הן אלה שעוררו את מכונה הכביסה שלי לזלוג.

התקשרתי אליו, ומיד כשהזדהיתי הוא אמר לי, "אתה יודע? מאוד כאב לי איך שדיברת אליי ביום שישי". התנצלתי וביקשתי מחילה, וכשנוכחתי לראות שנחה דעתו, סיימתי את השיחה. עתה פניתי להתקשר לטכנאי, ולפרט לו על הבעיה של המכונה. הוא אמר לי לבדוק מהיכן יוצאים המים, וכדי לבצע את הבדיקה הפעלתי שוב את מכונה הכביסה.

הסתכלתי על המכונה מכל הכיוונים, והנה אין שום דליפה של מים. המכונה עובדת מצוין, המים אינם מתבלבלים, הם שוטפים בגדים ולא מרצפות, והכול על מקומו בא בשלום תרתי משמע.

מאז המכונה ממשיכה לעבוד כדרכה. אינני בטוח שהיא עובדת בדרך הטבע, אך מה שברור הוא שהיא עובדת בדרך השלום.

(יום רביעי פרשת וארא תשפ"ב, לילה, סיפור 2 אידיש/ סיפור מס' 25743)

מה שישים בפי אותו אדור

מספר מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א:

בחסדי שמים זכיתי לחגוג ברית מילה לנכד. בעת הסעודה כיבדו אותי לפתוח בדברי תורה, ואני קמתי והתחלתי לדבר בעניינים של מוסר. התגלגלו הדברים כך שסיפורי סיפור על איזה גדול בישראל. תוך כדי שסיפורי סיפור אחת, נזכרתי בסיפור נוסף על אותה דמות, וסיפורי גם את הסיפור הזה. הציבור גילה התעניינות ואני המשכתי לשזור סיפורים נעימים על אותו גדול, שיש הרבה מה ללמוד ממנו. כשסיימתי אמרתי לזה שישב לצדי, שאני ממש לא מבין את עצמי. מה פתאום סיפורי כל מיני סיפורים על יהודי שאינו קשור לשמחה. הוא לא היה קרוב משפחה, ועכשיו גם לא יום הארציות שלו.

אחרי כמה ימים ניגש אליי בחור ואומר לי: "הרב, תודה רבה על החלק שלך בשידוך שלי".

"מזל טוב", אני אומר לו, "לא ידוע לי על שום חלק בשידוך. אף אחד לא בירר אצלי עליך".

החתן מחייך ומסביר לי את כוונתו: "הייתי בשמחת הברית שבה הרב דיבר וסיפר סיפורים על איזה צדיק. באותו יום בערב היתה לי פגישה עם המיועדת לי. הפגישה התחילה בהיסוס רב, ראיתי שהיא רוצה שאוביל את השיחה, אבל לא היה לי שום רעיון על מה לדבר. התחננתי לה' מעומק הלב שייתן לי מילים, והנה היא אומרת לי שסבא שלה היה אותו רב שהרב דיבר עליי בעת הברית. מיד אמרתי בהתפעלות, 'מה? הוא היה סבא שלך? איזה אדם גדול הוא היה!' וכך גוללתי לפניו סיפור אחרי סיפור, אלו שאתה סיפרת בברית מילה. השיחה היתה כל כך מוצלחת, שברוך ה' המסקנה היתה ברורה, והתארסנו למזל טוב".

כל כך התרגשתי לשמוע את דברי החתן. לפעמים אדם חושב שהוא זה שמחליט מה הוא ידבר, והנה הקב"ה שם לו בפה סיפורים שבכלל לא חשב לספר, בשביל שבלילה יתנהל שידוך ויוקם בית בישראל.

לתפילתי. כל כך ביקשתי מה' שישמח אותי, והוא באמת שימח אותי והאיר לי את העיניים.
כל אותו היום כבר נראה אחרת.
(מתוך שיעור הביטחון היומי, יום רביעי פרשת וירא תשפ"ב, שיעור מספר 301)

אם אתה משמח את שלי

אבי מורי שיחי' הוא גבאי צדקה מפורסם בירושלים. יום יום הוא אוסף כסף בבתי כנסיות, כאשר בכל פעם המטרה היא שונה. פעמיים בשנה הוא אוסף כסף עבור גירות אלמנה. פעם אחת, בזמן שהוא אסף כסף למטרה החשובה הזאת, הוא שמע שבבית המדרש דרוהוביטש נמצא כעת גביר שמחלק מאתיים דולר לכל דורש.

אבא שלי אינו מהגבירים. מאתיים דולר יכולים לעזור לו מאוד בהוצאות ביתו הוא, והוא חשב לעצמו מה יעשה. האם יבקש את המתת בשביל עצמו או בשביל הגירות? לבסוף החליט לבקש בשביל הגירות, ואכן הגביר נתן עבורה מאתיים דולר. אבי שמח מאוד עבור הגירות, ובכל זאת חש החמצה. הן לא היתה פה בעיה של יושר. הוא היה יכול לבקש את הכסף לעצמו ולקבל אותו. עכשיו כשביקש בשביל הגירות מויעד הכסף בשבילה, ואילו הוא נשאר בלי כלום. תוך כדי מחשבה הוא התחזק באמונה וביטחון, שבוודאי הקב"ה ישלח לו כל מה שהוא צריך, ושלא ייתכן שיהודי אחד יקבל משהו על חשבון יהודי אחר. כמה טוב שהוא היה שליח להביא לגירות את הכסף שמגיע לה, וה' בוודאי ישלח גם לו מה שצריך להגיע אליו. והנה, בעודו הולך ברחוב ניגש אליו יהודי ושואל אותו לשמו. אבי ענה את שמו, והיהודי הזה אמר לו, "חיים - הגביר מאמריקה, שלח לך את זה". אבי כלל לא זכר שהוא ביקש ממנו פעם כסף, והנה אותו חיים שלח זאת דווקא בעבורו ולא בעבור עניינים אחרים.

אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך.

(יום שלישי פרשת לך תשפ"ב, לילה, סיפור 2 אידיש / סיפור מס' 24228)

לחם מן השמים

הייתי זקוק ללחם בדחיפות. היה זה לאחר שישבתי במקום מסוים בעיר וסעדתי את לבי בפת. ידעתי מראש שמסיבה מסוימת אצטרך לעזוב את המקום וללכת למקום אחר עוד לפני שאברך ברכת המזון, ולכן חשבתי על זה כבר בזמן ברכת 'המצאי', אבל בסופו של דבר נתקעתי, ולא נשאר לי מספיק לחם. לא ידעתי מה לעשות, הן כפי הידוע לי, במקום השני לא אמצא פרוסת לחם, והרי כדי לברך במקום אחר חייבים גם לאכול שם.

חשבתי לקנות לחם או לחמנייה בדרך, אך התברר שאין לי כסף. ללוות לא רציתי, כי כבר למדתי מהקו שמה שצריך להגיע אלי יגיע גם בלי שאלווה, ואיני רוצה להיות בעל חוב. הלכתי בתפילה שה' יזמן לי את לחמו, והנה, לפני אני רואה אדם מבוגר הולך כשהוא נושא שקית גדולה בידו. מול עיניי מתפקעת השקית שבידו, וממנה נופלות לחמניות יפות ועגלגלות. מיהרתי לסייע לו לאסוף את כל הלחמניות בחזרה, ושאלתי אותו אם אוכל לקחת לי לחמנייה אחת מאלה שהתלכלכו, כדי שאוכל לאכול ממנה את החלק הנקי.

"למה שתיקח לחמנייה מהמדרכה?" תמה האיש, "עזרת לי כל כך יפה, אז בוא תיהנה. מגיע לך. קח לחמנייה יפה, נקיה וטובה. שיהיה לך לבריאות!"

הוא הגיש לי את הלחמנייה עם כל הלב, וכך היה לי די והותר לסיים את סעודתי עם שארית נאה שתנוח על השולחן בעת הברכה. צור משלו אכלנו, ברכו אמוני, שבענו והותרנו כדבר ה'.

(יום רביעי פרשת בא תשפ"ב, צהריים, סיפור 2 / סיפור מס' 24715)

ניחום אבלים בהידור

מספר עוד הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א:

סיפור דומה קרה לי בהזדמנות אחרת, אלא שהפעם אני היה זה ששמע את הסיפורים כדי להשתמש בהם בזמן הנכון. באחד מימי שישי הלכתי ברחוב והבחנתי במודעת אבל. יהודי אמריקאי הלך לבית עולמו, ובנו יושב שבעה כאן בסמוך. אמרתי לעצמי, מצווה לנחם אבלים. אכנס לרגע לבית האבל, אנחם אותו ואמשיך בדרכי. נכנסתי לבית וגיליתי את בנו של המנוח יושב לבדו ומחכה שאנשים ייכנסו. כשנכנסתי אורו פניו, וכך הבנתי שנודמנה לי מצווה גדולה. הוא סיפר לי על אביו המנוח שהיה יהודי צדיק, על איך שהתפלל ואיך שגמל חסדים, ואני, כאילו אין לי מה לעשות היום, יושב ומקשיב לו בהתעניינות רבה. בסופה של שעה ארוכה הייתי חייב לקום, שהרי היה זה בערב שבת. ניחמתי אותו והלכתי לדרכי.

כעבור שבועות ספורים הגעתי לבורו פארק, ושם מסרתי דרשה בבית הכנסת. משהו מבין השומעים ניגש אליי ואמר לי שאישה אחת עורכת היום בביתה שבפלטבוש סיום משניות לכבוד ה'שלוש' של אביה ז"ל. היא שבורה מאוד מפטירתו של אביה, ונראה שאוכל לעודד אותה. האיש הזמין לי מונית ולקח אותי למקום. בדרך שאלתי אותו, אולי תספר לי קצת על הנפטר, שלא ייראה שנחתי סתם כך בלי שום קשר. הוא מתחיל לדבר ואז אני קולט, שהנפטר הוא האבא של אותו אדם שניחמתי ביום שישי לפני כמה שבועות. עכשיו כבר ידעתי עליו המון סיפורים.

כשהגעתי לשם הסתכלו עליי הנוכחים כאילו נפלתי מאיזה כוכב. מה אני קשור בכלל? והנה התחלתי לדבר ולספר בשבחו של המנוח, ממש לפרטי פרטים. מתי הוא קם, איפה התפלל, איזו גמילות חסדים הוא עשה, וכן הלאה והלאה כמו שסיפר לי הבן באותו יום שישי. הבת, שישבה בריחוק מהנוכחים, התרגשה כל כך עד שקראה: "אתה הכרת את אבא שלי?" ראיתי שדבריי מעניינים אותה, וכך המשכתי לדבר דיבורים של אמונה ובטחון. בתוך דבריי הזכרתי גם איזה מעשה שזיה בשיבה בלתי מוכרת, וגם זו היתה השגחה נפלאה, כי התברר שבדיקו בשיבה הזאת למד האב עליו השלום.

פלאי פלאים, איך הקב"ה שולח סיפורים כדי שיעשו את דרכם לעודד לבבות נשברים.

(יום חמישי פרשת בא תשפ"ב, לילה, סיפור 3 / סיפור מס' 24743)

מצרף מחשבה לשיחה

מספר הרב מרדכי מלאכי שליט"א: בשבוע החולף קיבלתי הזמנה לחתונה מידיד נעורים, ששם משפחתו אלישיב. החתונה נועדה להיות באולם יוקרתי, ולהזמנה היה מצורף כרטיס מפורט ובו מספר השולחן בו אשב. ידידי אף הוסיף בכתב ידו המוכר, שהוא ממתיך לבואי.

הייתי שמח להשתתף בחתונה, אבל מכיוון שאני שרוי באבל על אבי הכ"מ, אני מנוע מלהשתתף בשמחות. תכננתי להרים אליו טלפון ביום החופה, לברכו ביום שמחתו ולשמחו עמו בקירוב הלב ובריחוק מקום, ועל מנת למנוע שכחה, הכנסתי תזכורת בטלפון הנניד ליום החופה בשעה 2.00 בצהריים.

התזכורת מילאה את תפקידה בזמן המיועד, אבל מכיוון שבדיקו אז הייתי בעיצומה של שיחה חשובה, דחיתי את השיחה לאחר כך, מה שאומר: אף פעם... הרי לא אתקשר אליו בשעה 4.00, כשהוא כבר יוצא לחופה.

בהמשך נכנסתי לחנות לחומרי בניין, ושם צדה עיני מתקן מסוים שיכול לסייע מאוד לאחת מבנותיי. התקשרתי לשאול אותה אם תרצה שאקנה אותו בעבורה. למרבה הפלא, ממכשיר הטלפון בקע קול של גבר... לא פחות ולא יותר, ר' אלישיב ידידי על הקו, באופן לא מובן.

הוא שמח לשוחח עמי, וציין ששמחה גדולה היא לו שזכרתי והתקשרתי לשמוח עמו ביום שמחתו. בירכתי אותו בברכות לבביות, החלפנו עוד כמה מילים של ידידות וסיימנו את השיחה הלבבית.

נדהמתי ממה שקרה. לא הבנתי מאיפה הוא נפל עליי באמצע הקנייה... עיון קצר במסך של הסלולרי הסביר הכול. שם בתי הוא 'אלישיבע' ושם ידידי הוא 'אלישיב'. השמות מופיעים בזה אחר זה ברשימת אנשי הקשר וכך כאשר דפדפתי בין אנשי הקשר, טעו אצבעותי בשורה אחת. במקום על 'אלישיבע' לחצתי על 'אלישיב'! זו טעות שעלולה לקרות לכל אחד בכל זמן, אבל לא זכור לי שבעשר השנים האחרונות התקשרתי בטעות לאלישיב... רק בזמן המיועד, ביום חופת בנו בשעה טובה ומוצלחת, אינה הקב"ה לידי כביכול 'טעות' מוצלחת כל כך.

אבא רחיקא שבשמים המבקש מאתנו שנהיה "אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה", צירף מחשבה למעשה באופן נפלא כל כך, ותזמן את שיחת הטלפון המתוכננת, לבל תלך חלילה לאיבוד!

(יום רביעי פרשת בשלח תשפ"ב, לילה, סיפור 6 / סיפור מס' 27842)

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 72 | פר' משפטים תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

"עץ חיים היא למחזיקים בה"

שמחת השבע ברכות המדכזית שנערכה ע"י ראש הישיבה עטרת שלמה הגרש"ב סודוצקין שליט"א להרה"ג ד' אלחנן ויסבורד שליט"א

בביתו של גאון ישראל מרן הגר"ד לגדו שליט"א נערך מעמד כתיבת אותיות בספר תורה שנכתב לע"נ נכדתו של הגאון הגדול רבי מאיר גריינמן שליט"א מוזקני תלמידי מרן החזו"א ומחבר הספרים "אמרי יושר" ו"דינים והנהגות" (צילום: מוטי גרין)

שמחת הברית לנץ מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א נכד חתנו הגדאי"ש אדלר מר"י רבינו חיים עוזר ונכד הגר"א פלונצ'ק מר"י גרודנא. בשמחה שהתקיימה בבית מרן הגר"ג כובד מרן ראש הישיבה הגר"ב ד' פוברסקי בסנדקאות. ומרן הגר"ג בעמידה לברכות

הגאון רבי עזריאל ליבוביץ שליט"א ראש מתיבתא וכולל "ברכת שמואל" בארה"ק
בדברי חיזוק והתעוררות במעמד התפילה בקבר דשכבה"ג מדנא רבי ברוך בער ליבוביץ זיע"א בעל הברכת שמואל
במסגרת מסע ארגון דרשו לווילנה בהשתתפות גדולי ישראל שליט"א

הגאון רבי יצחק אודחי שליט"א בשמחת
האירוסין לנאמן ביתו הבה"ח שמועזן פרץ
מבחידי ישיבת פוניב'.

בדית לבן נץ ראשון למדן דה"י הגר"ד פוברסקי שליט"א
נץ ראשון למדן הגר"ח פיינשטיין שליט"א, נכד לבנו הגר"ז פיינשטיין ד"ר נר זרח – עוצם

סיום מחזור ד' בלימוד רמב"ם שמיטה וזיבל.

שנלמד ע"פ תקנת דשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א
במעונו של רב מרכז בני ברק הגאון הגדול רבי יהודה אריה דינר שליט"א,
כמו"כ השתתפו עוד חתדב"נ הגאון ד' יצחק קולדצקי, והגאון ד' משה
יהודה שניידר שליט"א שמוסר את השיעור מדי שבוע.

ראש ישיבת פולדלפיה וזכר מועצת גדולי התורה, הגאון
רבי שמואל קמינצקי שליט"א יושב שבעה על פטירת רעייתו ע"ה,
מקבל מכתב ניהומים מומן שר התורה שליט"א

הספד ככלות השנה לסילוקו של רבינו מרן הגאון החסיד רבי משולם דוד הלוי סאלאוויציק זצוקלה"ה
בישיבתו ישיבת בריסק ומסירת שיעור מהגר' יצחק זאב סאלאוויציק ראש ישיבת בריסק לע"נ אביו בחיבל הישיבה

תלמידי ישיבת "תלמידי החפץ חיים" בראשות הגאון ר' ברוך גריינמאן שליט"א מעי"ק צפת במבחן אצל גדו"י

במבחן אצל מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א

במבחן אצל מרן שר התורה שליט"א

במבחן אצל מרן הגר"ד לנדו שליט"א

במבחן אצל מרן הגר"מ"ה חירש שליט"א

בר מצוה לנכד הגאון רבי מרדכי דרורי ראש ישיבת "חמד" בן לבנו רבי חיים משה דרורי בעל מח"ס "תשובות תל תלפיות"

הגר"מ אידלשטיין בריקוד בשמחה

הגר"ש שטיינמן בכר מצוה עם אבי התן הבר מצוה הגר"מ דרורי

הגר"מ אידלשטיין נואם בשמחה

הגר"ש שטיינמן בסוד שיה עם הסבא הגר"מ דרורי

כיתות ה' בת"ח חוות דעת בירושלים
במבחר אצל מרן הגרמ"ה הירש שליט"א

הגאון רבי עמרם פריד בשמחת שבע ברכות בקהילת מתיבתא
ברשות הגרש"א שטרן שליט"א

שיעור חזרה לאברכים בי"ד ח"ב ע"י חדה"ג ר' משה זועהל שליט"א
רב דביהמ"נ "אהל אהרן" בליקוויד

הגאון הגדול רבי בונים שרייבר שליט"א
בשמחה עם האדמו"ר מאונגוור

תלמידי התתי"ס נבחנים ומתברכים אצל מרן הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א

ת"ת באר יהושע

ת"ת גבעות עולם - גבעת זאב

ת"ת פרי תואר - אלעד

שיעור בהלכות שחיטה בכולל פונוביוז'

זקן ראשי הישיבות מרן
הגר"ש קמינצקי שליט"א
משמש כסנדק בבדיית לנינו

שיטור האילנות לנחת מהילדים

המסייעים בהשבתת אילנות בשנה השביעית
יזכו במידה כנגד מידה
לנחת מהילדים ומכל יוצאי חלציהם

א"ת 1/7/96

אף אנו מאשרים שמשפחת _____ שיח'י
סייעו בהשבתת אילנות בארץ ישראל בשנה השביעית,
ויה"ר שיזכו לנחת מהילדים אכי"ר

באנו על החתום
ישראל וצחק מנצח
נשיא 'קרן השביעית'

"יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעין במין
יהיו כמותך, אף אתה במה אברכך?
יהי רצון, שיהיו צאצאיך כמותך"

מסייעים
בהשבתת
אילנות
ארץ ישראל
עם תחילת
שמיטת
האילנות
וזוכים
בשיטור
האילנות
לנחת
מהילדים
בחתמת
יד קדשו
של מרן
שר התורה
שליטי"א

וזכו לנחת
מהילדים
ומכל יוצאי
חלציהם

תירמו
120
12X חודשים

שמיטה קרן
השביעית

קרן הקודש של גדולי ישראל שליט"א
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל
מיסודו של מרן רבי בנימין מזליץ זצוק"ל
טבריה קיסטית תש"ז

1800-300-544

לתרומות בהעברה בנקאית: בנק פאגי / סניף 185 / חשבון 485101

פסק בית דין

של 48 היתומים הנישאים בחוסר כל

ב"ק מרן האדמו"ר מערלי שליט"א

מרן הגי"ז פיינשטיין שליט"א

ב"ק מרן האדמו"ר מביאלא שליט"א

בס"ד
הובאו לפנינו סיפוריהם של 48 חתנים וכלות יתומים, אשר לאחר שנות יתמות קשים זוכים להיכנס לחופה, ואין בידיהם להוצאות הנישואין ההכרחיים.
עיי"כ נקרא לכל אחד להיות שותף במצוה נשגבה זו של נישואי יתומים, ובפרט שהוא מצוה דרבים שבנתינה אחת זוכים להשיא כמה יתומים ויתומות, ואין ערוך לגודל הזכות העצומה של כל המשתתפים והמסייעים, אשר יכולה שתגן ותציל ותושיע כל אחד במה שהוא נצרך.
במותב בית דין הוינא וכל התורמים ל-48 היתומים יזכו לבני חיי ומזוני ולהשיא צאצאיהם בריוח גדול מתוך בריאות נחת ולעשות שמחה גדולה בביתם, וינצלו מכל הצרות והמחלות ה"י, ויהיה להם ולכל ב"ב אריכות ימים ושנים ופרנסה בריוח ובנקל.
ד'תשס"א
א"י
פ"א
פ"א
פ"א

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

ואין ערוך לגודל הזכות העצומה של כל המשתתפים אשר יכולה שתגן ותציל ותושיע כל אחד במה שהוא נצרך
במותב בית דין הוינא
וכל התורמים יזכו לבני חיי ומזוני ולהשיא צאצאיהם בריוח גדול מתוך בריאות נחת ולעשות שמחה גדולה בביתם, וינצלו מכל הצרות והמחלות ה"י, ויהיה להם ולכל ב"ב אריכות ימים ושנים ופרנסה בריוח ובנקל.
ד'תשס"א
א"י
פ"א
פ"א
פ"א

לתרומות המוקד הטלפוני של ועד הרבנים 24 שעות כיממה:

1-800-22-36-36

קרן בי"ד של 48 חתונות יתומים – מס' 6010
ניתן לשלוח שמות לבי"ד המיוחד לישועה פרטית
לכל התורמים 480 ש"ח (10 ש"ח לכל חתונה)